

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sanat Tarihi Anabilim Dalı

ÇORUM İLİ VE ÇEVRESİNDE BULUNAN BİZANS DÖNEMİ TAŞ ESERLERİ

Esra KESKİN

Doktora Tezi

Ankara, 2010

ÇORUM İLİ VE ÇEVRESİNDE BULUNAN BİZANS DÖNEMİ TAŞ ESERLERİ

Esra KESKİN

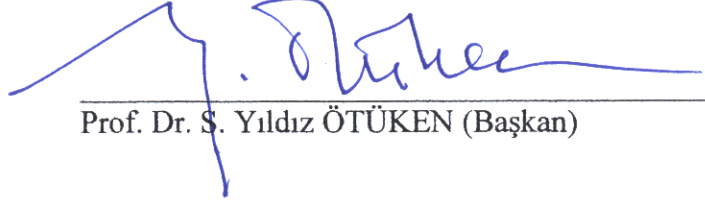
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Doktora Tezi

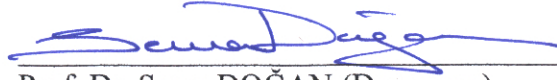
Ankara, 2010

KABUL VE ONAY

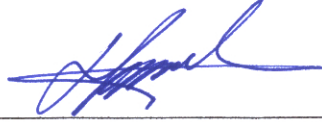
Esra KESKİN tarafından hazırlanan “Çorum İli ve Çevresinde Bulunan Bizans Dönemi Taş Eserleri” başlıklı bu çalışma 29.06.2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

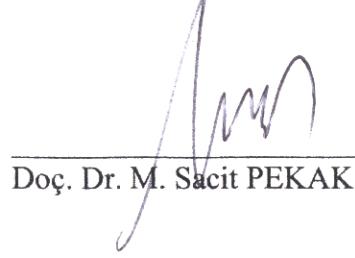
Prof. Dr. S. Yıldız ÖTÜKEN (Başkan)

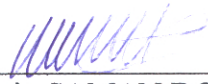
Prof. Dr. Sema DOĞAN (Danışman)

Prof. Dr. Hakkı ACUN

Doç. Dr. M. Sacit PEKAK

Doç. Dr. Nermin ŞAMAN DOĞAN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. İrfan ÇAKIN

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☒ Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

23. 07. 2010

Esra Keskin

ÖZET

KESKİN, Esra. Çorum İli ve Çevresinde Bulunan Bizans Dönemi Taş Eserleri. Doktora Tezi, Ankara, 2010.

Doktora tezi kapsamında, Çorum ve Boğazkale Müzeleri ile Çorum ili sınırları içerisinde ele geçen, Bizans Dönemine tarihlendirilen taş eserler incelenmiştir. Tezimizde, taş eserler işlevlerine göre mimari ve liturjik olmak üzere iki grup altında toplanmıştır. Bu iki gruba girmeyen eserler ise diğer taş eserler başlığı altında ele alınmıştır. Eserlerin kataloğu hazırlanarak, malzeme, teknik, motif, kompozisyon ve üslup değerlendirilmesi, sistematik olarak yapılmıştır. Ortaya çıkan bilgilerin ışığı altında bölgesel bir üslubun var olup olmadığı ve Başkent ile taşra arasındaki etkileşimler üzerinde durulmuştur. Taş eserlerin, Bizans sanatındaki yerini belirlemek amacıyla, bölgenin Bizans dönemi coğrafi tarihçesi, yolları ve mimari eserleri ayrıntılı olarak araştırılmıştır.

Tezimiz, Bizans Dönemi taş eserlerin incelenmesi konusunda, Karadeniz bölgesinde yapılan ilk doktora tezidir. Bu çalışmanın ileride yapılacak yeni araştırmalara yol açmasını diliyoruz.

Anahtar Sözcükler

Bizans sanatı, taş eserler, Çorum, Karadeniz

ABSTRACT

KESKİN, Esra. The Stone Works of Byzantine Period were Found in Çorum Province. Ph. D. Dissertation. Ankara, 2010.

In this thesis, the Stone Works have been studied that were found in Çorum province and findings in Çorum and Boğazkale Museum. The above mentioned stones were categorized into two groups as architectural and liturgical according to the functions. The other stones which can not be classified within the two categories were put into the other stones. By preparing a catalogue the evaluations of materials, technique, motif, composition and style were carried out systematically. It was focused on the fact that, if there was regional style and also we can encounter an interaction between the capital and the outside by using the information found. We have studied the geographical history, roads and architectural works to find out the importance of the stone works in the Byzantine art.

This Ph. D. Dissertation is the first study, in its area, about stone works of the Byzantine Period in The Black Sea region. We hope our thesis will come helpfull and create a new path for new researches on that field.

Keywords

Byzantine art, Stone Works, Çorum, The Black Sea region

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
ÖNSÖZ	x
1. GİRİŞ.....	1
2. ÇORUM İLİ HAKKINDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	4
3. ÇORUM İLİNİN COĞRAFİ KONUMU VE TARİHİ.....	10
3.1.COĞRAFİ KONUMU	10
3.2.TARİHÇESİ	10
3.2.1.Roma ve Bizans Dönemi Tarihi	12
3.2.2.Roma Dönemi Yolları.....	21
3.2.3.Roma ve Bizans Dönemi Yapıları	23
3.2.4. Aziz Theodoros Kültü.....	28
4. ÇORUM İLİ VE ÇEVRESİNDE BULUNAN BİZANS DÖNEMİ	
TAŞ ESERLER KATALOĞU	32
4.1.KATALOG TANITIMI.....	32
4.2. MİMARİ İŞLEVİLİ TAŞ ESERLER.....	33
4.2.1. Sütun Kaidesi.....	33
4.2.2. Postamentli Sütun Kaidesi.....	55
4.2.3. Çifte Sütun Kaidesi.....	58
4.2.4.Sütun Kaidesi Ara Değerlendirme.....	62
4.2.5. Sütun	64
4.2.6.Sütun Ara Değerlendirme	88
4.2.7.Çift Sütun.....	90
4.2.8. Çift Sütun Ara Değerlendirme.....	97
4.2.9.Sütun Başlığı.....	98
4.2.9.1.Kompozit Tipte Sütun Başlığı.....	98
4.2.9.2.Çanak Tipte Sütun Başlığı	102

4.2.9.3. Sepet Tipte Sütun Başlığı.....	120
4.2.9.4.Tipi Belirlenemeyen Sütun Başlıkları	125
4.2.10. Sütun Başlığı Ara Değerlendirme.....	130
4.2.11. Çifte Sütun Başlığı.....	132
4.2.12. Paye Başlığı	133
4.2.13. Paye Başlığı Ara Değerlendirme	138
4.2.14. Eşik Taşı	139
4.2.15. Eşik Taşı Ara Değerlendirme	143
4.2.16. Çörten	143
4.2.17.Çörten Ara Değerlendirme	151
4.3. LİTURJİK İŞLEVLİ TAŞ ESERLER.....	152
4.3.1. Templon.....	152
4.3.1.1. Templon Payesi.....	152
4.3.1.2. Templon Payesi ve Sütun Kaidesi.....	154
4.3.1.3. Templon Sütun Kaidesi.....	155
4.3.1.4. Templon Sütunu ve Sütun Kaidesi	156
4.3.1.5. Templon Sütunu	157
4.3.1.6. Templon Sekizgen Paye.....	158
4.3.1.7. Templon Sütun Başlığı.....	162
4.3.2. Templon Ara Değerlendirme	163
4.3.3.Altar	164
4.3.3.1. Altar Alt Levhası.....	164
4.3.3.2. Altar Üst Levhası	165
4.3.4. Altar Ara Değerlendirme	167
4.3.5. Kathedra.....	168
4.3.6.Vaftiz Teknesi.....	171
4.3.7.Vaftiz Teknesi Ara Değerlendirme.....	177
4.4. DİĞER TAŞ ESERLER	178
4.4.1. Zeytinyağı veya Şarap İşliklerinde Kullanılan	
Vida Ağırlık Taşı	178
4.4.2. Zeytinyağı veya Şarap İşliklerinde Kullanılan Kırma Taşı	206
4.4.3. Zeytinyağı veya Şarap İşliklerinde Kullanılan Vida Ağırlık	
Taşı ve Kırma Taşı Ara Değerlendirmesi.....	207
4.4.4. Havan	210

4.4.5.Lahit.....	211
4.4.6. İşlevi Belirlenemeyen Taş Eserler	212
5. DEĞERLENDİRME.....	228
5.1. MİMARİ İŞLEVİLİ TAŞ ESERLER.....	233
5.1.1. Sütun Kaidesi.....	234
5.1.2. Postamentli Sütun Kaidesi	239
5.1.3. Çifte Sütun Kaidesi.....	240
5.1.4. Sütun	241
5.1.5. Çifte Sütun	243
5.1.6. Sütun Başlığı.....	244
5.1.6.1. Kompozit Tipte Sütun Başlığı.....	245
5.1.6.2. Çanak Tipte Sütun Başlığı	248
5.1.6.3. Sepet Tipte sütun Başlığı	253
5.1.6.4. Tipi Belirlenemeyen Sütun Başlığı	253
5.1.7. Çifte Sütun Başlığı.....	254
5.1.8. Paye Başlığı	255
5.1.9. Eşik Taşı	257
5.1.10. Çörten	258
5.2. LİTURJİK İŞLEVİLİ TAŞ ESERLER.....	260
5.2.1. Templon.....	262
5.2.2. Altar	265
5.2.3. Kathedra.....	267
5.2.4. Vaftiz Teknesi.....	268
5.3. DİĞER TAŞ ESERLER	270
5.3.1. Zeytinyağı veya Şarap İşliklerinde Kullanılan Vida Ağırlık Taşı ve Kıрма Taşı.....	271
5.3.2. Havan	273
5.3.3. Lahit.....	275
5.3.4. İşlevi Belirlenemeyen Taş Eserler	276
6. SONUÇ	281
7. KAYNAKÇA	287
ŞEKİLLER.....	308
Ek 1: Tezde Kullanılan Terimlerin Açıklanması.....	333

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekiller Listesi

Şekil 1. Mecitözü ilçesi, Kaymakamlık bahçesi, kitabeli levha görünümü.....	15
Şekil 2. Avkat Dağ'dan, güney yönünde ovaya doğru görünüm	17
Şekil 3. Beyözü köyünün genel görünümü	17
Şekil 4. Osmancık ilçesi, Temençe Mahallesi, Kilise'nin apsis kalıntı görünümü	24
Şekil 5. Boğazkale, Yukarı Kent, çift bölümlü kilise, mezarlar ve Bizans Dönemi yapılarını gösteren plan (Peter Neve, 1984).....	26
Şekil 6. Mecitözü İlçesi, Beke/Figani köyü, Roma Hamamı iç görünüm	27
Şekil 7. Mecitözü İlçesi, Beke/Figani köyü, Roma Hamamı iç görünüm	27
Şekil 8. Mecitözü İlçesi, Beke/Figani köyü, Roma Hamamı dış Görünüm	27
Şekil 9. Aziz Theodoros Stratelates'in resmi, 14. yüzyıl, İncil, Yaroslavi, Rusya	31

Harita Listesi

Harita 1. Çorum ve İlçelerinin lokasyon haritası.....	308
Harita 2. M.S. 235- 535 yılları arasına Anadolu'da eyaletler (Mitchel 1993)	309
Harita 3. Doğu Roma İmparatorluğu, 632- 1050 (Haldon 2006).....	310
Harita 4. Doğu Roma İmparatorluğu yollarını gösteren harita (Ramsay 2006).....	311
Harita 5. Çorum ili Roma Dönemi yollarını gösteren Harita (French 1984)	312
Harita 6. Çorum ilinde bulunan Bizans Dönemi taş eserlerin buluntu yerine göre sayısal dağılımı.....	313

Tablo Listesi

Tablo 1. Helonopontos şehirleri listesi.....	314
Tablo 2. Euchaita kenti Piskoposluk listesi.....	315
Tablo 3. Çorum ili ve çevresinde bulunan Bizans Dönemi sütun kaidesi ölçü listesi.....	316
Tablo 4. Çorum ili ve çevresinde bulunan Bizans Dönemi postamentli sütun kaidesi ölçü listesi	317
Tablo 5. Çorum ili ve çevresinde bulunan Bizans Dönemi çift sütun kaidesi ölçü listesi.....	317
Tablo 6. Çorum ili ve çevresinde bulunan Bizans Dönemi sütun kaidesi, kurşun akıtma yuvası form ve ölçü listesi	317

Tablo 7.Sütun ölçü listesi	318
Tablo 8. Çifte sütun ölçü listesi.....	319
Tablo 9. Sütun başlığı ölçü listesi	319
Tablo 10. Attika sütun kaidesi benzer örnekleri, ölçü listesi	320
Tablo 11. Rohform kaide benzer örnekleri ölçü listesi.....	322
Tablo 12. Sütun kaide plinthos yüksekliği, kurşun akıtma yuvası formu ve ölçü listesi.....	323
Tablo 13. Mimari işlevli eserler listesi	324
Tablo 14. Mimari işlevli eser türleri ve sayısını gösteren liste.....	328
Tablo 15. Liturjik işlevli eserler listesi.....	328
Tablo 16. Liturjik işlevli eser türleri ve sayısını gösteren liste	330
Tablo 17. Diğer taş eser türleri ve sayısını gösteren liste.....	330
Tablo 18. Diğer taş eser türleri ve sayısını gösteren liste.....	332
Tablo 19. Çorum ili ve çevresinde bulunan taş eser türleri ve sayısını gösteren liste.....	332

ÖNSÖZ

“Çorum İli ve Çevresinde Bulunan Bizans Dönemi Taş Eserleri” başlıklı doktora tezi kapsamında değerlendirmesi yapılan taş eserler, bölgenin Bizans sanatı içerisindeki yerinin belirlenmesini sağlayacak verileri ortaya çıkarmıştır. Bu bilgilerin, Karadeniz Bölgesi içerisindeki Bizans dönemi taş eserleri hakkında daha sonra yapılacak çalışmalara, kolaylık sağlayacağı inancındayım.

Doktora tez çalışmamın başından itibaren beni yönlendiren ve destekleyen, danışmanım Prof. Dr. Sema Doğan’a göstermiş olduğu sabır ve anlayış için minnet borçluyum. Tez izleme komitemde yer alan Prof. Dr. S. Yıldız Ötüken ve Doç. Dr. M. Sacit Pekak’a yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Çalışmam esnasında bana yardımcı olan Çorum Müzesi Müdürü İsmet Ediz, Müdür Yardımcısı Önder İpek, müze çalışanlarına, Doç. Dr. Macit Tekinalp’e, Yunanca çevirimi yapan arkadaşım Pınar Serdar’a, yüzey çalışmalarına katılan yeğenim Cenk Şahin’e, ablam Safiye Şahin, eniştem Yaşar Şahin’e, kardeşim Rıdvan Keskin’e teşekkür ederim.

En zor anlarımda maddi ve manevi desteğim olan, annem Fatma Keskin’e doktora tez çalışmamı ithaf etmek istiyorum. Hastalığı boyunca göstermiş olduğu sabır ve direnç ile bana tezimi bitirme gücünü vermiştir. Bu vesile ile kendisine teşekkür ve minnettarlığımı ifade etmek istiyorum.

Esra Keskin

Ankara 2010

1. GİRİŞ

Doktora tez çalışmasının konusunu “Çorum İli ve Çevresinde Bulunan Bizans Dönemi Taş Eserleri” oluşturmaktadır. Tez çalışması kapsamında bugünkü Çorum ili sınırları içerisinde yer alan ilçe ve köylerde yüzey araştırması yapılmıştır. Ayrıca Çorum ve Boğazkale Müzelerinde sergilenen Bizans dönemine ait taş eserlere, tez içerisinde yer verilmiştir. Tezin amacı, Çorum ili ve çevresinde ele geçen Bizans dönemi taş eserlerini belgelemek, tanıtmak, sorunlarını ortaya koyarak, sanat tarihi içinde bu bölgenin yerini değerlendirmektir. Çalışmalar sırasında taş eserlerin tarihlendirmesi, işlevi ile ilgili sorunlar ortaya konulmuş ve sorunlar için çözüm önerileri sunulmuştur.

Taş eserlerin tescili ise taşınabilir kültür varlıklarımızın korunması ve bilimsel verilerin doğruluğunun teyit edilmesi bakımından önemlidir. Günümüzde maddi bir kazanç kaynağı olarak görülmesi sebebiyle, taş eserler çalınarak, bulundukları yerlerden çok farklı yerlere götürülmesi mümkün olabilmektedir. Tescili yapılmamış taşınabilir eserlerin bulunduğu alandan çok farklı bir yerde ortaya çıkması ise, bu alanda çalışma yapan kişileri bilimsel anlamda yanlışlıklara sevk etmekte ve içerisinde bulunduğumuz coğrafyanın kültür ve sanat tarihini engellemektedir. Bu eserlerin orijinal buluntu yerlerinin tespiti, bulundukları yer ve döneme göre yerel üslubun sanat bağlamında belirlenmesi açısından önemlidir.

Karadeniz Bölgesinin Bizans dönemi hakkında yapılan çalışmalar oldukça azdır. Orta Karadeniz kentlerinden biri olan Çorum hakkında Bizans dönemi sanatı ile ilgili yapılan bu doktora tezi ilktir. Bölgede bulunan ve Çorum ilinin sınırında bulunan illerden biri olan Amasya hakkında kaynaklarda birçok bilgiye rastlanırken, Çorum ilinin Bizans dönemini anlatan bilgiler sınırlıdır. Tez kapsamında yapılan araştırma sonucunda, taş eserlerin sanat tarihi içerisindeki yerini belirlemek amacıyla kentin Bizans dönemi sosyal ve kültürel tarihi araştırılmıştır. Bu dönemdeki yerleşim yerleri ve yapıları mevcut verilerin ışığında tespit edilmiştir. Bizans döneminde Çorum ili sınırları içerisinde bağımsız piskoposluk statüsünde olan Euchaita kentinin varlığı tarihi kaynaklarda bilinmesine rağmen günümüzde bu yerleşim yerinin bulunamaması karşılaşılan sorunlardan birisidir. Tez içerisinde Euchaita yerinin neresi olabileceği üzerinde durularak, bu soruna cevap aranmıştır.

Tez kapsamında araştırılan bölge 120.000 km²'lik bir alanı kapsamaktadır. Yüzey araştırması yapılan alanın kapsamı ve coğrafi şartları çalışmayı zorlaştırmıştır. Çorum İli'nde görev yapan idari ve askeri birimlerden alınan bilgiler doğrultusunda eser bulunduğu düşünülen yerlere gidilmiştir. Eserlerin bulunduğu yerler kimi zaman ulaşılması güç, yaşam birimlerinden uzakta yer almaktadır. İklim koşullarının alan çalışması yapılması için uygun olduğu yaz aylarında bölgede yüzey araştırması yapılarak, bulunan eserler belgelenmiştir.

Çorum ili ve çevresinde Bizans dönemine ilişkin mimari eserlerden günümüze gelen yapıların büyük ölçüde yıkılmış olması veya ancak temel seviyesinde günümüze ulaşmış olması bir diğer sorundur. Bu yapılara ait mimari elemanlar farklı yerlere götürülmüştür. Katalogda yer alan eserler genellikle buluntu yerinden taşınmış eserlerden oluşmaktadır. Bu nedenle bir grup eserin mimari işlevi belirlenememiş ve tarihlenmesi yapılamamıştır.

Tez konusu yedi ana bölüm altında ele alınmıştır. Birinci bölümde, giriş başlığı altında tez konusu, amacı, karşılaşılan sorunlar anlatılmış, tezin bölümleri tanıtılmıştır.

İkinci bölümde, Çorum İlinin Bizans Dönemini ele alan 19. ve 20. yüzyıllar arasına tarihlenen yayınlar tanıtılmıştır.

Üçüncü bölümde, Çorum İlinin coğrafi konumu ve tarihi üzerinde durulmuştur. Çorum İlinin Bizans dönemine ait sosyal ve kültürel tarihi ayrıntılı olarak ele alınmış, tarihsel sınırları çizilmiş, yerleşimleri, yolları, yapıları ve Bizans döneminde önemli bir dinsel merkez olan Euchaita kenti ve kentin koruyucusu olarak kabul edilen Aziz Theodoros kültü üzerinde durulmuştur. Konu anlatımı, harita, resim ve planlar ile desteklenmiştir.

Dördüncü bölümde, taş eserlerin katalogu yapılmıştır. Katalogda yer alan toplam 164 eser, mimari, liturjik ve diğer taş eserler olmak üzere üç alt başlığa ayrılmıştır. Bu başlıklar altında eserler önce türlerine ve daha sonra tür içerisindeki tiplerine göre sıralanarak incelenmiştir. Mimari işlevli eserler, mimarideki duruş şekline göre aşağıdan yukarıya doğru türlerin sıralaması yapılmıştır. Katalogda yer alan eserler resim ve

izimlerle desteklenmiştir. Her eser türü için buluntu yeri, eser sayısı, form, boyut, malzeme, motif ve teknik bakımından kendi içerisinde ara değerlendirmesi yapılmıştır. Eğer bir eser türünde yer alan eser sayısı bir ise bu eserlerin ara değerlendirmesi yapılmamıştır.

Beşinci bölüm, Değerlendirme bölümünde ise eser türleri form, boyut, motif, kompozisyon, bezeme tekniği, üslup özellikleri benzer örneklerle karşılaştırılarak incelenmiş, tarihlendirilmesi yapılmış, işlevi belirlenmeye çalışılmıştır. Değerlendirme sonucu ortaya çıkan bilgiler harita ve tablolar ile desteklenmiştir.

Sonuç bölümünde ise araştırma boyunca elde edilen tüm verilerin ışığı altında elde edilen sonuçlar ve orum ili sınırları içerisinde ele geçen taş eserlerin Bizans dönemi sanat tarihi içersindeki yeri üzerinde durulmuştur.

Kaynakça bölümünde, tezim kapsamında yararlandığım tüm yayınlar alfabetik olarak verilmiştir.

Tez içerisinde geçen terimleri açıklamak amacıyla, resimli, küçük bir sözlük, harita ve tablolar bölümünün arkasına eklenmiştir.

2. ÇORUM İLİ HAKKINDA YAPILAN YAYINLAR

Çorum ilini konu alan gezi veya araştırma amaçlı yayınların incelenmesi birçok açıdan önem taşımaktadır. Bu amaçlardan ilki, Çorum ilinin Bizans Dönemi'ndeki coğrafi konumunu ve tarihteki yerini belirlemektir. Diğer bir amaç ise Bizans Dönemi'ne ait yerleşim yerlerini saptamak ve mimariye ait izleri tespit edebilmek, böylelikle tez kapsamında Çorum ilinin coğrafi sınırları içerisinde kalan alanın, Bizans sanatı içerisindeki yerini anlayabilmektir. Kaynaklarda sözü geçen taş eserlerin bulundukları yerlerin tespit edilebilmesi ve bu yerlere gidilerek eserlerin tescilinin yapılması gerekmektedir. Bu eserlerin tescili ise taşınabilir kültür varlıklarımızın korunması ve bilimsel verilerin doğruluğunun teyit edilmesi bakımından önemlidir.

Aşağıda tanıtılan yayınlar Çorum ilinin Roma ve Bizans dönemine ışık tutan 19. ve 20. yüzyılda basılmış eserlerdir.

J. KINNER 1818, s. 47.

Çorum'u konu alan en erken tarihli yayın John Macdonald Kinner tarafından yapılmıştır. 1813- 1814 yılında Anadolu'yu gelen seyyah gezi izlenimlerini 1818 yılında yayımlamıştır. Günümüzdeki Çorum merkez ilçeye uğramadan, Çorum ilinin bir ilçesi olan Osmancık yolu üzerinden Samsun'a gidildiği yazılmakta ve kitapta yer alan bir haritadan Osmancık ilçesinin Pontus bölgesi sınırları içerisinde yer aldığı görülmektedir.

W.M. LEAKE 1824.

W.M. Leake, 1800 yılında Anadolu'ya gelmiş ve 1824 yılında izlenimlerini yayımlamıştır. Eseri, Anadolu'nun tarihi coğrafyası için önemli olmakla birlikte Çorum'la ilgili bir bilgiye rastlanmamaktadır. Ancak, Osmancık ilçesinin bulunduğu alan "Capadocia Pontica" bölgesi olarak gösteren bir harita mevcuttur.

W. F. AINSWORT 1842, s. 97- 106.

1839 yılında Çorum'dan geçen gezgin W. F. Ainswort'un 1842 yılında yayımlamış olduğu kitabı, şimdiye kadar incelenen seyahatnameler arasında Çorum ve ilçeleri

hakkında en kapsamlı bilgileri içermektedir. Gezgin, yol güzergâhları üzerindeki şehir, ilçe ve köylerden, karşılaştıkları insanların davranışlarından, doğal güzelliklerden, buralarda gördükleri tarihi eserlerden bahsetmektedir; Çorum ile ilgili yer isimlerini tespit etmiştir: Osmancık, Hamam Gazi (Hamamlıçay köy), *Karchak Tagh*, *Hajji Keuy*, *Mujteli* kasabası, *Churum* (Çorum), *Koseh Tağh* (Köse Dağ), *Eskilub/Blucium* (İskilip), Bayad, Nahadan. Osmancık ilçesinde iki farklı kale harabesinden bahsedilmekte, fakat bu kalelerin dönemini belirten bir bilgi mevcut değildir. Yine burada mağaraların olduğu ve içlerinde obeliske benzer taşların durduğu vurgulanmaktadır. Oradan içinde termal sıcak suyun çıktığı, hamamı olan, *Kharcak Tagh* eteklerinde Hamam Gazi adında bir yere gittiklerini söylemektedir. Bu yerin *Hajji Keuy*'den çok uzak olmadığı belirtilmektedir. Bu yerlerin olduğu vadi içinde devam ederek İki Türkmen köyünden adı *Mujteli* olan bir köyde geceyi geçirmek için durduklarını yazmaktadır. Hamamın bulunduğu yerde Bizans yapılarına ait birçok biçimli yontulmuş taş ve sütun parçaları gibi malzemeleri gördükleri belirtilmekte ve hamamın yanında üzerinde istiridye motifi işlenmiş, kutsal yeri ziyaret eden hacıların tuttukları asa, bir tür papaz yardımcısına ait olan ve hala Yunan kiliselerinde kullanılan üzerinde nişan bulunan mezar taşlarından bahsedilmektedir. Yakın civarda, *Rum Keuy* diye adlandırılan bir Yunan köyünün olduğu anlaşılmaktadır. Kırkdilim olarak adlandırılan bir dağ yolundan Çorum'a gidilmiştir. Burada yaşayan birkaç Hıristiyan aile ile görüşülerek, sohbet edilmiştir. Bu ailelerin geçimlerini çömlekçilik yaparak sağladıkları anlaşılmaktadır. Çorum merkez ilçesi sınırları içinde yer alan tarihi kaleye gidilerek incelemelerde bulunulmuştur. Buna göre Çorum kalesinin eski malzeme ile inşa edilmiş yeni bir yapı olduğu belirtilmektedir. Fakat inşa edilirken eski planın korunduğunu ve duvarların inşaatında çok sayıda mermer sütun, üzerlerinde de haç bulunan mezar taşları, heykel ve çok sayıda kitabeli taşın kullanıldığını, fakat bunları not edemediklerini yazmaktadır. Ayrıca Çorum'un (Galatların bir kolu olan), *Trokmilerin* yaşadığı *Tavium* şehri olamayacağını nedenleri üzerinde de durulmaktadır. Çorum'dan sonra İskilip'e (eski adı *Blucium*) uğramışlardır. İskilip kalesinin düzensiz planda inşa edilmiş, bakımsızlıktan harap bir yer olduğu ve Strabon'un kaleyi son Paflagonya Kralı'nın inşa ettirdiğinden bahsedilmiştir. Seyyah kale yakınında bulunan bir tepede dolaşırken içlerinde bazı yerleri kopmuş heykeller, türlerini tespit edemedikleri direklerin bulunduğu bazı mağaralara rastlamıştır. Buradaki kabartma bezemeli bir eser üzerinde ki tasvir oldukça

ilginçtir; birbirine doğru ilerleyen iki melekten birinin elinde bir kadeh/kupa, diğerinin elinde ise bir dal vardır. İskilip'ten, Bayat'a gidilmiş ve oraya bağlı dört köyden biri olan Nahadan'da gece kalınmıştır. Nahadan mescidinin yakınında mermer bir vaftiz kurnası gördüğünü yazmaktadır. Bayat kalesi büyük taşların düzensiz bir şekilde yığılmasıyla inşa edilmiştir. Kalenin, Kelt'ler tarafından yapıldığı ve bir benzerinin bulunmadığı yazılmaktadır.

W. J. HAMILTON 1842, s. 378- 379.

1835 yılında gezilerine Avrupa'dan başlayan W. J. Hamilton, Anadolu'ya gelmiş ve Çorum şehrine de uğramıştır. Yapılara yönelik bilimsel sayılabilecek nitelikteki ilk eser olan bu seyahatname 1842'de yayımlanmıştır. Hamilton, Çorum'da erken dönemde Hristiyanlığı benimsemiş bir kentin varlığına işaret etmekte ve kalenin yapımında kullanılan eski taşların Yozgat yolu üzerindeki Karahisar harabelerinden geldiğinin halk arasında söylendiği belirtilmektedir. Bu taşların çoğunun üzerinde dinsel nitelikli yazılar bulunduğu, bazılarında haç işareti olduğuna işaret etmektedir.

C. TEXIER 1882, s. 212, 423, 478, 617.

Charles Texier'in, 1833- 1837 yılları arasında Anadolu'ya yaptığı ilk gezi 3 cilt olarak yayınlanmıştır. Seyyah'ın 1843 yılında Anadolu'ya yaptığı ikinci gezisi ise 1862 ve 1882 yılında iki kez yayımlanmıştır. Bu baskılar ilk baskıya oranla daha az gravür ve çizim içermektedir. Eser Ali Suat Bey tarafından 1922'de I. cildi, 1923'de 2. cildi, 1924 yılında ise 3. cildi Arapça'ya çevrilmiştir. Eserde orijinal metine göre eksiklikler vardır. Ali Suat'ın çevirisi, Fransızca orijinal metinle karşılaştırılıp, sadeleştirilip, dipnotlar yerleştirilerek 2002 yılında Türkçeye çevrilmiştir. C. Texier'in Anadolu coğrafyası, tarihi ve arkeolojisine dair verdiği bilgiler ören yerlerinin adlarının tespiti, aralarındaki mesafeler, eserlerin tasviri, kitabelerin okunuşu ve tercümeleri bakımından önemli bilgiler içermektedir. Yayında Çorum İlinin Bizans dönemi mimarisine ilişkin bilgiler yer almamakta, fakat tarihi coğrafyasına ait kısıtlı bilgileri bulmak mümkündür. Kızılırmak'ın doğusu Osmancık ilçesi haricinde kalan bölge Galatya'ya, batı bölümü ise Paflagonya sınırları içerisinde yer almaktadır.

J. G. C. ANDERSON 1903, s. 6- 11.

J. G. C. Anderson'un Pontus bölgesini keşfetmeye yönelik olarak yapmış olduğu gezide geçmiş olduğu yol güzergâhı Çorum ve ilçelerini de kapsamaktadır. Seyyah gördüğü yerlerdeki tarihi eserleri kaydetmiş ve gezdiği yerlerin tarihi ve coğrafi konumlarını da irdetmiştir. Seyahatinin başlangıç noktası olarak Çorum'un bir ilçesi olan İskilip'i seçen Anderson, burasının Bizans zamanında bir piskoposluk merkezi olan *Dadybra* olacağını düşünmektedir. İskilip'ten sonra Çorum'a giden seyyah burasının muhtemelen *Pontus Galaticus* bölgesine ait olduğunu, *Euchatia*'nın (Mecitözü ilçesine bağlı, Elvan Çelebi köyü) ise *Helenopontus* bölgesinde yer aldığını söylemektedir. Çorum kalesindeki sütun ve taşların ise Kalehisar denilen mevkiden getirildiği belirtilmektedir. M.S. 508 yıllarında Hunların saldırdığı *Euchatia*'nın ise erken dönemde bir piskoposluk merkezi olduğu ve burada yerleşmiş olan Aziz Theodoras kültü ile Türkler dönemindeki Derviş Elvan Çelebi üzerinde durulmaktadır. Kasabadaki bazı mermer bloklar ve kitabeli taşlardan da bahsedilmektedir. *Euchatia*'dan sonra doğusunda yer alan Hacı köy veya Avkat köy olarak da adlandırılan yerleşime uğrayan seyyah burada yapmış olduğu inceleme esnasında köy camisinin ve bazı yapıların duvarlarında devşirme olarak kullanılan Bizans dönemine ait taşları görmüştür. Ayrıca Çorum'a bağlı Osmancık ilçesindeki Bizans dönemine ait bir kaleden ve bazı mimari parçaların varlığından söz etmektedir. Konu içerisinde yer alan fotoğraflar ve kitabın sonundaki yol güzergâhını gösteren bir harita mevcuttur. Yazar kitabında bu yerleri gezmiş olan seyyah ve araştırmacıların görüşlerine yer verip, katılıp katılmadığı noktaları da belirtmektedir.

H. LAMERTIN 1910, s. 189- 215.

Editörlüğü Lamertin tarafından yapılan ve *Studia Pontica* serisinin üçüncü cildinin IV. Bölümünde *Euchatia* başlığı altında Çorum, *Euchatia* (Avkhat), Elvan Çelebi veya Teke Köy, *Avkhat*- Hacı Köy'de yer alan kitabeler üzerinde durulmaktadır.

A. H. M. JONES 1913, s. 172, 526 tablo XXII.

Jones, Doğu Roma eyaletlerinin şehirlerini anlattığı kitabının VI. Bölümünde Bithinya ve Pontus bölgesinin tarihi üzerinde durmuştur. Helenopontus bölgesindeki şehirlerden biri olarak gösterilen *Euchaita*'nın Amasyalı tarihçi Strabon zamanında Amasya'ya

bağlı bir kent olduğu, Bizans döneminde kentin adının *Justinian'ın Novella'sında* ve III. *Constantinopolis* ve II. *Nicae* Konsillerinde geçtiği bilgisi yer almaktadır.

V. SCHULTZE 1922, s. 121- 123, c.II.

Anadolu'da eski Hristiyanların yaşadığı coğrafi bölgeler ve bu bölgeler içerisindeki yer alan şehirler anlatılmaktadır. *Helenopontos* bölgesi sınırları içerisinde Metropolitliğini Amasya'nın yaptığı *Zela*, *Ibora*, *Komana*, *Andrapa*, *Sinope* ve *Euchaita* kentleri tanıtılmaktadır. *Euchaita* kentinin yeri ve tarihçesi hakkında kısa bilgi verilmektedir.

K. BELKE ve M. RESTLE 1984, s. 43, 48, 91, 120, 145, 161, 163, 491, 228.

Belke ve Restle'nin "Tabula Imperii Byzantini" serisinin IV. cildinde yayınlanan kitabında, Galatya ve Likaonya bölgeleri birlikte ele alınmıştır. Kitap iki bölgenin tarih ve topografyasının ayrıntılı anlatımıyla başlar, yerleşimlerin tanıtımıyla devam eder. Yapıların ayrıntılı çizim ve tasvirleri yoktur. Fakat kitap Bizans dönemine ait yapıların tespit edilmesi, yapıların bulunduğu yerleşimler hakkında bilgi edinilmesini sağlaması ve bölge bibliyografyasını içermesi bakımından önem taşır. Fakat Galatya bölgesi içinde ele aldığı Çorum ilinin yalnızca bir bölümü incelenmiştir. Bugünkü il sınırlarının tümü yer almamaktadır. Ayrıca tez kapsamında yaptığımız ön çalışma sırasında taş eserleri tespit ettiğimiz birçok yerleşim yerinin, yayında yer almadığı görülmüştür.

D. FRENCH, 1988, 123- 135.

French'in Küçük Asya'daki Roma yolları ve mil taşlarını anlattığı kitabında Çorum ili sınırları içerisinde tespit etmiş olduğu mil taşları yer almaktadır. Dikili olduğu yerleşmelerin sınırını ve yerleşmeler arası mesafeleri tespit etmek için önemli bir gösterge olan bu taşlardan hangi İmparator zamanında dikildiği ve hangi valinin o bölgede görev yaptığı gibi kronolojik bilgilere ulaşmak mümkündür.

Anonim 1985, s. 53- 78.

1985 yılında, 5. Hitit Festival Komitesi tarafından hazırlanan "Çorum Tarihi" adlı kitapta, "Bizans, Danişmend, Selçuklu ve Beylikler Dönemlerinde Çorum" bölümü Ömür Bakırer tarafından yazılmıştır. Bu bölüm içerisinde Çorum ilinde bir Bizans

dönemi yerleşimi olan Euchaita kentinin yeri ile ilgili olarak yapılan araştırmalar ve kentin kaynaklarda yer alan tarihçesi yer almaktadır. Bizans dönemine ait mimariden kısaca bahsedilmektedir.

Y. BAYRAM (ed) 2009, s. 118- 127, 212- 231.

2009 yılında Çorum Valiliği tarafından bastırılan, “Coğrafyası, Tarihi, Kültürü ve Edebiyatıyla Çorum” adlı kitapta Çorum ili tüm yönleri ile tanıtılmıştır. Bu kitapta, Çorum ilinin Roma ve Bizans Dönemi tarihi ile bu döneme ait mimari yapıları Esra Keskin tarafından iki ayrı bölüm olarak yazılmıştır. Ayrıca Bizans döneminde Çorum ili sınırları içersinde yer alan *Euchaita* şehrin koruyucu azizi olarak kabul edilen Aziz *Theodoros* kültünün ele alındığı bilgiler de tarihçe bölümünün arkasına eklenmiştir.

3. ÇORUM İLİ'NİN COĞRAFİ KONUMU VE TARİHÇESİ

3.1. COĞRAFİ KONUMU

Çorum ili, Karadeniz Bölgesi'nin Orta Karadeniz bölümünde yer almakta olup, yaklaşık 33° 58'- 35° 31' doğu boylamları ile 39° 55'- 41° 19' kuzey enlemleri arasındadır. Doğuda Amasya, güneyde Yozgat, batıda Çankırı, kuzeyde Sinop, kuzeybatıda Kastamonu, kuzeydoğuda Samsun ve güneybatıda Kırıkkale illeri ile komşudur. Çorum ili 12.820 km² yüzölçümüne sahip olup; Alaca, Bayat, Boğazkale, Dodurga, İskilip, Kargı, Laçın, Mecitözü, Oğuzlar, Ortaköy, Osmancık, Sungurlu, Uğurludağ ve Merkez olmak üzere 14 ilçe ve bu ilçelere bağlı toplam 735 köyden oluşmaktadır (Harita 1). İl sınırları içerisinde bulunan dağlar genel olarak yüksek sayılmayacak niteliktedir. Orta Karadeniz Bölümündeki Canik Dağları ile Ilgaz ve Küre Dağları'nın başlangıç noktalarını teşkil eden sisliiler şeklinde sıralanıp, güneye indikçe alçalırlar. Yükseklikleri 1000- 2000 m arasında değişen tepeleri ile bir taraftan Kızılırmak vadisi kıyılarında, diğer taraftan Yeşilirmak'ın Çekerek suyu kıyılarında uzayıp gider. Çorum İlinde bulunan dağlık alanların yüksek kısımları İskilip- Osmancık ve Kargı ilçelerinin toprakları üzerindedir. Dağlık alanlar arasında farklı yükseltide ve büyüklükte birçok ovayı bünyesinde barındırmaktadır. Bunlar; Çorum, Sungurlu, İskilip, Kargı, Osmancık ve Alaca Ovalarıdır (Aylar 2009, s. 25, 35, 48).

Bu geniş alan tarih öncesi ve tarih çağlarında önemli kültürlerle uygarlıklara sahne olmuştur. Bu kültür ve uygarlıkları bugünkü il sınırları ile karşılaştırmak ve sınırlamak mümkün değildir. Bu nedenle ili yöreden soyutlamadan bir bütün olarak düşünmek gerekmektedir.

3.2. TARİHÇESİ

Çorum bölgesi, Kalkolitik dönemden beri iskân görmüş ve birçok medeniyete evsahipliği yapmıştır. M.Ö. 3000 bölgenin yerel halkı olarak bilinen ve kent beylikleri halinde yaşayan Hattiler, M.Ö. 2000 de dışarıdan gelen Hititlerin hâkimiyeti altına girmiş ve Anadolu'nun ilk merkezi yönetimini kurmuştur. Bölge daha sonra sırasıyla

Frig, Pers, Pont, Galat, Roma, Bizans¹, Danişmendli, Anadolu Selçuklu, Beylikler, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti egemenliği altına girmiştir.

Çorum ve çevresinin 11. yüzyılda Danişmendliler tarafından fethi ve özellikle kimin komutasında ele geçtiği konusunda çeşitli tarihi rivayet ve görüşler bulunmaktadır (Bakırer 1985, s. 58). Anadolu'nun fethi için ayrıntılı bilgi veren Danişmendname'ye göre Danişmend Ahmet Gazi 1075 yılında Amasya ve Çorum'u fethetmiştir (Yınanç. 1944, s. 80; Yınanç 1945, s.168). Sivas'ın merkez olduğu, Kayseri, Niksar, Tokat, Sinop ve Çorum illerini kapsayan bölge “Danişmendname vilayeti” olarak bilinmektedir. Anadolu Selçuklu Hükümdarı II. Kılıç Arslan (1156- 1192) 1178 yılında Danişmendli vilayetini ele geçirerek, Danişmendli Beyliği'ne son vermiştir (Yınanç 1945, s.468- 469). 13. yüzyılın ikinci yarısında, Çorum'un içinde bulunduğu bölge Moğollar tarafından istila edilmiştir. Rum vilayeti olarak adlandırılan bölge, Moğollar tarafından atanan valiler tarafından yönetilmiştir. 14. yüzyılın ortasında bölge, Eretna ve daha sonra Kadı Burhaneddin Beylikleri idaresinde bulunmaktadır. Moğollardan destek alan Kadı Burhaneddin ve Osmanlı hükümdarı Yıldırım Beyazıt arasında 1392 yılında yapılan savaşta, Osmanlı ordusu yenilmiştir. Çorum şehri, ancak 15. yüzyılın başlarında Osmanlı hâkimiyeti altına girmiştir (Akdağ 1974: 49- 52, 74, 83- 84, 237, 300; Uzunçarşılı 1968, s. 191- 245; Yücel 1973, s. 159- 181).

Danişmendlilerin Çorum'u fethetmeleri ve Çorumlu oymağını bölgeye yerleştirmelerinden sonra şehrin “Çorumlu” ismini almış olması muhtemeldir. 1530 Tarihli Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rum ile 1576 tarihli Mufassal Tahrir defterlerinde, şehrin adı “Çorumlu” olarak geçmektedir. Şehrin ismi olan “Çorumlu” kelimesinin sonundaki “lu” takısı zamanla atılarak, Çorum kelimesine dönüşmüş olması muhtemeldir (Korkmaz 2009, s. 134, dn. 7).

Evliya Çelebi ise Çorum isminin gerisinde “Çorlu ve Çevri-Rum” isimlerinin bulunduğunu belirtmektedir (1971, s. 104).

¹ Tez kapsamında ele alınan taş eserler Roma ve Bizans dönemine ait olduğu için, bölgenin bu döneme ait tarihçesi ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

3.2.1. Roma ve Bizans Dönemi Tarihi

Roma devleti, M.Ö. 133 yılında ölen Bergama Kralı III. Attalios'un vasiyetinde topraklarını Roma'ya bırakmasıyla Anadolu'ya ilk adımını atmış ve bu topraklar üzerinde kendisine bağlı Asya eyaletini kurmuştur. M.S. 74 yılında ölen Bitinya Kralı IV. Nikomedesde vasiyetnamesi ile topraklarını Roma'ya bırakmıştır. Fakat Nikomedes'in oğlu buna karşı çıkarak, Pontus Kralı Mithradetes'ten yardım istemiştir. Roma devleti ile yapılan savaş sonucunda Pontus ve onun tarafını tutan Kapadokya Kralı yenilmiştir. M.Ö. 67 yılından sonra tüm Anadolu Roma Devletinin hâkimiyeti altına girmiştir. Küçük Asya'da Roma'ya bağlı Asya, Bitinya ve Pontus eyaletleri dışında kalan topraklar Roma'nın müttefiki olan krallıklara bırakılmıştır (Demircioğlu 1987, s. 409- 420).

İ.Ö. 27 yılında Roma senatosunun Octavianus'a "Augustus" ünvanı vermesiyle Roma devletinin cumhuriyet olan siyasi rejimi değişmiş ve İmparatorluk dönemi başlamıştır. Augustus, Roma topraklarına bağlı eyaletleri Senato ve İmparatorluk eyaletleri olmak üzere ikiye ayırmıştır. Roma ordusunun bulunduğu stratejik önemi olan sınır eyaletleri İmparatora bağlı iken, tehlikeden uzak, Roma yönetimini benimsemiş, askeri sorunu olmayan eyaletlerin yönetimi de Senatoya bırakılmıştır. Augustus'un sahip olduğu yetki senato eyaletlerinde de aynı hakkı sağlamaktaydı (Umar 1984, s. 227; Özsait, 2000, s. 380) (Tablo 1).

M.Ö. 25 yılında Augustus Anadolu'da kendisine bağlı Galatya eyaletini kurmuştur. Antakya, Yalvaçta bulunan ve 1. yüzyıla tarihlendirilen bir kitabede Galatya eyaletinin sınırları hakkında bilgi verilmektedir; Küçük Asya'nın ortasındaki topraklar üzerinde, kuzeyinde Paflagonya Dağları'ndan, Güneyde Toros Dağları'nın kuzey yamaçlarına kadar uzanan Likonya, Asya eyaletine bağlı Isauria ve Pamfilya'yı içine almaktaydı. (Özsait 2000, s. 381- 383; Kaya 1996, s. 143- 144).

Galatya eyaletinin kuzeyinde yer alan Paflagonya eyaleti M.Ö. 6- 5. yılında ve Pontus eyaleti M.Ö.3- 2. yılında Galatya topraklarına eklenmiştir (Kaya 1996, s. 155- 156). Paflagonya ve Pontus eyaletleri arasında Kızılırmak nehri doğal bir sınır olmuştur.

Bugünkü Çorum iline bağlı toprakların Kızılırmak'ın batısında kalanların Paflagonya, doğusunda kalan yerlerin ise Pontus olarak adlandırıldığı anlaşılmaktadır. Strabon, Pontus ve Paflagonya sınırındaki Pimolisa'da (Çorum, Osmancık) bulunan Pontus krallarına ait bir kalenin tahrip edilmiş olduğunu aktarmaktadır (Strabon XII. 3.40).

Anadolu'daki eyalet sınırları M.S. 2. yüzyıldan itibaren değişmeyip, yarım yüzyıl sabit kalmıştır. Diokletianus'un (M.S. 284- 305) hükümdarlığı sırasında eyaletlerin yeniden düzenlenmesi yapılmıştır. Bundan sonra tüm eyaletlerin idaresi sadece imparatorun emrine verildi. Fakat bu döneme ait bilgilerin yetersiz olması nedeniyle eyalet sınırları hakkındaki gelişmeler tam bilinmemektedir (Ostrogorsky 1991, s. 31- 32; Mitchell 1993, s. 158, 159).

İmparator Theodosios M.S. 395 yılında Roma imparatorluğunu doğu ve batı olmak üzere ikiye ayırdı. Doğu bölümüne büyük oğlu Arkadios'u, batı bölümüne ise Honorius'u hükümdar olarak tayin etti. Böylelikle doğu ve batı arasında kesinleşen tarihi sınır çizilmiş bulunuyordu. Roma tarihinin bu evresi daha sonraları aradaki bu farkı belirlemek amacıyla tarihçiler tarafından, Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti Konstantinopolis'in (İstanbul) ilk ismi Byzantion'dan esinlenilerek, Bizans olarak adlandırılmıştır (Ostrogorsky 1991: 25, 49)². Küçük Asya toprakları, Doğu Roma yani Bizans devletinin hâkimiyeti altındadır³.

M.S. 4. yüzyıldan itibaren eyaletlerin isimleri kesin olarak saptanabilmekte ve M.S. 6. yüzyılın ilk yarısına kadar eyaletlerin isimlerinin değişmediği bazı kayıtların yardımı ile anlaşılmaktadır (Harita 2). Bu kayıtlar, İznik Konsili (325) Piskoposluk kayıtları, Kadıköy Konsil'i (451) Piskoposluk kayıtları, Hierokles listesi (525) ve Iustinianos Kanunları'dır (535) (Jones 1937, s. 526, tablo 22).

M.S. 325 yılında yapılan İznik Konsilinde tutulan Piskoposluk listelerinde yeni bir eyalet adı görülmektedir (Harita 2): Helenopontus. M.S. 3. yüzyılda adı Pontus olarak

² İstanbul'un başkent oluşu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ostrogorsky 1990, s. 40- 42.

³ Küçük Asya adı Bizans İmparatorluğuna ait tarihlerde görülür. Roma'ya bağlı bu eyaletin askeri ve idari bölümlere (thema) ayrılması sırasında İmparator Konstantinos Porfirogenetos (Constantin Porphyrogenete), ona Anadolu (Anatolie) adını birçok haritalarda bulunan Natolie'den bozma olarak verdirmiştir. Bkz. Charles Texier 2002, s. 13, dn. 14.

bilinen bu eyaletin adı, 4. yüzyılda İmparator Konstantine'nin annesinin adının ilave edilmesi ile Helenopontus olarak kabul edilmiştir. Anadolu'da, Orta Karadeniz bölgesinde yer alan Helenopontus eyaleti sınırları içerisinde sekiz şehir adı geçmektedir. Bunlar: Amaseia (Amasya), Ibora (Turhal, Tokat), Zela (Zile, Tokat), Leontopolis (Alaçam, Sinop), Andrapa (Vezirköprü, Amasya), Amisis (Samsun), Sinope (Sinop), Euchaita (Çorum) (Ramsay 1960, s. 354, dn. 2) (Tablo 1).

Helenopontus eyaleti sınırları içerisinde adı geçen kentlerden biri olan Euchaita kenti günümüzde Çorum ili sınırları içerisinde yer almaktadır. Euchaita kentinin ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmemekte fakat bağlı olduğu Aziz Theodoros kültü nedeniyle 5. yüzyılda itibaren giderek önem kazanan dinsel bir merkez haline geldiği anlaşılmaktadır (Keskin 2009a: 119). Şehrin adının nereden geldiği konusunda kesin bir ipucu yoktur; 1973 yılı Çorum il yıllığında, Euchaita adının Galat egemenliği döneminden kalma olduğu ve bu adı taşıyan bir Galat prensesinin adını yaşatması için konulduğu belirtilmiştir (Anonim 1973, s. 83).

Euchaita kelimesi, Hellen dilinde “Bol saçlı, bol tüylü, bol yapraklı” anlamlarını taşımaktadır. Bu ad büyük bir olasılıkla Anadolu'daki bir adın Hellen dilindeki uyarlanmasıdır. Buna göre, kentin Anadolulu adı Augaida/Augainda olması gerekir⁴ (Doublet 1889, s. 294).

Bizans döneminde Helenopontus eyaleti sınırları içerisinde yer alan, Euchaita'nın bulunduğu yer ile ilgili olarak kaynaklarda farklı görüşler bulunmaktadır. M. Doublet, Safranbolu'da (Kastomonu iline bağlı) bulunan bir kitabeye istinaden Euchaita'nın burası olduğunu belirtmiştir⁵. J.G. Anderson ise Euchaita'nın Amasya şehrine bir günlük mesafede olduğunu belirterek Çorum ili yakınlarında bir yerleşme olması gerektiğini ileri sürmüş ve Elvan Çelebi köyünü önermiştir (Anderson 1903, s. 6, 9- 12)

⁴ Bilge Umar, Türkiye'deki Tarihsel Adlar, İstanbul, 1993, s. 259; Euchaita adını taşıyan bir Galat prensesi bulunmamaktadır. Ayrıca, bir Galat prensesinin Helen dilinden bir adı taşıması da inandırıcı değildir. Bkz. Umar 1993, s. 137'de, Auge Anadolu'da karşılaşılan bazı tarihsel yer adlarında ve Yunanistan'da, Helenler öncesi Luwi/Pelasgos kültürü dönemleri ile bağlantılı bazı destansı kişi adlarında kullanıldığı görülmektedir. Sözcüğün öz biçimi, büyük bir olasılıkla Hellen dilinde ki Eu- ön takısının tam karşılığı olan “iyi, güzel, kutlu, kutsal” anlamlarına gelen, Luwi dili takısı awaka, Latince yazılımı Auga, “Kutsal Yer” anlamındadır. Euchaita hatta Avkat kelimesi dahi bu sözcükle bir bağlantısı olabilir.

⁵ Ramsay 1960, s. 354'de, Doublet'in bu fikrine karşı çıkarak bu kitabenin Safranbolu'daki Aziz Theodoros'a ithaf edilen bir kiliseye ait olduğunu söylenmektedir.

H. Grégoire ve H.Cumont ise Bizans döneminden kalma çok sayıda buluntuya işaret ederek, Çorum ili, Mecitözü ilçesine bağlı modern ismi Avkat köyü olan yerin Euchaita olabileceğini ifade etmiştir⁶ (Grégoire 1910, s. 59- 72; Grégoire, Cumont ve Anderson 1926, s. 206). Dernschwam'ın, Aelkat dediği yer Avkat köyüdür. Bu köye yakın Sagana adındaki bir köyün olduğunu belirtir ki bu günümüzdeki Çağna köyüdür (Babinger 1923, s. 201- 206)⁷. W. M. Ramsay'ın, Euchaita kentinin bugünkü Çorum ili sınırları içerisinde yer aldığı görüşü, S. Vryonis tarafından da kabul görmüştür (Ramsay 1960, s. 353; Vryonis 1971, s. 21, 32- 36). Semavi Eyice'ye göre Euchaita, Avkat köy olurken köyün yakın civarında bulunan Elvan Çelebi köyü de Euchaita'nın koruyucu azizi olan Theodorus'un manastır yeridir. Çünkü Elvan Çelebi zaviyesinin duvarlarında ve yakınlarında, Antik ve Bizans dönemine ait birçok taş eser bulunmaktadır (1973, s. 233). 1963 yılında Mango ve Sevcenko tarafından Mecitözü ilçesi, Atatürk ilkokulu bahçesinde bulunan kitabeli taş eser Euchaita'nın yerine ve tarihine ışık tutan önemli bir kanıttır. Yaklaşık on yıl önce Avkat köyünden getirildiği söylenen bu taş, Euchaita'nın yerinin Avkat köy olduğunu göstermektedir. Kitabeden İmparator Anastasius I (M.S. 491- 518) döneminde bir piskoposluk merkezi olan kentin surlarının yaptırıldığı anlaşılmaktadır (Mango ve Sevcenko 1972, s. 380) (Şekil 1).

Şekil1: Mecitözü ilçesi, Kaymakamlık bahçesi, kitabeli levha görünümü

⁶Çorum iline bağlı köylerden yabancı ad taşıyanların ad değişikliği 5442 sayılı İl Kanununun 2/Ç maddesine göre İçişleri Bakanlığınca 28/9/ 1962 gününde onaylanmıştır; Avkat köyünün adı Beyözü olarak değiştirilmiştir.

⁷Çorum iline bağlı köylerden yabancı ad taşıyanların ad değişikliği 5442 sayılı İl Kanununun 2/Ç maddesine göre İçişleri Bakanlığınca 28/9/ 1962 gününde onaylanmıştır; Çağna köyünün adı Elmapınar olarak değiştirilmiştir.

Bu kitabeli taş eser, halen Mecitözü ilçesi kaymakamlık bahçesi önünde durmaktadır. Dikdörtgen formdaki taş eser üzerinde kabartma olarak yapılmış *tabula ansata* çerçeve içerisinde sekiz satırlık, kazıma olarak yazılmış kitabesi bulunmaktadır. Çok iyi korunmuş durumdaki eserin kitabesinde harf yüksekliği 4.5cm, satır aralarındaki boşluk 2.5cm'dir. Kitabenin sonunda bir vazodan çıkma asma sarmaşığında oluşan süsleme vardır. *Ansatanın* iki yan kenarının ortasında dikdörtgen çerçeveye bitişik olan üçgen şeklindeki kulpların içerisinde kazıma olarak yapılmış Latin haçları görülmektedir. Taşın kitabesi şöyledir:

†ΟΨΗΦΩΘΤΩΝΟΛΩΝΚΡΑΤΩΝΑΝΑΚΤΑΚΙΟΕΥΕΒΗΚΑΥΤΟΚΡΑ
ΤΩΡΤΟΝΔΕΤΟΝΙΕΡΟΝΧΩΡΟΝΠΟΛΙΖΙΚΑΙΤΟΚΑΛΛΙΟΝΕΝΠΙΝΕΥC
ΘΕΙCΠΑΡΑΤΟΥΜΑΡΤΥΡΟCΕΠΡΕΙΤΩΠΟΛΙCΜΑΤΕΙΤΕΙΧΟC
ΑCΥΛΟΝΜΕΝΕΠΙΠΑCΙΝΗΝΙΡΩΤΟCΑΥΤΟCΕΙΛΡΥCΕΝ
ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΗΝΚΑΘΕΔΡΑΝΘΡΩΝΑΥΖΙΟΝΔΕΔΩΡΟΝΘΩΙΡΟC
ΕΝΕΓΚΑΚΑΙΜΑΡΤΥΡΑΚΤΗCΕΥCΕΡΙΑΚΤΟΥCΕΥΠΙΑΘΟΝ
ΤΑCΠΤΩΧΟΥCΤΟΥΤΟΝΦΥΛΑΤΤΟΙΤΑCΟΜΟΟΥCΙΟCΕΝ
ΤΟΙCΚΗΠΤΡΟΙCΝΙΚΗΤΗΝΑΝΑΔΙΚΝΥCΑ†

Kitabenin çevirisi şöyledir⁸:

Tanrı'nın ilahi takdiri ile dünyaya hükmeden dindar İmparator Anastasius bu kutsal yerde bir şehir yaptı. Martir tarafından mutlulukla vahyedildi. O, piskoposluk koltuğunun tüm saygınlığını koruyacak şekilde kasabada ilk kez bir sur inşa ettirdi. O, dindarlığının bir karşılığı olarak değerli bir hediyeyi Tanrıya sundu, öyle ki; Fakir, iyi yiyip içmişti. Üçlü birlik onu korudu ve krallığında zafer kazanmasını sağladı.

Bizans Döneminde, Euchaïta olan yerleşimin ismi, Türk döneminde Avkat Köy, 1962 yılından itibaren de Beyözü Köyü olarak geçmektedir⁹. Çorum ilinin doğusunda, Mecitözü ilçesinin kuzey batısında, Avkat Dağının eteklerinde kurulmuştur (Şekil 2).

⁸ Kitabenin, Yunancadan Türkçeye çevirisi Kutlu Kutluay tarafından yapılmıştır.

⁹ Çorum iline bağlı köylerden yabancı ad taşıyanların ad değişikliği 5442 sayılı İl Kanununun 2/Ç maddesine göre İçişleri Bakanlığınca 28/9/ 1962 gününde onaylanmıştır.

Euchaita kentinin ise Avkat Dağ üzerinde, tüm ovaya hâkim bir noktada, savunmaya elverişli bir arazide kurulmuş olduğu görülmektedir (Şekil 2- 3)¹⁰.

Şekil 2: Avkat Dağ'dan, Güney yönünde ovaya doğru görünüm

Şekil 3: Beyözü Köyü'nün genel görünümü

¹⁰ Günümüzde Euchaita'nın kurulu olduğu söylenen Avkat Dağı üzerinde Bizans Döneminde yapılmış sura ait olduğu söylenen ve çok az bir bölümü ayakta duran kalıntılar görülmektedir. Surları olan ve 11.yüzyıla kadar tarihi hakkında bilgi edindiğimiz bir yerleşimde Bizans dönemine ait izler büyük bir olasılıkla toprağın altına gömülü olmalıdır. Princeton, Birmingham, Koç ve Freiburg Üniversiteleri, İngiliz Arkeoloji, Avusturya Bilim Akademisi, Viyana Üniversitesi Modern Yunan ve Bizans Çalışmaları Enstitüsü katkıları ile burada yüzey araştırmaları yapılmakta ve ileriki yıllarda kazı yapılması planlanmaktadır. Ortaya çıkacak verilerin ışığı altında Euchaita'nın yerinin Avkat köy olup olmadığı kesin olarak saptanabilecektir.

Euchaita, Asker Aziz Theodoros'un IV. yüzyılın başında ölümünden kısa bir süre sonra röliklerinin buraya getirilmesi ve adına bir manastır inşa edilmesiyle önem kazanmıştır¹¹. Şehir, V. yüzyıldan itibaren önemli bir ziyaretgâh yeri olmasının yanı sıra İstanbul ve Antakya Patrik'lerini de kapsayan, seçkin din adamları için bir sürgün yeri olarak hizmet etmekteydi (Foss 1991, s. 737).

Hun kabilesi olan Sabiriler, 515 yılında Kapadokya, Galatya ve Pontus'u istila ederek Euchaita yakınlarına kadar gelmiştir. Görevine son verilen ve Euchaita'ya sürgün için gönderilen İstanbul Patriği II. Makedonios, Hun'ların saldırısı nedeniyle Çankırı'ya kaçmak zorunda kalmıştır¹² (Ramsay 1960, s. 356; Boor 1963, s. 161; Trompley 1985, s. 69, dn. 27). Süratle hareket eden Sabirilerin şehirleri kuşatmak için teçhizatları yeterli olmaması ve Euchaita surlarının böyle bir saldırıyı karşılayacak güçte bulunmamasına rağmen. Euchaita yakınlarına gelen Sabiriler birden ilerlemekten vazgeçerek geri dönmeleri Aziz Theodoros'un bir mucizesi olarak kabul edilmiştir. Bunun üzerine İmparator Anastasios (M.S. 491- 518) Euchaita'ya şehir statüsü vererek, surlarını inşa ettirmiştir (Mango ve Sevckenko 1970, s. 383).

Bizans İmparatorluğu içerisinde Hristiyanlığın giderek kuvvetlenmesi ile kilisenin etkinliği giderek artmış ve erken dönemden başlamak üzere kilisenin taşra bünyesi İmparatorluğun yönetim biçimine göre yeniden düzenlenmiştir. İstanbul'daki patriğe bağlı olarak metropolit, başpiskoposluk ve piskoposluklar kurulmuştur. En küçük yönetim birimi olan kentler piskoposluk merkezleri haline getirilmiştir. Piskoposluk merkezi olan bu kentler çevrelerindeki köylerle birlikte bir başpiskoposluğa, başpiskoposluklar da bir metropolite bağlanmış ve belirli aşamalarda kentler bu basamaklarda yükseltilmiştir (Vryonis 1971, s. 34). Euchaita'nın isminin geçtiği en erken yazılı kaynak Iustinianos (527- 565) dönemine ait Justinianos yasalarıdır¹³

¹¹ J.G.C. Anderson 1903: 6- 11, dn. 11'de Euchaitia ile Aziz Theodoros manastırından bahsedilmekte ve Aziz Theodoros'un bu civarda bir ejder öldürdüğüne inanıldığı belirtilmektedir.

¹² Anderson a..g.e. s. 356, Eğer Euchaita şehrinin yeri Safranbolu olarak kabul edilseydi, Makedonios Çankırı'ya kaçmakla kendisini düşmanını kucağına atmış olacaktı. Fakat Çorum gibi bir yerde bulunmuş olmalıdır ki Çankırı'ya doğru kaçarken düşmanla karşılaşmamıştır. Hun'ların Halys'ı (Kızılırmak nehri) aşmadıkları bilinmektedir.

¹³ Bkz. Mathews 1991, s. 1497, Bizans İmparatoru Justinianos'a kadar yayınlanan tüm yasalar Justinianos Kodeksinde toplandıktan sonra bu kodekse yeni yasalar eklenmiştir. Eklenen bu yeni yasalara Justinianos Novel'i denmektedir. Bu eserin çeviri ve kopyalarından yararlanılarak oluşturulan metinlerin en erken tarihli olanları 6. v 7. yy.lara tarihlendirilmektedir.

(Mathews 1991, s. 1497; Ramsay 1960, s. 352) (Tablo 1). Geltzer, Euchaita'ya başpiskoposluk payesinin 536- 553 tarihleri arasında verildiğini ileri sürerken, Ramsay Bizans döneminde Helenopontos'un bir şehri olan Euchaita isminin Hierokles listesinde¹⁴ yer almamasından ötürü, başpiskoposluk payesinin listenin yazıldığı M.S. 535 yılından önceki bir tarihte verilmiş olduğunu düşünmektedir¹⁵. Euchaita'nın ilk piskoposu Epiphanius'dur¹⁶ (Le Quien 1958, s. 544). Euchaita kentinde toplam 16 piskopos'un görev yapmış olup bunlardan XII. , XIV. ve XVI. Piskoposların adı bilinmemektedir (Tablo 2).

6. yüzyılda Amasya Metropolitliğine bağlı bir piskoposlukken önemi, Aziz Theodoros kültürünün etkisiyle giderek artmış ve 7. yüzyılda bağımsız başpiskoposluk (*Aotucephalos*) olmuştur. *Aotucepholus* olarak "Notitiae Episcopatum"¹⁷da geçmektedir (Ramsay 1960, s. 380) (Tablo 1).

İmparator Herakleios (M.S.610- 641) döneminde, Antakya yakınlarında İmparatorluk ordusunun M.S. 613 yılında Sasaniler ile yapılan savaşta büyük bir yenilgiye uğramasının ardından Sasaniler her yerde hızla ilerleyerek, M.S. 614 yılında Kudüs'ü işgal etmişlerdir. Şehri yağmalamaları, Büyük Konstantin (M.S. 324- 337) tarafından inşa ettirilen Kutsal mezar kilisesini yakmaları, İsa'nın gerildiği çarmıhın Ktesiphon'a

¹⁴ Bkz. Greogory, 1991, s. 930'da, Hierokles'in, M.S. 535 yılından önceye tarihlenen, doğu İmparatorluğunun şehirlerinin coğrafik bir listesi olan "the Synskdomos"un yazarı olarak kabul edildiğini belirtmektedir.

¹⁵ Bkz. Ramsay 1960, s. 98, 502, Hierokles'in listeleri oluştururken kilise piskoposluk listelerinden yararlandığını, o dönemde bir başpiskoposluk şehri olan Euchaita'nın bu nedenle piskoposluk listelerinde yer almadığını söylemektedir; Mango ve Sevcenko 1970, s. 380, Mecitözü ilçesinde bulunan kitabede Ramsay'in bu görüşünü desteklemektedir. Kitabede, Anastasios döneminde şehrin bir piskoposluk olduğu açıktır. Mango ve Sevcenko, Euchaita'nın ilk piskoposluk dönemi tespit etmek için Amasya, Yürgüç Paşa Camii kuzey duvarında bulunan ve İmparator Anastasios dönemine tarihlendirilen ikinci bir kitabeyi kanıt olarak göstermektedir. Birçok kez yayınlanan fakat yanlış olarak tercüme edilen bu kitabe Mango ve Sevcenko tarafından incelenerek yeniden tercüme edilmiştir. Mango ve Sevcenko'ya göre kitabe caminin yapımı sırasında veya daha öncesinde, yaklaşık 50km uzaklıkta olan Euchaita'dan getirilmiş olmalıdır. Kitabenin transkripsiyonu şöyledir: *Cennetin vatandaşı olan İsa'nın gücü, bu kasabanın koruyucusu Theodore, dindar Trium Phator Anastasios'u kutsal sır ismini taşıyan bir tahtı bulmak için ikna etti. Çok saf Papaz Mamas onu sağladı; O, dinselliği bir araya getiren bu yerdeyken onun dili kutsal şarkılara eşlik etti ve tüm iyi insanları cezpt etti.*

¹⁶ Bkz. Mango ve Sevcenko 1970, s. 384'de, Amasya, Yürgüç Paşa Camii duvarındaki kitabeye istinaden Euchaita'nın ilk piskoposu Mamas olduğunu iddia etmekte ve Mamas'ın adının bu nedenle Amasya Piskoposluk listelerinden çıkarılması gerektiğini belirtmektedir.

¹⁷ Bkz. Kazhdan, 1991, s. 1496, "Notitiae Episcopatum", piskoposların idaresi altındaki bölgelerin listesidir. Bu liste hiyerarşik sıralamayla düzenlenir; birinci sırada metropolitler, sonra başpiskoposluklar, son olarak piskoposlar yer alır. En erken tarihli notitiae, muhtemelen Herokleios (610- 641) döneminde tamamlanmıştır. Diğer üçü 8, 9 ve 10. yüzyıllara aittir;

götürülmesi Hristiyan dünyasında manevi açıdan derin yaralar açmıştır. M.S. 615 yılında Sasaniler tarafından Anadolu'ya yeni akınlar başlatılmış ve bu saldırılar sırasında Euchaita şehri işgal edilip yakılmıştır (Ostrogorsky 1990, s. 88; Foss 1991, s. 737).

Euchaita askeri açıdan, Kilikya geçidinden Karadeniz üzerindeki Amisus'a kadar tüm Kapadokya'yı içine alan, Armenia themasına bağlı şehirlerden biriydi (Harita 3) (Ramsay 1960, s. 354). Suriye ve Mezopotamya'yı işgal eden Araplar Armenia ve Anadolu'ya göz dikerek 642/643 yılında Armenia'ya yeni akınlar yapmıştır (Ostrogorsky 1990, s. 108). Euchaita, 663/4 kışı boyunca işgal altında kalmıştır. Araplar, bu son münasebette şehri yağmalamış ve Aziz Theodoros Kilisesini yıkmıştır. Ahali yakındaki tepeler üzerinde kurulan kaleye sığınmak zorunda kalmıştır. Fakat her şeye rağmen şehir geri alınmış ve kilise yeniden inşa edilmiştir (Trompley 1985, s. 67, 69).

Euchaita'nın, M.S. 680/81 yılında yapılan 3. İstanbul Konsili'ne katıldığı kayıtlarından anlaşılmaktadır (Ramsay 1960, s. 358). Şehrin isminin yer aldığı bir diğer konsil kayıtları, M.S. 787 yılında yapılan 2. İznik Konsili'dir (Jones 1937, s. 526) (Tablo 1). Ayrıca, şehrin adının 8. yüzyıldan itibaren kilise kayıtlarında da yer aldığı görülmektedir

Armenia (Ermenistan) Strategosu (vali) Leon'un, themanın hazinesi ile Euchaitia'da olduğu bilinmektedir. M.S. 810 yılında Araplar, Strategos Leon'a puslu kurarak themanın hazinesini ele geçirmiştir (Boor 1963, s. 17- 20).

Ramsay, kentin Bizans İmparatoru VI. Leo (M.S. 886- 912) döneminde metropolit olduğunu ileri sürmektedir (Ramsay 1960, s. 21). Vryonis ise şehrin 11. yüzyılda metropolit olduğunu ve 45 metropolit arasında yer aldığını belirtmektedir (Vryonis 1971, s. 34).

Çorum İlinin güneydoğusunda yer alan Cemilbey ilçesi, Saçayak Boğazı'nda bir çeşme onarımı sırasında 45 adet sikke ele geçmiştir. Henüz yayınlanmamış olan bu sikkeler halen Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bulunmaktadır. Bu sikkelerden 40'ı Romanus

III Argyrus (1028- 1034) ve 5'i Konstantin X Ducas (1059- 1067) dönemine aittir. Tüm sikkeler Konstantinopolis darplı ve “nomisma” birimini taşımaktadır. Cemil Bey (Çorak) yöresinde ele geçen seramik parçaları ve Yeşilyayla (Kuduzlar) köyünün güneyinde doğal kayalar üzerine yazılmış Bizans dönemine ait bir kitabe ve ele geçen sikkelerle birlikte bu bölgede 11. yüzyılda Bizans yerleşiminin varlığını açıkça ortaya koymaktadır (Atalay 1985, s. 65- 67).

Çorum şehrinin 1075 yılında Danişmentlilerce kuşatılmasını izleyen depremde sonra gelen yağmur ve selin etkisiyle kenti tamamen yok ettiği söylenmektedir (Arıncı 1941, s. 900- 901; Yınanç 1944, s. 468; Bakırer 1985, s. 58). Bu felaketlerin, direkt veya dolaylı olarak Euchaita'yı da kapsadığı düşünülebilir.

11. yüzyıldan sonra Euchaita tarihi ile ilgili olarak kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır (Foss 1991, s. 737).

3.2.2. Roma Dönemi Yolları

Coğrafi konumundan dolayı Anadolu, tarih boyunca önem kazanmıştır. Doğu ve Batı dünyası arasındaki yolların geçit yerini oluşturan Anadolu'da yaşam, genelde yol şebekesi üzerindeki şehirler ve bu şehirlerin ulaştığı limanlarda yoğunlaşmıştır. Roma İmparatorluğu döneminde Anadolu'da esas olarak doğu-batı, kuzey-güney eksenlerinde yer alan ana yolların kullanımı Bizans İmparatorluğu döneminde de devam etmiştir (Ramsay 1960, s. 55- 65; Macpherson 1970, s. 111- 120). İstanbul'un başkent olması, önceden var olan bu yollara bazı yeni yollar ve ara bağlantılar eklenmiştir (Ramsay 1960, s. 77). Ticari, askeri ve hac nedeniyle kullanılan önemli ana yollardan birisi de Euchaita'nın bulunduğu yerin yakınından geçmektedir. Roma döneminde kuzey sahilinde Amisos'dan (Samsun) başlayarak güneye Caesareia'ya (Kayseri) doğru uzanan ve buradan da Güney sahiline inen “Kuzey yolu” veya “Ticaret yolu”, Euchaita ve Alaca'dan geçmektedir. Özellikle Bizans döneminde “Hacılar Yolu” olarak tanınan ikinci bir yol Doğu- Batı yoludur. Hacıların yanı sıra askeri ve ticari amaçlarla da kullanılan bu yol Nikomedia (İzmit)'ten başlayarak Gangra (Çankırı) üzerinden

Euchaita ve oradan Amaseia'ya (Amasya) doğru devam etmektedir (Ramsay 1960, s. 285- 286, 289, 296)¹⁸ (Harita 4). Elvançelebi Köyü, Hacıköy (Mecitözü ilçesinin önceki adı) ve Figani köyünde bulunan Roma Dönemine ait mil taşları da Roma döneminde Amasya'ya doğru izlenen yol güzergâhını göstermektedir (French 1988, s. 126- 127, 132).

Roma yol yapım sisteminde önce güzergâh belirlenerek, işaretleme yapılır. Sonra genişlik saptanarak, genelde dört tabaka halinde yol yapılırdı. İki yandan yaya kaldırımlarına sahip olan Roma yollarının ortalama olarak, yüksekliği 0.90m.ve genişliği 3.25- 4.50m idi (French 1980, s. 699- 713; French 1981, s. 23- 26). Bütün yollara her Roma milinde (bin Roma adımı= 1485m.) bir tane olmak üzere yerleşmeler arasındaki mesafeleri gösteren mil taşları dikilmekteydi. Sayısı binlerce ifade edilen bu mil taşlarının çoğu özgün yerinde bulunamamıştır. Bazı yerlerde de birden fazla mil taşının dikili olduğu görülmüştür. Bunun nedeni işlevsel açıdan farklı yollar inşa edilmiş olmasıdır. David French, Anadolu'da, Roma dönemi mil taşları üzerine yapmış olduğu çalışmada Çorum'un ilçe ve köylerinde birçok mil taşı tespit etmiş¹⁹ ve Çorum ili üzerinde dört ana yol saptamıştır (French 1984, s. 123- 125) (Harita 5).

- 1) Amaseia(Amasya) ve Tavium (Büyük Nefesköy, Yozgat) arasındaki yol; Karadağ boyunca Çorum ovası ve Alaca vadisi arasında kalan yol. Bu durumda bugünkü Sungurlu ilçesi de Tavium'un sınırları içerisinde yer almaktadır.
- 2) Sungurlu yakınlarında bir noktada Ankara-Tavium yolundan ayrılan bir yol Delice nehrini kestikten sonra Çorum ovasından, Euchaita (Avkat Köy/ Beyözü köyü) ve Mecitözü ilçesinden geçerek Amasya iline ulaşır.
- 3) Ankara'dan gelen yol Tavium üzerinden ve Alaca'dan geçerek ve Zela'dan (Zile, Tokat) doğru devam etmektedir²⁰.

¹⁸ Aziz Lazarus (öl. 1054) Kudüs'e yaptığı hac ziyaretinden dönerken Anadolu'da kutsal mekânlara da uğramış ve bu arada Caesareia'dan (Kayseri) sonra Euchaita'ya gelmiştir. 1059 yılında ise Gregoryen rahip Aziz George Hagiarite Antioch üzerinden (Antakya), Caesareia'ya (Kayseri) gelmiş ve oradan Euchaita üzerinden Amisos'a (Samsun) geçmiştir. Bkz. Vryonis 1971: 33- 34, dn. 165.

¹⁹ Bkz. French 1988, s. 123- 135'de, Çorum İli içerisinde ele geçen mil taşlarında yazan yer isimleri şöyledir: Abdalata, Alaca, Boğazkaya, Cevheri, Çeşmeören, Çomar, Demirşeyh, Deniz, Elvançelebi, Ertuğrul, Eskiyyapar, Figani, Güngörmez, Hacılarhanı, Hamdi, Karakeçili, Kaymaz, Köseyüp, Mecitözü, Ovakarapınar, Sapa, Seyfe, Sungurlu, Yazır, Yekbaş.

²⁰ Bkz. Bittel 1942, s. 7- 16'da, bu yolun Amasya ve Kayseri yönüne doğru iki kola ayrıldığını söylemektedir. Amasya 'ya giden yol kuzeye doğru devam ederek Samsun'a ulaşmaktadır.

- 4) Çankırı'dan gelen bir yol ise İskilip ilçesi ve Dodurga köyü (Osmancık İlçesi) yakınlarından geçerek Neoclaudiopolis (Vezirköprü) üzerinden Samsun'a ulaşmaktadır. İskilip'te bulunan LXXX numaralı yol taşı bu yola ait olmalıdır.

K. Bittel Elvan Çelebi köyü ve çevresindeki yolları incelemiş, hatta Nerva ile Traianus devirlerine ait LVII sayılı yol taşını köyde bulmuştur (Bittel 1942, s. 9).

Roma döneminde yapılan bu yolların kullanımı Bizans döneminde de devam etmiş, ihtiyaç duyulduğunda bu yollara yeni eklemeler yapılmıştır.

4.2.3. Roma ve Bizans Dönemi Yapıları

Çorum ili sınırları içerisinde Roma ve Bizans döneminden günümüze ulaşmış mimari eserlerin sayısı fazla değildir. Bunun nedenlerinden birisi zaman içerisinde bu yapıların tahrip olması ve geriye kalan malzemenin de yeni yapılarda devşirme olarak kullanılmasıdır. Fakat bu döneme ait yapıların varlığına işaret eden çok sayıda mimari plastik eser günümüze ulaşmış bulunmaktadır²¹.

Çorum ili sınırları içerisinde, Roma ve Bizans döneminden günümüze ulaşan örnekler dini işlevli yapılardır. Hristiyanlığın ilk yıllarında ibadetini gizli olarak yapmak zorunda kalan Roma halkı, İmparator I. Theodosios döneminde (M.S. 379- 395) Hristiyanlık dininin devletin resmi dini olarak kabul edilmesinden sonra, dini ibadetini açık olarak yapmaya başlamış ve kiliseler inşa etmişlerdir (Ostrogorsky 1991, s. 49). Hristiyanların ortak olarak ibadet ettikleri bu yapılara kilise adı verilmektedir. Çorum ili sınırları içerisinde, Bizans dönemi kaynaklarında adı geçen bir manastır olduğu bilinmektedir. Yeri kesin olarak henüz saptanamayan bu manastır, Euchaita kentinin koruyucu azizi olarak bilinen Aziz Theodoros adına inşa edilmiştir. Aziz Theodorosun ölümünden sonra 4. yüzyılın başında rölikleri Euchaita'ya getirilerek, şehrin hemen dışına gömülerek Azizin adına bir manastır inşa edilmiştir (Anderson 1903, s. 6- 11).

²¹ Bu eserler Çorum iline bağlı ilçe ve köylerde bazen bir cami veya çeşmede yapı taşı olarak, bazen de bir köşeye atılmış olarak durmaktadır. Çorum ili ve ilçelerinde ele geçen taş eserler için bkz. tez, katalog bölümü.

Büyük kilise babalarından sayılan Nyssa'lı Greogorios²² mektuplarında, bu kilisenin zengin süslemelerinden bahsetmektedir. Kilise, 6. yüzyılda haç yolu üzerinde bulunan önemli bir ziyaretgâhtır (Trombley 1985, s. 82, dn. 9)²³.

Çorum İlinde, Roma ve Bizans döneminden günümüze ulaşan çok az sayıdaki kiliselerden geriye birkaç duvar kalıntısı kalmıştır. Bu kilise kalıntıları Boğazkale İlçesi ve Osmancık İlçesi Temeñe Mahallesiinde bulunmaktadır.

Osmancık ilçesi, Temeñe Mahallesiinde bulunan kilisenin apsisi ile birkaç duvarı günümüze ulaşmıştır. Mevcut yapıya ait kalıntılar, toprak altında gömülüdür. Yapının planının ortaya çıkarılması için kazı çalışması gereklidir (Şekil 4).

Şekil 4. Osmancık İlçesi, Temeñe mahallesi, Kilisenin apsis kalıntısı görünümü (Keskin 2007)

Boğazkale İlçesinde Hititler döneminden kalma kale içerisinde Bizans dönemine ait yöresel, küçük bir yerleşmeye ait yapı kalıntıları mevcuttur. Kale Dağı (Büyükkale) ve Sarıkale'nin doğusunda yoğunlaşan bu yapılar birbirine bitişik olarak inşa edilmiş iki

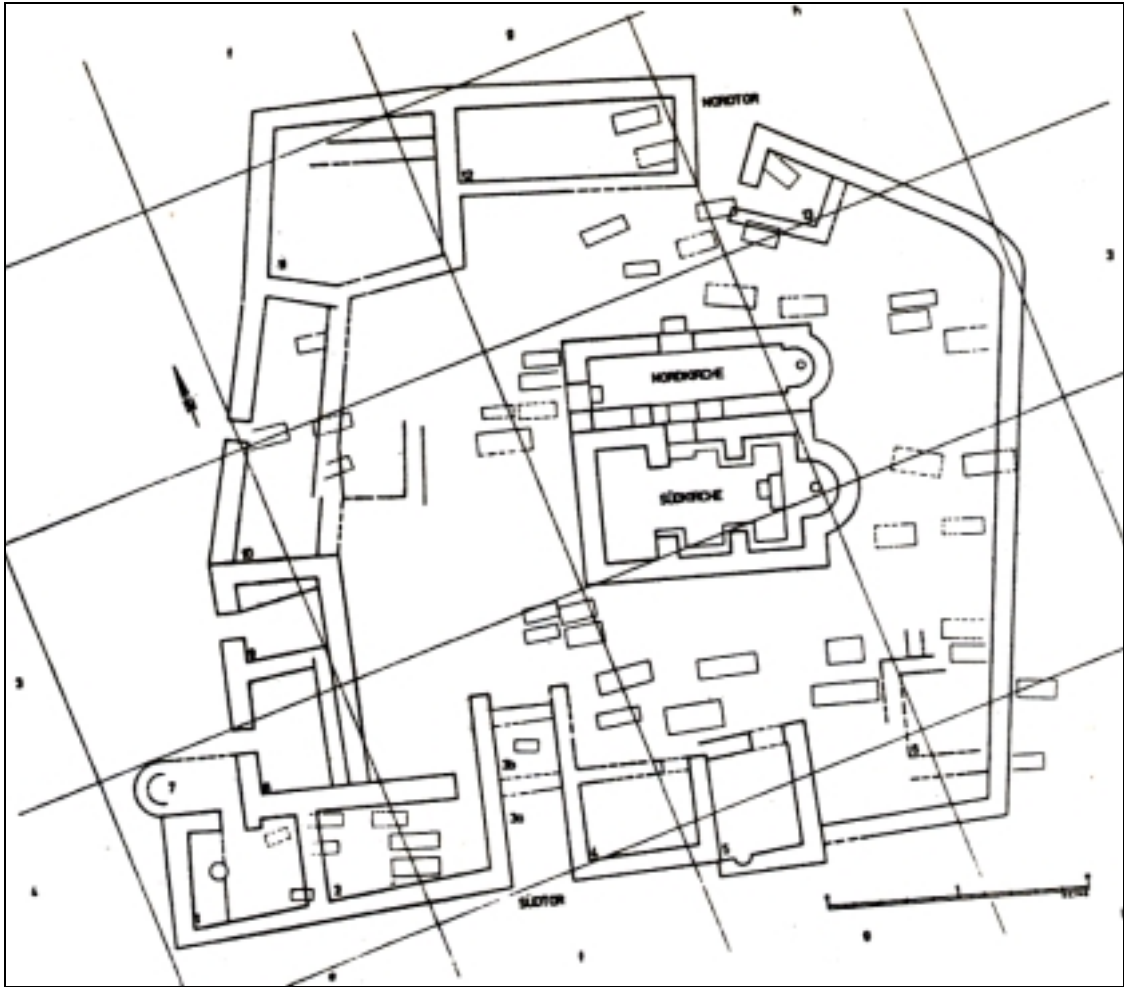
²² Nyssa'lı Gregory Kapadokya'nın en genç kilise babalarından biridir. Detaylı bilgi için bkz. Kazhdan, Baldwin ve Sevcenko 1991, s. 882.

²³ Euchaita kenti için bkz. Tez, 2. ve 6. bölümler.

kilise, belli aralıklarla kiliseyi çevreleyen, güney, batı ve kuzeyde değişik işlevlere sahip odalar, kilisenin güneyinde mezarlık alanı ve bu alan içerisinde bulunan küçük bir kiliseden (şapel) oluşmaktadır. Büyük bir olasılıkla bu yapılar topluluğu bir manastırı oluşturmaktadır. Doğu-batı doğrultusunda, içten 9,20m uzunluğunda ve 4,50m genişliğinde dikdörtgen plana sahip tek nefli²⁴ kilisenin doğusunda dışa taşkın yuvarlak planlı bir apsis yer almaktadır. Nef, kuzey- güney yönünde iki kemer ile üç bölüme ayrılmaktadır. Apsis bölümü zeminden daha yüksek tutulmuştur. Apsisin ortasında, altar kaidesi olarak kullanılan bir sütuna ait yuvarlak çöküntü izi zeminde görülmektedir. Kiliseden günümüze ulaşmış olan 2,5m yüksekliğindeki duvar, kireç harcı kullanılarak kırık taşlar ve devşirme malzeme kullanılarak örülmüştür. Yapının, örtü kısmı mevcut değildir. Kilisenin kuzey duvarının ekseninde bulunan bir kapı ile ana kiliseye bitişik olarak inşa edilmiş ikinci kiliseye geçilmektedir. Ana kilisenin zemininden daha aşağıda olan kuzey kilisenin içten genişliği 2m olup, ana kiliseye göre daha dar inşa edilmiştir. Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen plana sahip yapı, doğuda yarım daire şeklindeki bir apsisle sonlanmaktadır. Apsiste altar kaidesi olarak kullanılan bir sütun parçası mevcuttur. Yapının güney duvarında, apsise yakın bir konumda 2m uzunluğunda ve 50cm genişliğindeki bir oyuk, büyük olasılıkla mezar yeri olarak kullanılmış olabilir. Bu nedenle, yapının bir mezar kilisesi olduğu düşünülebilir. Binaya kuzey yönünde, güney kilisenin girişi ile aynı eksen üzerinde bir kapıdan girilmekteydi. Yapının batı duvarında ikinci bir girişi bulunmaktadır. Örtü sistemi mevcut olmayan yapının, geniş olmaması ve yerde bulunan kiremitlerden dolayı ahşap destekli, kiremitle kaplı, tek pahlı bir çatı olduğu söylenebilir (Şekil 5). Kilisenin dışında küçük mezar kilisesinin (Şapel) daha bulunmaktadır. Bu yapının planı, kuzey kilisesine benzemektedir. Genişliği aynı olmasına karşın uzunluğu onun yarısı kadardır. Giriş kapısı, içerde bulunan mezar nedeniyle kuzey duvar ekseninden batıya doğru kaydırılmıştır. Yapının ortasında, doğu-batı doğrultusunda uzunlamasına olarak mezar bulunmaktadır. Doğu tarafında bir apsis bulunmaktadır. Apsisin ortasında Altar kaidesi olarak kullanılmış bir sütun parçası durmaktadır. Kiremit kalıntılarının olmayışı, yapının ahşap bir çatı ile örtülü olduğunu düşündürmektedir (Şekil 5). Ana kiliseyi çevreleyen mekânlar büyüklükleri ve işlevleri bakımından farklılıklar göstermektedir. Bu mekânlarda ele geçen çeşitli buluntular bu odaların kullanım amaçlarını da

²⁴ Nef, kilisede doğu- batı doğrultusunda uzunlamasına yer alan mekân. Nef sayıları kilisenin büyüklüğüne göre 1, 3, 5 olabilir. Nefler birbirinden sütun ya da paye dizileriyle ayrılır.

yansıtmaktadır. Depo olarak kullanılan odaların yanı sıra, içinde büyükçe fırına benzer bir ateş yakma yeri olan oda mutfak olabilir. 2 no'lu odada çok sayıda mutfak eşyası ele geçmiştir. Atölyelerin yanı sıra oturma ve yaşam mekânları olarak kullanılmış odalar mevcuttur. Ele geçen küçük buluntu ve sikkelerden dolayı bu yerleşim yerinin Erken Bizans Döneminden itibaren 11. yüzyıla kadar iskân gördüğü söylenebilir²⁵ (Şekil 5).

Şekil 5. Boğazkale, Yukarı Kent, çift bölümlü kilise, mezarlar ve Bizans Dönemi yapılarını gösteren plan (Peter Neve, 1984)

Roma döneminde kaynak sularının çıktığı yerlere hamamlar yapılmıştır. Çorum ili, Mecitözü İlçesi, Beke veya Figani olarak da bilinen yerde Roma dönemine ait bir hamam tespit edilmiştir. Bizans döneminde de kullanımına devam edilmiş bu hamamdan günümüze dikdörtgen planlı, üzeri tonozla örtülü bir mekân kalmıştır. Bu

²⁵ Neve 1984, s. 137- 143. Bizans dönemine tarihlendirilen bu yapılarda ele geçen çok sayıda buluntu Boğazkale Müzesi'nde sergilenmektedir.

mekân örtü seviyesine kadar taş, örtü seviyesinde ise tuğlayla örülmüştür. İçerisinde yivli çanak başlıklı iki sütun, tuğla kemerlerle birbirlerine bağlanmıştır (Şekil 6). Muhtemelen daha sonraki bir zamanda sütunların arasındaki boşluk duvar örülerek kapatılmıştır. Mekânın kuzey ve doğu duvarlarında, kademeli olarak yapılmış mermerden iki basamak mevcuttur. Basamağın üst yüzeyinde yuvarlak şekilli derin olmayan oyuklar görülmektedir (Şekil 7). 2005 yılından önce, hamamın bulunduğu alan üzerinde kaplıcaya hizmet veren yeni binalar inşa edilmiştir. Yapı, 11. 3. 2005 tarihinde tescili yapılmış olup, halen Çorum İl Özel İdare Müdürlüğü mülkiyeti altındadır (Keskin 2009b, s. 214).

Şekil 6, 7: Mecitözü İlçesi, Beke/Figani Köyü, Roma Hamamı iç görünüm (Keskin 2007)

Şekil 8: Mecitözü İlçesi, Beke/Figani Köyü, Roma Hamamı Dış Görünüm (Keskin 2007)

Roma Dönemi'nde askeri ve savunma amacına yönelik olarak yapılmış en önemli mimari etkinlik kalelerdir. Bu kalelerin genellikle savunmanın kolay olarak yapılabilirdiği ve topografik açıdan önem arz eden yerlere yapılmıştır. Çorum ili sınırları içerisinde tespit edilebilmiş Roma döneminden günümüze ulaşmış tek kale Osmancık kalesidir. Kızılırmak kenarında ovaya hâkim bir tepe üzerinde kurulmuş olan kale kare planlıdır. İlçe'nin Roma döneminde Pimolisa olarak adlandırıldığı bilinmektedir ((Strabon XII. 3.40). Kale'den, Kızılırmak'a inen kayaya oyulmuş su yolu ve güneyinde yer alan kaya mezarları Roma dönemine tarihlendirilmektedir (İlter 1988, s. 203, 537-538; Çorum Valiliği 2009, s. 231).

2.2.4. Aziz Theodoros Kültü

Azizler ve kutsal kişiler Geç Antik çağdan başlayarak Bizanslıların toplumsal ve bireysel yaşamlarında önemli bir rol oynamışlardır. Kusursuz bir Hristiyan yaşamı sürdürerek, ruhani dünya ile yakın ilişki kurduklarına inanılan ve bu yolda mücadele veren insanlar öldükten sonra Aziz olarak kabul edilmiştir. Azizler insan olma niteliği ile insanlara, kutsallıkları nedeniyle de Tanrı'ya yakın olan kişilerdir. Aziz öldükten sonra bedeninden artan kemikleri (rölikleri), kullandığı eşyalar ya da onlara ait parçalar ve azizin fiziksel görünümünü betimleyen ikonalar kutsal sayılmıştır (Akyürek 1999: 175- 176). Azizlerin öldükten sonra mucizeler gerçekleştirdiği inancı zamanla halk arasında yerleşmiştir. İnsanlar, bu nedenle azizlere dua edip, dilekte bulunmuşlar ve kendilerine yardım yaptığına inandıkları azizler adına ekonomik güçlerinin yettiği oranda kiliseye hediye getirip, bağışta bulunmuşlardır (Vryonis 1971, s. 381; Kazhdan 1991, s. 1828).

Azizlerin toplumda büyük otoriteleri vardır. Kentleri ve insanları kötülüklere karşı koruyan, hastaları iyileştiren, mucizeler yaratan Azizlere, tıpkı imparatorlar gibi, sıradan insanların ulaşmasının zor olduğuna inanılmaktadır. Bu nedenle, Bizans toplumunda insanlar, Tanrı'ya doğrudan ulaşmak yerine, bu kutsal kişilerin aracılığı ile ulaşmayı tercih etmişlerdir (Akyürek 1999, s. 175). Bir kentin koruyucusu kabul edilen azizin himayesindeki kent ve bu azizin gerçekleştirdiğine inanılan mucizeler kente

Hristiyanlık dininde ayrıcalıklı bir yer ve ün kazandırmıştır. Bu azizlerden biri de Euchaita kentinin koruyucusu olarak kabul edilen, Aziz Theodoros'dur (Keskin 2009, s. 125).

Euchaita kentinin Koruyucu Aziz'i olarak Theodoros Stratelates ve Theodoros Teron isimleri geçmektedir. Hangi azizin Euchaita kentinin koruyucusu olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Her ikisi de asker olan bu azizlerin başlarından geçen olaylarda benzerlikler bulunmaktadır. Bir hipoteze göre Theodoros Stratelates kültü Euchaita'da Theodoros Teron olarak devam etmiştir (Kazhdan ve Sevcenko 1991, s. 2047).

Theodoros Stratelates'in doğum tarihi bilinmemektedir. Roma İmparatoru Licinius (M.S. 312- 324) döneminde idam edilmiştir. Stratelates, literatürde ilk kez M.S. 9. yüzyılda görülmektedir. Onun en erken biyografisini Niketas David Paphlagon yapmıştır. Daha sonraları biyografisi Theodoros Teron model alınarak geliştirilmiştir. İddiaya göre Theodoros'un çağdaşı olan Hagiographer Augaros, Stratelatos'un en erken vitasını yazmış ve onun Euchaita'da gömülü olduğunu ifade etmiştir. Bizanslı tarihçi (hagiographer) Symeon Metaphrastes ise Stratelatos'un Euchaita'da gömülü olduğunu belirtmiştir (Delehay 1909, s. 181- 182). 10. yüzyılda C. Euthymios Protasekretis, Stratelates'i, Teron'un "enkomion"²⁶ luğu ile birleştirmiş ve Licinius döneminde idam edilmesi gibi gerçekleri ihmal etmiştir. 11. yüzyılda da devam eden bir hikâyede, Theodoros Euchaita kentinden Eusebia adındaki bir kadına yardımıyla bir ejderhayı öldürdüğü yazılıdır (Anderson 1903, s. 6- 11, dn. 11). Muhtemelen aristokrat ve askeri toplumun artması sebebiyle Stratelates kültü, 10. yüzyılda popüler olmağa başlamıştır.

Bizans İmparatoru Ioannes Tzimizkes (M.S. 969- 976) Balkanlar'da 970 yılında Slavlarla savaşırken, Stratelates bayram günü olan 7 şubat'da askerin yanına gelerek savaşın kazanılmasına yardımcı olmuştur. Bunun üzerine İmparator Euchaita'ya gelerek burada Aziz'in adına bir tapınak inşa ettirmiş ve kente Theodoros'un şehri adını vermiştir (Thurn 1973, s. 308- 309)²⁷.

²⁶Enkomion, şehirleri, insanları, hayvanları kapsayan, övgülerle dolu methiyeler olarak tanımlanmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Kazhdan ve Jeffreys 1991, s. 700.

²⁷ Ramsay 1960, s. 21'de, II. ve X. Piskoposluk listelerinde Euchaita'nın 886 ile 911 arasında metropolis olduğu yazılıdır.

Theodoros Teron'un ne zaman ve nerede doğduğu kesin olarak bilinmemektedir. Amasya'da Maximianus'un (M.S. 286- 305) hükümdarlığı zamanında ölmüştür. Bayram günü 17 Şubat'tır. Aziz öldükten kısa bir süre sonra, Eusebia adındaki bir kadın Azizin röliklerini Euchaita'ya getirmiş ve az zaman sonra burası mucizeler yarattığına inanılan bir yer olarak ün kazanmış ve Azizin ziyaretgâhı yakınında Azize ithaf edilen bir manastır inşa edilmiştir (Anderson 1903, s. 9- 11). Bu alan giderek hacılar için popüler bir yer olmuştur (Delehay 1923, s. 11- 82). Teron'un kültünde, M.S. 9. yüzyılda değişiklikler görülmeye başlanmıştır; Theodoros'un mızrakla bir canavarı öldürdüğü ve ona Eudokia adında bir prensesin yardım ettiği yazılıdır. Nikephoros Ouranos, Theodoros hakkında çeşitli hikâyeleri birleştirmiştir (Halkin 1974, s. 308- 324). XI. yüzyılda Euchaita Başpiskoposu Ioannes Mauropos bir vaazında Aziz Theodoros'a dair Homilyeler²⁸, Euchaita ve manastır hakkında bilgi verir, hatta buradaki kilise tasvir edilir (Eyice 1968, s. 231)²⁹. Büyük Perhiz'in (Lent) ilk pazarındaki gün için yazılan bir vaaz yanlışlıkla İstanbul Patriği Nektarios'a atfedilmiştir. Bu vaaz Julianos'un hükümdarlığı sırasında Theodoros'un yaptığı bir mucizeyi tanımlar; Theodoros, Piskopos'a görünerek "pazardaki yiyeceklerin kanla lekелendiğini" söyler. Bu yüzden bayram şenlikleri yapılamaz (Kazhdan ve Sevcenko 1991, s. 2048).

Aziz Theodoros Stratelates ve Aziz Theodoros Teron anıtsal resim sanatında tasvir edilirken eşleşmektedir; İki azizde zırh içinde, İsa'ya dönük olarak, cennet kemerinden krallık tacına uzanmaktadır. Aradaki tek fark Teron'un sakalının ucu çatallı değildir. Stratelates'in kahverengi sakalının ucu nadiren çatallıdır. Theodoros Teron, 6. yüzyılın başlarında sakalının ucu koyu (Comsa Damiona içindeki Roma Kilisesi); Calabria'da, bulunan 6. yüzyıl'ın sonu 7. yüzyılın başına tarihlendirilen bir altın madalyon üzerinde bir ejderhayı öldürmesi, 10- 11. yüzyıllarda martirium'u ateşli fırın içinde gösterilmektedir (II. Basileos'un Menologyası, s. 407) . Aziz Theodoros Stratelates'in tasvir edildiği en erken örnekler fildişi eserler üzerinde ve 10- 11. yüzyıla ait minyatürlü el yazmalarında (örneğin II. Basileos'un Menologyası, s.383) görülmektedir. Aziz

²⁸ Homilye, kilise liturjisi hakkında bilgi veren metinlerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Taft 1991, s.1880.

²⁹ Semavi Eyice 1968, s. 233'de İki Hristiyan Aziz Georgios ve Theodoros'un vasıflarının kaynaşarak, İslamiyette "Hızır İlyas" efsanesinde aynen yer alması, Euchaita adının, Avkat adından kolaylıkla anlaşılabilmesi ve Avkat'ın Elvan Çelebi Köyünün çok yakınında bulunması, Theodoros'un ziyaretgah'ının Elvan Çelebi Zaviyesi olduğu yerde inşa edildiği görüşünü ifade etmektedir.

mızrak, kılıç ve kalkan tutarken, bir asker olarak betimlenmiştir. Bazı zamanlar hâkim giysisi ile ve Aziz Georgios gibi at üzerinde, elinde yılanlı bir mızrak tutarken görülmektedir (Kazhdan ve Sevcenko 1991: 2047, 2048- 209). (Şekil 8). Aziz Theodoros, Bizans sanatının en önemli asker azizlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Anadolu’da Demre Aziz Nikolaos Kilisesi ve Göreme, Şapel 11’in freskolarında da asker kıyafetleri içerisinde karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 8: Aziz Theodoros Stratelates, 14. yüzyıl, İncil, Yaroslavi, Rusya³⁰

³⁰ Bu resim, internet üzerinden http://www.wikipedia.org/wiki/Military_Saint adlı siteden alınmıştır.

4. ÇORUM İLİ VE ÇEVRESİNDE BULUNAN BİZANS DÖNEMİ TAŞ ESERLER KATALOĞU

4.1. KATALOG TANITIMI

Katalog Bölümü'nde incelenen eserler Çorum ve Boğazkale Müzeleri ile Çorum ili sınırları içerisinde ele geçen taş eserleri kapsamaktadır. Katalogda tanıtımı yapılan bu eserler; mimari, liturjik, diğer taş eserler ve işlevi tartışmalı taş eserler olmak üzere dört ana bölüm altında gruplandırılarak; tür ve tiplerine göre alt başlıklar halinde incelenmiştir. Eser türleri, mimari içerisindeki kuruluş yerleşimine göre aşağıdan yukarıya doğru dizilmiştir.

Katalogda yer alan eserler, ilk olarak kendi türü içerisinde form, boyut, malzeme, motif, kompozisyon özellikleri, yapım ve bezeme tekniği incelenerek ara değerlendirmesi yapılmıştır. Bu ara değerlendirme, katalog bölümü içerisinde eser türünün bir alt başlığı olarak yer almıştır. Eser sayısı az olan eserlerin ara değerlendirmesi yapılmamıştır. Templona ait farklı türdeki az sayıdaki eser ise templon başlığı altında ara değerlendirmesi yapılmıştır.

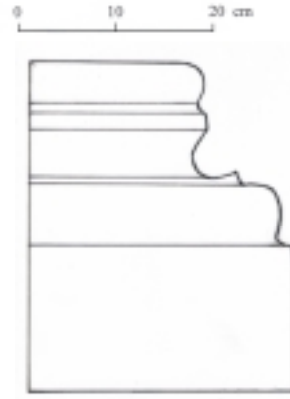
Katalogda kullanılan kısaltmaların listesi:

Kat. No: Katalog No	Env. No: Envanter No
Res. : Resim	Lev. : Levha
Post.: Postament	Pl: Plinthos
Ç: Çap	Y:Yükseklik
E: En	D: Derinlik
G: Genişlik	U:Uzunluk
Ü: Üst	A: Alt
K: Kalınlık	(k): Kırık
(m): Mevcut ¹	Ab: Abakus

¹ Devşirme olarak kullanılan eserlerden bazıları duvara veya toprağa gömülü durumda ele geçmiştir. Ölçüleri alınırken, açıkta kalan, görünen bölümünün ölçüsünün alındığını belirtmek için, (m) kısaltması ile mevcut durum tanımlanmak istenmiştir.

4. 2. MİMARİ İŞLEVLİ TAŞ ESERLER

4. 2. 1. Sütun Kaidesi

Resim 1, Çizim 1: Çorum Müzesi, *Attika* sütun kaidesi,

Katalog No: 1

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 1

Çizim No: 1

İnceleme Tarihi: Temmuz 2005, Ağustos 2006.

Bulunduğu Yer: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Çorum civarı

Tür: Sütun kaidesi

Tip: *Attika*-tip A

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:39,7 cm, Y:35 cm, Pl. Y:15,5 cm, Pl. G: 55,2 cm, Pl. D:55,3 cm

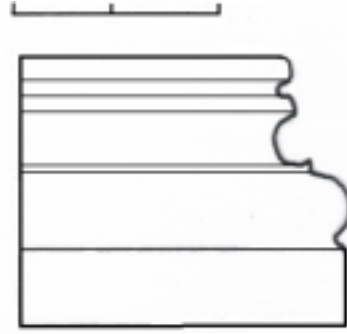
Tasvir: Düz, profilsiz *plinthos* üzerinde kaide bölümü iki *torus*, bir *trokhilostan* oluşmaktadır. *Plinthostan* sonra gelen birinci torus dışbükey formda olup, uç kısmında dıştan dik açılı, içten ise *trokhilosa* doğru eğik profilli bir halka ile çevrelenmektedir. İçbükey formdaki *trokhilostan* sonra dik profilli ikinci torus yer almaktadır. İkinci torusu ortadan ikiye bölen içbükey bir silme bulunmaktadır. Kaidenin tam ortasında yer alan kurşun akıtma yuvası deliği, yuvarlak formda olup; 8,5 cm çapında ve 6,3 cm

derinliğindedir. Kaide üst yüz kenarlarında kırıklıklar mevcuttur. Resme göre ön bölümde, kaidenin üst bölümü, *trokhilos* ve *plinthos* üzerinde aşınmalar mevcuttur. Eser, ince yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl

0 10 20 cm

Resim 2, Çizim 2: Boğazkale Müzesi, *Attika* sütun kaidesi

Katalog No: 2

Envanter No: 1- 9- 66

Resim No: 2

Çizim No: 2

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Bulunduğu Yer: Boğazkale Müzesi

Geldiği Yer: Çorum civarı

Tür: Sütun Kaidesi

Tip: *Attika*, Tip A

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

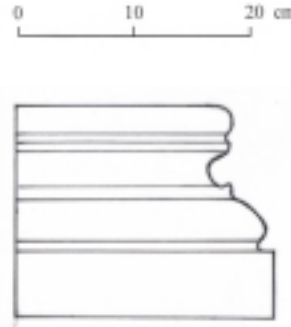
Ölçüler:

Ç: 54 cm, (m)Y: 28,5 cm, Pl. Y: 8 cm, Pl. G: 63 cm, Pl. D: 64,5 cm

Tasvir: Dik açılı, *profilsiz plinthos* üzerinde yer alan ilk *torus* dışbükey formda olup, uç kısmında dıştan dik açılı, içten ise *trokhilosa* doğru eğik bir halka ile çevrelenmektedir. İçbükey formdaki trokhilostan sonra dik profilli ikinci torus yer almaktadır. Düz profilli ikinci torusu ortadan ikiye bölen içbükey bir silme bulunmaktadır. Tüm yüzler düzgün

işlenmiştir. Resme göre *plinthos*un sol köşesi kırıktır ve kaidenin üst kısmında aşınma izleri mevcuttur.

Tarih Önerisi: 5. - 6.yüzyıl

Resim 3, Çizim 3: Çorum Müzesi, *Attika* sütun kaidesi

Katalog No: 3

Envanter No: 31- 3- 77

Resim No: 3

Çizim No: 3

İnceleme Tarihi: Temmuz 2005, Ağustos 2006

Bulunduğu Yer: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Çorum civarı

Tür: Sütun kaidesi

Tip: *Attika*, tip A

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

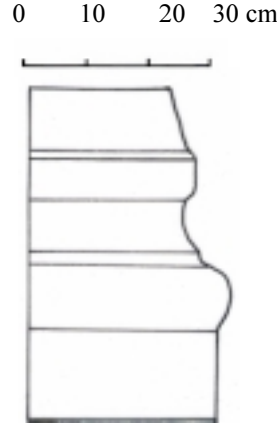
Ölçüler:

Ç:38 cm, Y: 18,6 cm, Pl. Y:6 cm, Pl. G: 45,4 cm, Pl. D: 45,6 cm

Tasvir: Düz, profilsiz *plinthos* üzerinde kaide bölümü *torus*, *trokhilos* ve *torus*dan oluşmaktadır. *Plinthos*dan sonra gelen birinci *torus* uç kısmında dıştan dik açılı, içten ise *trokhilos*a doğru eğik bir halka ile çevrelenmektedir. Düz profilli ikinci *torus*u ortadan ikiye bölen içbükey bir silme bulunmaktadır. Kaidenin üst yüzeyinin merkezinde yer alan kurşun akıtma yuvası deliği yer almaktadır. Daire formunda 8cm çapında, 5,9 cm derinliğindedir. Kurşun akıtma deliğinin ve kaide üst bölümünü tam ortadan ikiye bölen 2cm genişliğinde ve 0.6cm derinliğinde “v” şeklinde profilli kurşun

akıtma kanalı mevcuttur. Resme göre sol yönde *plinthos*un bir ucu ve tabanında, kaidenin üst bölümünün kenarlarında kırıklıklar mevcuttur. Monolit olarak yapılmış eser, kaidenin üst bölümü haricinde tüm yüzeyleri perdahlıdır. Kaidenin üst yüzü diğer yüzeylere göre biraz daha kabadır.

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl

Resim 4, Çizim 4: Mecitözü ilçesi, Elvan Çelebi köyü, *Attika* sütun kaidesi

Katalog No: 4

Envanter No: EnvanTERSİZ

Resim No: 4

Çizim No: 4

İnceleme Tarihi: Nisan 2007

Buluntu Yeri: Elvan Çelebi Zaviye Girişi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun kaidesi

Tip: *Attika*, tip A1

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

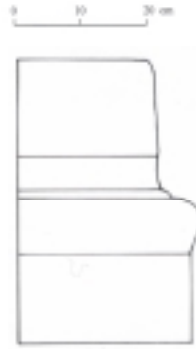
Ölçüler:

Ç: 50 cm, Y:60,2 cm, Pl. Y:17 cm, Pl. G: 68,4 cm, Pl. D:70 cm

Tasvir: Düz, profilsiz *plinthos* üzerinde yer alan kaide bölümü *torus*, *trokhilos*, *torus* ve boyun kısmından oluşmaktadır. Dik açılı, profilsiz *plinthos* üzerindeki dışarı taşkın, yuvarlak profilli *torus*, ince bir bilezikle sonlanmaktadır. Torusdan sonra içbükey formda *trokhilos* üzerinde düz profilli ikinci *torus* ve içe doğru yatay bir profille boyun

bölümü ile birleşir. Eserin, devşirme olarak kullanımında işlevinden farklı bir amaçla sütun başlığı olarak kullanılmıştır. Eserin *torus* kısmı murçla, diğer yüzeyler kalın tarakla şekillendirilmiştir.

Tarih Önerisi: 5- 6.yüzyıl

Resim 5, Çizim 5: Çorum Müzesi, *Attika* sütun kaidesi

Katalog No: 5

Envanter No: EnvanTERSİZ

Resim No: 5

Çizim No: 5

İnceleme Tarihi: Temmuz 2005, Ağustos 2006

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Çorum civarı

Tür: Sütun kaidesi

Tip: *Attika*, tip A1

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:39,4 cm, Y: 43,2 cm, Pl. Y:13,5 cm, Pl. G: 51cm, Pl. D:51,3 cm

Tasvir: Düz, profilsiz *plinthos* üzerinde *torus*, *trokhilos*, *torus* ve boyun bölümlerinden oluşan eser, monolit olarak yapılmıştır. Dik açılı, profilsiz *plinthos* üzerindeki dışa çıkıntı yapan ilk *torus*, dışa eğik olarak devam ettikten sonra omuz kısmında yuvarlak profile sahiptir. Torusdan sonra içbükey formda *trokhilos* gelmektedir. *Trokhilos* üzerinde yer alan ikinci *torus*, düz profilidir. Katalog No.4 deki gibi *torus* ve boyun

bölümünü ayıran herhangi bir profil bulunmamaktadır. Torus ve boyun bölümü birleşik tek bir parça olarak şekillendirilmiştir. Kaidenin üst yüzünün merkezinde yer alan kurşun akıtma yuvası daire formunda 4.7 cm çapında, 4.5 cm derinliği ebadındadır. Eser murç kullanılarak biçimlendirildikten sonra fazla özenli olmayan bir perdahlama görülmektedir. Eser üzerinde yıpranmaya bağlı aşınmalarda mevcuttur.

Tarih Önerisi: 5. - 6.yüzyıl

0 10 20 cm

Resim 6, Çizim 6: Mecitözü ilçesi, Elvan Çelebi köyü, *Attika* sütun kaidesi

Katalog No: 6

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 6

Çizim No: 6

İnceleme Tarihi: Nisan 2007

Buluntu Yeri: Elvan Çelebi Zaviye Türbesi Bahçesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun kaidesi

Tip: *Attika*, tip A1

Malzeme: Mermer

Bezeme Tekniği: -

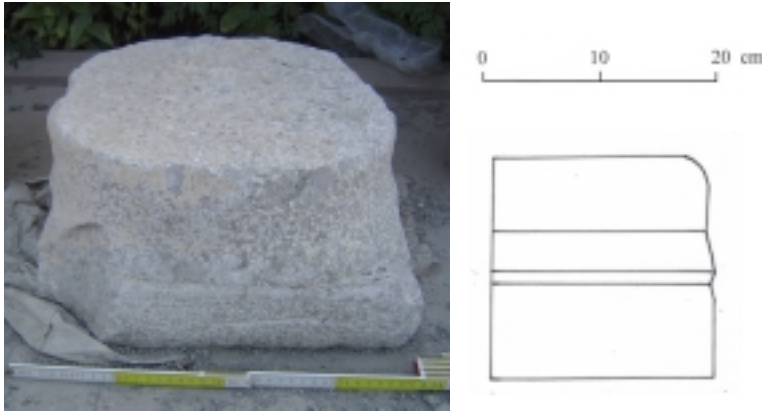
Ölçüler:

Ç: 47,3 cm, Y:38,5 cm, Pl. Y:13,5 cm, Pl. G: 55 cm, Pl. D:54 cm

Tasvir: Düz, profilsiz *plinthos* üzerinde dik açılı profil oluşturan kaide bölümü *torus*, bilezik, *trokhilos*, *torus* ve boyun bölümlerinden oluşmaktadır. Dik açılı, profilsiz

plinthos üzerindeki dışarı taşkın, dışbükey profilli torus, ince bir bilezikle sonlanmaktadır. Torusdan sonra içbükey formda trokhilos üzerinde, düz profilli ikinci torus ve boyun bölümü bulunmaktadır. Katalog No.4 deki gibi torus ve boyun bölümünü ayıran bir profil bulunmamaktadır. Torus ve boyun bölümü birleşik tek bir parça olarak şekillendirilmiştir. Kaidenin üst yüzeyinde merkezde daire formunda 8cm çapında, 7.2 cm derinliğinde kurşun akıtma deliği mevcuttur. Resme göre, boyunun ön tarafında tahribat ve *plinthos*un sağ köşesinin kırık olduğu görülmektedir. Eser, ince yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl

Resim 7, Çizim 7: Çorum Müzesi, *Attika* sütun kaidesi

Katalog No: 7

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 7

Çizim No: 7

İnceleme Tarihi: Temmuz 2005, Ağustos-Eylül 2006

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Çorum civarı.

Tür: Sütun kaidesi

Tip: *Attika*, B

Malzeme: Kireçtaşı

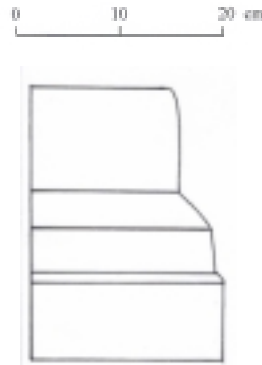
Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:36 cm, Y:19,5 cm, Pl. Y:8,3 cm, Pl. G:37,2 cm, Pl. D:38,2 cm

Tasvir: Düz, profilsiz *plinthos*dan, hafif içbükey profile sahip kaideye geçiş sağlanır. Resme göre, *plinthos*un sol köşesi kırıktır. Diğer köşelerin üst bölümlerinde ise aşınmadan dolayı hafif kırılmalar vardır. Kaide üzerinde herhangi bir çalışmanın yapılmadan düz olarak bırakılması ve kurşun yuvası deliği açılmamış olması taşın işlenmesinin yarım bırakıldığını göstermektedir. Plinthos ve sütun kaidesinin çevresi ince tarakla, kaide üzerinde ise murçla düzeltme izleri görülmektedir.

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl

Resim 8, Çizim 8: Çorum Müzesi, *Attika* sütun kaidesi

Katalog No: 8

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 8

Çizim No: 8

İnceleme Tarihi: Temmuz 2005, Ağustos 2006.

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Çorum civarı

Tür: Sütun kaidesi

Tip: *Attika*, B

Malzeme: Mermer

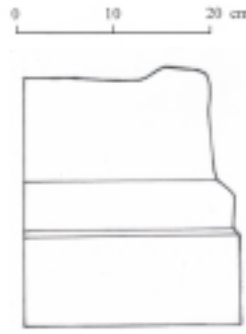
Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:29,3 cm, Y:27,5 cm, Pl. Y:8 cm, Pl. G:38,2 cm, Pl. D:38,2 cm

Tasvir: Düz, profilsiz *plinthos* üzerinde dik açılı profil oluşturan kaide, üstte boyuna doğru eğik bir profil yaptıktan sonra dik açı yaparak boyunla birleşir. Eser monolit olarak yapılmış ve tüm yüzleri düzgün işlenmiştir. Resme göre *plinthos* arka yüz, sağ köşesi yoktur. Diğer köşelerde ise aşınmadan dolayı alt ve üst kısımlarında kırıklıklar mevcut. Kaidesinin üst yüz kenarlarında aşınmalar vardır. Eserin üst yüzünün merkezinde daire formunda 5,5 cm çapındaki kurşun akıtma yuvasının içi harç ile doldurulmuştur. Eserin yuvarlak olan yüzeylerinde ince tarak, eğimli yüzeylerde ise murçla düzeltme yapılmıştır. Alt yüzey kaba, diğer yüzeyler ince yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl

Resim 9, Çizim 9: Çorum Müzesi, *Attika* sütun kaidesi

Katalog No: 9

Envanter No: 31- 1- 77

Resim No: 9

Çizim No: 9

İnceleme Tarihi: Temmuz.2005, Ağustos 2006

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Çorum civarı

Tür: Sütun kaidesi

Tip: *Attika*, B

Malzeme: Kireçtaşı

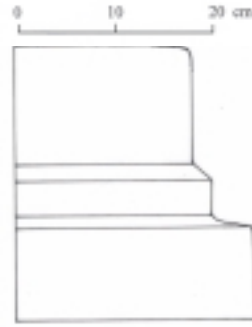
Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:37,2 cm,Y:26,5 cm, Pl. Y:9,5 cm, Pl. G:43,3 cm, Pl. D:45 cm

Tasvir: Düz, profilsiz *plinthos* üzerine dik açılı profil oluşturan kaide, üstte içbükey ikinci bir profile biçimlendirilir ve monolit olarak yapılmıştır. Tüm yüzleri düzgün işlenmiş olmasına rağmen aşınmadan dolayı eserde bozulmalar ve kırılmalar görülmektedir. Plinthos yüzeyinde ince tarakla yapılmış düzeltme izleri mevcuttur. Resme göre *plinthos*un arka yüz, sağ köşesinin tamamı kırık, diğer köşelerinde ise alt ve üst kısımlarında hafif kırılmalar mevcuttur. Eserin üst yüz kenarlarında aşınmalar olup, orta bölümünde ise kenardan itibaren genişliği her tarafında aynı olmayan (6 cm- 7 cm), 1,5 cm derinliğinde bir çukurluk mevcuttur. Bu çukurluk eserin ikinci bir kez başka bir amaçla kullanılmış olduğunu göstermektedir. Eserin üst yüzünde merkezde daire formunda 3,9 cm çapında, 5,5 cm derinliğe sahip kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır.

Tarih Önerisi: 5- 6.yüzyıl

Resim 10, Çizim 10: Çorum Müzesi, *Attika* sütun kaidesi

Katalog No: 10

Envanter No: 31- 2- 77

Resim No: 10

Çizim No: 10

İnceleme Tarihi: Temmuz.2005, Ağustos 2006

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Çorum Civarı

Tür: Sütun kaidesi

Tip: *Attika*, B

Malzeme: Kireçtaşı

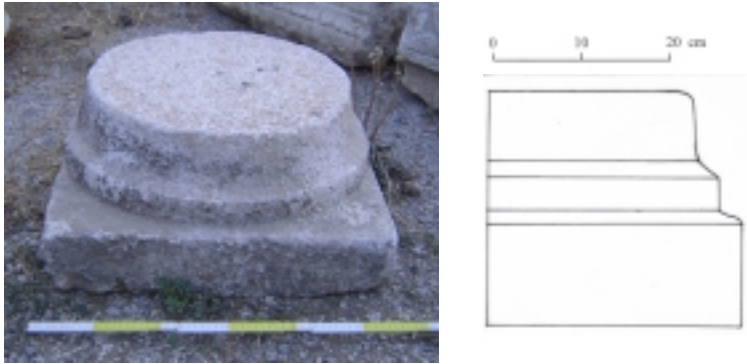
Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç: 36,2 cm, Y: 28,5 cm, Pl. Y:9,7 cm, Pl. G:38,5 cm, Pl. D: 50,6 cm

Tasvir: Düz, profilsiz *plinthos* üzerine dik açılı profil oluşturan kaide, üstte içbükey ikinci bir profile biçimlendirilir ve monolit olarak yapılmıştır. Kaidenin üst kenarı murçla, diğer yüzler ince tarakla şekillendirilmiştir. Üst yüzün merkezinde bulunması gereken kurşun akıtma yuvası mevcut değildir.

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl

Resim 11, Çizim 11: Çorum Müzesi, Attika sütun kaidesi

Katalog No: 11

Envanter No: EnvanTERSİZ

Resim No: 11

Çizim No: 11

İnceleme Tarihi: Temmuz 2005, Ağustos 2006.

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Çorum civarı

Tür: Sütun kaidesi

Tip: Attika, B

Malzeme: Bazalt

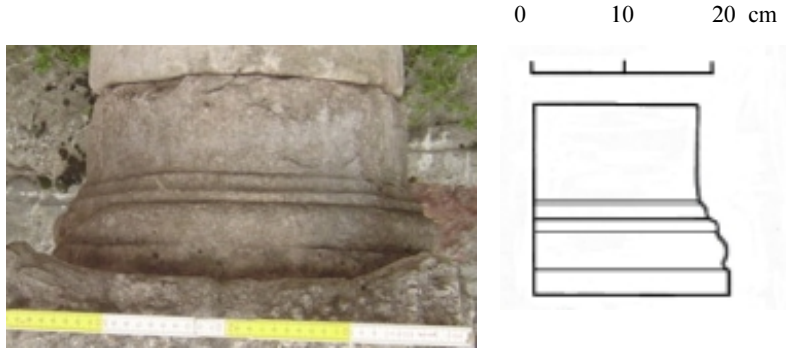
Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç: 46,9 cm, Y: 26 cm, Pl. Y:12,4 cm, Pl. G:55,9 cm, Pl. D:63,3 cm

Tasvir: Düz, profilsiz *plinthos* üzerine dik açılı profil oluşturan kaide, üstte içbükey ikinci bir profille biçimlendirilir ve monolit olarak yapılmıştır. Esre in tüm yüzlerinde murçla düzeltme izleri görünmektedir. Kaidenin üst yüzünde merkezde bulunması gereken kurşun akıtma yuvası mevcut değildir.

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl

Resim 12, Çizim 12: Boğazkale Müzesi, *Attika* sütun kaidesi

Katalog No: 12

Envanter No: 1- 7- 68

Resim No: 12

Çizim No: 12

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale Müzesi

Geldiği Yer: Çorum civarı

Tür: Sütun Kaidesi

Tip: *Attika*, C

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

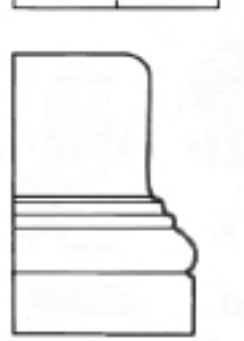
Ç: 33 cm, Y: 22,1cm, Pl. Y: 6 cm, Pl. G:-, Pl. D:-

Tasvir: *Plinthos*un tüm köşeleri kırıktır. *Plintostan* sonra gelen dışa taşkın, dışbükey forma sahip *torus*, içe doğru kademeli olarak daralan çift profille sonlanmakta ve boyun bölümü ile birleşmektedir. Görülebilen tüm yüzler düzgün işlenmiştir.

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl.

0 10 20 cm

Resim 13, Çizim 13: Boğazkale Müzesi, *Attika* sütun kaidesi

Katalog No: 13

Envanter No: 1- 8- 68

Resim No: 13

Çizim No: 13

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale Müzesi

Geldiği Yer: Çorum civarı

Tür: Sütun Kaidesi

Tip: *Attika*, C

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç: 30,3 cm, (m)Y:28,5 cm, Pl. Y:6,5 cm, Pl. G:36 cm, Pl. D:36 cm

Tasvir: Dik açılı, profilsiz *plinthos* üzerinde dışbükey profilli *torus* ve bunun üzerinde içe doğru kademeli olarak daralan çift profil ve boyun kısmı bulunur. Resme göre *Plinthosun* ön yüzeyinde sağ köşesi ve arka yüzeyde iki köşesi de kırıktır. Sütun yüzeyi ince tarakla düzleştirilmiştir

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl

Resim 14, Çizim 14: Boğazkale Müzesi, *Attika* sütun kaidesi

Katalog No: 14

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 14

Çizim No: 14

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale Müzesi

Geldiği Yer: Çorum civarı

Tür: Sütun Kaidesi

Tip: *Attika*, C

Malzeme: Kireçtaşı

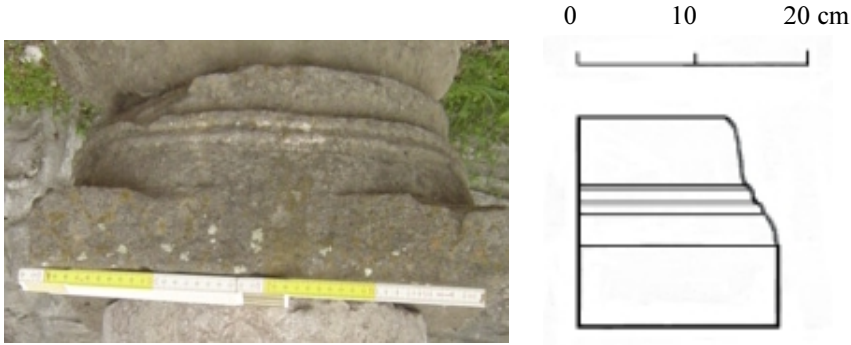
Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:31 cm, Y: 34,5 cm, Pl. Y: 8,5 cm, Pl. G: - Pl. D: -

Tasvir: *Plinthosun* tüm köşeleri kırıktır. *Plinthostan* sonra dışbükey formda torus, ince, dik bir profille sonlanmaktadır. İçbükey kavisli ikinci bir profil, yatay eğimle daralarak boyun ile birleşmektedir. Eser üzerinde aşınma nedeniyle çatlamlar mevcut. Eserin tabanında kenardan yaklaşık 4,3 cm sonra 1cm derinliğinde zeminde çukur bir alan oluşturulmuş. Tüm yüzler düzgün işlenmiştir.

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl

Resim 15, Çizim 15: Boğazkale Müzesi, *Attika* sütun kaidesi

Katalog No: 15

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 15

Çizim No: 15

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale Müzesi

Geldiği Yer: Çorum civarı

Tür: Sütun Kaidesi

Tip: *Attika*, Tip C

Malzeme: Bazalt

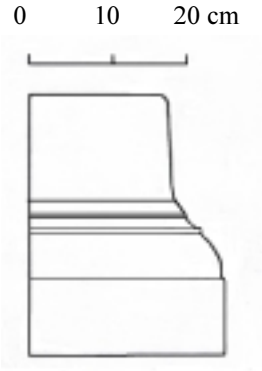
Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç: 39 cm, Y: 21,9 cm, Pl. Y: 8,5 cm, Pl. G: 44,5 cm, Pl. D: 44 cm

Tasvir: *Plinthos*, *torus*, bilezik ve boyun bölümlerinden oluşmaktadır. Dik açılı, profilsiz *plinthos* üzerinde dışbükey profilli *torus* ve bunun üzerinde içe doğru kademeli olarak daralan çift profil ve boyun kısmı bulunmaktadır. Tüm yüzler düzgün işlenmiştir.

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl

Resim 16, Çizim 16: Boğazkale Müzesi, *Attika* sütun kaidesi

Katalog No: 16

Envanter No: 1- 6- 68

Resim No: 16

Çizim No: 16

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale Müzesi

Geldiği Yer: Çorum civarı

Tür: Sütun Kaidesi

Tip: *Attika*, C

Malzeme: Kireçtaşı

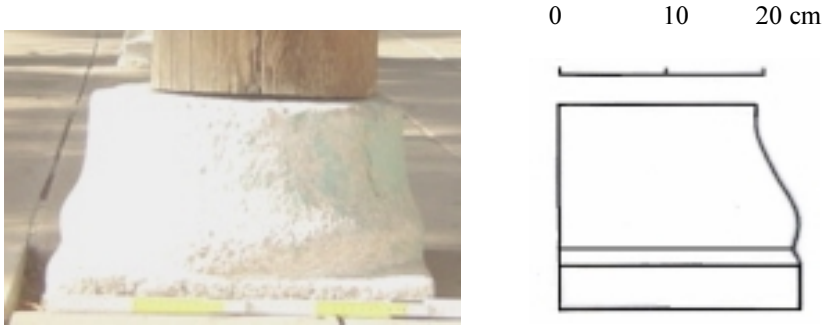
Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç: 27,4 cm, Y:19 cm, Pl. Y: 7,5 cm, Pl. G: 34 cm, Pl. D:34 cm

Tasvir: Plinthos, torus, bilezik ve boyun bölümlerinden oluşmaktadır. Dik açılı, profilsiz *plinthos* üzerinde dışbükey profilli *torus* ve bunun üzerinde içe doğru kademeli olarak daralan çift profil ve boyun bölümü bulunmaktadır. Kaidenin üst merkezinde 4.5 cm ebadında kare formda kurşun yuvası mevcuttur. Yuvanın içi harçla doludur. Tüm yüzler kaba yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl

Resim 17, Çizim 17: Osmancık ilçesi, Koyun Baba Türbe'si, sütun kaidesi

Katalog No: 17

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 17

Çizim No: 17

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Osmancık İlçesi, Koyun Baba Türbe bahçesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun kaidesi

Tip: *Attika*, C1

Malzeme: Kireçtaşı

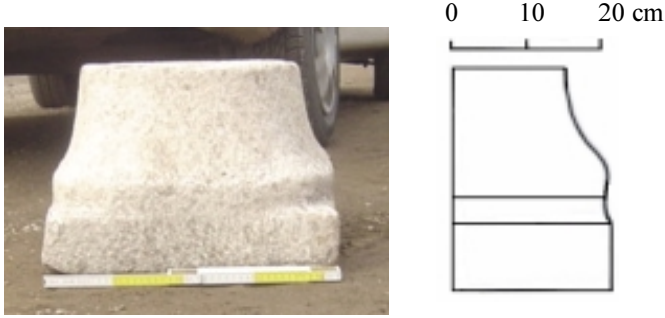
Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç: 38,5 cm, Y:29 cm, Pl. Y:9,5 cm, Pl. G:43 cm, Pl. D:44 cm

Tasvir: Düz, profilsiz plinthos üzerinde yer alan kaide bölümü torus ve boyun kısmından oluşmaktadır. Plinthosun bir bölümü toprağa gömülüdür. Eser devşirme olarak ikinci kez kullanımında işlevi değişmemiştir. Kaidenin görülebilen tüm yüzeylerinde murç izleri görülmektedir. Eser üzerinde yeşil renkte boya lekeleri mevcuttur.

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl

Resim 18, Çizim 18: Boğazkale ilçesi, Evcı köyü, sütun kaidesi

Katalog No: 18

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 18

Çizim No: 18

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale ilçesi, Evcı

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun Kaidesi

Tip: *Attika*, C1

Malzeme: Kireçtaşı

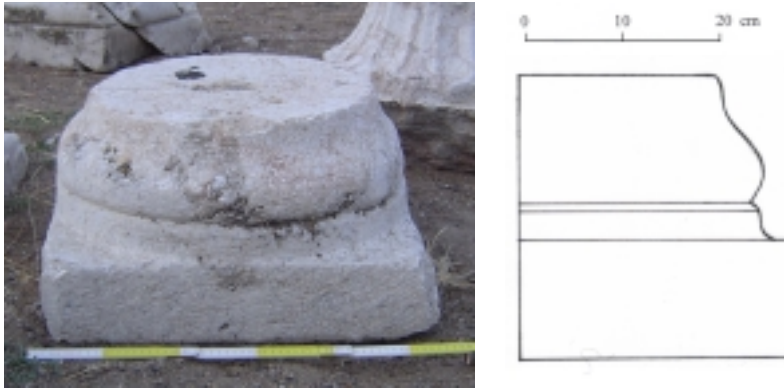
Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç: 34,2 cm, Y:30,1 cm, Pl. Y:9 cm, Pl. G:43,5 cm, Pl. D:44,5 cm

Tasvir: Düz, profilsiz plinthos üzerinde yer alan kaide bölümü torus ve boyun bölümünden oluşmaktadır. Kurşun yuvası mevcut değildir. Kaidenin tüm yüzeyinde murç izleri görülmektedir.

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl

Resim 19, Çizim 19: Çorum Müzesi, *Attika* sütun kaidesi

Katalog No: 19

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 19

Çizim No: 19

İnceleme Tarihi: Temmuz 2005, Ağustos 2006.

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Çorum civarı.

Tür: Sütun kaidesi

Tip: *Attika*, C1

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

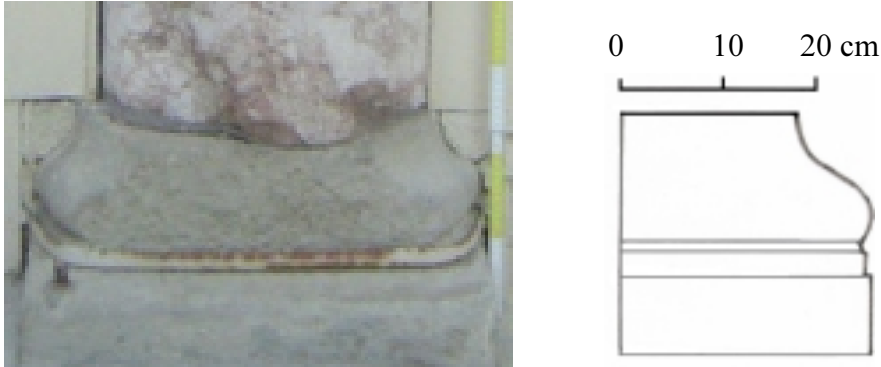
Ç:42,8 cm, Y:30,3cm, Pl. Y:12,6 cm, Pl. G:54,8 cm, Pl. D:57,1 cm

Tasvir: Düz, profilsiz *plinthos* üzerinde, dik profil den sonra bir torus bulunmaktadır.

Kaide, üst yüz merkezinde yer alan kurşun akıtma yuvası deliği harç ile doldurulmuştur.

Delik şekli tam olarak anlaşılmamakla birlikte görülebildiği kadarı ile yuvarlak formda olabileceği olasılığı yüksektir. Monolit olarak yapılmış eserin *plinthos*un kenarlarında ince tarak izleri mevcuttur. Eserin diğer yüzleri ince yonudur ve aşınmaya bağlı izlerde görülmektedir.

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl

Resim 20, Çizim 20: İskilip, Şeyh Yavsu Camii son cemaat yeri, sütun kaidesi

Katalog No: 20

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 20

Çizim No: 20

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: İskilip, Şeyh Yavsu Camii Son Cemaat Yeri

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun Kaidesi

Tip: *Attika*, C1

Malzeme: Bazalt

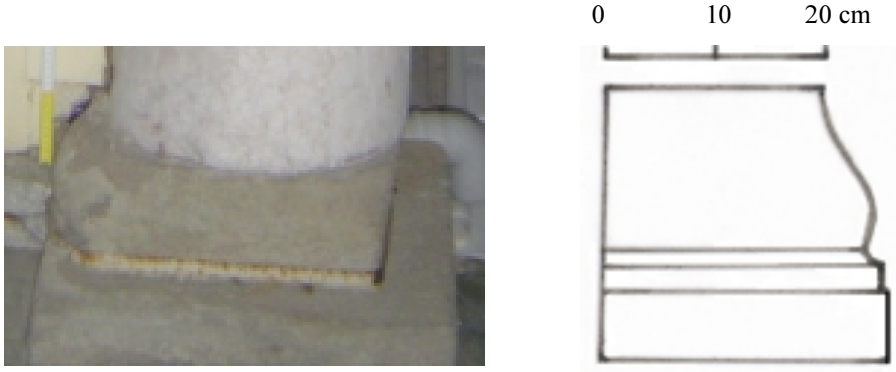
Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç: 35,5 cm, Y:25 cm, Pl. Y: 8 cm, Pl. G: 25,9 cm, Pl. D:25,9 cm

Tasvir: Düz, profilsiz *plinthos* üzerindeki kaide bölümü bir *trokhilos* ve bir *torus*dan oluşmaktadır. Kaidenin dışarıda kalan bölümü kesilerek, düzleştirilmiştir. Tüm yüzeyi düzgün olarak yontulmuştur. Yapıda devşirme olarak kullanılmıştır.

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl

Resim 21, Çizim 21: İskilip, Şeyh Yavsu Camii son cemaat yeri, *Attika* sütun kaidesi

Katalog No: 21

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 21

Çizim No: 21

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: İskilip, Şeyh Yavsu Camii Son Cemaat Yeri

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun Kaidesi

Tip: *Attika*, C1

Malzeme: Bazalt

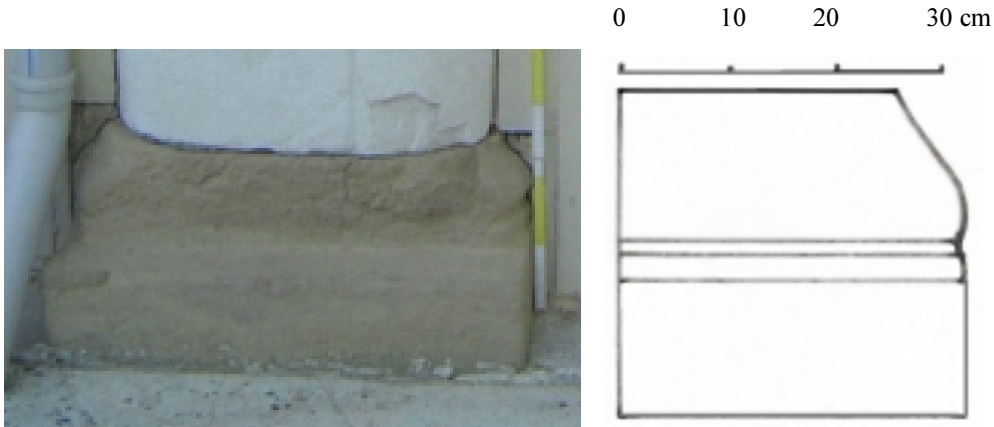
Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç: 41,5 cm, Y:28,8 cm, Pl. Y: 13 cm, Pl. G:45 cm, Pl. D: 45 cm

Tasvir: Düz, profilsiz *plinthos* üzerindeki kaide bölümü bir *trokhilos* ve bir *torus*dan oluşmaktadır. Kaidenin dışarıda kalan bölümü kesilerek, düzleştirilmiştir. Tüm yüzeyi düzgün olarak yontulmuştur. Yapıda devşirme olarak kullanılmıştır.

Tarih Önerisi: 5- 6.yüzyıl

Resim 22, Çizim 22: İskilip, Şeyh Yavsu Camii son cemaat yeri, *Attika* sütun kaidesi

Katalog No: 22

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 22

Çizim No: 22

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: İskilip, Şeyh Yavsu Camii Son Cemaat Yeri

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun Kaidesi

Tip: *Attika*, C1

Malzeme: Bazalt

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

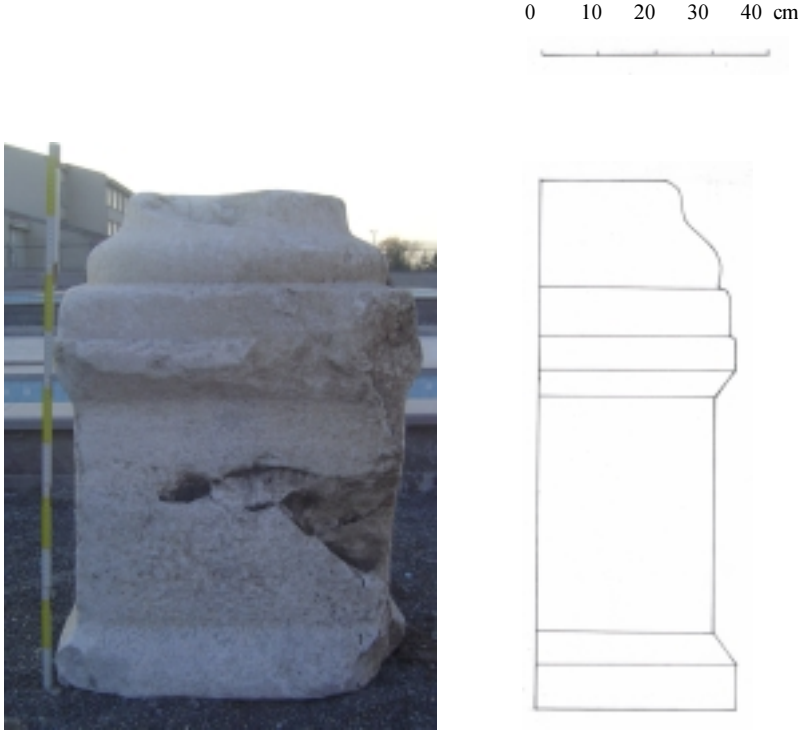
Ç: 50,6 cm, Y: 28 cm, Pl. Y: 12 cm, Pl. G: 64,6 cm, Pl. D: 64 cm

Bezeme Tekniği: -

Tasvir: Düz, profilsiz *plinthos* üzerindeki kaide bölümü bir *trokhilos* ve bir *torus*dan oluşmaktadır. Kaidenin dışarıda kalan bölümü kesilerek, düzleştirilmiştir. Tüm yüzeyi düzgün olarak yontulmuştur. Yapıda devşirme olarak kullanılmıştır.

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl

4. 2. 2. Postamentli Sütun Kaidesi

Resim 23, Çizim 23: Çorum Müzesi, postamentli kaide

Katalog No: 23

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 23

Çizim No: 23

İnceleme Tarihi: Aralık 2006, Ocak 2007

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Çorum civarı

Tür: *Postamentli Kaide*

Tip: *Attika, C1*

Malzeme: Mermer

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

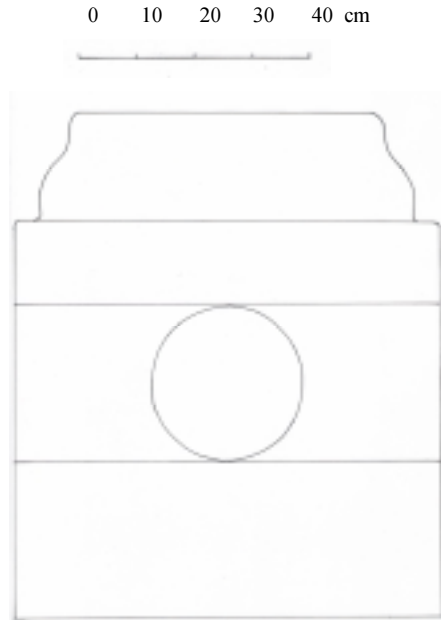
Y: 94,2 cm

Sütun kaidesi: Ç: 49,8 cm, Y: 27,85 cm, Pl. Y: 8,6 cm.

Postament Kaidesi: Y: 66,4 cm, A. G:70 cm, Ü. G: 68, 5 cm.

Tasvir: Kare prizma bir tabana sahip *postament* kaidesinin alt kenarı, tabandan içe doğru yatay eğimli bir profile daralarak dikdörtgen prizma formuna sahip gövde ile birleşmektedir. Gövdenin üst kenarı ise dışa doğru yatay eğimli olarak genişlemektedir. *Postamentin* alt ve üst kenarında yer alan bu profiller 8 cm yüksekliğinde ve 4 cm genişliğindedir. *Postament* gövdesi üzerinde monolit olarak yapılmış sütun kaidesi yer almaktadır. Sütun kaidesi; *Plinthos*, *torus* ve boyun bölümlerinden oluşmaktadır; dik açılı *plinthos* üzerinde, dışbükey profilli *torus*, boyun ile birleşmektedir. Sütun kaidesinin üst yüzeyinin ortasında daire formunda 11 cm çapında ve 7 cm derinliğinde kurşun yuvası mevcuttur. Eserin, ön yüzeyinde, taban ve üst bölüm köşelerinde kırılmalar görülmektedir. Eserde, sütun kaidesi ve *postament* gövdesi ön ve yan yüzler ince tarakla biçimlendirildikten sonra perdahlanmıştır. *Postament* kaidesinin arka yüzü murç ile işlenmiştir.

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl

Resim 24, Çizim 24: Çorum Müzesi, postamentli kaide ön görünüm

Resim 25: Çorum Müzesi, postamentli kaide yan görünüm

Katalog No: 24

Envanter No: Envanterersiz

Resim No:24, 25

Çizim No: 24

İnceleme Tarihi: Aralık 2006

Bulunduğu Yer: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Çorum civarı

Tür: *Postamentli* kaide

Tip: *Attika*, C1

Malzeme: Mermer

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Y:90, 4 cm

Sütun kaidesi: Ç: 52,9 cm, Y:19,3 cm

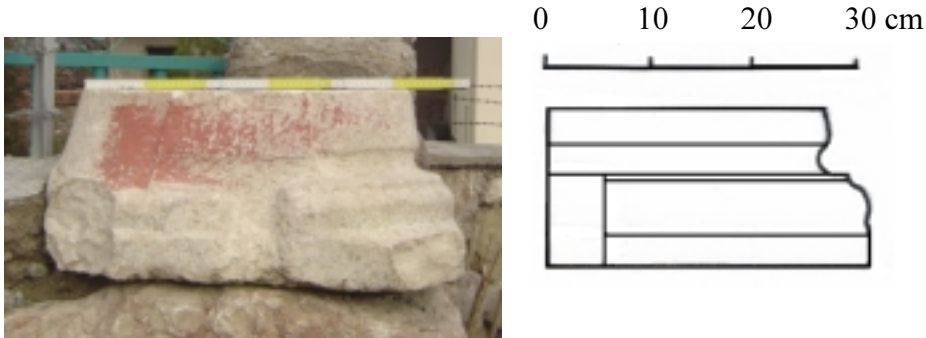
Postament Kaidesi: Y: 71,1 cm, A. G:75,6 cm, A. D:74,2 cm, Ü. G:76,4 cm, Ü. D:72 cm.

Tasvir: Dikdörtgen prizma forma sahip olan *postament* üzerinde monolit olarak yapılmış plinthosu olmayan sütun kaidesi yer almaktadır. Sütun kaidesi dışbükey forma sahip torus ve boyun bölümlerinden oluşmaktadır. Sütun kaidesinin üst yüzeyinin merkezinde 6,5 cm ebadında, 5,8 cm derinliğinde kare formda kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır. *Postament* ön yüzeyinde tabandan 28 cm yükseklikte yüzeyden içe

doğru dik profilli 11,3 cm derinliğinde, 28,1 cm yüksekliğinde, ön yüz boyunca devam eden dikdörtgen bir alan yer almaktadır. Bu alanın merkezine 27,5 cm çapında, 15,4 cm derinliğinde yuvarlak formda bir oyuk açılmıştır. Bunun iki sebebi olabilir; eğer bu delik eserin ilk yapıldığında da var ise başka bir mimari öge ile bağlantıyı sağlanmaya yöneliktir, Eğer bu delik esere daha sonraki bir zamanda açılmış ise ilk işlevinin dışında ikinci kez başka bir amaca yönelik olarak kullanılmış olma ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Eserde yıpranmaya bağlı izler görülmektedir. Postamentin tüm kenarları kaba yonu, sütun kaidesi ise ince yonudur. Eser üzerinde aşınmaya bağlı izler görülmektedir.

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl

4. 2. 3. Çifte sütun Kaidesi

Resim 26, Çizim 25: Evcı köyü, Attika çifte sütun kaidesi,

Resim 27, 28: çifte sütun kaidesi dar kenarı ve üst görünümü

Katalog No: 25

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 26- 28

Çizim No: 25

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale ilçesi, Evcı köyü

Geldiği Yer: Evcı köyü

Tür: Çifte sütun kaidesi

Tip: *Attika*, tip A1

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

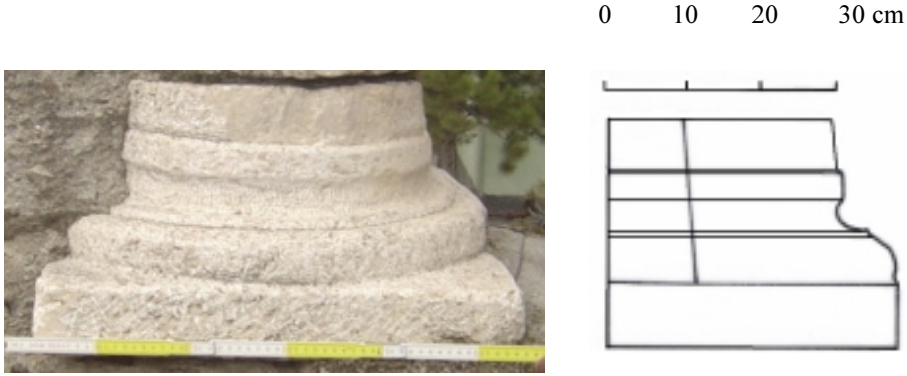
Y: 28,5 cm, Ü.E: 33 cm, Ü.B:52,5 cm, Pl. Y: 6 cm, Pl. G: 62,5 cm, Pl. D: 49 cm

Tasvir: Evcı Belediyesi bahçe kapısının sol yanındaki duvarın üstünde arka tarafı betonla duvara gömülü vaziyette bulunmaktadır. Oval forma sahip kaidenin plinthos bölümünün resme göre sol köşesi kırıktır. Eser üzerinde kırmızı renkte boya izleri mevcuttur. Kaide düz, profilsiz *plinthos* üzerinde torus, bilezik, *trokhilos* ve boyun kısımlarından oluşmaktadır. Bir yüzeyinin ekseninde 13,5 cm genişliğinde ve 7,5 cm uzunluğunda düzgün bir oyuk bulunmaktadır. Kaidenin üst bölümünde merkezde betonla doldurulduğu için formu tam olarak anlaşılmayan kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır. Kaidenin üst yüzü murçla, diğer yüzeyler kalın dişli tarakla şekillendirilmiştir.

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl

Resim 29: Evcı köyü, *Attika* çifte sütun kaidesi ön görünümü

Resim 30, Çizim 26: Evcı köyü, *Attika* çifte sütun kaidesi yan görünümü ve çizimi

Katalog No: 26

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 29, 30

Çizim No: 26

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale ilçesi, Evcı köyü

Geldiği Yer: Evcı köyü

Tür: Çifte sütun kaidesi

Tip: *Attika*, tip A1

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği:-

Ölçüler:

Y: 27 cm, Ü.E:60,2 cm, Ü.B: 32 cm, Pl. Y:7,8 cm, Pl. G:74,5 cm, Pl. D: 52 cm

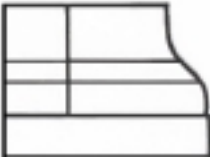
Tasvir: Evcı Belediyesi bahçe kapısının sağ yanındaki duvarın üzerinde bir diğer çifte sütun kaidesinin altında, plinthos bölümünün tabanı bahçe duvarına gömülü durumdadır. Oval forma sahip kaide, düz ve profilsiz plinthos üzerinde *torus*, bilezik, *trokhilos*, bilezik ve boyun kısımlarından oluşmaktadır. Bir yüzeyinin ekseninde hafif dışa taşkın aşağıdan yukarıya doğru daralan 23 cm genişliğinde bir şerit yer almaktadır. Kaidenin görülebilen tüm yüzeyleri kalın tarakla biçimlendirilmiştir.

Tarih Önerisi: 5.- 6.yüzyıl

Resim 31, 32: Evcı köyü, Attika çift sütun kaidesi ön ve yan görünüşleri

0 10 20 30 cm

Çizim 27: Evcı köyü, Attika çift sütun kaidesi

Katalog No: 27

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 28, 29

Çizim No: 27

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale ilçesi, Evcı köyü

Geldiği Yer: -

Tür: Çifte sütun kaidesi

Tip: Attika, C1

Malzeme: Kireçtaşı

Benzer Örnek: -

Ölçüler:

Y: 27,5 cm, Ü.E: 60 cm, Ü.B:33 cm, Pl. Y:7,4 cm, Pl. G: 70,3 cm, Pl. D: 42 cm

Tasvir: Evcı Belediyesi bahçe kapısının sağ yanındaki duvarın üzerinde bir diğer çifte sütun kaidesinin üstünde ters vaziyette bulunmaktadır. Oval forma sahip kaidenin plinthos bir köşesi ucu kırıktır. Kaide düz ve profilsiz plinthos üzerinde torus, bilezik, *trokhilos* ve boyun kısımlarından oluşmaktadır. Bir yüzeyinin ekseninde hafif dışa

taşkın aşağıdan yukarıya doğru daralan 23 cm genişliğinde bir şerit yer almaktadır. Plinthos tabanı murçla, görülebilen diğer yüzler kalın tarakla şekillendirilmiştir.

Tarih Önerisi: 5. - 6.yüzyıl

4. 2. 4. Sütun Kaidesi Ara Değerlendirme

Katalog içerisinde yer alan kaidelerin toplam sayısı 27'dir. Sütun, çifte sütun ve *postamentli* sütun kaidesi olmak üzere üç farklı türde olan kaidelerin; 22'si sütun, 2'si *postamentli* sütun ve 3'ü çifte sütun kaidesi türündedir.

Katalogda yer alan 22 sütun kaidesinin 9'u Çorum Müzesi'nde, 6'sı Boğazkale Müzesi'nde, 7'si Çorum ilçe ve köylerinde bulunmaktadır. Sütun kaideleri form bakımından incelendiğinde olmak üzere üç ana tip ve biçimlenişindeki farklılıklara göre alt tipler tespit edilmiştir. Bu tipler "A, B, C" harfleri kullanılarak adlandırılmıştır. İlk grubu oluşturan Tip A, 3 (Kat. No: 1- 3) ve onun alt tipi olan A1, 3 (Kat. No: 4- 6); ikinci grubu oluşturan Tip B, 5 (Kat. No: 7- 11; Tip C, 5 (Kat. No: 12- 16) ve onun bir alt tipi olan Tip C1, 6 (Kat. No: 17- 22) örnek ile temsil edilmektedir. Bu tipler arasında C tipinde daha çok sayıda örnek bulunmaktadır.

Sütun kaidelerinin çapları 27,4cm-54cm arasında değişmektedir (Tablo 3) . Kaide çaplarının 30 cm- 40 cm arasında yoğunlaştığı görülmektedir (Kat. No: 1, 3, 4, 6, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 17, 18). Mevcut eserler arasında en küçük sütun kaidesi çapı 27,4 cm'dir (Kat. No: 16), en büyük çap ise 54 cm'dir (Kat. No: 2) Plinthos yükseklikleri 6- 17 cm arasında değişmekte olup (Tablo 3); en küçük 6cm (Kat. No:3), en büyük 17cm'dir (Kat. No:5). Plinthos yüksekliklerinin 8- 10 cm arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Sütun kaidelerinin plinthos bölümü dikdörtgen prizma formundadır.

Eserlerde malzeme olarak kireçtaşının yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. 22 sütun kaidesi içersinde iki eserin mermer olduğu tespit edilmiştir (Kat. No: 6, 8) (Tablo

3). Sütun kaidelerinin üzerinde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır. İki eser üzerinde kırmızı (Kat. No: 4) ve yeşil renkte (Kat. No:17) boya izleri mevcuttur.

Katalogda, *postamentli* sütun kaidesi türünde iki eser vardır (Kat. No: 23- 24). Her iki eserde Çorum Müzesinde bulunmaktadır. *Postament* ve sütun kaidesi bölümlerinden oluşan, monolit olarak yapılmış bu eserler farklı biçimlendiriliş özelliklerine sahiptirler. Kat. 23'daki eserin dörtgen prizma biçimli postament gövdesi formuna sahip olup, gövdenin alt ve üst kenarları dışa doğru taşkın yatay eğimli profilleri bulunmaktadır (Res. 23, Çiz.23). Kat. 24'deki eserin ise gövdesi dikdörtgen prizma formunda olup, bir yüzünde muhtemelen sonradan açılmış, yuvarlak biçimli bir oyuk bulunmaktadır (Res. 24, çiz. 24). Kat. 23'daki sütun kaidesinin plinthos bölümü mevcut iken, kat. No 24'deki eserin plinthos bölümü yoktur. Her iki sütun kaidesinin form biçimlenişi aynıdır; yuvarlak profilli tek torus boyuna doğru daralmaktadır. Tipolojik değerlendirme içerisinde tip C1 yer almaktadır. Malzeme olarak kireçtaşı kullanılmıştır (Tablo 4).

Katalogda, çifte sütun kaidesi türüne ait üç eser bulunmaktadır (Kat. No: 25- 27). Attika tipinde olan bu kaidelerin hepsi, Boğazkale ilçesi Evcî köyünde tespit edilmiştir. Çifte sütunlar, katalog içerisinde yer alan sütun kaideleri üzerine yapılan tipolojik değerlendirmeye göre incelenmiştir. Buna göre çifte sütunlardan ikisi Attika tipinin çeşitlemesi olan A1 (Kat. No:25- 26) ve bir eserde C1 tipi (Kat. No: 27) içerisinde yer almaktadır. Eserler, boyutlarına göre incelendiğinde ölçülerin birbirine yakın olduğu görülmektedir (Tablo 5). Kaideler üzerinde herhangi bir bezeme bulunmamakla birlikte, bir eser üzerinde kırmızı renkte boya izleri mevcuttur (Kat. No: 25).

Kaidelerin, üstlerine konulan sütunlarla bağlanması sağlayan kurşun akıtma yuvaları kaidenin üst yüzeyinin merkezinde açılmaktadır. Katalogda yer alan 27 kaidenin 10'unda kurşun akıtma yuvası tespit edilmiştir (Tablo 6). Bu eserlerden sekizi sütun kaidesi (Kat. No: 1, 3, 5, 6, 8, 9, 16, 19); ikisi *postamentli* sütun kaidesi türündedir (Kat. No: 23, 24). Kat. 19'da ki kaide üzerindeki kurşun akıtma yuvasının içi ve üzeri harçla doldurulmuş olduğu için formu ve ebatları, Kat. 8 ve 16'nında içleri harçla doldurulduğu için derinlikleri tespit edilememiştir. Kurşun akıtma yuvalarında, daire ve

kare olmak üzere iki farklı form olduğu ve daire formunun yaygın olduğu görülmüştür. Daire formu yedi eserde (Kat. No: 1, 3, 5, 6, 8, 9, 26), kare formu iki eserde (Kat. No: 16, 24) tespit edilmiştir. Daire formlu kurşun akıtma yuvalarında en büyük çap, sütun kaidesinde 8,5 cm (Kat. No:1), postamentli sütun kaidesinde 11 cm (Kat. No:23), en küçük çap ise 3,9 cm'dir (Kat. No: 9). Kurşun akıtma yuvası derinliği 4,5 cm ile 7,2 cm arasında değişmektedir. Katalogda yer alan kaidelerin 7'sinde kurşun akıtma yuvası mevcut değildir. Bu eserlerden dördü sütun kaidesi (Kat. No: 7, 9, 11, 18), üçü çifte sütun kaidesi (Kat. No: 25- 27) türündedir. Boğazkale Müzesi'nde bulunan altı eser sergileme koşullarından dolayı (Kat. No: 2, 11- 15), beş eserde devşirme olarak kullanılmasından dolayı (Kat. No: 4, 17, 20- 22) kurşun akıtma yuvasının olup olmadığı tespit edilememiştir.

4. 2. 5. Sütun Gövdesi

Resim 33: Abdalata köyü mezarlığı, sütun parçası görünümü

Katalog No: 28

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 33

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Abdalata köyü mezarlığı

Geldiği Yer: Abdalata köyü

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:45 cm, Y: 138 cm

Tasvir: Sütun gövdesinin bir bölümü toprağa gömülüdür. Sütunun üst kısmında yüzeyden 1cm dışa taşkın, 14 cm kalınlığında bir bilezik bulunmaktadır. Alt ve üst kesitler aynı kalınlıktadır. Tüm yüzey düzgün yontulmuştur. Hava şartları nedeni ile taş üzerinde yosun tabakası ile kaplanmıştır.

Tarih Önerisi: -

Resim 34: Abdalata köyü mezarlığı, sütun parçası görünümü

Katalog No: 29

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 34

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Abdalata köyü mezarlığı

Geldiği Yer: Abdalata köyü

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç: 33 cm, Y: 110 cm

Tasvir: Sütun gövdesi üstten alta doğru kalınlaşmaktadır. Sütunun üst kısmında yüzeyden 1 cm dışa taşkın, 9 cm kalınlığında bir bilezik bulunmaktadır. Kurşun yuvası deliği bulunmamaktadır. Tüm yüzey düzgün yontulmuştur. Hava şartları nedeni ile taş üzerinde yosun tabakası ile kaplanmıştır. Eserin alt bölümünün bir kısmı toprağa gömülü olup, dışarıda kalan bölüm arkaya doğru eğik bir şekilde durmaktadır.

Tarih Önerisi: -

Resim 35: Abdalata köyü mezarlığı, sütun parçası görünümü

Katalog No: 30

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 35

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Abdalata köyü mezarlığı

Geldiği Yer: Abdalata köyü

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:37 cm, Y: 64 cm

Bezeme Tekniği: -

Tasvir: Sütun gövdesinin büyük bir bölümünün toprağa gömülü olduğu anlaşılmaktadır.

Sütunun üst kısmında yüzeyden 1cm dışa taşkın, 10 cm kalınlığında bir bilezik yer alır.

Kurşun yuvası deliği bulunmamaktadır. Tüm yüzey düzgün yontulmuştur.

Tarih Önerisi: -

Resim 36: Abdalata köyü Mezarlığı, sütun parçası ön ve üst görünümü

Katalog No: 31

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 36

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Abdalata köyü mezarlığı

Geldiği Yer: Abdalata köyü

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: Bazalt

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç: 41 cm, Y: 38 cm

Tasvir: Büyük bir bölümü mevcut olmayan yuvarlak formdaki sütunun üst yüzeyinde de kırıklıklar mevcuttur. Eserin üst kısmı 4 cm kalınlığında iki kademeli bilezik yer alır.

Tüm yüzey düzgün yontulmuştur.

Tarih Önerisi: -

Resim 37: Abdalata köyü Mezarlığı, sütun parçası görünümü

Katalog No: 32

Envanter No: EnvanTERSİZ

Resim No: 37

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Abdalata köyü mezarlığı

Geldiği Yer: Abdalata köyü

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:38 cm, Y: 48 cm

Bezeme Tekniği: -

Tasvir: Sütun gövdesinin büyük bölümü toprağa gömülüdür. Sütunun üst kısmında yüzeyden 1cm dışa taşkın 9 cm genişliğinde bir bilezik yer alır. Sütunun üst yüzeyinin ortasında 5,8 cm çapında 4 cm derinliğinde kuşun akıtma deliği bulunmaktadır. Pembe damarlara sahip sütun yüzeyi düzgün yontulmuştur.

Tarih Önerisi: -

Resim 38: Karapürçek köyü Cami avlu girişi, sütun parçası görünümü

Katalog No: 33

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 38

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Karapürçek köyü Cami avlu girişi

Geldiği Yer: Karapürçek köyü

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:37,5 cm, Y: 124,8 cm

Tasvir: Sütun gövdesinin bir bölümü toprağa gömülüdür. Sütunun üst kısmında yüzeyden 1 cm dışa taşkın 8 cm genişliğinde bir bilezik yer alır. Kurşun akıtma deliği bulunmamaktadır. Tüm yüzeyi düzgün yontulmuştur.

Tarih Önerisi: -

Resim 39: Karapürçek köyü, sütun parçası görünümü

Katalog No: 34

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 39

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Karapürçek köyü

Geldiği Yer: Karapürçek köyü

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:50 cm, Y: 69,5 cm

Bezeme Tekniği: -

Tasvir: Sütuna ait parçanın bir kısmı toprağa gömülü durumdadır. Sütunun üst kısmı yüzeyden 1 cm dışa taşkın, 8 cm kalınlığında bir bilezik yer alır. Sütun yüzeyinin ortasında 5 cm çapında, içi betonla doldurulmuş kurşun akıtma deliği mevcuttur. Tüm yüzey düzgün yontulmuştur.

Tarih Önerisi: -

Resim 40: İskilip, Şeyh Yavsu Camii son cemaat yeri, sütun görünümü

Katalog No: 35

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 40

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: İskilip, Şeyh Yavsu Camii son cemaat yeri

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: İri pembe ve beyaz taneli granit

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:39 cm, Y: 183,5 cm

Tasvir: Yuvarlak forma sahip sütun yukarıya doğru incelmektedir. Tüm yüzey düzgün olarak yontulmuş ve perdahlıdır. Sütunun yüzeyinde aşınma izleri ve alt kısmında ufak çapta kırıklıklar mevcuttur. Camekânla kapatılmış son cemaat yerinde bulunan sütun ve kaidesinin bir bölümü içerde bir bölümü dışarıda kalmaktadır. Sütun ve kaidesi yapıda devşirme olarak kullanılmıştır.

Tarih Önerisi:-

Resim 41- 42: İskilip, Şeyh Yavsu Camii girişi, sütun görünüşleri

Katalog No: 36

Envanter No: EnvanTERSİZ

Resim No: 41- 42

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: İskilip, Şeyh Yavsu Camii girişi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:41 cm, Y:183,5 cm

Bezeme Tekniği: -

Tasvir: Sütun alttan yukarıya doğru incelmektedir. Tüm yüzey düzgün olarak yontulmuş ve perdahlıdır. Cemekânla kapatılmış son cemaat yerinde bulunan sütun bölümü içerde bir bölümü dışarıda kalmaktadır. Sütun yapıda devşirme olarak kullanılmıştır.

Tarih Önerisi: -

Resim 43: Çorum Müzesi, sütun görünümü

Katalog No: 37

Envanter No: 17- 1- 85

Resim No: 43

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Haziran, 2008

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Mecitözü ilçesi, Totali köyü

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: Pembe taneli, gri renkli kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:37 cm, Y: 179 cm

Tasvir: Sütunun alt bölümü toprağa gömülüdür. Üst bölümünde sütun gövdesinden 1cm dışa taşan 8 cm kalınlığında bir bilezik ve bu bileziğin 2 cm altında yüzeyden 1cm dışa taşkın, sivri profilli ikinci bilezik yer almaktadır. Alt ve üst kesitler aynı kalınlıktadır. Sütun tepesinin ortasında merkezde daire formunda 5 cm çapında, 4,5 cm derinliğinde kurşun akıtma yuvası mevcuttur. Sütun yüzeyi tarakla düzeltilmiş olup, aşınmadan dolayı çatlamlar ve sütun gövdesinin üzerinde fazla derin olmayan yüzeysel kırılmalar mevcuttur.

Tarih Önerisi: -

Resim 44: Çorum Müzesi, sütun parçası görünümü

Katalog No:38

Envanter No: 6- 2- 94

Resim No: 44

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Haziran, 2008

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: Pembe ve açık bej taneli kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:40,5 cm, Y:124 cm

Tasvir: Sütunun alt bölümü toprağa gömülüdür. Üst bölümü kırılmıştır. Alt ve üst kesitler aynı kalınlıktadır. Eser düzgün yonudur. Gövde yüzeyinde aşınmadan dolayı yoğun çatlaklar ve yüzeysel dökülmeler mevcuttur.

Tarih Önerisi: -

Resim 45: Çorum Müzesi, sütun parçası görünümü

Katalog No: 39

Envanter No: 6- 3- 94

Resim No: 45

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Haziran, 2008

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: Küçük pembe ve beyaz taneli, gri renkli kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:40 cm, Y:124 cm

Tasvir: sütunun alt bölümü toprağa gömülüdür. Üst bölümünün yüzeyinin ortasında 3,5 cm derinliğinde, 4 cm ebadında kare formlu kurşun akıtma deliği mevcuttur. Alt ve üst kesitler aynı kalınlıktadır. Sütun yüzeyinde aşınmaya bağlı yoğun çatlaklar görülmektedir.

Tarih Önerisi: -

Resim 46: Çorum Müzesi, sütun parçası görünümü

Katalog No: 40

Envanter No: 17- 3- 85

Resim No: 46

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Haziran, 2008

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Mecitözü ilçesi, Totali köyü

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: Pembe taneli gri renkli kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:41,5 cm, Y:166,5 cm

Tasvir: Sütunun alt bölümü toprağa gömülüdür. Üst bölümünde sütun gövdesinden 1cm dışa taşan 8 cm kalınlığında bir bilezik ve bu bileziğin 2 cm altında yüzeyden 1cm dışa taşkın, sivri profilli ikinci bilezik yer almaktadır. Alt ve üst kesitler aynı kalınlıktadır. Sütun tepesinin ortasında merkezde daire formunda 4 cm çapında, 4,7 cm derinliğinde kurşun akıtma yuvası mevcuttur. Sütun yüzeyi tarakla düzeltilmiş olup, aşınmadan dolayı çatlamlar ve sütun gövdesinin üzerinde fazla derin olmayan yüzeysel kırılmalar mevcuttur. Sütun aşağıdan 64 cm yukarıda ikiye bölünmüş ve yapıştırılmıştır.

Tarih Önerisi: -

Resim 47: Çorum Müzesi, sütun parçası görünümü

Katalog No: 41

Envanter No: 17- 2- 85

Resim No: 47

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Haziran, 2008

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Mecitözü ilçesi, Totali köyü

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: Açık kahverengi tanecikli, mikalı, krem renkli kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:35 cm, Y: 132,4 cm

Tasvir: Sütun alt bölümünden toprağa gömülüdür. Üst bölümünde birbirine bitişik iki farklı profil düzenlenmesi görülmektedir; 7 cm uzunluğunda dışbükey formdaki ilk profilden sonra, 3 cm kalınlığında, dikey profilli, sütun gövdesi yüzeyine doğru içe eğik olarak daralmakta olan ikinci profil yer almaktadır. Sütunun üst bölümünün yüzeyinin ortasında 5,5 cm çapında, 6,5 cm derinliğinde daire formunda kurşun akıtma yuvası mevcuttur. Kurşun akıtma yuvasının ekseninin, yalnızca bir tarafında “V” şeklinde profilli bir kurşun akıtma kanalı bulunmaktadır. Eserin tüm yüzeyi düzgün yonu ve perdahlıdır.

Tarih Önerisi: -

Resim 48: Çorum Müzesi, sütun parçası görünümü

Katalog No: 42

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 48

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Haziran, 2008

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: Açık kahverengi ve gri taneli kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:54,5 cm, Y:137 cm

Tasvir: Büyük bölümü kırık sütun parçası alt bölümünden toprağa gömülüdür. Üst bölümünde 7 cm kalınlığında, yüzeyden dışa taşan, dik profilli bir bileziği bulunmaktadır. İçe eğik bir profille sütun gövdesi ile birleşen bileziğin bir kısmı kırık durumdadır. Sütunun üst yüzeyinin ortasında 5x6 cm ebadında, 6.2 cm derinliğinde dikdörtgen formda kurşun akıtma yuvası yer alır. Düzgün yonu yapılmış olan eserde aşınmadan dolayı yoğun çatlamlar ve yüzeysel kırıklar görülmektedir.

Tarih Önerisi: -

Resim 49: Çorum Müzesi, sütun parçası görünümü

Katalog No: 43

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 49

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Haziran, 2008

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: Açık kahverengi ve gri taneli kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

A.Ç:37 cm, Ü.Ç:38 cm, Y:156 cm

Tasvir: Üç kırık parçadan oluşan sütun gövdesi, alt bölümünden toprağa gömülüdür. Büyük bir bölümü kırık olan sütunun üst bölümünde, 7cm kalınlığında, dik profilli bir halka ve ince bir yivden sonra dışa doğru sivri profilli bilezik yer alır. Halkanın üst yüzeyinin ortasında 6,2 cm çapında, 5,7 cm derinliğinde daire formunda kurşun akıtma yuvası mevcuttur. Sütun gövdesi üzerinde yüzeysel, küçük kırıklar görülmektedir. Tarakla düzeltilmiştir.

Tarih Önerisi: -

Resim 50: Çorum Müzesi, sütun parçası görünümü

Katalog No: 44

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 50

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Haziran, 2008

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: İri pembe ve beyaz taneli kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ü.Ç:33,6 cm, A.Ç: 35,9 cm, Y: 150 cm

Tasvir: iki kırık parçadan oluşan sütun gövdesi, alt bölümünden toprağa gömülüdür. Sütunun üst bölümünde, 8cm kalınlığında, dik profilli bir halka ve ince bir yivden sonra dışa doğru sivri profilli bilezik yer alır. Kurşun akıtma yuvası açılmamıştır. Eser, kaba yonudur.

Tarih Önerisi: -

Resim 51: Çorum Müzesi, sütun parçası görünümü

Katalog No: 45

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 51

Çizim No:-

İnceleme Tarihi: Haziran, 2008

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: Açık gri ve yoğun olarak pembe tanecikli kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:27 cm, Y:51 cm

Tasvir: Büyük bölümü kırık olan sütun gövdesine ait parçanın üst bölümünde dik profilli, 7 cm kalınlığında, yüzeyden 1cm dışa taşkın bir halka yer alır. Kurşun akıtma yuvası açılmamıştır. Halkanın bir bölümü kırıktır. Eser, düzgün yonudur.

Tarih Önerisi: -

Resim 52: Mecitözü, Figani /Beke Roma Hamamı, sütun görünümü

Katalog No: 46

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 52

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ekim 2008

Buluntu Yeri: Mecitözü, Figani /Beke Roma Hamamı

Geldiği Yer: Mecitözü, Figani /Beke Roma Hamamı

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: gri ve bej tanecikli granit

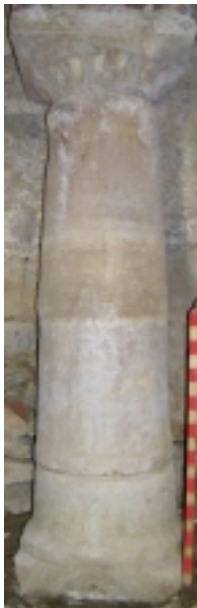
Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

A.Ç:49 cm, Ü.Ç:44 cm, Y: 175.5 cm

Tasvir: İn situ durumdaki sütunun gövde ve kaidesi monolit olarak yapılmıştır. Sütunun alt kenarında 10 cm kalınlığında, dik profilli torus, içe eğik olarak gövde ile birleşmektedir. Kaidenin, plinthos bölümü kırıktır. Gövdenin üst kenarında dik profilli, iki kademeli 10 cm kalınlığında bir bilezik bulunmaktadır. Bilezik bölümü oldukça tahrip olmuştur. Alt ve üst kesitler aynı kalınlıkta değildir. Üstten alta doğru sütun çapının arttığı görülmektedir. Eser düzgün yonu olup, yüzeyde aşınmaya bağlı çatlaklar ve dökülmeler mevcuttur.

Tarih Önerisi: 4.- 6. yüzyıl

Resim 53: Mecitözü İlçesi, Figani köyü, Beke Kaplıcası, sütun görünümü

Katalog No: 47

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 53

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ekim 2008

Buluntu Yeri: Mecitözü, Figani köyü, Beke Kaplıcası

Geldiği Yer: Mecitözü, Figani köyü, Beke Kaplıcası

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: gri ve bej tanecikli granit

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

A.Ç:54 cm, Ü.Ç:51 cm, Y: 188 cm, Pl. Y:12,5 cm, Pl. E: 62,5 cm, Pl. B:66 cm

Tasvir: İn situ durumdaki sütun gövdesi iki parçadan oluşturulmaktadır. Sütun, kaide ve gövde monolit olarak yapılmıştır. Pilinthosun üzerinde dik porfilli, içe eğik olarak gövde ile birleşmekte olan torus kısmı bulunmaktadır. Alt ve üst kesitler aynı kalınlıkta değildir. Üstten alta doğru sütun çapının arttığı görülmektedir. Eser düzgün yonu olup, yüzeyde aşınmaya bağlı çatlaklar ve dökülmeler mevcuttur.

Tarih Önerisi: 4.- 6. yüzyıl

Resim 54: Mecitözü, Figani köyü, Beke Kaplıcası, sütun parçası görünümü

Katalog No: 48

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 54

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ekim 2008

Buluntu Yeri: Mecitözü, Figani köyü, Beke Kaplıcası

Geldiği Yer: Mecitözü, Figani köyü, Beke Kaplıcası

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: Beyaz Mermer

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:32,5 cm, Y: 45 cm

Tasvir: Büyük bölümü kırık olan sütun gövdesine ait parçanın üst bölümünde dik profilli, 6 cm kalınlığında, yüzeyden 1cm dışa taşkın bir halka yer alır. Kurşun akıtma yuvası açılmamıştır. Sütun yüzeyi sarı renkte boyalıdır. Yuvarlak formu eser üzerinde murçla düzeltme izleri belirgindir.

Tarih Önerisi: -

Resim 55: Mecitözü, Figani köyü, Beke Kaplıcası, sütun parçası görünümü

Katalog No: 49

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 55

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ekim 2008

Buluntu Yeri: Mecitözü, Figani köyü, Beke Kaplıcası

Geldiği Yer: Mecitözü, Figani köyü, Beke Kaplıcası

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: Beyaz mermer

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:44 cm, Y: 91 cm

Bezeme Tekniği: -

Tasvir: Sütun gövdesine ait kırık bir parça, kaplıca yakınında bulunan, kısa bir süre önce yapılmış olan hamamın bahçe girişinin sağ tarafında, alt kısmından toprağa gömülü olarak durmaktadır. Yuvarlak formulu eser üzerinde murçla düzeltme izleri görülmektedir.

Tarih Önerisi: -

Resim 56: Mecitözü, Figani köyü, Beke Kaplıcası, sütun parçası görünümü

Katalog No: 50

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 56

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ekim 2008

Buluntu Yeri: Mecitözü, Figani köyü, Beke Kaplıcası

Geldiği Yer: Mecitözü, Figani köyü, Beke Kaplıcası

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: Beyaz mermer

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:33,5 cm, Y: 55 cm

Tasvir: Sütun gövdesine ait kırık bir parça, kaplıca yakınında bulunan, kısa bir süre önce yapılmış olan hamamın bahçe girişinin sol tarafında, alt kısmından toprağa gömülü olarak durmaktadır. Sütun üzeri beyaz boyalıdır. Yuvarlak formdaki eser üzerinde murçla düzeltme izleri belirgindir.

Tarih Önerisi: -

Resim 57: Mecitözü, Figani köyü, Beke Kaplıcası, sütun parçası görünümü

Katalog No: 51

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 57

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ekim 2008

Buluntu Yeri: Mecitözü, Figani köyü, Beke Kaplıcası

Geldiği Yer: Mecitözü, Figani köyü, Beke Kaplıcası

Tür: Sütun

Tip: -

Malzeme: Beyaz mermer

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:23 cm, Y: 63,5 cm

Tasvir: Sütun gövdesine ait kırık bir parça, kaplıca yakınında bulunan, kısa bir süre önce yapılmış olan hamamın bahçe girişinin sağ tarafında yere yatırılmış vaziyettedir.

Yuvarlak formdaki eser üzerinde murçla düzeltme izleri görülmektedir.

Tarih Önerisi: -

4. 2. 6. Sütun Ara Değerlendirme

Bizans mimarisinde sütun, kaide ve başlık bölümleriyle birlikte, strüktürel ve dekoratif bir eleman olarak kullanılmıştır. Katalog içerisinde incelenen sütunların toplamı 24'dür. Bu eserlerden altısı günümüzde Figani ve Beke isimleri ile tanınan kaplıca hamamına ait bir mekânda ve kaplıca yakınındaki alanda (Kat. No: 46- 51) , ikisi İskilip'te bir camide (Kat. No: 35, 36), beşi Abdalata köyü mezarlığında (Kat. No: 28- 32), ikisi Karapürçek köyü Mescit önünde (Kat. No: 33- 34) ve dokuzu Çorum Müzesi'nde (Kat. No:37- 45) bulunmaktadır.

Yukarıda ele alınan 24 sütundan dördü haricinde diğer sütunlar değişik uzunluklarda kırık parçalardan oluşmaktadır. Bu sütunlardan 2 Mecitözü sınırları içerisinde Figani köyü yakınlarında, günümüzde Figani/Beke Kaplıcaları diye bilinen mevkide Geç Roma-Erken Bizans dönemine tarihlendirilen hamamdan geriye kalan tek mekân içerisinde in situ olarak bulunmaktadır (Kat. No:46, 47). Diğer iki sütun, İskilip İlçesi'nde Şeyh Yavsı Camisinin giriş kapısının her iki yanında devşirme olarak kullanılmıştır (Kat. No: 35, 36).

Katalogda ele alınan tüm sütunların gövde biçimlenişindeki farklılığa göre iki grup tespit edilmiştir². İlk grupta yer alan sütunların gövdelerinin alt ve üst çaplar aynıdır. Bu grup içersine giren dört eser tespit edilmiştir (Kat. No:35, 36, 37, 40). İkinci grupta yer alan eserlerin gövde kalınlıklarının alt ve üst çapları farklıdır. Sütun gövdesi, üstten alta doğru genişlemektedir. Bu tanımlaya uyan dört eser mevcuttur. (Kat. No: 43, 44, 46, 47). Bu eserlerden ikisi Çorum Müzesinde (Kat. No: 43, 44), ikisi ise Mecitözü ilçesi, Figani/Beke Kaplıcası'nda in situ olarak bulunmaktadır (Kat. No: 46, 47).

Katalogda bulunan 16 sütunun üst bölümünde, bilezik bulunmaktadır. İki eserin ise üst bölümü kırık olduğu için bileziğinin bulunup bulunmadığı tespit edilememiştir (Kat. No: 38, 39). Sütun bileziklerinin biçimlenişlerinde dört farklı şekil görülmektedir. İlk grup içersinde yer alan on sütun parçasında; dik profilli, yüzeyden hafif dışa taşkın bilezik bölümü bulunmaktadır (Kat. No: 28, 29, 30, 32, 33, 34, 42, 45, 46, 48). Bilezik bölümü genişliği 6-14 cm arasında değişmektedir. En küçük bilezik genişliği 6 cm (Kat. No: 48) ve en büyük bilezik genişliği 14 cm'dir (Kat. No: 28). Bu gruba giren tüm eserler yüzeyden bir cm dışa taşkın bilezikleri mevcut iken, Kat. No: 42'de yer alan eserin bilezik bölümü yüzeyden 3 cm dışa taşkındır. Bu grupta yer alan eserlerin benzerlerine Kuşadası'nda rastlanmaktadır (Mercangöz 2001: 159)

İkinci grup içersinde yer alan eserlerin, birinci gruptan farklılığı çift bilezikleri olmasıdır. Bilezik bölümü alt kısmından bir yivle ikiye bölünerek, ince bir bilezik daha oluşturulmuştur (Kat. No:37, 40, 43, 44).

Üçüncü grupta ise kademeli olarak düzenlenmiş çift bilezik görülmektedir. Bu tipe ait tek örnek tespit edilmiştir (Kat. No:31).

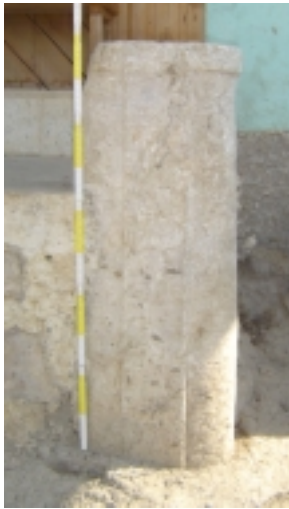
² Katalog içerisinde yer alan kırık sütun parçaları içersinde alt ve üst kesitleri veremeyecek uzunluktaki eserler form değerlendirilmesi içersinde yer almamıştır Sütun gövdelerinin formlarına göre değerlendirmesinde, kırık parçalardan, sütun uzunluğu 150cm'den yukarı olan eserler yer almıştır. Sütun gövde yükseklikleri için ölçü tablosuna bakınız (Tablo 7).

Dördüncü grupta yer alan eser, bilezik bölümü profil düzenlenmesi ile diğer üç gruptan ayrılmaktadır. Üst bölümde 7 cm kalınlığında dışbükey profilli ilk bileziğin hemen altında 3cm kalınlığında dik profilli ikinci bir bilezik yer almaktadır (Kat. No: 41).

Sütun gövdelerinin çapları 23- 54,5 cm arasında değişmektedir (Kat. No: 28- 44). En küçük çaplı sütun gövdesi 23 cm (Kat. No: 51), en büyük çaplı sütun gövdesi 54,5 cm'dir (Kat. No: 42) (Tablo 7).

Katalog içersinde yer alan sütunların yükseklikleri farklı ölçülerdedir. Sütun yükseklikleri 188- 38 cm arasında değişmektedir (Tablo 7).

4. 2. 7. Çifte sütun

Resim 58: Karapürçek köyü, çifte sütun parçası görünümü

Katalog No: 52

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 58

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Karapürçek köyü

Tür: Çifte sütun

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

G:39,3 cm, D:29 cm, Y:100 cm

Tasvir: İki yarım sütunun birleştiği uzatılmış oval forma sahip sütunun bir bölümü toprağa gömülüdür. Sütunun ön ve arka yüzeyinin ortasında 15 cm kalınlığında, yüzeyden hafif yüksek bir şerit uzunlamasına yer almaktadır. Sütunun üst kısmında yüzeyden 1cm dışarı taşan 6,3 cm kalınlığında bir bilezik yer alır. Sütun üst yüzeyinde resme göre sol tarafında çok az bir bölümü kırılmıştır. Alt ve üst kesitler aynı kalınlıktadır. Kurşun yuvası deliği bulunmamaktadır. Tüm yüzey düzgün yontulmuştur.

Tarih Önerisi: 6.- 9. yüzyıl

Resim 59: Abdalata köyü Mezarlığı, çifte sütun parçası görünümü

Katalog No: 53

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 59

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Abdalata köyü Mezarlığı

Tür: Çifte sütun

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

G: 46 cm, D:30 cm, Y: 138 cm

Tasvir: İki yarım sütunun birleştiği uzatılmış oval biçimlidir. Sütunun ön ve arka yüzeyinin ortasında 17 cm kalınlığında, yüzeyden hafif yüksek bir şerit uzunlamasına yer almaktadır. Sütunun üst kısmında yüzeyden 1cm dışarı taşan 7 cm kalınlığında bir şerit ile çevrelenmektedir. Alt ve üst kesitler aynı kalınlıktadır. Kurşun yuvası deliği bulunmamaktadır. Tüm yüzeyler düzgün yontulmuştur. Hava şartları nedeni ile taş üzerinde yosun tabakası ile kaplanmıştır. Eserin alt bölümünün bir kısmı toprağa gömülü olup, dışarıda kalan bölüm arkaya doğru eğik bir şekilde durmaktadır.

Tarih Önerisi: 6.- 9. yüzyıl

Resim 60- 61: İskilip, Şeyh Yavsu Camii, çifte sütun, ön ve arka görünimleri

Katalog No: 54

Envanter No: EnvanTERSİZ

Resim No: 60- 61

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: İskilip, Şeyh Yavsu Camii son Cemaat Yeri

Tür: Çifte sütun

Tip: -

Malzeme: -

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

G: 50,7 cm, D: 31,3 cm, Y:183,5 cm,

Tasvir: İki sütun gövdesinin birleşmesi ile oluşan oval forma sahip sütunun ön ve arka yüzeyinin ortasında 17cm kalınlığında, yüzeyden hafif yüksek bir şerit uzunlamasına yer almaktadır. Alt ve üst kesitler aynı kalınlıktadır. Kurşun yuvası deliği bulunmamaktadır. Tüm yüzey düzgün yontulmuştur. Sütunun yüzeyi sonradan beyaz boya ile boyanmıştır.

Tarih Önerisi: 6.- 9. yüzyıl

Resim 62: Boğazkale Müzesi, çifte sütun parçası görünümü

Katalog No: 55

Envanter No: 2- 7- 66

Resim No: 62

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale Müzesi

Tür: Çifte sütun

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

G:44 cm, D: 26,8 cm, Y: 38 cm

Tasvir: Çifte sütuna ait kırık gövde parçasının ön ve arka yüzeyinin ortasında zeminden 1cm yükseklikte, 17,2 cm genişliğinde uzunlamasına bir şerit yer almaktadır. Tüm yüzey düzgün yontulmuş eserde çatlaklar ve aşınma izleri mevcuttur.

Tarih Önerisi: 6.- 9. yüzyıl

Resim 63: Boğazkale ilçesi, Evcı köyü, çifte sütun parçası görünümü

Katalog No: 56

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 63

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale ilçesi, Evcı köyü

Tür: Çifte sütun

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

E:48,5 cm, B: 32 cm, Y: 37,1 cm

Tasvir: Çifte sütuna ait kırık gövde parçasının ön ve arka yüzeyinin ortasında zeminden 1cm yükseklikte, 17,5 cm genişliğinde uzunlamasına bir şerit yer almaktadır. Sütunun üst kenarından 4,5 cm aşağıda 1cm derinliğinde bir yivden sonra, 1cm genişliğinde bir bilezik ile çevrelenmektedir. Üst yüzey murçla düzeltilmiş, alt bölümü kırık, sütunun ön, yan ve arka yüzey, düzgün yontulmuş olup, eserde çatlaklar ve aşınma izleri mevcuttur.

Tarih Önerisi: 6.- 9. yüzyıl

Resim 64: Boğazkale ilçesi, Evcı köyü, çifte sütun parçası görünümü

Katalog No: 57

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 64

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale ilçesi, Evcı köyü

Tür: Çifte sütun

Tip: -

Malzeme: Beyaz mermer

Ölçüler:

G:47,6 cm, D: 36,6 cm, Y: 75,5 cm

Tasvir: Çifte sütuna ait kırık gövde parçasının ön ve arka yüzeyinin ortasında zeminden 1cm yükseklikte, 20 cm genişliğinde uzunlamasına bir şerit yer almaktadır. Sütun alt tarafından yere gömülüdür. Eserde tüm kenarlar düzgün yontulmuş olup, üzerinde aşınma izleri ve çatlaklar mevcuttur.

Tarih Önerisi: 6.- 9.yüzyıl

Resim 65: Boğazkale ilçesi, Evcı köyü, çifte sütun genel görünüm

Katalog No: 58

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 65

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale ilçesi, Evcı köyü

Tür: Çifte sütun

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

G:52,5 cm, D: 34 cm, Y: 112 cm

Tasvir: Bir bölümü kırılmış olan çifte sütunun üst kenarında 6cm aşağıda 1cm kalınlığında bir şerit ile çevrelenmektedir. Eserin tam ortasında yüzeyden hafif dışarı doğru çıkmış 15,5 cm genişliğinde boylamasına bir şerit yer almaktadır. Bu şerit üzerinde üst kenardan 98,5 cm aşağıda dikdörtgen formda 4x5 cm ebadında, 4,5 cm derinliğinde kurşun yuvası mevcuttur. Çifte sütunun alt kenar kırık, üst kenar kaba

yonu, diğer yüzeyler ise düzgün yonu ve perdahlıdır. Eserin üst ve yan kenarında muhtemelen bulunduğu yere taşınması sırasında oluşan kırıklıklar mevcuttur.

Tarih Önerisi: 6.- 9. yüzyıl

4. 2. 8. Çifte Sütun Ara Değerlendirme

Katalog içersinde çifte sütun türünde yedi eser bulunmaktadır (Kat. No: 52- 58). Bu eserlerden, biri Karapürçek köyü (Kat. No: 52), biri Abdalata köyü (Kat. No: 53), dördü Boğazkale ilçesinde bulunmaktadır (Kat. No: 55- 58). Çifte sütunlardan biri İskilip, Şeyh Yavsu Camii'nde devşirme olarak kullanılmıştır (Kat. No: 54).

İncelenen çifte sütunların hepsi aynı form özelliklerini taşımaktadır. Alt ve üst kesitler aynı kalınlıktadır. Sütun gövdelerinde olduğu gibi çifte sütunların, alt ve üst kenarlarında da bilezik olabilmektedir. Mevcut eserler arasında, üç çifte sütunda farklı kalınlık ve profillere sahip bilezik tespit edilmiştir (Kat. No: 53, 54, 56). Kat. No: 53'de sütun üst kenarında, gövde yüzeyinde 1cm dışa taşkın, 6,3 cm kalınlığında, dik profilli bilezik bölümü mevcuttur. Kat. No: 54'de sadece üst kenarında 2cm kalınlığında ince bir bilezik görülmektedir. Kat. No: 56'de sütun üst kenarında iki bilezik mevcuttur. Üstteki bilezik 4,5 cm kalınlığında ve dik profillidir. Bu bileziğin hemen altında dışbükey profilli ikinci bilezik yer almaktadır.

Boyutları bakımından incelenen eserler farklı genişlik ve derinlik ölçülerine sahiptir. Genişlikleri 39,3 cm- 52,5 cm, derinlikleri 26,8 cm- 34 cm arasında değişmektedir. En büyük genişlik 52,5 cm'dir (Kat. No: 58). En küçük genişlik 3,3 cm'dir (Kat. No: 53). En küçük derinlik 26,8 cm'dir (Kat. No: 54). En büyük derinlik 34 cm'dir (Kat. No: 58). Bir eser haricinde, diğer eserler çifte sütun gövdelerine ait kırık parçalardır. Bu nedenle altı parçanın mevcut olan, yüksekliği verilmiştir (Kat. No: 52, 53, 55- 58). İskilip Şeyh Yavsu Camii'nde devşirme olarak kullanılan bu eserin yüksekliği 183,5 cm'dir (Kat. No: 54).

Eserler malzeme bakımından incelendiğinde beşinin kireçtaşı (Kat. No: 52, 53, 55, 56, 58), birinin beyaz mermer olduğu tespit edilmiştir (Kat. No: 57) Bir eserin üzeri yağlıboya ile boyandığı için malzeme tespiti yapılamamıştır (Kat. No: 54).

4. 2. 9. Sütun Başlığı

4. 2. 9. 1. Kompozit Tipte Sütun Başlığı

Resim 66: Çorum Müzesi, kompozit tipte sütun başlığı görünümü

Katalog No: 59

Envanter No: EnvanTERSİZ

Resim No: 66

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: 14.07.2005

Bulunduğu Yer: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Kompozit

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kabartma, oyma, ajur

Ölçüler:

Ç: 44 cm, Y: 58.5 cm, Ab. Y: 6 cm, Ab. G: 65.5 cm, Ab. D:66 cm

Tasvir: Kalatos yüksek kabartma olarak yapılmış iki sıra akantus yaprak çelengiyle çevrilidir. Yaprak kenarları ve uçları tahrip olduğundan yaprağın şeklini tanımlamak mümkün değildir. Fakat yaprağın mevcut olan kısımlarına bakarak uçların dışa dönük olduğunu gösterir. Alt yapraklar arasında, üstte kalan yaprağın ana damarı görülmektedir. Yaprak damarları küçük matkap oyukları ile belirlenmiştir. Yaprak dişleri ince ve küçük olup, dişler arasında derin oyuklar bulunmaktadır. Başlıkta kaulis çanağı abakusa dek genişlemiştir. Kalatos dudağı yoktur. Kaulis çanağının üst bölümünde, köşelerde uçları spiral şekilde kıvrılan, 8,3 cm çapında volütler yer almaktadır. Abakus yumurta ve uçları aşağıya doğru ve üst, üste yer alan iki ok ucundan oluşan motiflerle bezelidir. Kalathos taban bileziğinde, 5.5 cm yüksekliğinde muhtemelen yana doğru eğik yapraklardan oluşan süsleme görülmektedir. Yaprak damarları ufak matkap oyuklarıyla, yaprak dişleri ise derin oyuklar halinde işlenmiştir. Fakat aşınma nedeniyle süsleme yüzeyinde motifler belirgin değildir. Abakusun dört kenarının ortasında yüzeyden dışarı doğru taşkın, üzerindeki bezeme tahrip olduğu için belli olmayan abakus çiçeği bulunmaktadır. Sütun tabanının ortasında yer alan kurşun akıtma yuvası oval formda olup 6 x7.5 cm genişliğindedir.

Tarih Önerisi: 5.-6. yüzyıl

Resim 67: Çorum Müzesi, kompozit tipte sütun başlığı görünümü

Katalog No: 60

Envanter No: 28- 1- 81

Resim No: 67

Çizim No: -

İnceleme Tarihi:14.07.2005

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Cemilbey köyü, Çorum

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Kompozit

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kabartma, oyma, ajur

Ölçüler:

Ç: 43,5 cm, Y: 58,9 cm, Ab. Y:7 cm, Ab. G: 79 cm, Ab. D: 82 cm

Tasvir: Kalatos iki sıra akantus yaprak çelengiyle çevrilidir. Yaprak kenarları ve uçları tahrip olduğundan yaprağın şeklini tanımlamak mümkün değildir. Fakat yaprağın mevcut olan kısımlarına bakarak uçların dışa doğru döndüğü söylenebilir. Yaprak damarları küçük matkap oyukları ile belirlenmiştir. Yaprak dişleri ince ve küçük olup, dişler arasında derin oyuklar bulunmaktadır. Başlıkta kaulis çanağı abakusa dek genişlemiştir. Kaulis çanağının üst bölümü ile ekhinus arasında yer alan kalatos dudağı üzerinde sadece uç kısmı kalmış diğer kısımları aşınmış olan yapraklardan oluşan bezeme mevcuttur. Dikey konumda, yan yana gelen yapraklardan oluşan süslemeden geriye kalan alt yaprak dişlerinin birleşmeleri ufak, delikler şeklindedir. Ekhinusun köşelerinde 10,5 cm çapında volütler yer almaktadır. Abakus bölümü yan eğik, beş dişli küçük yapraklarından oluşan bir şerit ile süslüdür. Yaprakların damarları küçük matkap oyukları, ince ve küçük yaprak dişlerinin kenarları ise derin oyuklar ile belirlenmiştir. Kalatos taban bileziği 4 cm yüksekliğinde olup üzerindeki bezeme aşınmadan dolayı anlaşılmaktadır. Fakat mevcut matkap oyuklarına bakarak yana eğik yaprak motiflerinde oluşan bezeme olduğu söylenebilir. Sütun tabanının ortasında yer alan kurşun akıtma yuvası kare formda olup 6x8 cm ebadındadır.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 68: Çorum Müzesi, kompozit tipte sütun başlığı görünümü

Katalog No: 61

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 68

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: 14.07.2005,

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Kompozit

Malzeme: Mermer

Bezeme Tekniği: Kabartma, oyma, ajur

Ölçüler:

Ç: 45,6 cm, Y: 49 cm, Ab. Y: 6,5 cm, Ab. G: 75 cm, Ab. D: 75 cm

Tasvir: Kaulis çanağı iki sıra akantus yaprak çelengiyle çevrilidir. Alt sırada dikey olarak yer alan, yan yana dizilmiş yaprakların uçları birbirine bitişiktir. Alt yaprak uçlarının birleşme hizasının üstüne gelecek şekilde, ikinci yaprak dizisi düzenlenmiştir. Yüksek kabartma tekniğinde yapılmış bu yaprakların uç kısımları kırıktır. Damar kenarları oyularak kabartma olarak işlenmiştir. Yaprak dişleri arasında geniş matkap oyukları görülmektedir. Yaprak dişleri küçüktür. Kaulis çanağı üzerinde İkinci sıra yaprakların aralarında kalan yerlerin, alçak kabartma tekniğinde yapılmış ince yivler ile

doldurulduğu görülmektedir. Kalatos dudağı mevcut değildir. Ekkinus, 4 cm yüksekliğinde, palmet motifinden oluşan bir şerit ile bezelidir. Ekkinusun köşelerinde 6,2 cm çapında volütler yer almaktadır. Abakus yüzeyi aşınmadan dolayı ana hatları ile görülmektedir. Abakus kenarlarının ortasında yüzeyden dışa taşkın abakus çiçekliği mevcuttur. Sütun tabanının ortasında yuvarlak formda 5,5 cm çapında kurşun akıtma yuvası mevcuttur. Mevcut görülebilen tüm yüzeyler ince yonudur.

Tarih Önerisi: 5. yüzyıl

4. 2. 9. 2 Çanak Tipte Sütun Başlığı

Resim 69: Çorum Müzesi, godron motifli çanak tipte sütun başlığı görünümü

Katalog No: 62

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 69

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Temmuz.2005, Ağustos 2006

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Çanak

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Oyma, kabartma

Ölçüler:

Ç: 41,4 cm, Y: 44,4 cm, Ab. Y: 16,6 cm, Ab. G: 60,2 cm, Ab. D: 61 cm.

Tasvir: Kaulis çanağı üzerinde 15 yiv vardır. İçleri oyularak şekillendirilmiş bu yivlerin kenarlarını kabartma olarak yapılmış ince bir şerit çevrelemektedir. Yivler arasında okucu motifi yer almaktadır. Abakus üzerinde herhangi bir süsleme görülmemektedir. 6,5 cm Genişliğinde olan kalatos taban bileziği üzeri işlenmeden bırakılmıştır. Sütun başlığı tabanında 4 cm ebadında, 3,2 cm derinliğinde kare formunda kurşun akıtma yuvası mevcuttur. Abakusun üst kısmında 6-7 cm genişliğinde bir şerit ince tarakla düzleştirilmiş, geri kalan bölümü ise kenara göre daha kaba yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 70: Çorum Müzesi, godron motifli çanak tipte sütun başlığı görünümü

Katalog No: 63

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 70

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: 14.07.2005,

Bulunduğu Yer: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Çanak

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Oyma, kabartma

Ölçüler:

Ç: 38,3 cm, Y: 33,1 cm, Ab. Y:19 cm, Ab. G: 50 cm, Ab. D: 70 cm.

Tasvir: Kaulis çanağı üzerinde 12 yiv vardır. İçleri oyularak şekillendirilmiş bu yivlerin kenarlarını kabartma olarak yapılmış ince bir şerit çevrelemektedir. Yivlerin uç kısmında, kenarları yiv yüzeyinden daha yüksek olan yarım daire formunda bir süsleme ile sonlanmaktadır. Yivlerin arasında okucu motifi yer almaktadır. Abakus üzerinde herhangi bir süsleme görülmemektedir. Resme göre abakusun sol üst bölümünde kırıklık vardır. Sütun tabanında kurşun akıtma yuvası deliğinin yerini belirleyen bir işaret mevcut olmasına rağmen delik açılmamıştır. Abakusun üstü kaba yonu diğer yüzeyler ince yonudur. Mermer üzerinde ince kahverengi damarlar mevcuttur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 71: Çorum Müzesi, godron motifli çanak tipte sütun başlığı görünümü

Katalog No: 64

Envanter No: EnvanTERSİZ

Resim No: 71

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: 14.07.2005,

Bulunduğu Yer: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Çanak

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Oyma, kabartma

Ölçüler:

Ç: 36,8 cm, Y: 34,5 cm, Ab. Y: 15 cm, Ab. G: 58 cm, Ab. D: 59,8 cm

Tasvir: Kaulis çanağı üzerinde 12 yiv vardır. İçleri oyularak şekillendirilmiş bu yivlerin kenarlarını kabartma olarak yapılmış ince bir şerit çevrelemektedir. Yivlerin uç kısmında, kenarları yiv yüzeyden daha yüksek olan yarım daire formunda bir süsleme ile sonlanmaktadır. Yivlerin arasında okucu motifi yer almaktadır. Abaküs üzerinde herhangi bir süsleme görülmemektedir. Sütun tabanında 4.7x 6.6 cm ebadında ve 5.2 cm derinliğinde dikdörtgen formda kurşun akıtma yuvası deliği bulunmaktadır. Başlığın tabanı ve abaküsün tüm yüzeyleri hafif kaba yonu, kaulis çanağı ince yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 72: Figani/Beke Kaplıcası, godron motifli çanak tipte sütun başlığı görünümü

Katalog No: 65

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 72

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Eylül 2009

Bulunduğu Yer: Mecitözü İlçesi, Figani/Beke Kaplıcası

Geldiği Yer: Mecitözü İlçesi, Figani/Beke Kaplıcası

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Çanak

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Oyma, kabartma

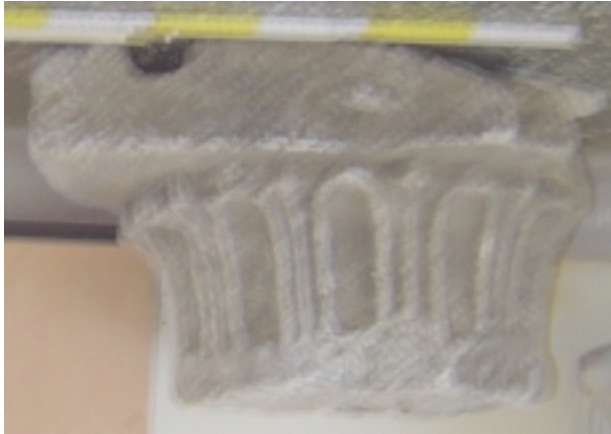
Ölçüler:

Ç: 47 cm, Y: 33.5 cm, Ab. Y: 9 cm, Ab. G: 58 cm, Ab. D: 62 cm

Tasvir: Kaulis çanağı üzerinde godron motifi yer almaktadır. Bu bezemede içleri oyularak şekillendirilmiş yivler ve yivlerin arasında kabartma olarak şekillendirilmiş okucu motifli yer almaktadır. Abakus üzerinde herhangi bir süsleme görülmemektedir.

Eser düzgün yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 73: Mecitözü Lisesi, godron motifli çanak tipte sütun başlığı görünümü

Katalog No: 66

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 73

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Temmuz 2007

Bulunduğu Yer: Mecitözü Lisesi

Geldiği Yer: Avkat Köy (Beyözü köyü)³

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Çanak

Malzeme: Bazalt

³ Bu bilgi Mecitözü Lisesi Müdürü Zeynel Sözen'den edinilmiştir.

Bezeme Tekniği: Kabartma

Ölçüler:

Ç: 40 cm, Y: 33,3 cm, Ab. Y: 12,4 cm, Ab. G: 25,5 cm, Ab. D: 32 cm

Tasvir: Kaulis çanağı üzerinde 10 yiv görünmektedir. Aslında 12 yiv olması gerektiği anlaşılmaktadır. Fakat tahribat nedeni ile iki yiv kaybolmuştur. İçleri oyularak şekillendirilmiş bu yivlerin kenarlarını kabartma olarak yapılmış ince bir şerit çevrelemektedir. Yivlerin uç kısmında, kenarları yiv yüzeyden daha yüksek olan yarım daire formunda bir süsleme ile sonlanmaktadır. Yivlerin arasında okucu motifi bulunmaktadır. Abakus üzerinde herhangi bir süsleme görülmemektedir. Sütun tabanında 5,5 cm çapında ve 6,2 cm derinliğinde yuvarlak formda kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır. Başlığın tabanı ve abakusun tüm yüzeyleri hafif kaba yonu, kaulis çanağı ince yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 74- 75: Çorum Müzesi, godron motifli çanak tipte sütun başlığı görünüm ve detayı

Katalog No: 67

Envanter No: EnvanTERSİZ

Resim No: 74- 75

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: 14.07.2005

Bulunduğu Yer: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Çanak

Malzeme: Mermer

Bezeme Tekniği: Oyma, kabartma

Ölçüler:

Ç: 45,2 cm, Y: 44 cm, Ab. Y: 11 cm, Ab. G: 64 cm, Ab. D: 64,6 cm.

Tasvir: Kaulis çanağı üzerinde 14 yiv vardır. İçleri oyularak şekillendirilmiş bu yivlerin kenarlarını kabartma olarak yapılmış ince bir şerit çevrelemektedir. Yivlerin üst ucunda yuvarlak formda bir delik açılmıştır. Yivlerin alt kısmında, kenarları yiv yüzeyinden daha yüksek olan yarım daire formunda bir süsleme görülmektedir. Yivlerin arasında okucu motifi yer almaktadır. Abakusun tüm köşeleri palmet motifi bezenmiştir. Yan yüzeylerinde ise 4,6 cm genişliğinde sofit bezeme görülmektedir. Başlık tabanının ortasında kenarları kırık olduğu için kesin olarak ölçüsü ve formu tam olarak anlaşılmayan, muhtemelen 7- 7,5 cm ebadında, 6,4 cm derinliğinde kurşun akıtma yuvası deliği mevcuttur. Başlık tabanı haricinde tüm yüzeyler ince yonudur. Mermeri sarı damarlıdır.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 76: Çorum Müzesi, godron motifli çanak tipte sütun başlığı görünümü

Katalog No: 68

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 76

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: 14.07.2005,

Bulunduğu Yer: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Çanak

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Oyma, kabartma.

Ölçüler:

Ç: 38,4 cm, Y: 34,6 cm, Ab. Y: 14,6 cm, Ab. G: 60 cm, Ab. D: 66,5 cm

Tasvir: Kaulis çanağı üzerinde 12 yiv vardır. İçleri oyularak şekillendirilmiş bu yivlerin kenarlarını kabartma olarak yapılmış ince bir şerit çevrelemektedir. Yivlerin uç kısmında, kenarları yiv yüzeyinden daha yüksek olan yarım daire formunda bir süsleme ile sonlanmaktadır. Yivlerin arasında okucu motifi bulunmaktadır. Resme göre, abakus'un sağ köşesi kırıktır. Abakus yan yüzeyleri yiv içinde okucu motifi ile bezelidir. Sütun tabanında yer alan kurşun akıtma yuvası deliğinin kenarları kırık olduğu için delik formu anlaşılmaktadır. Deliğin derinliği 5,2 cm'dir. Başlığın tabanı ve abakus üstü kaba yonu, abakusun yan yüzeyleri ve kaulis çanağı ince yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 77: Çorum Müzesi, godron motifli çanak tipte sütun başlığı görünümü

Katalog No: 69

Envanter No: Envantersiz

Çizim No: -

Resim No: 77

İnceleme Tarihi: 14.07.2005,

Bulunduğu Yer: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Çanak

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Oyma, kabartma.

Ölçüler:

Ç: 38 cm, Y: 36 cm, Ab. Y: 13 cm Ab. G:-, Ab. D:-

Tasvir: Kaulis çanağı üzerinde 12 yiv vardır. Yivlerin uç kısmında, kenarları yiv yüzeyinden daha yüksek olan yarım daire formunda bir süsleme ile sonlanmaktadır. Yivlerin arasında okucu motifi bulunmaktadır. Abakus'un tüm köşeleri ve alt kısmı kırıktır. Abakus ön yüzeyinde palmet motiflerinden oluşan bir süsleme şeridi yer almaktadır. Sütun başlığının ortasında dikdörtgen formda, 5.6x 6,1 cm ebatlarında ve 5 cm derinliğinde kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır. Başlığın tabanı haricinde tüm yüzeyleri ince yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 78: Çorum Müzesi, godron motifli çanak tipte sütun başlığı görünümü

Katalog No: 70

Envanter No: 17- 5- 85

Resim No: 78

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: 14.07.2005,

Bulunduğu Yer: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Mecitözü ilçesi, Totali köyü

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Çanak

Malzeme: Kireçtaşı.

Bezeme Tekniği: Oyma, kabartma

Ölçüler:

Ç: 37,4 cm, Y:43 cm, Ab. Y: 17,6 cm, Ab. G: 55 cm, Ab. D: 79,3 cm.

Tasvir: Kaulis çanağı üzerinde 10 yiv mevcuttur. İçleri oyularak şekillendirilmiş bu yivlerin kenarlarını kabartma olarak yapılmış ince bir şerit çevrelemektedir. Yivlerin uç kısımlarında, kenarları yiv yüzeyden daha yüksek olan yarım daire formunda süsleme ile sonlanmaktadır. Yivlerin arasında okucu motifi yer almaktadır. Abakus üzerinde simetrik olarak yer alan iki sarmaşık dalı görülmektedir. Dalların bir ucu spiral, abakusun kenarına yakın diğer ucu ise yaprak motifi ile sonlanmaktadır. İki dalın birbirine dolandığı kısma yakın yerde ucunda yaprak bulunan bir dal daha çıkmaktadır. Bu dalların ortasında, batı haç kolu diğer haç kollarına göre biraz daha uzun tutulan Latin haçı görülmektedir. Resme göre abakusun sağ köşesinin alt ucu ve sol köşesinin üst kısmında hafif kırıklık vardır. Sütun tabanında 4,5 cm çapında ve 4,6 cm derinliğinde yuvarlak formda kurşun akıtma yuvası deliği bulunmaktadır. Başlığın tabanı ve abakusun üstü kaba yonu diğer yüzeyler ince yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 79: Çorum Müzesi, godron motifli çanak tipte sütun başlığı görünümü

Katalog No: 71

Envanter No: 17- 4- 85

Resim No: 79

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: 14.07.2005,

Bulunduğu Yer: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Mecitözü İlçesi, Totali köyü

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Çanak

Malzeme: Mermer

Bezeme Tekniği: Oyma, kabartma.

Ölçüler:

Ç: 34,3 cm, Y: 42 cm, Ab. Y: 17,3 cm, Ab. G: 52,6 cm, Ab. D: 69 cm.

Tasvir: Kaulis çanağı üzerinde 10 yiv vardır. İçleri oyularak şekillendirilmiş bu yivlerin kenarlarını kabartma olarak yapılmış ince bir şerit çevrelemektedir. Yivlerin uç kısmında, kenarları yiv yüzeyinden daha yüksek olan yarım daire formunda bir süsleme sonlanmaktadır. Yivlerin arasında okucu motifi yer almaktadır. Abakusun ön yüzeyinde dikey konumda iki zigzag motifi arasında bir madalyon içerisinde uçları dışa doğru içbükey formda genişleyen malta haçı bulunmaktadır. Resme göre, abakusun sağ köşesi kırıktır. Sütun tabanında 4,3 cm çapında ve 4,8 cm derinliğinde yuvarlak formda kurşun akıtma yuvası deliği bulunmaktadır. Başlığın tabanı hafif kaba yonu, abakusun tüm yüzeyleri ve kaulis çanağı ince yonudur. Başlığın mermeri, açık kahve ve pembe renkte damarlıdır.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 80: Çorum Müzesi, godron motifli çanak tipte sütun başlığı görünümü

Katalog No: 72

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 80

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: 14.07.2005,

Bulunduğu Yer: Çorum Müzesi bahçesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Çanak

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Oyma, kabartma.

Ölçüler:

Ç: 34,9 cm, Y: 37 cm, Ab. Y: 13,3 cm, Ab. G: 53,75 cm, Ab. D: 53,75 cm.

Tasvir: Kaulis çanağı üzerinde 12 yiv vardır. İçleri oyularak şekillendirilmiş bu yivlerin kenarlarını kabartma olarak yapılmış ince bir şerit çevrelemektedir. Yivlerin uç kısmında, kenarları yiv yüzeyinden daha yüksek olan yarım daire formunda bir süsleme ile sonlanmaktadır. Yivlerin arasında okucu motifi bulunmaktadır. Abakus ön, sol ve sağ yan yüzeylerinde aynı süsleme görülmektedir; yaklaşık 0,5cm kalınlığında yüzeyden hafif kabarık birbirine paralel iki yatay çizgi arasında kalan 4cm genişliğindeki alan, dikey konumda zigzag motifleri ile bezelidir. Abakus ön yüzeyinde

bu süsleme şeridinin ortasında madalyon içerisinde uçları yanlara doğru genişleyen malta haçı görülmektedir. Sütun tabanının ortasında yer alan yuvarlak formdaki kurşun akıtma yuvası 4,8 cm ebadında ve 6,1 cm derinliğindedir. Başlık tabanı haricinde abakusun tüm yüzeyleri ince yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 81: Çorum Müzesi, godron motifli çanak tipte sütun başlığı görünümü

Katalog No: 73

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 81

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: 14.07.2005,

Bulunduğu Yer: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Çanak

Malzeme: Mermer

Bezeme Tekniği: Oyma, kabartma

Ölçüler:

Ç: 27,6 cm, Y: 30 cm, Ab. Y: 11,8 cm, Ab. G: 37,5 cm, Ab. D: 59 cm

Tasvir: Kaulis çanağı üzerinde 8 yiv vardır. İçleri oyularak şekillendirilmiş bu yivlerin kenarlarını kabartma olarak yapılmış ince bir şerit çevrelemektedir. Yivlerin uç kısmında, kenarları yiv yüzeyinden daha yüksek olan yarım daire formunda bir süsleme

sonlanmaktadır. Yivlerin arasında okucu motifi bulunmaktadır. Abakusun ön yüzünde yer alan süsleme şeridinin ortasında çelenkten bir madalyon içerisinde uçları yana doğru içbükey formda genişleyen haç motifi yer almaktadır. Madalyonun sağ ve sol yanı bir çizgi ile iki eşit bölüme ayrılmış olup, üst bölümü içinde ok ucu bulunan dalga ile, alt bölüm ise diademe benzeyen bir süsleme ile bezelidir. Abakusun diğer iki kenarında ise dikey konumda zikzaklardan oluşan süsleme şeridi bulunmaktadır. Başlığın tüm yüzeyleri ince yonudur. Resme göre, abakusun sağ yan kenarı mevcut değildir Başlığın tabanının ortasında yer alan kurşun akıtma yuvası deliği dibine kadar kırık olduğu için formunu anlamak mümkün değildir.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 82: Mecitözü, Beyözü (Avkat) köyü, godron motifli çanak tipte sütun başlığı

Resim 83- 84: godron motifli çanak tipte sütun başlığı sol ve sağ kenar görünüşleri

Katalog No: 74

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 82- 84

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Mart 2007

Buluntu Yeri: Mecitözü ilçesi, Beyözü köyü, Fevzi Öztürk'e ait evin bahçesi.

Geldiği Yer: Fevzi Öztürk'ün Tarlası

Tür: Sütun başlığı

Tip: Çanak

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Oyma, kabartma

Ölçüler:

Ç: 44 cm, Y: 47 cm, Ab. Y: 18 cm, Ab. G: 71,9 cm, Ab. D: 55,9 cm

Tasvir: Kaulis çanağını, içbükey forma sahip, profilli 12 yiv çevrelemektedir. Yivlerin alt kısmında, kabartma olarak yapılmış, yarım daire formunda bir süsleme bulunmaktadır. Yivlerin arasında okucu motifi yer almaktadır. Başlığın alt yüzünde merkezde, sütunun oturtulması için yapılmış 7cm çapında ve 6.8cm derinliğinde kurşun akıtma yuvası deliği mevcuttur. Başlığın üst kısmında dik açılı profilli, dikdörtgen formda abakus yer almaktadır. Abakusun ön yüzü enlemesine olarak ikiye ayrılarak, çelenk motifi ile bezenmiştir (Res. No: 82). Abakusun sağ, yan yüzeyinin ortasında madalyon içersinde yunan haçı bulunmaktadır. Madalyonun her iki yanını diadem motifi ile bezenmiştir (Res. No:84). Abakusun sol, yan yüzü ortasında madalyon içerisinde yunan haçı motifi bulunmaktadır. Haçın iki yanında palmet motifli bir süsleme şeridi ile bezelidir (Res. No:83). Abakusun arka yüzeyi kırıktır. Sütun başlığı ve abakusun tüm yüzeyleri ince yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 85: Figani/Beke kaplıcası, godron motifli çanak tipte sütun başlığı görünümü

Resim 86- 87: Godron motifli çanak tipte sütun başlığı, sağ ve sol yan görünümleri

Katalog No: 75

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 85- 87

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Eylül, 2009

Buluntu Yeri: Mecitözü ilçesi, Figani/Beke Kaplıcaları.

Geldiği Yer: Mecitözü ilçesi, Figani/Beke Kaplıcaları

Tür: Sütun başlığı

Tip: Çanak

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Oyma ve kazıma

Ölçüler:

Ç: 45,5 cm, Y: 30 cm, Ab. Y: 10,5 cm, Ab. G: 71 cm, Ab. D: 58,8 cm

Tasvir: Kaulis çanağı godron motifi ile bezelidir. Bu bezemede içbükey formda yivler ve bu yivlerin arasında okucu motifi yer almaktadır. Başlığın üst kısmında dik açılı profilli, dikdörtgen formda abakus yer almaktadır. Abakusun yan yüzeylerinde, alt ve üst kenarları 2cm kalınlığında, düz profilli, ince bir şeritle sınırlandırılmış alan içersinde stilize diadem motifinin, yan yana gelmesiyle oluşturulmuş, kazıma tekniğinde yapılmış süsleme görülmektedir (Res. No: 85- 87). Abakus yan yüzeylerindeki süsleme şeridinin ortasında 12cm çapında bir madalyon içersinde malta haçı bulunmaktadır. Abakusun, sağ yan yüzünün bir bölümü kırıktır (Res. No: 86). Abakusun arka yüzü, duvar dayalı olduğu için görülememektedir. Eser düzgün yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 88: Çorum Müzesi, godron motifli çanak tipte sütun başlığı parçası görünümü

Katalog No: 76

Envanter No: EnvanTERSİZ

Resim No: 88

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Nisan, 2007

Buluntu Yeri: Elvan Çelebi Zaviyesi Bahçesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun Başlığı

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği:-

Ölçüler:

Ç: -, Y: 22 cm, G: 21,8 cm, D: 15 cm, Ab. Y: 15 cm

Tasvir: Yivli çanak başlık tipindeki sütun başlığından kırılmış bir parçadır; Sütun başlığına ait yivin ve ok ucunun bir kısmı ile kabartma olarak, dikey konumda zikzaklardan oluşan bezeme şeridi *abakus* üzerinde görülmektedir. Eserde mevcut görünen yüzeyler ince yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 89: Çorum Müzesi, çanak tipte sütun başlığı görünümü

Katalog No: 77

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 89

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Temmuz 2005, Haziran 2006

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Çanak

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kazıma ve kabartma

Ölçüler:

Ç: 39 cm, Y: 38 cm, Ab. Y:11,6 cm, Ab. G:55,1 cm, Ab. D: 72,2 cm.

Tasvir: Kaulis çanağı üzerinde stilize olarak tek sıra akantus yaprağı bezemesi alçak kabartma olarak yer almaktadır. Yaprığın damarları oyularak belirlenmiştir. Abakus üzerinde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır. Sütun tabanının ortasında 4cm ebadında kare formunda kurşun akıtma yuvası deliği bulunmaktadır.

Tarih Önerisi: 6.- 7. yüzyıl

4. 2. 9. 3. Sepet Tipte Sütun Başlığı

Resim 90: Çorum Müzesi, sepet tipte sütun başlığı görünümü

Katalog No: 78

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 90

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: 14.07.2005, 26.04.2006

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Sepet

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç:36,9 cm, Y:36,5 cm, Ab. Y:12,4 cm, Ab. G:45,3 cm, Ab. D:50,6 cm.

Tasvir: Sütun başlığının tüm yüzeyleri kaba yonudur. Başlık tabanında kurşun akıtma yuvası mevcut değildir.

Tarih Önerisi: -

Resim 91: Çorum Müzesi, sepet tipte sütun başlığı görünümü

Katalog No: 79

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 91

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: 14.07.2005,

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun başlığı

Tip: Sepet

Malzeme: Bazalt

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç: 33 cm, Y:35 cm, Ab. Y: 7.3 cm, Ab. G:48,5 cm, Ab. D:55,1 cm.

Tasvir: Bir köşesi kırık olan sütun başlığının tüm yüzeyleri kaba yonudur. Başlık tabanında kurşun akıtma yuvası mevcut değildir.

Tarih Önerisi: -

Resim 92: Çorum Müzesi, sepet tipte sütun başlığı görünümü

Katalog No: 80

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 92

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: 14.07.2005,

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Sepet

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği:-

Ölçüler:

Ç: 3 cm, Y: 36,5 cm, Ab. Y: 12 cm, Ab. G: 56,7 cm, Ab. D: 74,7 cm.

Tasvir: Kenarları yuvarlatılmış, sütun başlığının tüm yüzeyleri kaba yonudur. Sütun tabanının ortasında 6,5 cm çapında, 3,5 cm derinliğinde yuvarlak formda kurşun akıtma yuvası mevcuttur.

Tarih Önerisi: -

Resim 93: Boğazkale Müzesi Bahçesi, sepet tipte sütun başlığı görünümü

Katalog No: 81

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 93

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale Müzesi Bahçesi

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Sepet

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç: 36,5 cm, Y: 28,5 cm, Ab. Y: 8 cm, Ab. G: 49,5 cm, Ab. D: 49,5 cm

Tasvir: Sütun başlığının üzerinde dik açılı *abakus* mevcuttur. Tüm yüzler düzgün işlenmiştir. Bezeme olmayışı, sütun başlığının yarım kaldığını düşündürmektedir.

Tarih Önerisi: -

Resim 94: Çorum Müzesi, sepet tipte sütun başlığı görünümü

Katalog No: 82

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 94

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: 14.07.2005,

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Sepet

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Oyma,, kabartma

Ölçüler:

Ç: 41,5 cm, Y: 34,6 cm, Ab. Y: 11,8 cm, Ab. G: 60 cm, Ab. D:62,2 cm

Tasvir: Sütun başlığının tüm yüzeylerinde üç yiv, kenarlarında ise oyularak yapılmış stilize yaprak motifi ile bezelidir. Sütun tabanının ortasında 3.2 cm derinliğinde ve 4 cm ebadında kare formda kurşun akıtma yuvası mevcuttur. Eserin üst ve yan yüzeyleri ince, tabanı ise diğer yüzeylere göre biraz daha kaba yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

4. 2. 9. 4. Tipi Belirlenemeyen Sütun Başlıkları⁴

Resim 95: Mecitözü Lisesi bahçesi, sütun başlığı görünümü

Katalog No: 83

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 95

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Mart 2007

Buluntu Yeri: Mecitözü Lisesi bahçesi

Geldiği Yer: Avkat Köy (Beyözü köyü)⁵

Tür: Sütun başlığı

Tip: Kompozit /Korinth

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Ajur

Ölçüler:

Ç:- , Y:71 cm, Ü. G: 73 cm, Ü. D: 73 cm,

Tasvir: Yaklaşık 49 cm çapındaki sütun başlığının alt kısmının yarısı kırıktır. Kalatos çanağı yüksek kabartma tekniğinde çift sıra ince uzun akantus yaprağı ile çevrilidir. Alt sıra yaprakları arasından, üstte kalan yaprağın ana damarı görülmektedir. Yaprak

⁴ Bu başlık altında incelenen eserler aşınma nedeni ile tipleri kesin olarak belirlenememektedir. Fakat Kalatos çanağı üzerinde görülen akanthus yaprakları eser tipinin korinth ya da kompozit olabileceğini göstermektedir.

⁵ Bu bilgi Mecitözü Lisesi Müdürü Zeynel Sözen'den edinilmiştir.

damarlarının kenarları oyularak, kabartma olarak belirlenmiştir. Yaprak dişleri kenarları simetrik değildir. Bir kenarında bir diş, diğer kenarında üç diş görülmektedir. Yaprak dişleri küçük ve sivri uçludur. Yaprak kenarlarında yer alan yaprak dişlerini çevreleyen küçük yapraklardan oluşan bezeme tekrarı görülmektedir. Abakus bölümü mevcut değildir. Sütun başlığının üst kısmının ortası tahribat nedeniyle kırılmış olmakla birlikte, kurşun akıtma yuvasının dip kısmının biçimi net olarak anlaşılabilmektedir. 6,6x 11 cm ebatlarında dikdörtgen formda bir kurşun akıtma yuvası mevcuttur.

Tarih Önerisi: 5. yüzyıl

Resim 96: Çorum Müzesi, sütun başlığı parçası görünümü

Katalog No: 84

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 96

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Temmuz 2005,

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun Başlığı

Tip: Korinth ?

Malzeme: Mermer

Bezeme Tekniği: Oyma

Ölçüler:

Y: 36 cm, G: 62 cm, D: 67 cm

Tasvir: Başlığın büyük bir bölümü kırıktır. Kaulis çanağı üzerinde yer alan ve yaprakların sadece uçları mevcut olup diğer kısımları aşınmıştır. Abakus çiçekliği “u” şeklinde dışa çıkık olup üzerinde zıt yönlerden uzanarak uçları birbirine değen kıvrık dal süslemesi vardır.

Tarih Önerisi: -

Resim 97- 98: Boğazkale Müzesi, sütun başlığı dış ve iç görünümü

Katalog No: 85

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 97- 98

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale Müzesi Bahçesi

Geldiği Yer:-

Tür: Sütun başlığı

Tip: Korinth/ Kompozit?

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kazıma ve kabartma

Ölçüler:

A. Ç: 43 cm, Ü. Ç: 57 cm, Y: 47 cm

Tasvir: Eserin içinin oyulmuş olması ikinci kez farklı bir amaçla kullanılmış olduğunu göstermektedir. Eserin dış yüzeyi oldukça tahrip olmuş sadece alt sıradaki *akanthus*

yapraklarının alt bölümü görülebilmektedir. Başlığın yarısı kırıktır. *Abakus* kısmı mevcut değildir. Eserin üst kısmından 11,5 cm aşağıda 2 cm kalınlığında bilezik bulunmaktadır. Konik formda bir çukurluğa sahip iç kısım 30,1 cm derinliğindedir. Aşınma nedeniyle sütun başlığının tipi belirlenememektedir.

Tarih Önerisi: -

Resim 99: Boğazkale Müzesi, sütun başlığı parçası görünümü

Katalog No: 86

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 99

Çizim No:-

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale Müzesi

Tür: Sütun başlığı

Tip: Korinth/ Kompozit?

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kazıma ve kabartma

Ölçüler:

A. Ç: 42 cm, Ü.Ç:36 cm Y: 30 cm

Tasvir: Eser üzerinde *akanthus* yapraklarına ait olduğu anlaşılan izler görülmektedir. Eser oldukça tahrip olmuş ve formu bozulmuştur. Bu nedenle sütun başlığının tipi belirlenememektedir.

Tarih Önerisi: -

Resim 100: Çorum Müzesi, sütun başlığı parçası görünümü

Katalog No: 87

Envanter No: EnvanTERSİZ

Resim No: 100

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: 24.11. 2006.

Bulunduğu Yer: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Sütun başlığı

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Matkapla delme ve oyma

Ölçüler:

Ç:- , Y: 31cm, G: 34,5 cm, D: 47,5 cm

Tasvir: Muhtemelen bir payenin üst bölümünün bir köşesi olduğu anlaşılan eser üzerinde matkap delikleri ile yapılmış süsleme görülmektedir. Ekinus üzerinde palmet motifinden oluşan süsleme şeridi görülmektedir. Ekinusun köşelerinde yer alan volüt motifi, altından uç kısmı yüzeyden dışa taşkın bir akantus yaprağı ile desteklenmektedir. 8,5cm kalınlığında, dik profilli *abakus* alt ve üst kenarından kabartma olarak yapılmış ince birer şerit ile çevrilidir. *Abakus* üzerinde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır. Eserin görülen tüm yüzeyleri ince yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. Yüzyıl

4. 2. 10. Sütun Başlığı Ara Değerlendirme

Katalog içersinde 30 sütun başlığı incelenmiştir. Bunlardan üçü kompozit, 16'sı çanak başlık, beşi sepet, biri çifte sütun başlığı olmak üzere dört farklı tipte bulunmaktadır. Beş sütun başlığı tipinin ise korint ya da kompozit olduğu belirlenememiştir. Bu nedenle bu sütun başlıkları belli bir tipe dâhil edilmemiş ve tipi belirlenemeyen sütun başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Katalog içerisinde yer alan kompozit tipteki sütun başlıkları üzerinde süslemeler kaulis çanağı ve abakus üzerinde yer almaktadır (Kat. No: 59- 61). Kaulis çanağı üzerinde görülen akantus yaprakları alt ve üst sıra olmak üzere iki sıra halinde düzenlenmiştir. Alt sıra akantus yapraklarının biçimlendirilmesinde farklılıklar görülmektedir. Yan yana gelen yaprakların, birbirine bitişik (Kat. No: 61) ya da aralarında boşluk (Kat. No: 83) bulunmaktadır. Üst sırada yer alan yapraklar alt sırada yer alan iki yaprağın arasına gelecek şekilde kaydırmalı olarak düzenlenmiştir (Kat. No: 59- 61, 83). Katalog numarası 83 olan örnekte alt sırada yer alan akantus yaprakları arasındaki boşluktan üst sırada yer alan akantus yaprağının damarı görülmektedir. Akantus yapraklarının boyları ve genişlikleri değişmektedir. Kat. No: 83'deki eserde akantus yaprakları katalogdaki diğer örneklerle göre daha ince ve uzundur. Ana yaprak damarının etrafını bir yelpaze gibi çevreleyen yaprak dişleri tüm örneklerde ince ve küçüktür.

Katalogda yer alan çanak tipindeki sütun başlıkları, çanak ve onun üstünde abakus olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır (Kat. No: 62- 77). Çanak bölümü üzerinde bir örnek haricinde yiv ve aralarında ok ucu motifinden oluşan süsleme (godron motifi) görülmektedir. Katalog numarası 77 olan eserin çanak bölümü üzerinde stilize akantus yapraklarından oluşan bezeme görülmektedir. Çanak tipindeki 5 örneğin abakus kenarları bezemesidir (Kat. No: 62- 66). Diğer örneklerin abakus kenarları üzerinde bitkisel ve geometrik motiflerden oluşan çeşitli bezemeler görülmektedir (Kat. No:67- 76).

Katalog içersinde sepet tipindeki sütun başlıklarına ait beş örnek bulunmaktadır (Kat. No: 78- 82). Bu tipin formu adından anlaşıldığı gibi sepet tipindedir. Kat. No: 82 olan

örneğin kenar yüzeyinde yivler, köşelerinde ise bir merkezden çıkan ve yelpaze şeklinde açılan stilize yapraklardan oluşan bezeme bulunmaktadır. Abakus yüzeyi bezemesizdir.

Katalogda incelenen sütun başlıkları kendi içlerinde boyutları bakımından; özellikle alt çap ve yükseklik ölçüleri bakımından değerlendirilmiştir. Kompozit tipteki üç sütun başlığının, çap ölçüleri 43,5 cm- 45,6 cm arasında değişmektedir. En küçük çap 43,5 cm (Kat. No: 60), en büyük çap 45,6 cm'dir (Kat. No: 61). Sütun yükseklikleri 49 cm- 58,9 cm arasında değişmektedir. En küçük yükseklik 49 cm (Kat. No: 61), en büyük yükseklik ölçüsü 58, 9 cm'dir (Kat. No: 60). Abakus yükseklikleri 6 cm- 7 cm arasında değişmektedir. (Tablo 9). İstanbul'da bulunan kompozit tipte sütun başlıklarının ölçülerine bakıldığında; çap ölçülerinin 31,5 cm- 70 cm; yüksekliklerinin 36,5 cm- 84 cm ve abakus yüksekliklerinin 4 cm -9 cm arasında değiştiği görülmektedir (Tezcan 1989: 304, 308, 309- 313, 315, 316).

Katalogda yer alan 16 çanak tipindeki sütun başlığının çapları 27,6 cm- 47 cm arasında değişmektedir. En küçük çap 27,6 cm (Kat. No 73), en büyük çap 47 cm'dir (Kat. No 65). Sütun yükseklikleri 30 cm- 47 cm arasında değişmektedir. En küçük yükseklik 30 cm (Kat. No 73, 74), en büyük yükseklik 47 cm'dir (Kat. No 75). Yine bu tip altında yer alan bir eser çanak başlığa ait kırık bir parçadır. Bu nedenle boyutları bakımından değerlendirme içerisinde yer almamıştır (Kat. No 76) . Abakus yükseklikleri 9 cm–19 cm arasında değişen ölçülere sahiptir. En küçük 9 cm (Kat. No 65), en büyük abakus yüksekliği 19 cm'dir (Kat. No:63) (Tablo 9).

Sepet tipinde olan beş sütun başlığının çapları 30 cm- 41,5 cm arasında değişmektedir. En küçük çap 30 cm (Kat. No: 79), en büyük çap 41,5 cm'dir (Kat. No: 81). Bu tipte eser yükseklikleri 28,5 cm- 36,5 cm arasında değişmektedir. Bu eserler içerisinde en küçük yükseklik ölçüsü 28,5 cm (Kat. No: 80) ve en büyük yükseklik 36,5 cm olup, iki başlıkta bu ölçü tespit edilmiştir (Kat. No: 77, 79). Abakus yükseklikleri 7,3 cm- 12,4 cm arasında değişmektedir. En küçük abakus yüksekliği 7,3 cm (Kat. No:78) ve en büyük abakus yüksekliği 12.4 cm'dir(Kat. No:77) (Tablo 9).

Katalogda yer alan eserlerden beşinin tipi tam olarak tespit edilememiştir (Kat. No 83-87). Bu eserler, sütun başlıklarına ait kırık parçalar veya aşınma nedeni ile abakus bölümü görülemediğinden başlığın korinth ya da kompozit tiplerinden hangisine ait olduğu söylenemez.

Katalogda yer alan bir örnek dışında diğer sütun başlıkları kompozit tipteki sütun başlıkları 5.- 6. yüzyıllara tarihlenmektedir. Çanak başlık tipinde bir örnek haricindeki sütun başlığı haricinde diğer örnekler 5.- 6. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir. Üzerinde görülen oldukça stilize edilmiş süsleme özellikleri nedeniyle Kat. No: 77'deki örnek, benzer örneklerin yardımı ile 6- 7. yüzyıla tarihlendirilebilir. Sepet tipindeki beş örnekten, dördü üzerinde herhangi bir bezeme olmadığı için tarihlendirme önerisi getirilmemiştir (Kat. No: 78- 89). Bir sepet başlık, üzerindeki bezemeden dolayı 5.-6. yüzyıla tarihlendirilmiştir (Kat. No: 82).

4. 2. 11. Çifte Sütun Başlığı

Resim 101: Çifte sütun başlığı, Evciköyü

Katalog No: 88

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 100

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Eylül, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale İlçesi, Evcı köyü, Mustafa Al'ın bahçesi

Geldiği Yer:-

Tür: Çifte sütun başlığı

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Ölçüler:

Y:31,7 cm, E:53,5 cm, B:42 cm

Ab. Y:8 cm, Ab. G:69,5 cm, Ab. D:52 cm

Tasvir: Mustafa Al'ın evine girişi sağlayan merdivenlerin tabanında devşirme olarak kullanılan çifte sütun başlığı üzerindeki bezemelerin tamamlanmamış olduğu görülmektedir. Başlığın resme göre sağ tarafındaki kenarda beş içbükey yiv görülmektedir. Eser gömülü durumda olduğu için bu yivlerin tam sayısını belirlemek mümkün değildir. Fakat yivlerin devam ettiği anlaşılmaktadır. Sütunun diğer yan kenarında bezeme bulunmamaktadır. Ön yüzde, kabartma olarak yatay konumda karşılıklı olarak iki sarmaşık yaprağı ve yaprakların kenarında hafif yana eğik olarak stilize palmet motifi görülmektedir. Bu bezemenin altında simetrik olarak yer alan iki nokta ve bu noktaları çevreleyen ikişer yay ve bunların ortasında da bir dörtgen yer almaktadır. Abakus üzerinde derin olmayan kırıklık mevcuttur. Eserde tüm yüzeyler ince yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

4. 2. 12. Paye Başlığı

Resim 102- 103: Çorum Müzesi, Paye Başlığı

Katalog No: 89

Envanter No: 6- 501- 68

Resim No: 102- 103

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: 24.11.2006

Bulunduğu Yer: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Alacahöyük Müzesi

Tür: Paye Başlığı

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Matkapla delme ve oyma

Ölçüler:

Y: 66,6 cm, A. G: 69,5 cm, A. D: 69,5 cm, Ü. G:- , Ü. D:-

Tasvir: Üst bölümü kırık olduğu için ölçüsü alınamayan paye dikdörtgen prizma formundadır. Paye alt kenarındaki bezemeler aşınma nedeni ile yok olmuştur. Taban kenarından 15cm yukarıda akantus yapraklarından oluşan bezeme görülmektedir. Akantus yaprakları tek sıra olarak düzenlenmiştir. Yatay ve dikey eksenler ile köşelerde birer olmak üzere simetrik olarak yer alan toplam 8 akantus yaprağı başlığı çevrelemektedir. Kabartma olarak yapılmış bu yaprakların uçları dışa dönük, ince ve sivri dişlidir. Kalın kanallarla belirlenmiş kalın yaprak ana damara ve ana damara bağlı ince yan damarları bulunmaktadır. Yan damarlar küçük matkap oyuklarının alt alta noktalar şeklinde sıralanması ile oluşan çizgiler şeklinde verilmiştir. Yaprak dişleri arasında görülen matkap oyukları, yan damarlarda görülen matkap oyuklarına göre daha büyük olarak açılmıştır. Tüm yaprağın kenarını çevreleyen ikinci bir sıra oluşturan küçük yaprakların varlığı ana yaprağın alt kenarındaki matkap izlerinden anlaşılmaktadır. Ana yapraklar alt kenarlarından bitişik beş dişli küçük bir yaprak ile birleşmektedir. Bu küçük yaprağın dişleride sivri olup, diş araları ve damar çizgisi matkap oyukları ile belirlenmiştir. Akantus yapraklarının arasında kalan yüzeyler bezemesizdir. Akantus yapraklarının hemen üzerinde dik profilli, bezemesiz, ince bir şerit ve ekinus bölümü yer almaktadır. Ekinusta, dikey konumda yerleştirilmiş, yaprak motiflerinden oluşan süsleme şeridi bulunmaktadır. Yaprak alt dişlerinin birleştiği yerde “göz” olarak tanımlanan, ortası çukur yuvarlak formlar oluşmuştur. Süsleme şeridi yay

şeklindedir. Uzaktan bakıldığında, göz bu yayları bir çembere tamamlamaktadır. Payenin üst yüzeyinin büyük bir bölümü mevcut değildir. Abakusa ait olduğu anlaşılan, dik profilli, kabartma tekniğinde yapılmış ince iki şeritin çerçevelediği 6cm kalınlığında bir bandın çok az bir bölümü görülebilmektedir. Muhtemelen üst yüzeyin ortasında, yaklaşık 11 cm derinliğinde 6,5x13 cm ebadında dikdörtgen formda kurşun akıtma yuvasına ait bir iz mevcuttur. Eser düzgün yonudur. Eser üzerinde yaprak aralarında ve abakusda kırmızı boya izleri mevcuttur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 104: Elvan Çelebi Türbesi, Paye başlığı

Resim 105: Sol, yan yüz

Resim 106: Sağ, yan yüz

Katalog No: 90

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 104- 106

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Mart 2007

Buluntu Yeri: Elvan Çelebi Zaviye türbesi girişi

Geliş Yeri: -

Tür: Paye Başlığı

Tip: Kesik piramit

Malzeme: Gri renkli mermer

Bezeme Tekniği: Oyma, kabartma

Ölçüler:

Y: 35,2 cm, G:64,9 cm, D: 35 cm, Ab. Y:16 cm, Ab. G: 88,7 cm, Ab. D:83,5 cm

Tasvir: Kesik piramit şeklindeki başlığın, yan yüzeylerinde içbükey formda 6 yiv ve aralarında kabartma olarak ok ucu motifi bulunmaktadır. Yivlerin uç kısımları kabartma olarak yapılmış yarım daire şeklindeki motifler ile bezelidir. Abakusun ön yüzeyi ve iki yan kenarında geometrik verev bezemeden oluşan süsleme şeridi ve kenar yüzeylerinin ortasında madalyon içersinde motiflerden oluşan bezeme görülmektedir; Abakusun, arka kenarının tüm yüzeyi ve ön kenarındaki madalyon içersinde bulunan süsleme tahrip olmuştur (Res. 104). Abakusun sol yan kenarında madalyon içersinde haç motifi (Res. 105), sağ yan kenarında madalyon içersinde çarkıfelek motifi görülmektedir (Res. 106). Başlığın tüm yüzleri ince yonudur. Eserin, bulunduğu zemin, üzerinde yer alan sütun ile birleşim biçimi, sütunun formu dikkate alındığında ikinci kez kullanımında, kaide işlevini yüklediği açıktır.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 107: Çorum Müzesi, paye başlığı

Katalog No: 91

Envanter No: Envanterersiz

Çizim No: -

Resim No: 107

İnceleme Tarihi: 24.11.2006

Bulunduğu Yer: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Paye Başlığı

Tip: Kesik piramit

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği:-

Ölçüler:

Y: 36,5 cm, G: 44,6 cm, D: 37 cm, Ab. G: 64 cm, Ab. D: 65,7 cm, Ab. Y: 11 cm

Tasvir: Kesik piramit formuna sahip paye başlığı üzerinde herhangi bir süsleme bulunmamasından, işlenmesinin yarım kaldığı anlaşılmaktadır. Üst yüzeyin ortasında 5cm çapında, 5,5 cm derinliğinde kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır. Yuva paye yüzeyinde genişleme yapmakta ve çapı 9cm ulaşmaktadır. Tüm yüzeyler ince yonu, taban kaba yonudur.

Tarih Önerisi: 6. yüzyıl

Resim 108: Evcı köyü

Katalog No: 92

Envanter No: Envanterersiz

Çizim No: -

Resim No: 108

İnceleme Tarihi: Eylül, 2008

Buluntu Yeri: Boğazkale İlçesi, Evcı köyü, Mustafa Al'ın bahçesi

Tür: Paye Başlığı

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Oyma, kabartma

Ölçüler:

Y:65 cm, G:81 cm, D:127 cm

Tasvir: Dikdörtgen forma sahip eserin ön yüzünde 7cm genişliğinde, 8 dışbükey yiv görülmektedir. Yivlerin arasında okucu motifi yer almaktadır. Eserin bezemeli olan bu tek yüzeyinde köşelere gelen kenarlarda kırıklıklar mevcuttur. Bezemenin üzerinde 12 cm kalınlığında üzeri bezemesiz bir bant yer almaktadır. Bezemenin olduğu kenar düzgün yonu, dar kenarlardan biri ince yonu, diğer kenar ve üst yüzey kaba yonu, arka kenar murçla düzeltilmiştir.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

4. 2. 13. Paye Başlığı Ara Değerlendirme

Katalog içersinde incelenen eser sayısı 4'dür (Kat. No: 89- 92). Bu eserlerden ikisi Çorum Müzesi'nde (Kat. No: 89, 91), bir eser Mecitözü ilçesi, Elvan Çelebi köyünde (Kat. No: 90) ve bir eserde Boğazkale ilçesi, Evcı köyünde (Kat. No: 92) bulunmaktadır.

Katalogdaki eserlerden üçü paye başlığı (Kat. No: 89- 90) ve biri duvar payesi başlığı türündedir (Kat. No: 92). Katalog No:90'daki eser işlevinden farklı bir amaçla, Elvan Çelebi Türbesi girişinde yer alan bir sütunun kaidesi olarak kullanılmıştır.

Katalogda incelenen 4 eserden 2'sinin formu tam (Kat. No: 90, 91), 2'sinin ise aşınma nedeni ile bazı bölümleri eksik olarak günümüze ulaşmıştır (Kat. No: 89, 92). Kat. No:89'deki eserin gövde ve çok az bir bölümü mevcut olan ekinus ile abakus bölümleri bulunmaktadır. Taban ölçüleri kare formunu veren eserin (69,5x69,5 cm), üst bölümü

mevcut olmadığı için ölçü alınamamıştır. Kat. No: 90, 91 no'lu eserler kesik piramit formunda olup, gövde ve abakus bölümlerinden oluşmaktadır.

Katalogda yer alan dört eserden üçü kireçtaşı (Katalog No: 89, 91, 92), 1'i gri renkli mermerdir (Kat. No: 90).

Paye başlıklarından üçü bezemeli (Kat. No: 88, 90, 92) ve biri bezemesizdir (Kat. No: 91). Eserler üzerinde görülen bezemeleri bitkisel, geometrik ve sembolik olarak üç ana başlık altında toplamak mümkündür. Bitkisel bezemede; akantus yaprağı (Kat. 89), palmet (Kat. No: 89) ve buğday (Kat. No: 90) motifleri görülmektedir. Geometrik bezemede; godron (yiv+ ok ucu) (Kat. No: 90, 92) ve madalyon (Kat. No:90) motifleri ile içerisinde sembolik bir motif olan haç yer almaktadır.

Paye başlıklarında matkap işi, oyma ve kabartma teknikleri kullanılarak bezeme yapıldığı görülmektedir. Akantus yapraklarının işlenmesinde kabartma, yaprak dişlerinin işlenmesinde ise matkap kullanıldığı görülmektedir. Godron motifinde görülen yivlerde oyma, ok ucu motifinde ise kabartma tekniği görülmektedir.

4. 2. 14. Eşik Taşı

Resim 109- 110: Osmancık İlçesi, Temençe köyü, eşik taşı, yandan ve üstten görünüşleri

Katalog No: 93

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 109- 110

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Osmancık İlçesi, Temençe köyü

Tür: Eşik taşı

Tip: -

Malzeme: Mermer

Ölçüler:

Y:21,5 cm, (k)U: 58 cm, D:51,6 cm

Bezeme Tekniği: -

Tasvir: Büyük bir bölümü toprağın altına gömülü durumda bulunan eşik taşı iki basamaklıdır. Üst basamağının genişliği 22,5 cm, yüksekliği 5,6 cm, alt basamağının genişliği 26,6 cm ve yüksekliği 14,5 cm'dir. Alt basamak üzerinde 4,5x5 cm ebadında 5,9 cm derinliğinde dikdörtgen formda kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır. Eserde tüm yüzler düzgün işlenmiştir.

Tarih Önerisi:-

Resim 111: Boğazkale ilçesi, Evcı köyü, eşik taşı üstten görünüm

Katalog No: 94

Envanter No: EnvanTERSİZ

Resim No: 111

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale ilçesi, Evcı köyü, Fazlı İncekoca'nın evinin bahçesi

Geldiği Yer: Boğazkale ilçesi, Evcı köyü

Tür: Eşik taşı

Tip: -

Malzeme: Mermer

Ölçüler:

Y:28 cm, (k)U: 153 cm, (k)D:50 cm

Bezeme Tekniği: -

Tasvir:

Fazlı İncekoca'ya ait evin balkonunu taşıyan ahşap direğin altına konulmuş eşik taşının, resime göre sağ bölümü kırık vaziyettedir. Dikdörtgen prizma formundaki eserin üst yüzeyinin kenarlarını boyunca uzanan zeminden 3 cm yukarıda, uzun kenarda 19,5 cm, dar kenarda 23,5 cm genişliğinde olan bir kademe mevcuttur. Üst yüzeyde kademe şeklindeki yükseltinin ortasında kalan alanın köşelerinde yuvarlak formda yuvalar görülmektedir. Resime göre sol köşede yer alan yuva 10 cm çapında ve 6,6 cm derinliğindedir. Yarısı kırık vaziyette olan diğer yuva 10 cm çapında ve 5,2 cm derinliğindedir. Eserin arka kenarında, başka bir taş bloğun yerleştirilmesi amacıyla 2 cm genişliğinde içe doğru açılmış girinti mevcuttur. Eserin üst yüzeyi murçla işlenmiştir. Ön kenar kaba yonu, arka kenar ince yonudur.

Tarih Önerisi:-

Resim 112: Boğazkale ilçesi, Evcı köyü, eşik taşı üstten görünüm

Resim 113: Boğazkale ilçesi, Evcı köyü, eşik taşı, yandan görünüm

Katalog No: 95

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 112- 113

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale ilçesi, Evcı köyü, Mustafa Sarıyüce'nin evinin bahçesi

Geldiği Yer: Boğazkale ilçesi, Evcı köyü

Tür: Eşik taşı

Tip: -

Malzeme: Mermer

Ölçüler:

Y:22,5 cm, (k)U: 160 cm, (k)D: 63,7 cm

Bezeme Tekniği: -

Tasvir:

Dikdörtgen prizima formundaki eserin üst yüzeyinin bir kenarında 4 cm yüksekliğinde, 18,7 cm genişliğinde bir kademe mevcuttur. Bu kademenin her iki ucunda dikdörtgen formda yuvalar bulunmaktadır. Derinliği 3,5 cm olan bu yuvalardan resime göre sağda olanı 4,5x9 cm, solda olanı 4x9 cm genişliğindedir. Bu kademenin altında, bulunan alanda biri daire, ikisi dikdörtgen formda iki küçük yuva daha yer almaktadır. Bu yuvalardan daire formunda olanı 10 cm çapında ve 5,5 cm derinliğindedir. Bu yuvanın yatay ekseninin sol tarafına bitişik 3,5 cm ölçüsünde kare formda bir delik daha bulunmaktadır. Eserin resime göre sağ tarafında birbirinin çaprazında bulunan delikler, 4,5x4,3 cm ölçülerindedir. Eserin arka yüzü kaba yonu, diğer yüzeyler murçla işlenmiştir.

Tarih Önerisi:-

4. 2. 15. Eşik Taşı Ara Değerlendirme

Katalog içerisinde yer alan eşik taşı türünde üç örnek bulunmaktadır (Kat. No: 93- 95). Bu taşlardan biri Osmancık ilçesi (Kat. No: 93), Temençe köyü ve iki eserde Boğazkale ilçesi, Evcı köyünde (Kat. No:94, 95) ele geçmiştir.

Kapı girişinde yer alan eşik taşları, dikdörtgen prizma formundadır. Taşın üst yüzeyinde, üç kenarını çevreleyen alçak bir kademeye sahiptir. Katalogda yer alan eserlerin malzemesi beyaz renkli mermerdir.

4. 2. 16. Çörten

Resim 114- 115: Çorum Müzesi, çörten yan ve ön görünüşleri

Katalog No: 96

Envanter No: 3- 1- 93

Resim No: 114- 115

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Temmuz.2005, Mayıs 2006

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Geykoca köyü

Tür: Çörten

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kazıma ve kabartma

Ölçüler:

Y: 22 cm,U: 105,1 cm, G: 29 cm

Tasvir: Ağız ve oluk olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Ağızın uç kısmı suyun rahat akmasını temin etmek için uca doğru daralmaktadır. Ağız uzunluğu 31 cm ve genişliği 11 cm'dir. Ağız bölümün dış yüzeyinde kazıma tekniği kullanılarak şekillendirilmiş olan uçlarından birbirine bağlı iki spiral motifi mevcuttur. Oluk bölümünün üst yüzeyinde yer alan kanalın genişliği 19,5 cm, derinliği 7 cm'dir. Eserin, iç kısmı ince yonu, dış kısmı kaba yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıllar arası

Resim 116- 117: Boğazkale Müzesi Bahçesi, çörten ön ve üst görünümleri

Katalog No: 97

Envanter No: Envanterersiz

Çizim No: -

Resim No: 116- 117

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale Müzesi Bahçesi

Tür: Çörten

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kazıma ve kabartma

Ölçüler:

Y: 31 cm, U:105 cm, G: 38 cm

Tasvir: Ağız ve oluk olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Ağızın uç kısmı suyun rahat akmasını temin etmek için uca doğru daralmaktadır. Ağız bölümünün uzunluğu

12,5 cm olup yukarıdan aşağıya doğru eğimlidir. Ağız bölümünün, her iki dış yan yüzeyinde ince kazıma tekniğinde yapılmış spiral motifi bulunmaktadır. Oluk bölümünün üst yüzeyinde yer alan kanal 6cm derinliğinde ve 8 cm genişliğindedir. Eserin yan ve alt yüzeyine murçla şekil verilmiştir. Ağız ve kanal bölümü ise kaba yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıllar arası

Resim 118: Çörten, genel görünüm

Katalog No: 98

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 117

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale Müzesi, Bahçe

Tür: Çörten

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kabartma

Ölçüler:

Y: 14,5 cm, U: 97,5 cm, G:34,3 cm

Tasvir: Ağız ve oluk olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Ağızın uç kısmı suyun rahat akmasını temin etmek için uca doğru daralmaktadır. Ağız bölümünün uzunluğu 11cm olup yukarıdan aşağıya doğru eğimlidir. Ağızın dış yüzeyinde kabartma tekniğinde

uçları volüt şeklinde profilli bezeme görülmektedir. Oluk bölümünün üst yüzeyinde yer alan kanal 6,5cm derinliğinde ve 6,6cm genişliğindedir. Tüm yüzeyi kaba yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıllar arası

Resim 119: Çorum Müzesi, çörten yan görünüm

Resim 120- 121: Çorum Müzesi, çörten ön ve üst görünümleri

Katalog No: 99

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 119- 121

Çizim No:

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer:-

Tür: Çörten

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Y: 33 cm, U:123,9 cm, G:37 cm,

Tasvir: Ağız ve oluk olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Ağızın uç kısmı suyun rahat akmasını temin etmek için uca doğru daralmaktadır. Ağız bölümünün uzunluğu 23 cm olup yukarıdan aşağıya doğru eğimlidir. Oluk bölümünün üst yüzeyinin ortasında yer alan kanal 9,5 cm derinliğinde ve 9 cm genişliğindedir. Ön ve üst yüzeyler düzgün yonu, yan yüzeyler kaba yonu olup, aşınmaya yönelik izler mevcuttur. Eserin bir kenarına kırmızı renkte boya akıtıldığı görülmektedir.

Tarih Önerisi: -

Resim 122- 123: Hamamlıçay Köy Kaplıca bahçesi, çörten ön ve üst görünimleri

Katalog No: 100

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 122- 123

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Merkez İlçe, Hamamlıçay Köy Kaplıca bahçesi

Tür: Çörten

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Y: 31,2 cm, (k)U:78 cm, G:30 cm

Tasvir: Ağız ve oluk olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Oluk bölümünün bir kısmı kırılmıştır. Uzunluğu 12,5 cm olan ağız bölümü, suyun rahat akmasını temin etmek için uca doğru daralmakta ve yukarıdan aşağıya doğru oldukça dik bir eğime sahiptir. Oluk bölümünün üst yüzeyinin ortasında yer alan kanalın genişliği 10 cm, derinliği 8,5 cm'dir. Eserin, iç kısmı düzgün, dış kısmı kaba yonudur.

Tarih Önerisi: -

Resim 124- 125: Elvan Çelebi Zaviyesi batı cephesinde yer alan çörten ön ve yan görünüşleri

Katalog No: 101

Envanter No: EnvanTERSİZ

Çizim No:

Resim No: 124- 125

İnceleme tarihi: Mayıs, 2007

Buluntu Yeri: Elvan Çelebi Zaviyesi, Batı cephesi

Geliş Yeri: -

Tür: Çörten

Tip: -

Malzeme: Bazalt

Bezeme Tekniği: Kabartma

Ölçüler:

Y: 37 cm, U:17 cm, G: 33,8 cm

Tasvir: Ağız ve oluk olmak üzere iki bölümden oluşmakta olan çörtenin, oluk bölümünün bir kısmı duvara gömülü olup, 17cm uzunluğundaki bölümü dışarıdan görünmektedir. Uzunluğu 10cm olan ağız bölümü, suyun kolay bir şekilde aşağıya doğru akması için uca doğru daralmakta ve yukarıdan aşağıya doğru eğimlidir. Ağız

bölümünün, her iki dış yan yüzeyinde kabartma olarak iç içe iki daire motifi yer almaktadır. Oluk bölümünün üst yüzeyinin ortasında yer alan kanal 10 cm derinliğinde ve 12 cm genişliğindedir. Eserde dış yüzeyinde murç, ağız bölümünün iç kısmında kalın tarakla yapılmış şekillendirme izleri görülmektedir.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıllar arası

Resim 126: Figani köyü, Beke Kaplıcası, çörten

Katalog No: 102

Envanter No: Envantersiz

Çizim No: -

Resim No: 126

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Figani köyü, Beke Kaplıcası

Geliş Yeri: Figani köyü, Beke Kaplıcası

Tür: Çörten

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Y: 24,2 cm, U:20 cm, G: 38 cm

Tasvir: Ağız ve oluk bölümü olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Hamam içersinde havuz olarak kullanılan mekân içersinde yer alan oturma podyumlarının 114 cm

yukarısında bulunan çörtenin oluk bölümünün büyük kısmı havuz duvarına gömülü durumdadır. Eğimli forma sahip ağız uzunluğu 25 cm olup, uca doğru daralmaktadır. Oluk bölümünüz üst yüzeyinin ortasında yer alan kanal genişliği 20 cm ve derinliği 8 cm'dir. Eserin ağız ve üst yüzey ince yonu, yan yüzeyler kaba yonudur.

Tarih Önerisi: 4.- 6. yüzyıllar arası

Resim 127- 128: Boğazkale Müzesi çörten ön ve üst görünümüleri

Katalog No: 103

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 127- 128

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale Müzesi

Tür: Çörten

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Y: 13.5 cm, U: 59.5 cm, G: 42.5 cm

Tasvir: Çörten, derinliği fazla olmayan, içbükey formdaki hazne ve uca doğru daralan ağız bölümlerinden oluşmaktadır. Hazne 42,5 cm genişliğinde olup dik ekseninin ortasında içbükey formda bir çukurluk görülmektedir. Ağız bölümünün ortasında 17 cm uzunluğunda 5,5 cm genişliğinde, 4,5 cm derinliğinde bir kanalı bulunmaktadır. Eserde tüm yüzler kaba işlenmiştir.

Tarih Önerisi:-

4. 2. 17. Çörten Ara Değerlendirme

Katalog içerisinde çörten türünde sekiz eser yer almaktadır (Kat. No: 96- 103). Bu eserlerden ikisi Çorum Müzesi'nde (Kat. No: 96- 99), üçü Boğazkale Müzesi'nde (Kat. No: 97, 98, 103), biri Hamamlıçay köyünde (Kat. No:100),biri Elvan Çelebi köyünde (Kat. No:101) ve bir çörtende Figani köyü, Beke kaplıcasında (Kat. No:102) bulunmaktadır.

Çörtenlerin mimariden başka, çeşme, tekne türündeki eserlerde de kullanıldığı görülmektedir. Mimaride kullanılan çörtenlerin, ağız ve oluk olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Çorum ili ve çevresinde ele geçen çörtenlerin biçimleniş özelliklerinde benzer özellikler gözlemlenmiştir. Ağız bölümü oluğun bitiminde başlayan, uca doğru daralan, yukarıdan aşağıya doğru eğimli formdadır. Oluk bölümü dıştan yarım daire, üstten kenarları düz, ortasında zeminden daha aşağıda uzunlamasına bir kanaldan oluşmaktadır (Kat. No: 96- 102). Çeşme veya tekne gibi eserlerde kullanılan çörtenlerin formu mimaride kullanılan çörtenlere göre farklıdır. Mimaride kullanılan çörtenlere göre oluk bölümü kısalarak, derinliği fazla olmayan yayvan bir hazne görünümünü almıştır. Katalog No: 103'deki çörten bu tipe bir örnek teşkil etmektedir. İçbükey formda bir hazne ve uca doğru daralan ağız bölümlerinden oluşmaktadır.

Mimaride kullanılan yedi çörtenin üçü bezemesiz (Kat. No: 99, 100, 102), 4'ü bezemelidir (Kat. No: 96- 98, 101). Üç eserde bezeme ağız bölümünün kenarlarında, 1 eserde ise ağız bölümünü dış yüzeyinde (Kat. No:96- 98), ağza yakın bir bölümde yer almaktadır (Kat. No:101). Eserlerde bezeme tekniği olarak kazıma ve kabartma teknikleri kullanılmıştır. Kazıma tekniğinde yapılmış spiral (Kat. No: 96) ve iç içe iki daire (Kat. No:97, 102), kabartma tekniğinde ise bir eserde koçboynuzuna benzer şekilde spiral biçimlendirme (Kat. No: 98) görülmektedir.

Katalogda incelenen çörten türündeki eserlerden biri haricinde diğer eserlerin malzemesi kireçtaşıdır. Kat. No: 101 deki eserin malzemesi bazalttır. Eserlerin dış yüzeyi kaba yonu, oluk üst yüzeyi, kanal ve ağız bölümleri ise ince yonudur.

4. 3. LİTURJİK İŞLEVİLİ ESERLER

4. 3. 1. Templon

4. 3. 1. 1. Templon Payesi

Resim 129: Osmancık İlçesi, Temence köyü, templon payesi

Katalog No: 104

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 129

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Osmancık İlçesi, Temence köyü

Geldiği Yer: Osmancık İlçesi, Temence köyü

Tür: Templon payesi

Tip: -

Malzeme: Mermer

Bezeme Tekniği: Oyma

Ölçüler:

(k)Y:30 cm, G:19 cm, D:20 cm

Tasvir: Kare prizma formundaki templon payesine ait kırılmış bir parçadır. Payenin üst yüzeyinde 17,5x18,5 cm ebadında dik profilli kaide bölümü mevcuttur. Kaidenin üst

bölümü kırıktır. Payenin ön yüzeyinde üstten 6,5 cm aşağıda 12 cm genişliğinde oyma tekniği ile yapılmış *soffit* bezeme mevcuttur. Payenin arka ve yan yüzleri toprak altına gömülü durumdadır. Eser tüm yüzler düzgün ve cilalıdır.

Tarih Önerisi: 5. -6. yüzyıllar arası

Resim130: Elvan Çelebi Türbesi kuzey cephe, templon payesi

Katalog No: 105

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 130

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Mayıs, 2007

Buluntu Yeri: Elvan Çelebi Zaviye Türbesi

Geldiği Yer: -

Tür: Templon payesi

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Oyma ve kabartma

Ölçüler:

Y: 91,8 cm, G:36,7 cm, D:38 cm

Tasvir: Dikdörtgen prizma formundaki eser devşirme olarak Elvan Çelebi türbesinin kuzey cephesinde kullanılmıştır. Eserin ortasında kabartma olarak iç içe iki dikdörtgen arasında *soffit* bezeme görülmektedir. Eserde görünen yüzeyler kaba yonudur.

Tarih Önerisi: 5. -6. yüzyıllar arası

4. 3. 1. 2. Templon Payesi ve Sütun Kaidesi

Resim 131- Çizim 28: Elvan Çelebi köyü, *templon* payesi, ön ve üst görünüm çizimi

Resim 132- 134: *Templon* payesinin sırasıyla arka, sol ve sağ yüzey görüntüleri

Katalog No: 106

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 131- 134

Çizim No: 28

İnceleme Tarihi: Mayıs, 2007

Buluntu Yeri: Elvan Çelebi Zaviyesi, bahçe

Geldiği Yer: -

Tür: Templon payesi ve sütun kaidesi

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Oyma ve kabartma

Ölçüler:

Paye Bölümü

(k) Y: 85,9 cm, G:30 cm, D: 27,5 cm

Kaide Bölümü

Ç: 16 cm, Y: 13.8 cm, Pl. Y: 6 cm, Pl. E:29 cm, Pl. D: 26,5 cm

Tasvir: Eser, *templon* payesi ve üzerinde monolit yapılmış *templon* sütun kaidesi bölümlerinden oluşmaktadır. Payenin ön ve arka yüzeylerinde kabartma olarak iç içe yer alan iki dikdörtgenin ortasında *soffit* bezeme mevcuttur (Res. 131, 132, Çiz. 28). Sol yan yüzeyinde 30 cm aşağıda, 3,7cm derinliğinde, 7cm genişliğinde, 39,6cm boyunda dikdörtgen formda bir levha oyuğu mevcuttur (Res. 133). Her iki yan yüzeyde de paye ve *plinthos* boyunca devam eden kenar köşesinden itibaren 5,4 cm mesafede, 1.7 cm genişliğinde, 1cm derinliğinde bir kanal bulunmaktadır (Res. 133, 134) . Eserde tüm yüzeyler kaba yonudur.

Tarih Önerisi: 5. -6. yüzyıllar arası

4. 3. 1. 3.Templon Sütun Kaidesi

Resim. 135- Çizim 29: Çorum Müzesi, templon sütun kaidesi

Katalog No: 107

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 135

Çizim No: 28

İnceleme Tarihi: Temmuz.2005, Ağustos 2006

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Çorum civarı

Tür: templon sütun kaidesi

Tip: *Attika*, tip B

Malzeme: Mermer

Bezeme Tekniği: -

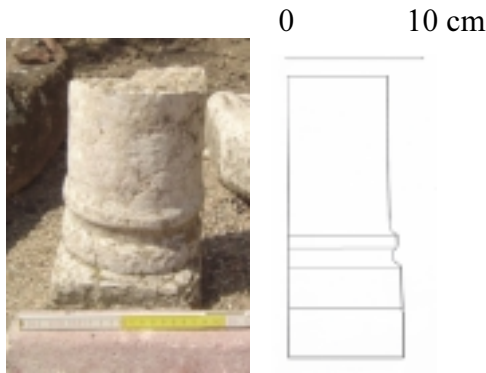
Ölçüler:

Ç: 19 cm, Y:31,1 cm, Pl. Y:17,4 cm, Pl. G:30,5 cm, Pl. D: 42 cm

Tasvir: Düz, profilsiz *plinthos* üzerinde dik profil ile içbükey kaideye geçiş sağlanır. kaidenin üst yüzünde merkezde kurşun yuvası açılmamış olmasına rağmen yuvanın açılacağı yer bir nokta ile belirtilmiştir. *Plinthos*un tüm köşelerinde taban bölümünden itibaren aşınmalar görülmektedir. Eserin tüm yüzeyleri kaba yonudur.

Tarih Önerisi: -

4. 3. 1. 4. Templon Sütunu ve Sütun Kaidesi

Resim 136- Çizim 30: Boğazkale Müzesi, templon sütun kaidesi ve sütunu genel görünüm

Katalog No: 108

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 136

Çizim No: 30

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale Müzesi, Bahçe

Geldiği Yer: -

Tür: Templon sütunu ve sütun kaidesi

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Ç: 15,5 cm, (k)Y: 27 cm, Pl. Y: 4 cm, Pl. G: 16,5 cm, Pl. D:16,5 cm

Tasvir: Templon sütun kaidesi, kare formundaki, dik açılı *plinthos* üzerinde dik açılı profil oluşturan kaide, üstte içbükey formda *trokhilos*, bilezik ve sütun gövdesinden oluşmaktadır. Eser monolittir. Tüm yüzey düzgün yontulmuştur.

Tarih Önerisi: -

4. 3. 1. 5. Templon Sütunu

Resim 137: Boğazkale Müzesi, templon sütunu genel görünüm

Katalog No: 109

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 137

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale Müzesi

Geldiği Yer: -

Tür: Templon sütunu

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

A. Ç: 15 cm, Ü.Ç:13,5 cm, (k)Y: 41 cm

Tasvir: Yuvarlak formdaki sütun üstten altta doğru daralmaktadır. Alt bölümünde dışbükey profilli bir bilezik yer almaktadır. Taban haricinde görünen tüm yüzeyler düzgün yonudur. Taban kaba yonudur.

Tarih Önerisi: -

4. 3. 1. 6. Templon Sekizgen Paye

0 10 20 cm

Resim 138- Çizim 31: Elvan Çelebi köyü, templon sekizgen paye, ön ve üst görünümünün çizimi

Resim 138- 140: Elvan Çelebi Zaviye Türbesi bahçesi, templon sekizgen paye, ön, arka ve yan yüzey görünüşleri

Katalog No: 110

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 138- 140

Çizim No: 31

İnceleme Tarihi: Mayıs, 2007

Buluntu Yeri: Elvan Çelebi Zaviye Türbesi bahçesi

Geldiği Yer: -

Tür: Templon sekizgen paye

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kabartma

Ölçüler:

(k) Y: 58 cm, Ç: 17,2 cm, A.G:17,4 cm, A.D:16 cm

Tasvir: Sütun gövdesinin alt ve üst bölümlerinde iki farklı formda şekillendirme görülmektedir. Alt bölüm, 11 cm yüksekliğe kadar dikdörtgen prizma ve onun üstünde 47 cm yüksekliğinde, üstten kırılmış olduğu anlaşılan sütun gövdesi sekizgen formdadır. Sekizgenin bir kenarının uzunluğu 6,5 cm'dir. Dikdörtgen olan alt kısmın ön ve arka yüzeylerinde kabartma olarak yapılmış iç içe iki dikdörtgenin ucu görülmektedir. Yan yüzeylerde herhangi bir bezeme yapılmamış, boş olarak bırakılmıştır. Sekizgen gövdenin üst bölümünün ortasında 4,8 cm çapında, 4 cm

derinliğinde daire formunda kurşun akıtma yuvası mevcuttur. Eser inceyonu olmakla birlikte bazı kısımlarda kalın tarak izleri de görülmektedir.

Tarih Önerisi: 9.- 11. yüzyıllar arası

Resim 141: Elvan Çelebi Zaviye Türbesi bahçesi, templon sekizgen paye

Katalog No: 111

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 141

Çizim No -

İnceleme Tarihi: Mayıs, 2007

Buluntu Yeri: Elvan Çelebi Zaviye Türbesi bahçesi

Geldiği Yer: -

Tür: Templon sekizgen paye

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kabartma

Ölçüler:

(k) Y: 53,2 cm, Ç: 20,2 cm

Tasvir: Templon sütun gövdesi sekizgen formdadır. Sekizgenin bir kenarı uzunluğu 6,5cm'dir. Resme göre eserin üst bölümünden 12,7 cm aşağıda kabartma olarak yapılmış, 1cm kalınlığında iki yivle çevrelemektedir. Eserin üst kısmının ortasında

5,5x4 cm ebadında, 3,5 cm derinliğinde dikdörtgen biçimli kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır. Eserde tüm yüzeyler ince yonudur.

Tarih Önerisi: 9.- 11. yüzyıllar arası

Resim 142: Elvan Çelebi köyü, templon sekizgen paye

Katalog No: 112

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 142

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Mayıs, 2007

Buluntu Yeri: Elvan Çelebi Zaviye Türbesi Bahçesi

Geldiği Yer: -

Tür: Templon sekizgen paye

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kabartma

Ölçüler:

(k)Y:49,4 cm, Ç:16,9 cm

Tasvir: Sekizgen formdaki eserin, üst kısmından aşağıya doğru 14 cm mesafede kabartma olarak 1cm kalınlığında iki yiv çevrelemektedir. Eserin üst kısmının ortasında 4,1 cm çapında, 3,1 cm derinliğinde daire formunda kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır. Eserde tüm yüzeyler ince yonudur.

Tarih Önerisi: 9.- 11. yüzyıllar arası

4. 3. 1. 7. Templon Sütun Başlığı

Resim 143- 146: Elvan Çelebi köyü, templon sütun başlığı, ön, arka ve yan yüzeylerin görünüşü

Katalog No: 113

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 143- 146

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Mayıs, 2007

Buluntu Yeri: Elvan Çelebi Zaviye Türbesi Bahçesi

Geldiği Yer: -

Tür: Templon sütun başlığı

Tip: Kesik piramit

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kabartma ve oyma

Ölçüler:

Ç:17,5 cm, Y: 29 cm, Ab. Y: 4,5 cm, Ab. G: 26,8 cm, Ab. D: 26,8 cm

Tasvir: Kesik piramit formundaki templon sütun başlığının dört yüzeyi de, kabartma tekniğinde yapılmış farklı motifler ile bezelidir. Başlığın tüm yüzeyleri üçgene benzeyen, alt kenarı yatay doğrultuda kesilmiş bir çerçeve ile sınırlandırılmış olup ortasında rhombus motifi yer almaktadır. Rhombusun içerisinde haç, ok ucu ve simetrik olarak yer alan iki yüzeyde ise palmiye motifleri görülmektedir. Eserin üst ve alt yüzeylerinde değişik formda birer delik bulunmaktadır; başlığın üst yüzeyinin ortasında 4cm derinliğinde, 4x5 cm ebadında dikdörtgen formda kurşun akıtma yuvası, alt yüzünün merkezinde ise 6.7x5.2 cm ebadında, 4,2 cm derinliğinde oval formda kurşun akıtma yuvası mevcuttur. Tüm yüzeyler ince yonudur.

Tarih Önerisi: 9.- 11. yüzyıllar arası

4. 3. 2. Templon Ara Değerlendirme

Katalogda templona ait sütun kaidesi, sütun, paye, sekizgen paye ve sütun başlığı olmak üzere dört farklı türde on eser bulunmaktadır (Kat. No: 104- 113).

Bu eserlerden biri Çorum Müzesi (Kat. No:107), ikisi Boğazkale Müzesi (Kat. No:108-109), altısı Elvan Çelebi köyü (Kat. No: 105, 106, 110, 111, 112, 113) ve biri Temençe köyünde (Kat. No: 104) ele geçmiştir.

Katalogda templon payesi türünde üç eser bulunmaktadır (Kat. No: 104- 106). Bu eserlerin ikisi dikdörtgen kesitlidir (Kat. No:104, 106). Bir eser duvara gömülü olduğu için derinliği tespit edilememiştir (Kat. No: 105). Bir eserde, iki farklı ebatta levha oyuğu tespit edilmiştir (Kat. No:106). Ayrıca bu eserde, paye ve sütun başlığı monolittir. Bir eserde ise üst bölümünün kırık olduğu (Kat. No: 104), bir eserinde devşirme olarak ikinci kez kullanımı sırasında kesildiği ve duvar örgüsünde kullanıldığı görülmektedir (Kat. No: 105). Eserlerin genişlik ölçüleri 19- 36,7 cm arasında değişmektedir. En küçük genişlik 19 cm (Kat. No: 104), en büyük genişlik 36,7cm (Kat. No:105). Derinlik ölçüleri 20- 27,5 cm arasında değişmektedir. En küçük derinlik 20 cm (Kat. No:104), en büyük derinlik 27,5 cm'dir (Kat. No: 106). Katalogda orijinal yüksekliği ile günümüze ulaşmış tek eser olan Kat. No: 106'daki eserin yüksekliği 85,9 cm'dir. Eserlerden biri kırık olduğu için (Kat. No:104), biri kesildiği için (Kat. No: 105) yükseklik ölçülerini tam olarak verememektedir.

Sütun türünde iki eser bulunmaktadır. Bu eserlerden bir tanesi yukarıdan aşağıya doğru genişleyen forma sahip olup alt kısmında bilezik bulunmaktadır (Kat. No: 109). Diğer sütun kare prizma kaidesi ile monolit olarak yapılmıştır. Kaidenin üstünde dik profilden sonra içbükey formda trokhilos üzerinde, dik kesitli bilezik kısmı bulunmaktadır (Kat. No: 108).

Sekizgen paye türünde üç eser bulunmaktadır (Kat. No: 110- 112). Payelerden ikisi kırık olup üst bölümünde iki bilezik mevcuttur (Kat. No: 111- 112). Alt bölümü kare prizma formundaki sekizgen payenin, kırıktır (Kat. No: 110). Bu tip payeler, alt bölümü kare ve üst bölümü sekizgen formda, monolit olarak yapılmış paye şeklindeki destekleridir.

Templona ait eserlerin geometrik, bitkisel ve sembolik motifler ile bezeli olduğu görülmektedir. Templon payeleri üzerinde soffit motifi, sekizgen desteğin paye bölümünde iç içe iki dikdörtgen başlık üzerinde ise haç, okucu ve palmiye motifi yer almaktadır.

Katalogda templona ait on parçadan üçü beyaz mermer ve altısı kireçtaşıdır. Mermer olan eserlerden biri sütun kaidesi (Kat. No:104), ikisi templon payesi (Kat. No:110, 112) türündendir.

4. 3. 3. Altar

4. 3. 3. 1. Altar Üst Levhası

Resim 146: Hamamlıçay Köy, altar levhası

Katalog No: 114

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 146

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Hamamlıçay Köyü

Geldiği Yer: Hamamlıçay Köyü

Tür: Altar alt levhası

Tip: -

Malzeme: Açık gri renk mermer

Bezeme Tekniği: Kabartma

Ölçüler:

(k)G:139,1 cm, D:74,3 cm, K:18,1 cm

Tasvir: Dikdörtgen prizma formuna sahip eserin bir bölümü kırık olup iki parçadan oluşmaktadır. Kaidenin kırık olmayan dar kenarının her iki ucunda 12cm ebadında, 4cm derinliğinde kare formda iki oyuk, altar masasının ayaklarının oturması için yapılmıştır. Kaidenin kenarları yüzeyden 2 cm yukarıda kalan geniş bir şerit ile çevrelenmektedir. Kaidenin merkezinde kabarma tekniğinde yapılmış 1,4 cm genişliğinde, 49 cm çapında bir daire bulunmaktadır. Madalyon olarak tanımlanan bu daire içindeki motif tahribat nedeniyle ile kesin olarak anlaşılmamaktadır. Dairenin içinde 3,5 cm çapında, 4 cm derinliğinde küçük bir delik mevcuttur. Eserde tüm yüzler düzgün yonudur.

Tarih Önerisi: 5. -6. Yüzyıllar arası

4. 3. 3. 2. Altar Üst Levhası

Resim 147: Evcı köyü, altar levhası kenar görünümü

Resim 148: Evcı köyü, altar levhası kenar görünümü

Resim 149: Altar levhası üst görünüm

Katalog No: 115

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 147- 149

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Mart 20078

Buluntu Yeri: Boğazkale ilçesi, Evcı Beldesi

Geldiği Yer: Boğazkale ilçesi, Evcı Beldesi

Tür: Altar üst levhası

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Oyma ve kabartma

Ölçüler:

G: 74 cm, D:102 cm, K:19 cm

Tasvir: Dikdörtgen prizma formundaki tabla devşirme olarak merdiven basamağı kullanılmaktadır. Eserin alt ve iki yan kenarı çimento ile kaplıdır. Tablanın birbirine bitişik olan iki kenarı bezemelidir. Üst yüzey bezemesizdir. Ön kenarda, iç içe,

kademeli olarak yerleştirilmiş dikdörtgenlerden oluşan bezemenin hemen yanında, yatay konumda kabartma olarak yapılmış, düz profilli bir şerit ve onun altında üzüm, yaprak ve spirallerden oluşan asma dalı ile bezemeli şerit halinde süsleme görülmektedir. Ön kenara bitişik, derinlemesine uzanan diğer yan kenarda ise iç içe, kademeli olarak yerleştirilmiş karelerden oluşan süsleme hemen yanında yatay konumda kabartma olarak yapılmış dikdörtgen şeridin altında sivri profilli bir şerit mevcuttur.

Tarih Önerisi: 5. -6. yüzyıllar arası

4. 3. 4. Altar Ara Değerlendirme

Katalogda farklı altarlara ait dikdörtgen prizma formunda iki levha mevcuttur. Bu levhalardan biri altarin alt (Kat. No:114), diğeri ise üst levhası (Kat. No:115) olmalıdır.

Altar levhalarından biri Hamamlıçay köyde (Kat. No: 114), diğeri ise Elvan Çelebi köyünde (Kat. No: 114) ele geçmiştir.

Altar alt levhasını ortasında madalyon içerisinde haç motifi bulunmaktadır. Altar üst levhasının görünen iki kenarından birinde geometrik diğeri ise bitkisel motiflerden oluşan süsleme görülmektedir.

Altar levhalarının, her ikisinin de malzemesi açık gri renkli kireçtaşıdır.

Katalogda yer alan altar levhaları 5.- 6. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir.

4. 3. 5. Kathedra

Resim 151 -153: Çorum Müzesi, kathedra ön yüz ve detay görünümüleri

Resim 154 -155: Çorum Müzesi, kathedra sol ve sağ yan görünümüleri

Resim 156: Kathedra yan görünüm detayı

Katalog No: 116

Envanter No: 6- 1- 94

Resim No: 151- 156

Çizim No:-

İnceleme Tarihi: Temmuz 2005, Mayıs 2006

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi bahçesi

Geldiği Yer: Abdalata köyü⁶

Tür: Kathedra

Malzeme: Mermer

Bezeme Tekniği: Kabartma ve oyma

Ölçüler:

Y:106 cm, K: 9,5cm.

Oturma Yeri:

G: 41 cm, D: 31,5 cm

Yaslanma Yeri (Arkalık):

(k)Y: 60 cm, G: 41 cm, D: 31,5 cm

⁶ Bu bilgi Çorum Müzesi eski müdürü İsmet Ediz'den alınmıştır.

Kaide:

Y:62 cm, A. G: 61 cm, A. D: 48,5 cm, Ü. G: 61,1cm, Ü. D: 48,5 cm

Tasvir: Dikdörtgen prizma şeklinde düzenlenmiş bir kaide üzerinde yer alan oturma bölümünün yan yüzeyleri üçgen, yaslanma yeri ise dikdörtgen olarak şekillendirilmiştir. Sırtın yaslandığı bölümün üst tarafı kırık olup, iç yüzeyinde kabartma olarak haç tasviri yer almaktadır (Res. 151). Yaslanma bölümünün üçgen formdaki yan kenarlarının dış yüzeyleri bezemelidir. Üçgen bir çerçeve içerisinde alt köşeden çıkan ve üç dal şeklinde uzayan akantus yapraklarından oluşan bitkisel süsleme ve bu bezemenin yanında dikey konumda yerleştirilmiş, ucunda bir küre bulunan asa görülmektedir (Res 154- 156). Sol yan yüzde bulunan asanın ucunda bulunan kürenin içindeki bezeme tahrip olmuştur (Res. 154). Sağ yan yüzeydeki kürenin içindeki bezeme aşınmasına rağmen haç şekli belli olmaktadır (Res. 155). Kaide bölümünün ön yüzeyinde, köşelerinde palmet motifi bulunan iç içe geçmiş iki dikdörtgen ve bu dikdörtgenin içerisinde kabartma olarak dört eksenli simetrik olarak palmet motifi ve palmetin yapraklarının uçlarının birleştiği yerde iç içe iki daireden oluşan motif bulunmaktadır (Res. 152). Bu bezemenin her iki yanında dikey konumda, içi bezemesiz dikdörtgen formda, tepesinde madalyon içinde malta haçı tasviri bulunan, asalar yer almaktadır (Res. 151, 153). Kathedranın küp formundaki kaide bölümünün yan yüzeylerinde ise iç içe iki dikdörtgen çerçeve içerisinde kabartma olarak uçları genişleyen Latin haçı motifi ve yanında uçları içbükey formda şekillendirilmiş olan soffit bezeme yer almaktadır (Res. 154- 155). Arka ve taban bölümü kaba yonu diğer yüzeyler ince yonudur.

Tarih Önerisi:10. -11. Yüzyıllar arası

4. 3. 6. Vaftiz Teknesi

Resim 157: Hisarkavak köyü, vaftiz Teknesi, ön görünüm

Resim 158- 159: Vaftiz teknesine ait parçaların içten görünümü

Katalog No: 117

Envanter No: EnvanTERSİZ

Resim No: 157- 159

Çizim No:-

İnceleme Tarihi: Temmuz 2007

Buluntu Yeri: Mecitözü İlçesi, Hisarkavak köyü, Ethem Erkani'ye ait evin bahçesi.

Geldiği Yer: Ethem Erkani'nin tarlasından

Tür: Vaftiz teknesi

Tip: -

Malzeme: Bazalt

Bezeme Tekniği: Kabartma

Ölçüler:

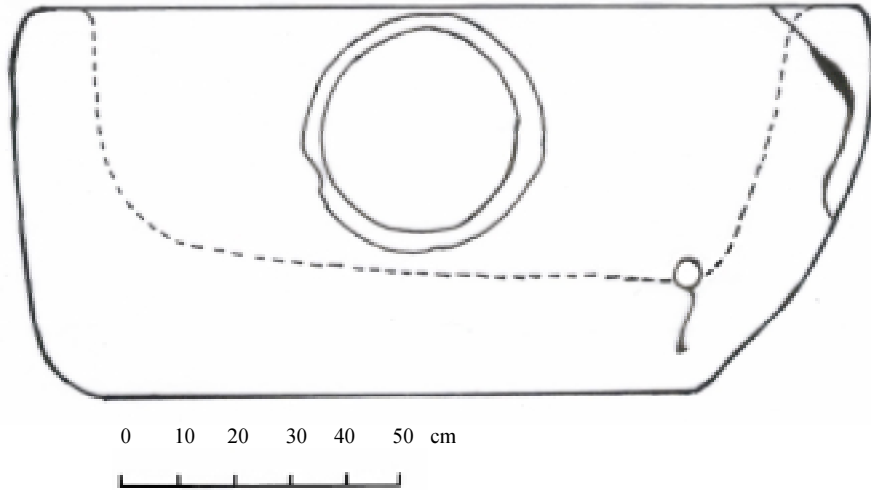
Y: 62,5 cm, U:89,5 cm, G: 85,7 cm, k: 10 cm, d: 42 cm

Tasvir: Yaklaşık kare prizma formuna sahip eser kırılmış olup, iki parça halindedir. Eserin iç yüzeyi dikey profilli olup, diple birleşme noktasında hafif bir eğime sahiptir (Res. 158- 159). Dip kısmında aşınmadan dolayı fazla derin olmayan bir çukurluk oluşmuştur. Eserin ön yüzeyinde üstten 5cm aşağıda 48 cm uzunluğunda 27,5 cm genişliğinde, uçlara doğru genişleyen, Latin haçı motifi görülmektedir (Res. 157). Eserin alt yüzeyinde murç izleri, ön yüzeyinde ise kalın tarak izleri görünmektedir. Eserin iç yüzeyi ince yonudur.

Tarih Önerisi: 4.- 5. yüzyıl

Resim 160: Elvan Çelebi köyü, vafyız teknesi ön görünüm

Çizim 32: Vaftiz teknesi ön görünüm

Resim 161- 162: Vaftiz teknesi üst ve yan görünümleri

Katalog No: 118

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 160- 162

Çizim No: 32

İnceleme Tarihi: Mart 2007

Buluntu Yeri: Elvan Çelebi köyü Park Bahçesi

Geldiği Yer: Elvan Çelebi Zaviyesi Hamamı⁷

Tür: Tekne

⁷ Bu bilgi Elvan Çelebi Zaviyesinde bekçilik yapan Sait Yücel'den alınmıştır. Günümüzde özel mülkiyet altında olan bu hamam yıkılmıştır. Bkz. Eyice 1968: 239 ve dn. 68, Res. XVIII, kısaca hamamdan bahseden yazar, bu hamamı klasik tek mekânlı hamamlar içerisinde yer alan güzel bir örnek olarak tanımlamaktadır.

Tip: -

Malzeme: Beyaz mermer

Bezeme Tekniği: Kabartma

Ölçüler:

Y: 72 cm, Ü.U: 147 cm, A.U: 99,7 cm, Ü.G: 96 cm, A.G: 62,7 cm, k:12 cm, d:45 cm

Tasvir: Dikdörtgen formdaki teknenin dar kenarlarından birinin yüzeyi dışbükey (Res. 161) ve diğer kenar dikey profillidir (Res.162). Eserin, iç kısmı, yan yüzeylerden dibe doğru içbükey formda olup, dip kısmı çizime göre sağa doğru eğimli olarak biçimlendirilmiştir (Çiz. 32). Ön yüzeyin, sağ alt tarafında 11cm çapında, 6cm derinliğinde bir kanal bulunmaktadır. Dip eğimi ve bu eğimin bittiği noktada açılmış olan delik suyun rahat bir şekilde boşaltılmasını temin için bu biçimlendirmenin tercih edildiğini göstermektedir. Ayrıca eserin üst bölümünde fazla suyun yukarıdan tahliye edilmesine yönelik olarak üç kanal mevcuttur. Bu kanallar suyun öne, yana ve arkaya doğru suyun akmasını temin edecek şekilde köşelerde yer almaktadır (Res. 161). Eserin ön kenar yüzeyinde kabartma olarak yapılmış bir madalyon mevcuttur. Madalyon içersindeki motif tahrip olmuştur (Res. 160). Diğer yüzeylerde herhangi bir süsleme görülmemektedir. Eserin iç yüzeyi ince yonu, dış yüzeyler ise kaba yonudur.

Tarih Önerisi: 4.- 5. yüzyıl

Resim 163: Karapürçek köyü, vaftiz teknesi ön görünüm

Resim 164- 165: Karapürçek köyü, vaftiz teknesi üst ve yan görünümleri

Katalog No: 119

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 163- 165

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Karapürçek köyü

Geldiği Yer: Karapürçek köyü

Tür: Tekne

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Ölçüler:

Y:46,4 cm, U: 145,2 cm, G:78 cm, d: 43- 38,4 cm

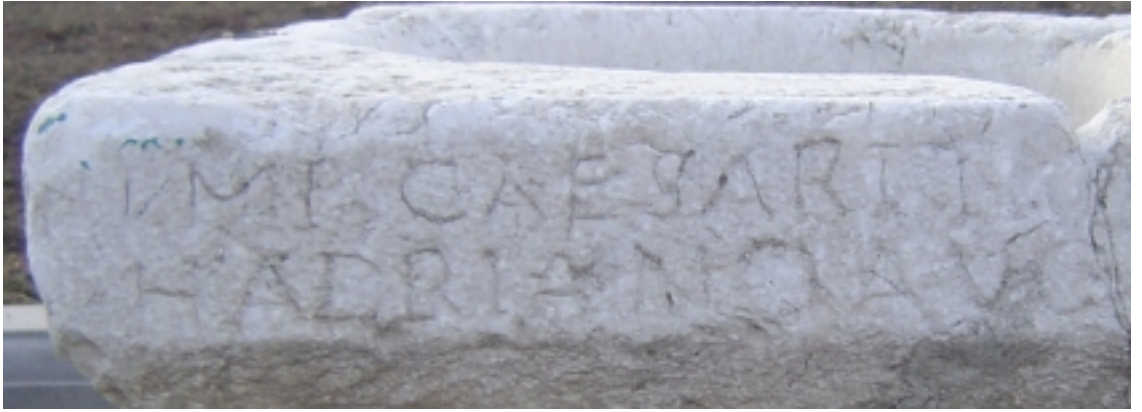
Bezeme Tekniği: Kabartma

Tasvir: Dikdörtgen prizma formundaki tekne ikinci kez devşirme olarak çeşme önünde kullanılmıştır. Taban kısmı toprağa gömülüdür (Res. 163). Tekne, içten kenarları içbükey kavisli olup, tabanı düz bir zemine sahiptir. Teknenin üst yüzeyinin, sağ tarafında biriken suyun dışarı tahliyesini sağlamak amacıyla bir kanal (Res. 164) ve sağ alt köşede bir delik mevcuttur. Bu delik sonradan betonla kapatılmıştır. Ön yüzeyde ortada kabartma tekniğinde 42 cm çapında iç içe iki daireden oluşan bezeme görülmektedir. Dairenin ortasındaki motif tahribat nedeniyle bozulmuş olmakla birlikte zeminde kalan izlerden haç motifi bulunduğu anlaşılmaktadır (Res. 163). Tekneyi oluşturan levhaların kenar kalınlıkları eşit olmayıp 11,5- 15,5 cm arasında değişmektedir. Eser kaba yonudur.

Tarih Önerisi: 4.- 5. yüzyıl

Resim 166: Çorum Müzesi, vaftiz teknesi

Resim 167: vaftiz teknesi üzerinde yer alan kitabe.

Katalog No: 120

Envanter No: 31- 1- 87

Resim No: 166- 167

Çizim No:-

İnceleme Tarihi: Temmuz 2005, Ağustos 2006

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi

Geldiği Yer: Sungurlu

Tür: Su teknesi

Tip: -

Malzeme: Mermer

Bezeme Tekniği: Kazıma

Ölçüler:

Y: 35,7 cm, Ü. U: 77,5 cm, A. U: 66,4 cm, Ü. G: 59,3 cm, A. G: 46,7 cm

Tasvir: Dikdörtgen prizma formuna sahip eser, tabandan 10cm yükseklikte dışa eğik bir profil yaparak üste doğru genişlemektedir (Res. 166). Kabın ortasında 45.5x53 cm genişliğinde, 23 cm derinliğinde oval formda bir çukurluk bulunmaktadır. Eserin üst yüzeyinin bir kenarına kanal açılmıştır. Eserin dışa taşkın kenarı ve taban kaba yonu, diğer yüzeyler ince yonudur. Eserin üst bölümünün kısa kenarında kazıma tekniğinde yapılmış iki satırlık kitabe bulunmaktadır. Bu kitabe de şu yazılıdır (Res. 167).

. .MP CAESAR I .

HADRIANO AVO.

Tarih Önerisi: 117- 138 yılları

4. 3. 7. Vaftiz Teknesi Ara Değerlendirme

Katalogda tekne türünde dört eser bulunmaktadır (Kat. No: 117- 120). Eserlerden biri Hisarkavak köyünde (Kat. No:117), biri Çorum Müzesi'nde (Kat. No: 120), biri Elvan Çelebi köyünde (Kat. No: 118) ve biri Karapürçek köyünde (Kat. No: 119) ele geçmiştir.

Vaftiz teknesi kare prizma ve dikdörtgen prizma formundadır. Bu eserlerden biri günümüzde çeşme yalağı olarak kullanılmıştır (Kat. No:119). Bir tekne ise günümüzde mevcut olmayan bir hamamdan getirildiği bilinmektedir (Kat. No: 120).

Bu teknelerden üçü bezemeli (Kat. No: 117, 118, 119) ve biri bezemesizdir (Kat. No: 120). Bezemeli eserler üzerinde haç motifi bulunmaktadır. Haç motiflerinden biri kabartma olarak Latin haçıdır. İki eserin bir yüzünde madalyon motifi yer almaktadır. Bir eserde aşınma nedeniyle içerisindeki bezeme görülememektedir.(Kat. No: 118). Bir eserde ise aşınmaya rağmen madalyon içerisindeki motifin malta haçı olduğu anlaşılmaktadır (Kat. No:119). Bezemesiz olan bir eserin iki satırlık kitabesi mevcuttur. Katalogdaki eserlerin malzemesi kireçtaşıdır.

4. 4. DİĞER TAŞ ESERLER

4. 4. 1. Zeytinyağı veya Şarap İşlikleri'nde Kullanılan Vida Ağırlık Taşı

Resim 168- 170: Çorum Müzesi bahçesi, vida ağırlık taşı ön ve yan görünüşleri

Resim 170: Çorum Müzesi bahçesi, vida ağırlık taşı üst görünüm

Katalog No: 121

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 168- 170

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi bahçesi

Geldiği Yer: Bilinmiyor

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: Açık yuvalı tip

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kabartma ve oyma

Ölçüler:

Y: 61 cm, E:71 cm, D:65,4 cm

Tasvir: Dikdörtgen prizma formuna sahip eserin karşılıklı eksenlerde iki yan yüzü bezemelidir. Yan yüzlerden birinde tabandan 25,5 cm yukarıda, kabartma olarak yapılmış 31 cm çapında ve 3cm kalınlığında madalyon içerisinde malta haçı motifi yer almaktadır (Res. 168). Diğer yan yüzde tabandan 27 cm yukarıda, oyma tekniğinde yapılmış 21,5 cm çapında bir daire içerisinde, kabartma tekniğinde altı yapraklı çiçek motifi yer almaktadır. Vida ağırlık taşının üst bölümünün karşılıklı eksenlerinde üst kenar boyunca devam eden 22,5 cm ve 23,7 cm genişliğinde dikdörtgen şeklindeki iki yüzey ve bu iki yüzeyin arasında kalan, zeminden 6,6 cm aşağıda, 24,5cm genişliğinde dikdörtgen formda bir alan mevcuttur. Bu alanın yaklaşık merkezinde 23,4 cm çapında, 15,3 cm derinliğinde yuvarlak formda vida yuvası bulunmaktadır. Eserin tüm yüzeyleri kaba işlenmiştir.

Tarih Önerisi: 4- 5. yüzyıl

Resim 171- 172: Merkez ilçe, Boğabağı köyü, vida ağırlık taşı yan ve üst görünümü

Katalog No: 122

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 171- 172

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Merkez ilçe, Boğabağı köyü

Geldiği Yer: Merkez ilçe, Boğabağı köyü

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: Açık yuvalı tip

Malzeme: Bazalt

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

(m)Y:36,4cm, E:87cm, D: 85cm

Tasvir: Dikdörtgen prizma formundaki eser tabanından asfalta gömülü durumdadır. Vida ağırlık taşının üst bölümünün karşılıklı eksenlerinde üst kenar boyunca devam eden 31cm genişliğinde, 9cm yüksekliğinde dikdörtgen şeklindeki iki yüzey ve bu iki yüzeyin arasında kalan, dikdörtgen formda alanın yaklaşık merkezinde 22,5cm çapında, yuvarlak formda içi betonla doldurulmuş vida yuvası bulunmaktadır. Eserin, üst yüzeyi düzgün yonu, yan yüzeyleri kaba yonudur.

Tarih Önerisi: -

Resim 173: Merkez ilçe, Abdalata köyü çeşmesi, vida ağırlık taşı üst görünümü

Katalog No: 123

Envanter No: EnvanTERSİZ

Resim No: 173

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Merkez ilçe, Abdalata köyü

Geldiği Yer: Merkez ilçe, Abdalata köyü

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: Açık yuvalı tip

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Y:50 cm, (m)E: 50 cm, D:76 cm,

Tasvir: Dikdörtgen prizma formundaki eserin bir bölümü çeşme duvarına gömülüdür. Vida ağırlık taşının üst bölümünde karşılıklı eksenlerde üst kenar boyunca devam eden 26 cm genişliğinde, 8,6 cm yüksekliğinde dikdörtgen şeklindeki iki yüzeyin arasında kalan, dikdörtgen formdaki bu alanın yaklaşık merkezinde 27 cm çapında, 24 cm derinliğinde yuvarlak formda vida yuvası bulunmaktadır. Eserin, üst yüzeyinde yüksekte kalan dikdörtgen alanlar düzgün, ortada kalan çukur alan ise kaba işlenmiştir.

Tarih Önerisi: -

Resim 174- 175: Merkez İlçe, Karapürçek köyü, vida ağırlık taşı yan ve üst görünüşleri

Katalog No: 124

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 174- 175

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Karapürçek köyü

Geldiği Yer: Karapürçek köyü

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: Açık yuvalı tip

Malzeme: Bazalt

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

(m)Y:78,2 cm, E:79 cm, D:114,5 cm

Tasvir: Dikdörtgen formdaki vida ağırlık taşının üst yüzeyinde, karşılıklı eksenlerde üst kenar boyunca devam eden 40 cm genişliğinde, 11,5 cm yüksekliğinde dikdörtgen biçimli iki yüzeyin ortasında dikdörtgen şeklinde orta bölüm mevcuttur. Orta bölümün yaklaşık merkezinde 33,5 cm çapında, 22 cm derinliğinde yuvarlak formda vida yuvası bulunmaktadır. Eser, kaba yonudur.

Tarih Önerisi:-

Resim 176: Merkez İlçe, Karapürçek köyü Cami bahçesi, vida ağırlık taşı üst görünüm

Katalog No: 125

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 176

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Merkez ilçe, Karapürçek köyü

Geldiği Yer: Karapürçek köyü

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: Açık yuvalı tip

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Y:-, E: 100 cm , (m)D:58 cm,

Tasvir: Karapürçek köyü cami bahçe duvarına gömülü eserin üst ve yan yüzeylerinin bir bölümü dışarıdan görülebilmektedir. Vida ağırlık taşının üst bölümünde karşılıklı

eksenlerde üst kenar boyunca devam eden 35,4 cm genişliğinde dikdörtgen şeklindeki iki yüzey ve bu iki yüzeyin arasında kalan, zeminden 9 cm aşağıda dikdörtgen formda çukur bir alan mevcuttur. Bu alanın yaklaşık merkezinde 26 cm çapında, 22,5 cm derinliğinde yuvarlak formda vida yuvası bulunmaktadır. Eser, kaba yonudur.

Tarih Önerisi: -

Resim 177- 178: Merkez İlçe, Beydili köyü, vida ağırlık taşı yan ve üst görünüşleri

Katalog No: 126

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 177- 178

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Merkez ilçe, Beydili köyü, Orhan Topal'ın evinin bahçesi

Geldiği Yer: Beydili köyü

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: Açık yuvalı tip

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kabartma ve oyma

Ölçüler:

Y:67,8 cm, E:97 cm, D:110 cm,

Tasvir: Dikdörtgen prizma formundaki eserin üst bölümünde karşılıklı eksenlerde üst kenar boyunca devam eden 33,2 cm ve 34 cm genişliğinde, 10 cm yüksekliğinde dikdörtgen şeklindeki iki yüzey ve bu iki yüzeyin arasında kalan dikdörtgen formda çukur bir alan mevcuttur. Bu alanın yaklaşık merkezinde 24,5 cm çapında, 14,1 cm derinliğinde yuvarlak formda vida yuvası bulunmaktadır. Eserin bir yan yüzeyinde 32 cm çapında, alçak oyma tekniğinde işlenmiş bir daire içersinde kabartma tekniğinde yapılmış malta haçı motifi bulunmaktadır. Eserde tüm yüzler kaba yonudur ve üzerinde aşınmaya bağlı izler mevcuttur.

Tarih Önerisi:4- 5. yüzyıl

Resim 179- 180: Çorum Müzesi Bahçesi, vida ağırlık taşı üst ve yan görünüşleri

Katalog No:127

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 179- 180

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi bahçesi

Geldiği Yer: Bilinmiyor

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: Yanlarda zıvana yuvalı

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

(m)Y: 37 cm, E:92 cm, D:64 cm

Tasvir: Dikdörtgen prizma formundaki eserin alt bölümü toprağa gömülü vaziyettedir. Üst yüzeyinin yaklaşık merkezinde 20cm çapında ve 18,5cm derinliğinde yuvarlak formda vida yuvası mevcuttur (Res. 180). Vida yuvasının karşılıklı eksenlerinde 3cm derinliğinde, 8cm genişliğinde ve 10,2 cm uzunluğunda kanallar bulunmaktadır. Yan yüzlerin karşılıklı eksenlerinde, vida yuvası ile aynı hizada boylamasına dikdörtgen formda zivana yuvaları yer almaktadır. Zivana yuvalarından birinin içerisinde kenar uzunluğu 6,5 cm olan kare formunda, 5,8 cm derinliğinde bir delik mevcuttur. Eserde tüm yüzeyler kaba işlenmiştir ve aşınmaya bağlı izler mevcuttur.

Tarih Önerisi: -

Resim 181- 182: Çorum Müzesi Bahçesi, vida ağırlık taşı yan ve üst görünüşleri

Katalog No: 128

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 181- 182

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi bahçesi

Geldiği Yer: Bilinmiyor

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: Yanlarda zıvana yuvalı

Malzeme: Kumtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Y:46 cm, E:82,3 cm, D:70 cm

Tasvir:

Dikdörtgen prizma formundaki eserin üst bölümünün yaklaşık merkezinde 19cm çapında ve 17cm derinliğinde yuvarlak formda Vida yuvası mevcuttur (Res. 182). Vida yuvasının karşılıklı eksenlerinde 4cm derinliğinde, 6 cm genişliğinde ve 14 cm uzunluğunda kanallar bulunmaktadır. Yan yüzlerin karşılıklı eksenlerinde, Vida yuvası ile aynı hizada, yukarıdan aşağıya doğru daralan, boylamasına, huni formda zivana yuvaları yer almaktadır. Zivana yuvasının üst genişliği 21cm, alt genişliği 24,5 cm'dir (Res. 181). Eserde tüm yüzeyler kaba işlenmiştir ve aşınmaya bağlı izler mevcuttur.

Tarih Önerisi: -

Resim183- 184: Çorum Müzesi bahçesi, vida ağırlık taşı yan ve üst görünümü

Katalog No: 129

Envanter No: EnvanTERSİZ

Resim No: 183- 184

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi bahçesi

Geldiği Yer: Bilinmiyor

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: Yanlarda zıvana yuvalı

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kabartma

Ölçüler:

Y: 58,9cm, E:72cm, D:86cm

Tasvir: Dikdörtgen prizma formundaki eserin yan yüzlerinden biri bezemelidir. Bu yüzde kabartma olarak yapılmış, 33,5 cm çapında ve 3 cm kalınlığında iç içe iki daireden oluşan madalyon içerisinde malta haçı motifi yer almaktadır. Haçın altında çıkan kıvrık dallar haçın iki yanından yukarıya doğru gitmektedir. Dallardan bir tanesinin iç tarafından spiral, diğer dalın dış tarafından çıkan kısa bir dalın ucunda yaprak görülmektedir. Her iki dalın tepesinde birer sarmaşık yaprağı ve onların üzerinde Yunan haçı görülmektedir (Res. 183). Eserin üst yüzeyinin yaklaşık merkezinde 26cm çapında, 15,4 cm derinliğinde vida yuvası yer almaktadır (Res.184). Eserin karşılıklı eksenlerinde yer alan dar yüzlerinde, vida yuvası ile aynı hizada, aşağıdan yukarıya doğru daralan, zıvana yuvalar yer almaktadır. Zıvana yuvasının üst genişliği 16cm, alt genişliği 25,5 cm, derinliği 6 cm ve yüksekliği 37 cm'dir. Eser yüzeyinde murçla düzeltme izleri ve aşınmaya bağlı kırıklar görülmektedir.

Tarih Önerisi: 5. -6. yüzyıl

Resim 185- 186: Çorum Müzesi bahçesi, Vida ağırlık taşı yan görünümüleri

Resim 187: Çorum Müzesi bahçesi, Vida ağırlık taşı üst görünüm

Katalog No: 130

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 185- 187

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi bahçesi

Geldiği Yer: Sungurlu

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: Yanlarda zıvana yuvalı

Malzeme: Bazalt

Bezeme Tekniği: Kabartma ve oyma

Ölçüler:

Y: 67,5 cm, E:86 cm, D:92,5 cm

Tasvir: Dikdörtgen prizma formuna sahip eserin bir yüzü bezemelidir. Bu yüzeyde ana hatları kabartma olarak işlenmiş madalyon içerisinde haç motifi görülmektedir (Res. 185). İki yan yüzeyde aşağıdan yukarıya doğru daralan zıvana yuvaları mevcuttur (Res. 186). Zıvana yuvasının yüksekliği 38,8 cm, derinliği 7,2 cm, genişliği altta 26,5 cm ve üstte 16,5 cm'dir. Üst yüzün merkezinde yuvarlak formda vida yuvası yer almaktadır (Res. 187). Vida yuvasının çapı 24,5 cm, derinliği 21,5 cm'dir. Eser yüzeyinde murçla düzeltme izleri ve aşınmaya bağlı tahribat görülmektedir.

Tarih Önerisi: 5. -6. yüzyıl

Resim 188- 189: Merkez İlçe, Boğabağı köyü, vida ağırlık taşı yan ve alt görünüşleri

Katalog No: 131

Envanter No: EnvanTERSİZ

Resim No: 188 -189

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Merkez İlçe, Boğabağı köyü

Geldiği Yer: Boğabağı köyü

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: Yanlarda zıvana yuvalı

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Y:72,5 cm, E:62,5 cm, D: 84,5 cm,

Tasvir: Dikdörtgen prizma formundaki taş üst ve bir yan yüzeyinden evin duvarına gömülü durumda bulunmaktadır. Yan yüzeyinde 36 cm uzunluğunda, 25 cm genişliğinde, 7 cm derinliğinde alttan üste doğru daralan zıvana yuvası bulunmaktadır.

Eserin tüm yüzleri kaba işlenmiştir.

Tarih Önerisi:-

Resim 190- 191:Merkez İlçe, Boğabağı köyü, vida ağırlık taşı yan ve üst görünümleri

Katalog No: 132

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 190- 191

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Merkez ilçe, Boğabağı köyü

Geldiği Yer: Boğabağı köyü

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: Yanlarda zıvana yuvalı

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

(m)Y:27,5 cm, (m)E:72,2 cm, D:90 cm,

Tasvir: Dikdörtgen prizma formundaki eser tabanından asfalta, bir yan yüzünden de cami bahçe duvarına gömülüdür. Eserin üst yüzeyinin yaklaşık merkezinde 27,5 cm çapında, içi betonla doldurulmuş yuvarlak formda vida yuvası mevcuttur. Vida yuvası ile aynı hizada, yan yüzeylerin karşılıklı eksenlerinde, alttan üste doğru simetrik olmayan bir daralma gösteren, yaklaşık dikdörtgen formda 9cm derinliğinde 17 cm genişliğinde zıvana yuvası bulunmaktadır. Eserde tüm yüzler kaba işlenmiştir. Eser üzerinde ve kenarlarında aşınmalar vardır.

Tarih Önerisi: -

Resim 192- 193: Abdalata köyü camisi, güneybatı cephe köşesi, vida ağırlık taşı yan görünüşleri

Katalog No: 133

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 192- 193

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Merkez ilçe, Abdalataköyü köyü Cami duvarı

Geldiği Yer: Abdalata köyü

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: Yanlarda zıvana yuvalı

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Y:72 cm, B:84 cm, E:91cm

Tasvir: Cami duvarının güneybatı köşesinde devşirme olarak kullanılmıştır. Eserin iki yan yüzü görülebilmektedir. Eser orijinal duruşundan farklı bir şekilde baş aşağı olarak yerleştirilmiştir. Tanımlama yaparken eserin orijinal duruş şekli dikkate alınacaktır. Güneybatı yönünde bulunan ağırlık taşının yan yüzeyinde alttan 32 cm yukarıda, zıvana yuvası bulunmaktadır. Alt genişliği 25 cm, üst genişliği 20 cm, uzunluğu 41cm ve 8 cm derinliğinde, aşağıdan yukarıya doğru daralan zıvana yuvası mevcuttur. Eserin bu yüzünün üst ve alt kenarlarında aşınma izleri görülmektedir. Diğer yüzey üzerinde kazıma tekniğinde yapılmış 32cm çapında ki bir daire içersinde Latin haçı bulunmaktadır. Haç kollarını ucu dışbükey formda ikiye ayrılmaktadır. Büyük haçın

üstünde kazıma tekniğinde büyük haçla aynı formda daha küçük bir haç bulunmaktadır. Eser düzgün yonudur.

Tarih Önerisi: 4. – 5. yüzyıl

Resim 194- 195: Abdalata köyü Camisi, güneydoğu cephe köşe, vida ağırlık taşı yan ve üst görünümleri

Katalog No: 134

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 194- 195

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Merkez ilçe, Abdalata köyü Camisi, güneydoğu cephe köşe

Geldiği Yer: Abdalata köyü

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: Yanlarda zıvana yuvalı

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği:

Ölçüler:

Y:40 cm, E: 54 cm, D:78 cm,

Tasvir: Cami duvarının güneybatı köşesinde devşirme olarak kullanılmıştır. Eserin üst ve yan kenar olmak üzere iki yüzü görülebilmektedir. Eser orijinal duruşundan farklı bir şekilde yerleştirilmiştir. Tanımlama yaparken eserin orijinal duruşu dikkate alınacaktır. Eserin büyük bir bölümü mevcut değildir. Üst yüzeyinin muhtemelen ortasında 25 cm çapında ve 24,5 cm derinliğinde yuvarlak formda vida yuvası mevcuttur. Eserin

görülebilen diğer yüzeyinde yer alan zıvana yuvası aşağıdan yukarıya doğru daralmakta olup alt genişlik 25 cm, üst genişlik 17 cm, yükseklik 42 cm ve 7 cm derinliğindedir.

Eserin üst yüzeyi düzgün, yanı yan yüzeyi kaba işlenmiştir.

Tarih Önerisi:-

Resim 196- 197: Osmancık İlçesi, İmaret Camii, vida ağırlık taşı yan ve üst görünümüleri

Katalog No: 135

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 196- 197

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Osmancık İlçesi, İmaret Camii bahçesi

Geldiği Yer: Osmancık İlçesi

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: Yanlarda zıvana yuvalı

Malzeme: Kum taşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

(m)Y:46,4 cm, Ü.E:70 cm, Ü.D:75 cm, A.E:79 cm, A.D:85,8 cm

Bezeme Tekniği: -

Tasvir: Tabanından toprağa gömülü durumda olan eser, alttan üste doğru daralmakta ve düzgün olmayan bir forma sahiptir. Vida ağırlık taşının üst kenarının yaklaşık merkezinde 25cm çapında 19cm derinliğinde yuvarlak formda vida yuvası bulunmaktadır. Karşılıklı iki yan yüzde üst kenarları düzgün olmayan, yan kenar uzunluğunca devam eden 24cm genişliğinde, 10cm derinliğinde dikdörtgen formda

zıvana yuvası bulunmaktadır. Eser, kaba yonudur ve eser üzerinde aşınmaya bağlı izler görülmektedir.

Tarih Önerisi: -

Resim 198- 199: Osmancık İlçesi, vida ağırlık taşı yan ve üst görünümleri

Katalog No: 136

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 198- 199

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ekim, 2007

Buluntu Yeri: Osmancık İlçesi, Baltacı Çeşmesi

Geldiği Yer: Osmancık İlçesi

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

(m)Y:42,5 cm, E:99 cm, D:108,6 cm

Tasvir: Dikdörtgen formdaki eser tabanından yere, yan kenarından da çeşme duvarına gömülüdür. Eser ilk işlevinden farklı bir amaçla devşirme olarak çeşme önünde su yalağı olarak ikinci kez kullanılmıştır. İkinci kullanımında eserin orijinal görünümü değişmiş ve üst bölümünde 81,6 cm eninde, 52 cm boyunda, 45 cm derinliğinde akan suyun birikmesi amacına yönelik olarak dikdörtgen formda geniş bir çukurluk açılmıştır (Res.199). Eserin ön yüzeyinde üst kenardan başlayan 18 cm genişliğinde 10cm

derinliğinde dikdörtgen formda zıvana yuvası bulunmaktadır (Res. 198). Üst yüzey düzgün yonu ve cilalı, yan yüzeyler kaba yonudur.

Tarih Önerisi: -

Resim 200- 201: Merkez İlçe, Abdalata köyü, vıda ağırlık taşı yan görünüşleri

Resim 202: Merkez İlçe, Abdalata köyü, vıda ağırlık taşı üst görünüm

Katalog No: 137

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 200- 202

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Merkez ilçe, Abdalata köyü

Geldiği Yer: Abdalata köyü

Tür: Vıda ağırlık taşı

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

(m)Y:71 cm, E:77 cm, D:95 cm

Tasvir: Dikdörtgen prizma formundaki eser tabanından toprağa gömülü durumdadır. Eserin üst kenarının ortasında 36 cm genişliğinde 20 cm derinliğinde yuvarlak formda çukur bir alan mevcuttur. Eserin karşılıklı iki yan yüzeyinde 29 cm genişliğinde, 45,5 cm uzunluğunda, 10 cm derinliğinde alttan üste doğru daralan zıvana yuvası mevcuttur. Eserin bir diğer yan kenarında zıvana yuvasının yerini belirlemeye yönelik kazıma izi görülmektedir. Eser üst yüzeyi düzgün, yan yüzeyler kaba işlenmiştir ve üzerinde aşınma izleri mevcuttur.

Tarih Önerisi: -

Resim 203- 204: Hisarkavak köyü, vida ağırlık taşı yan görünümü

Resim 205: Hisarkavak köyü, vida ağırlık taşı üst görünümü

Katalog No: 138

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 203- 205

Çizim No:-

İnceleme Tarihi: Temmuz 2007

Buluntu Yeri: Hisarkavak köyü, Ethem Erkani'ye ait evin bahçesi.

Geldiği Yer: Ethem Erkani'ye ait tarla

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: Yanlarda zıvana yuvalı

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kabartma ve oyma

Ölçüler:

Y: 74 cm, .E: 91,5 cm, D: 94cm

Tasvir: Dikdörtgen prizma formundaki eserin ön yüzeyinde üstten 11cm aşağıda 26,5cm çapında zeminden 1cm derinliğinde oyularak yapılmış daire içinde kabartma tekniğinde malta haçı motifi bulunmaktadır (Res. 203). Yan yüzlerde alta doğru genişleyen zıvana yuvaları bulunmaktadır (Res. 204). Bu yuvalarda üst genişlik 19,5 cm, alt genişlik 27,5 cm, yükseklik 35 cm ve derinlik 9,8 cm'dir. Eserin üst yüzeyinin merkezinde 25,2 cm çapında, 18 cm derinliğinde daire formunda vida yuvası bulunmaktadır (Res. 205). Eserin tüm yüzeylerinde kalın tarak ve murç izleri karışık olarak görünmektedir.

Tarih Önerisi: 4.- 5. yüzyıl

Resim 206: Elvan Çelebi Zaviyesi avlu girişi, vida ağırlık taşı yan görünüm

Katalog No: 139

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 206

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Nisan 2007

Buluntu Yeri: Elvan Çelebi Zaviyesi, Avlu Girişi

Geldiği Yer: Bilinmiyor

Tür: Ezme taşına ait Vida ağırlık taşı

Tip: Yanlarda zıvana yuvalı

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Y: 37,6 cm, E: 68,8 cm, D: 84,5cm

Tasvir: Dikdörtgen prizma formuna sahip eserin bir bölümü toprak altında gömülüdür. Eserin, üst yüzeyinin ortasında 12,3 cm derinliğinde, 23 cm çapında vida yuvası bulunmaktadır. Her iki yan yüzde, üst yüzeydeki çukur alan ile aynı hizada, 7,8 cm derinliğinde, 18,5 cm genişliğinde, 36,5 cm yüksekliğinde içe doğru dik profilli zıvana yuvası yer almaktadır.

Tarih Önerisi: -

Resim 207- 208: Boğazkale İlçesi, Evcı köyü, vida ağırlık taşı yan görünümüleri

Resim 209: Boğazkale İlçesi, Evcı köyü, vida ağırlık taşı üst görünüm

Katalog No: 140

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 207- 209

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale İlçesi, Evci köyü,

Geldiği Yer: Evci köyü

Tür: Ağırlık Taşı

Tip: Açık yuvalı ve yandan zıvana yuvalı

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Y:111 cm, E:73 cm, D:89 cm,

Tasvir: Taban ve yan yüzeyleri dışbükey formdaki eser, vida ve zıvana yuvalarının şekillenışı bakımından iki farklı tipin bir arada kullanıldığı görülmektedir. Vida ağırlık taşının üst bölümünde karşılıklı eksenlerde üst kenar boyunca devam eden 20 cm genişliğinde dikdörtgen şeklindeki iki yüzey ve bu iki yüzeyin arasında kalan, zeminden 13 cm aşağıda dikdörtgen formda çukur bir alan mevcuttur. Bu alanın yaklaşık merkezinde 18 cm çapında, 13,5 cm derinliğinde yuvarlak formda vida yuvası bulunmaktadır. Yan yüzeylerin, karşılıklı eksenlerinde, 40 cm uzunluğunda, 21,5 cm genişliğinde, 11cm derinliğinde alttan üstte doğru daralan zıvana yuvası mevcuttur. Her iki yan kenarda üstten alta doğru 12 cm uzunluğunda, 5 cm derinliğinde tüm kenar boyunca yatay konumda bir kanal mevcuttur. Eser üst yüzeyde düzgün, ayan yüzeylerde kaba işlenmiştir.

Tarih Önerisi: -

Resim 210: Boğazkale İlçesi, Evci köyü, vida ağırlık taşı yan ve üst görünümü

Katalog No: 141

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 210

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Resim: Boğazkale İlçesi, Evci köyü, Mustafa Bilsel'in Evi

Geldiği Yer: Evci köyü, Mustafa Bilsel'in tarlası

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Y:85 cm, E: 60 cm

Tasvir: Alttan üste doğru dışbükey formda daralan eser evin duvarına temel taşı olarak yerleştirilmiştir. Eserin bir yan kenarı dışarıdan görülebilmektedir. Bu yan kenarının üst kısmında, yaklaşık merkezinde 22 cm uzunluğunda, 24,5 cm genişliğinde, 10 cm derinliğinde üst kenara doğru ucu daralan, zıvana yuvası görülmektedir. Eser kaba yonudur ve üst yüzden aşağıya doğru akmış beyaz boya görülmektedir.

Tarih Önerisi: -

Resim 211: Boğazkale İlçesi, Evcı köyü, vida ağırlık taşı yan ve üst görünümü

Katalog No: 142

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 211

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Resim: Boğazkale İlçesi, Evcı köyü, Mustafa Bilsel'in Evi

Geldiği Yer: Evcı köyü, Mustafa Bilsel'in tarlası

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip:-

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

(m)Y.83 cm, A.E:67 cm, A.D:78 cm

Tasvir: Alttan üste doğru dışbükey formda daralan ve köşeleri pahlanmış olan eser evin köşe duvarına temel taşı olarak yerleştirilmiştir. Eserin iki yan kenarı dışarıdan görülebilmektedir. Bir yan kenarının üst kısmında, yaklaşık merkezinde 33,5 cm uzunluğunda, 23,5 cm genişliğinde, 10 cm derinliğinde üst kenara doğru ucu daralan zıvana yuvası görülmektedir. Eser kaba yonudur ve eser üzerinde kırmızı boya izleri görülmektedir.

Tarih Önerisi: -

Resim 212- 213: Merkez, Köprüalan köyü, vida ağırlık taşı yan ve üst görünümü

Katalog No: 143

Envanter No: 2- 14- 66

Resim No: 212- 213

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Köprüalan köyü

Geldiği Yer: Köprüalan köyü

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: Kapalı yuvalı

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Y: 132,1 cm, Ü.E:56,5 cm, A.E:70 cm, Ü.D: 80 cm, A. D: 90 cm

Tasvir: Dikdörtgen prizma formuna sahip eserin arka yüzeyi üstten alta doğru genişleyen eğimli bir profile sahiptir. Üst yüzeyin merkezinde, orta bölümü genişleyerek yuvarlak formda olan bir oyuk ve ona bitişik, karşılıklı eksenlerde, dikdörtgen şeklindeki oyuklara sahiptir (Res. 212). Oyuğun ortası 24cm çapında, 13,9cm derinliğinde vida yuvası ve ona bitişik 7cm uzunluğunda, 13cm genişliğinde dikdörtgen formda zıvana yuvası mevcuttur. Eserde tüm yüzeyler kaba işlenmiştir.

Tarih Önerisi: -

Resim 214- 215: Merkez, vida ağırlık taşı ön ve sağ yan görünümleri

Resim 216- 217: Merkez ilçe, vida ağırlık taşı ön ve sağ yan görünümleri

Katalog No: 144

Envanter No: 2- 14- 66

Resim No: 214- 217

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Merkez ilçe, Bahçelievler Mahallesi , Şenyurt 5. Sokak

Geldiği Yer: Merkez, Beydili köyü, Hüseyin Topal'ın tarlasından⁸

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: Kapalı yuvalı

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kabartma

Ölçüler:

Y: 62,5 cm, E: 73 cm, D: 64,2 cm

⁸ Bu bilgi Hüseyin Topal'ın oğlu olan Mehmet Topal'dan alınmıştır.

Tasvir: Dikdörtgen prizma formuna sahip eserin alt bölümü toprağa, arka yüzü bahçe duvarına gömülü durumdadır (Res. 212- 215). Eserin ön ve sağ yan yüzleri bezelidir. Ön yüzünde kabartma olarak yapılmış 39,5cm çapında 4cm genişliğindeki madalyon içerisinde malta haçı motifi (Res. 212), yan yüzünde 31,4cm çapında, 4,7cm kalınlığında iç içe bulunan iki madalyon içerisinde malta haçı motifi yer almaktadır. Haçın dış kenarları ince kazıma tekniği kullanılarak belirlenmiştir. Madalyonun üst bölümünün sol tarafında spiral biçimdeki kıvrık bir dal ve bu daldan çıkan üç sarmaşık yaprağı mevcuttur (Res.213). Eserin sağ bölümü bahçe duvarına gömülü olup, sadece bir yaprak görülebilmektedir. Üst yüzeyin merkezinde, orta bölümü genişleyerek yuvarlak formda olan bir oyuk ve ona bitişik, karşılıklı eksenlerde, dikdörtgen şeklindeki oyuklara sahiptir (Res. 214). Oyuğun ortası 25 cm çapında, 17,5 cm derinliğinde vida yuvası ve ona bitişik 9,5 cm uzunluğunda, 8 cm genişliğinde dikdörtgen formda zıvana yuvası mevcuttur. Eserin tüm yüzleri kaba işlenmiştir.

Tarih Önerisi: 5. - 6. yüzyıl

Resim 218- 219: Boğazkale Müze bahçesi, vida ağırlık taşı yan ve üst görünüşleri

Katalog No: 145

Envanter No: 2- 14- 66

Resim No: 218- 219

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazköy Müzesi bahçesi

Geldiği Yer: Bilinmiyor

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: Kapalı yuvalı

Malzeme: Bazalt

Bezeme Tekniği: Kabartma

Ölçüler:

Y: 132,1 cm, Ü.D: 80 cm, A.D: 90 cm, Ü.E:56,5 cm, A.E:70 cm

Tasvir: Sekizgen prizma formuna sahip eserin arka yüzeyi üstten alta doğru genişleyen eğimli bir profile sahiptir. Üst yüzeyin merkezinde, orta bölümü genişleyerek yuvarlak formda olan bir oyuk ve ona bitişik, karşılıklı eksenlerde, dikdörtgen şeklindeki oyuklara sahiptir (Res. 219). Oyuğun ortası 24 cm çapında, 13,9 cm derinliğinde vida yuvası ve ona bitişik 7 cm uzunluğunda, 13 cm genişliğinde dikdörtgen formda zıvana yuvası mevcuttur. Ön yüzeyde alçak kabartma tekniğinde uçları içbükey olarak şekillendirilmiş Latin haçı motifi yer almaktadır (Res. 218). Diğer yüzeyler bezemesizdir. Eserin üst yüzeyi ince yonu, ön, arka ve yan yüzeyler ise kaba işlenmiştir. Tarih Önerisi: 4.- 5. yüzyıl

Resim 220- 221: Merkez ilçe, Boğabağı köyü, Vida ağırlık taşı yan ve üst görünümü

Katalog No: 146

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 220- 221

Çizim No:

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Merkez ilçe, Boğabağı köyü

Geldiği Yer: Boğabağı köyü

Tür: Vida ağırlık taşı

Tip: Kapalı Yuvalı

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

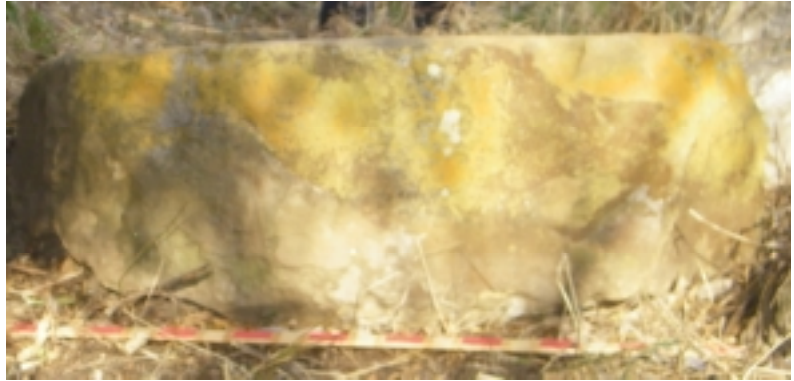
Ölçüler:

Y:83,5 cm, Ç:92 cm

Tasvir: Daire formundaki taş ilk kullanımında sütun, ikinci kullanımında zeytinyağı veya şarap ışıklerinin bir aparatı olarak kullanılmıştır. Vida ağırlık taşının üst yüzeyinin merkezinde orta bölümü genişleyerek yuvarlak formda olan bir oyuk ve ona bitişik, karşılıklı eksenlerde, dikdörtgen şeklindeki oyuklara sahiptir (Res. 219). Oyuğun ortası 24 cm çapında, 21 cm derinliğinde vida yuvası ile ona bitişik bir kenarı 10 cm, diğer kenarı 12,5 cm uzunluğunda ve 13 cm genişliğinde asimetrik dikdörtgen formda zıvana yuvası mevcuttur. Eser kaba yonu olup, tüm yüzeyde aşınmaya bağlı izler mevcuttur (Res. 221).

Tarih Önerisi: :-

4. 4. 2. Zeytinyağı veya Şarap Işıklerinde Kullanılan Kırma Taşı

Resim 222- 223: Merkez ilçe, Köprüalan köyü, kırma taşı yan ve üst görünümü

Katalog No: 147

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 222- 223

Çizim No:

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Merkez ilçe, Köprüalan köyü

Geldiği Yer: Köprüalan köyü

Tür: Kıрма taşı

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Y:42,9 cm, Ç:106,5 cm

Tasvir:

Yuvarlak formdaki kırma taşının ortasında merkezi mile bağlanması için açılan yuvarlak formda 13,9 cm çapında, 2,6 cm derinliğinde bir delik bulunmaktadır. Bu deliğin bir kenarında "V" şeklinde açılmış 2,6 cm derinliğinde, 5 cm genişliğinde ve 13,9cm uzunluğunda bir kanal bulunmaktadır (Res. 222). Eserde tüm yüzler kaba işlenmiştir. Eser yüzeyinde aşınmaya bağlı tahribat izler ve kırılmalar görülmektedir (Res. 223).

Tarih Önerisi: :-

4. 4. 3. Zeytinyağı veya Şarap İşlikleri'nde Kullanılan Vida Ağırlık Taşı ve Kıрма Taşı Ara Değerlendirme

Katalogda zeytinyağı ve Şarap işliklerinde kullanılan iki farklı türde eser bulunmaktadır. Bunlardan ilki vida ağırlık taşı, diğeri kırma taşı türüdür.

Vida ağırlık taşları, zeytinin ya da üzümün preslenmesi sırasında kullanılan aparatlardan biridir. Presleme yapmak için gerekli donanımın genellikle kaldıraç prensibi ile çalışan araçlardan olduğu düşünülebilir. Katalogda vida ağırlık taşı türünde 26 eser (Kat. No: 121- 146), kırma taşı türünde bir eser mevcuttur (Kat. No:147). Bu eserlerden beşi Çorum Müzesi (Kat. No: 121, 127, 128, 129, 130), bir eser Köprüalan köyü (Kat. No:143), üç eser Boğabağı köyü (Kat. No: 122, 131, 132), dört eser Abdalata köyü (Kat. No:123, 133, 134, 137), iki eser Karapürçek köyü (Kat. No: 124, 125), iki eser Beydili köyü (Kat. No: 126, 144), bir eser Hisarkavak köyü (Kat. No: 138), bir eser

Elvan Çelebi köyü (Kat. No: 139), iki eser Osmancık ilçesi (Kat. No:135, 136), bir eser Boğazkale Müzesi (Kat. No: 145) ve dört eser Boğazkale ilçesi, Evci köyünde (Kat. No: 140- 142, 164) bulunmaktadır.

Vida ağırlık taşları form olarak incelendiğinde beş farklı tip görülmektedir. Bu tiplerden dikdörtgen formda 19 eser (Kat. No: 121- 135, 137, 138, 143, 144), üstü kesik prizma formunda bir eser (Kat. No: 136), taban ve yan kenarları dışbükey formda üç eser (Kat. No: 140, 141, 142), çokgen formda bir eser (Kat. No: 145) ve yuvarlak formda bir eser (Kat. No: 146) mevcuttur. Eserler içerisinde dikdörtgen formun yoğun olduğu görülmektedir. Yuvarlak formdaki eser ise daha önce kullanılmış bir sütun tamburundan devşirilmiş olmalıdır.

Vida ağırlık taşları tipolojik olarak farklılıklara sahiptir ve bu tipolojinin oluşturulmasında kullanılan özellik, vida ağırlık taşı üzerinde yer alan ve vida aksamının yerleştirilmesi için kullanılan yuvaların formu olmaktadır. Buradan yola çıkılarak bölgede ele geçen örneklerin tipolojik değerlendirmesinde dört farklı tip tespit edilmiştir⁹. Bunlar;

1. Açık yuvalı,
2. Kapalı yuvalı,
3. Yanlarda zıvana yuvalı,
4. Açık yuvalı ve yanlarda zıvana yuvalı tiptir.

Açık yuvalı tipte, vida ağırlık taşının üst yüzeyinde ortasında zeminde aşağıda dikdörtgen formda bir oyuk ve bu alanın merkezinde yuvarlak formda vida yuvası yer almaktadır. Bu tipte beş eser bulunmaktadır (Kat. No: 121- 126).

Kapalı yuvalı tipte, vida ağırlık taşının üst yüzeyinin merkezinde ortası yuvarlak ve ona bitişik, karşılıklı eksenlerde yer alan dikdörtgen formda birer oyuk bulunmaktadır. Ortadaki yuvarlak bölüm vida yuvası, ona bitişik dikdörtgen formdaki alan ise zıvana yuvası olarak kullanılmaktadır. Bu tipte üç örnek tespit edilmiştir (Kat. No: 143- 146).

⁹ Tipolojide Ümit Aydınoglu'nun yayınından faydalanılmıştır. Bkz. Dağlık Kilikya Bölgesinde Antik Çağda Zeytinyağı ve Şarap Üretimi: Üretiminin Arkeolojik Kalıntıları, İstanbul (2009).

Yanlarda Zıvana yuvalı tipte, vida ağırlık taşının üst yüzeyinin merkezinde ortası yuvarlak formda vida yuvası ve yan yüzlerinde aşağıdan yukarıya daralan formda zıvana yuvaları yer almaktadır. Bu tipe ait dokuz örnek mevcuttur (Kat. No: 127- 135).

Tipoloji içerisinde dördüncü tip, açık yuvalı ve yanlarda zıvana yuvalı tip olarak tanımlanmaktadır. Bu tipte, birinci ve üçüncü tip olarak belirlenen özelliklerin birlikte kullanıldığı görülmektedir. Vida ağırlı taşının üst yüzeyinin ortasına açılan dikdörtgen formdaki alanın, merkezinde yuvarlak formda vida yuvası ve yan kenarlarda aşağıdan yukarıya doğru daralan formda zıvana yuvası yer almaktadır. Katalogda bu tipe ait bir örnek bulunmaktadır (Kat. No: 140).

Katalogda yer alan iki eserin yan yüzlerinde zıvana yuvaları bulunmasına rağmen daha sonraki kullanım amaçlarına uygun olarak üst yüzey formlarının değiştiği görülmüştür (Kat. No: 136, 137). İki eser duvara gömülü vaziyette olduğu için sadece yan yüzeyleri görülebilmektedir (Kat. No: 141, 142). Bu eserlerin tam formu anlaşılmadığından tipoloji kapsamında değerlendirilmemiştir.

Ağırlık taşlarından sekizinin üzeri bezemelidir (Kat. No: 121, 126, 129, 130, 133, 138, 144, 145). Bezemeler genellikle bir yüzeyde yer almaktadır. Bir örnekte ise birbirine bitişik olan iki yüzeyde görülmüştür (Kat. No: 144). Bezeme motifleri olarak madalyon, haç, çiçek, sarmaşık dalı, yaprak, helezon görülmektedir. Bu motiflerin işlenmesinde kazıma, oyma ve kabartma teknikleri kullanılmıştır. Bezemeler içerisinde haç motifinin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir.

Zeytini kırmak için kullanılan kırma taşı tekerlek formunda olup, taşın ortasında, merkezi mile bağlanması açılan delik kare formundadır.

4. 4. 4. Havan

Resim 224- 225: Ezme kabı önden ve üstten görünüm

Katalog No: 148

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 224- 225

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazköy Müzesi bahçesi

Tür: Havan

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Y: 25,5 cm, G:60 cm, U: 83 cm.

Tasvir: Eser, ezme işleminin yapıldığı kenarları yüksek, üstü açık ezme bölümü ve bu işlem sonucu çıkan sıvının akmasını sağlayan uça doğru daralan, kapalı bir forma sahip akıtma deliğinden oluşmaktadır. 60 cm çapında, ortası çukur olan gövde kısmı, sıvının rahat akmasını temin etmek amacıyla akıtma deliğinin uç kısmına doğru hafif bir eğime sahiptir. Akıtma deliğinin uzunluğu 23 cm olup, uç kısmında 11,5 cm çapında bir delik bulunmaktadır. Eser, kaba yonudur.

Tarih Önerisi:-

4. 4. 5. Lahit

Resim 226: Osmancık, Koyun Baba Camii bahçesi, lahit ön görünüm

Resim 227: Osmancık, Koyun Baba Camii bahçesi, lahit üst görünüm

Katalog No: 149

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 226- 227

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Osmancık, Koyun Baba Camii, Bahçe

Tür: Lahit

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

E: 239,5 cm, B:97,5 cm, Y:79 cm, D:60 cm, k:12 cm

Tasvir: Dikdörtgen formdaki teknenin bir ucu yarım daire şeklindedir. Ön yüzeyde tabandan 16,5 cm yukarıda resme göre sağ tarafta dıştan 10 cm, içten 23 cm çapında ve 20 cm derinliğinde bir delik mevcuttur. İçte deliğe doğru zeminde bir kanal açılmıştır. Eser içte düzgün yonu, dışta kaba yonudur. Eserin yarım daire şeklinde olan kenarın üst kısmı kırıktır ve dışta aşınma izleri mevcuttur.

Tarih Önerisi:-

4. 4. 6. İşlevi Belirlenemeyen Taş Eserler

Resim 228: Çorum Müzesi bahçesi, bezemeli eser ön görünüm

Katalog No: 150

Envanter No: Envantersiz

Çizim No:-

Resim No: 228

İnceleme Tarihi: Temmuz 2005, ağustos 2006

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi bahçesi

Geldiği Yer: Çorum civarı

Tür: -

Tip:-

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kabartma ve oyma

Ölçüler:

(k) Y: 55 cm, E: 49.4 cm, K: 21.6 cm

Tasvir: dikdörtgen formda olan levhanın yaklaşık 10- 15 cm.lik bölümü kırıktır. Kabartma olarak yapılmış dikdörtgen profilli çerçeve içerisinde, içi oyularak yapılmış ikinci bir dikdörtgen bulunmaktadır. İkinci dikdörtgenin içinde dış hatları oyularak açılmış bir rhombus motifi yer alır. İç içe geçmiş, giderek küçülen rhombusların merkezinde kabartma tekniğinde yapılmış üzüm salkımı taneleri ile doldurulmuştur. Eserin ön yüzü ve kenarları ince yonu, arka yüzü kaba yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 229: Boğazkale Müzesi bahçesi, haç bezemeli eser önden görünüm

Katalog No: 151

Envanter No: 2- 9- 66

Resim No: 229

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale Müzesi bahçesi

Geldiği Yer: Boğazkale İlçesi civarı

Tür: -

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kabartma

Ölçüler:

(m) Y:166,9 cm, (m)E: 86 cm, k: 22 cm

Tasvir: Dikdörtgen formdaki levhanın üzerinde alçak kabartma tekniğinde yapılmış bezeme görülmektedir. Profilli iki dikdörtgenden oluşan bir çerçevenin ortasında

madalyon içersinde Yunan haçı motifi bulunmaktadır. Haçın alt ve her iki yan kol uçlarından, haçın ortasına doğru yönelen yay şeklinde birer sarmaşık yaprakları ile sonlanan dallar çıkmaktadır. Eserin ön yüzeyi kalın taraklı, arka ve yan yüzeyler ise kaba yonudur.

Tarih Önerisi: 5.-6. yüzyıl

Resim 230: Boğazkale Müzesi bahçesi, haç motifi bezemeli eser genel görünüm

Katalog No: 152

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 230

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazköy Müzesi bahçesi

Geldiği Yer: Boğazkale İlçesi civarı

Tür: -

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Ölçüler:

(m) Y: 148,3 cm, E: 114 cm, k: 35,8 cm.

Bezeme Tekniği: Kabartma

Tasvir: Dikdörtgen formdaki eserin ön yüzeyinde, iç içe profilli olarak şekillendirilmiş iki dikdörtgen çerçeve bulunmaktadır. 108.5 cm boyunda, 55 cm genişliğindeki bu çerçevenin içerisinde alçak kabartma tekniğinde Latin haçı motifi yer almaktadır. Resme göre ön yüzeyin sol üst ve alt köşelerinde kırılma ve taşın kenar kısımlarında ise aşınma izleri mevcuttur. Eserin ön yüzeyinde dikdörtgen çerçevenin iç kısmında kalın tarak, çerçevenin dışında ise tarakla birlikte murç izleri görülmektedir. Yan ve arka yüzeyler kaba yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 231: Merkez ilçe, Abdalata köyü Camii kuzey cephe, bezemeli eser, ön görünüm

Katalog No: 153

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 231

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Merkez ilçe, Abdalata köyü Camii kuzey cephe

Geldiği Yer: Abdalata köyü

Tür: Levha

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kabartma

Ölçüler:

E: 108 cm, Y:82 cm, K:27 cm

Tasvir: Abdalata köyü Camii duvarına gömülü durumda olan dikdörtgen formdaki levhanın ortasında kabartma tekniğinde 6cm genişliğinde iç içe geçmiş iki daire içersinde Latin haçı motifi yer almaktadır. Yan haç kollarının üstünde, haç kollarının birleşme noktasından birer palmet motifi çıkmakta ve haç kollarının altında Tanrı oğlu İsa'yı simgeleyen Alfa ve omega işaretleri bulunmaktadır.

Tarih Önerisi: -

Resim 232: Çorum Müzesi bahçesi, bezemeli eser, ön görünüm

Katalog No: 154

Envanter No: 6- 509- 68?

Çizim no:-

Resim No: 232

İnceleme Tarihi: 14.07.2005, 26.04.2006

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi bahçesi

Geldiği Yer: Alaca İlçesi

Tür: -

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kabartma

Ölçüler:

(k)Y: 65 cm, (k)E: 56 cm, K: 48,5 cm

Tasvir: Büyük bir bölümü mevcut olmayan eserden geriye bir köşeye ait olduğu anlaşılan bölüm üzerinde çeşitli kalınlıkta dışbükey silmelerin çevrelediği alanın içinde spiral ve bir dalın ucunda iki sarmaşık yaprağı motifleri görülebilmektedir. Eserin ön yüzü ve kenarları ince yonu arka yüz kaba yonudur.

Tarih Önerisi: 5.- 6. yüzyıl

Resim 233: Abdalata köyü çeşmesi, haç bezemeli eser, ön görünüm

Katalog No: 155

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 233

Çizim No: -

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Merkez ilçe, Abdalata köyü çeşmesi

Geldiği Yer: Abdalata köyü

Tür: -

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kabartma

Ölçüler:

E:85,5 cm, D:86,5 cm, (m)Y:55 cm

Tasvir: Dikdörtgen formdaki eser çeşme duvarına gömülü durumdadır. Eserin ön ve üst olmak üzere iki kenarı görülebilmektedir. Ön yüzeyinde kol uçları dışbükey olarak genişleyen, kabartma olarak yapılmış haç motifi görülmektedir. Eser kaba yonudur.

Tarih Önerisi: 4.- 5. yüzyıl

Resim 234- 235: Çorum Müzesi bahçesi, bezemeli eser, ön ve arka görünümü

Resim 236- 237: Çorum Müzesi bahçesi, sağ ve sol yan yüz bezeme detay görünümü

Resim 238: Çorum Müzesi bahçesi, üst görünüm

Katalog No: 156

Envanter No: Envanterersiz

Buluntu Yeri: Çorum Müzesi bahçesi

Müzeye Geldiği Yer: Çorum civarı.

Çizim No:-

Resim No: 234- 238

İnceleme Tarihi: Temmuz 2005, Mayıs 2006

Tür: ?

Malzeme: Mermer

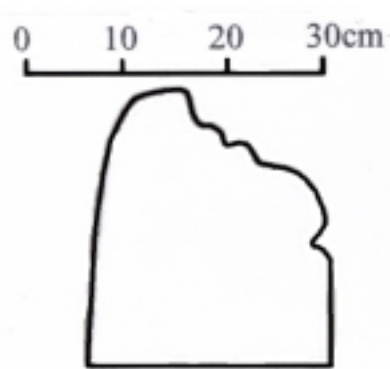
Bezeme Tekniği: Kabartma

Ölçüler:

Y: 75 cm, Ü. E:70, cm, Ü.D:61, cm, A.E:90 cm, A.D:69, cm

Tasvir: Aşağıdan yukarıya doğru genişleyen kesik piramit formuna sahip eserin kendi işlevinden farklı olarak ikinci kez kullanıldığını düşündüren bir oyuk tabanının ortasında bulunmaktadır. 50 cm çapında ve 34 m derinliğinde olan bu oyuk daire formundadır (Res. 238). Eserin dört yüzünde kabartma olarak yapılmış, farklı tasvirler yer almaktadır; Kaidenin ön yüzeyinde daire içerisinde Latin haçı motifi, haç kollarının ucu genişleyen biçimdedir (Res. 234). Arka yüzeyde Latin haçı motifi (Res. 235), sol yan yüzde bir *kantharos*dan su içen iki kuş (Res. 236) , sağ yan yüzde palmiye ağacına benzeyen bir ağacın sağında ve solunda iki kuş tasviri yer almaktadır (Res. 237). Kuş tasvirleri profilden, ağaç ve *kantharos* cepheden tasvir edilmiştir. Eser ince yonu işlenmiştir.

Tarih Önerisi:4. -5. yüzyıl

Resim 239, Çizim 32: Boğazkale Müzesi bahçesi, profilli eser, ön görünüm

Katalog No: 157

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 239

Çizim No: 32

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale Müzesi bahçesi

Tür: Mimari Parça

Tip:

Malzeme: -

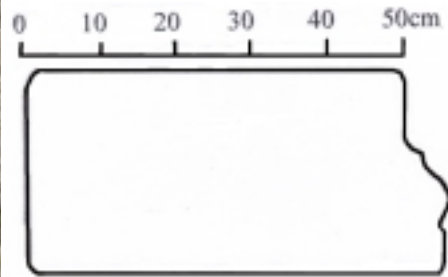
Bezeme Tekniği: Kabartma

Ölçüler:

(k)Y: 28 cm, (k)E: 42 cm, K:24 cm

Tasvir: Düz bir zemin üzerinde, 6 cm kalınlığında dışbükey formdaki silmeden sonra, arası oluk şeklinde 2 cm genişliğinde, düz profilli iki ince silme bulunmaktadır. Eserin ön yüzü düzgün işlenmiştir. Arka ve yan yüzü kırktır.

Tarih Önerisi:

Resim 240, Çizim 33: Boğazkale Müzesi bahçesi, profilli eser, ön görünüm

Katalog No: 158

Envanter No: 2- 20- 66

Resim No: 240

Çizim No: 33

İnceleme Tarihi: Ağustos, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale Müzesi bahçesi

Geldiği Yer: Boğazkale İlçesi civarı

Tür: -

Tip: -

Malzeme: Kireçtaşı

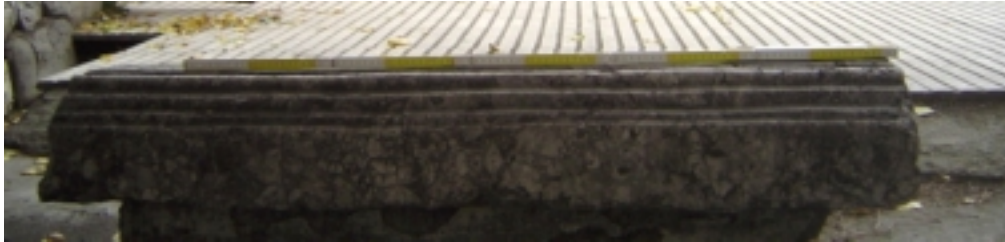
Bezeme Tekniği: Kabartma

Ölçüler:

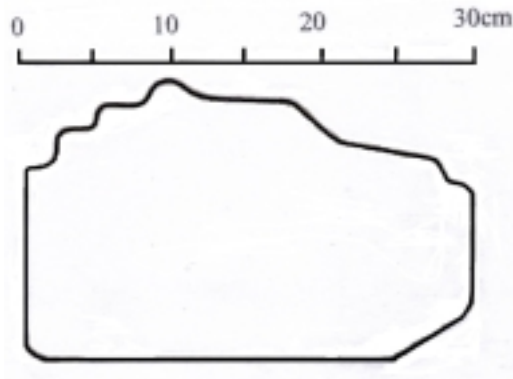
(m)Y: 27,2 cm, (m)E:82,3 cm, (m)B: 55 cm

Tasvir: Eserin üst kenardan itibaren 18 cm aşağıda dışa taşkın ince bir profilden sonra 8 cm kalınlığında dışbükey formdaki bir silme ve fazla derin olmayan ince bir yiv bulunmaktadır. İki yan yüzeyin birleşme yeri dışbükey profillidir. Eser ince yonudur. Profilin olduğu ön yüzey ince taraklı, üst kısım kaba yonudur. Arka yüz kırıktır.

Tarih Önerisi:-

Resim 241, Çizim 34: Abdalata köyü Camii bahçesi

Katalog No: 159

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 241

Çizim No: 34

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Abdalata köyü Cami bahçesi

Tür: -

Tip: -

Malzeme: Mermer

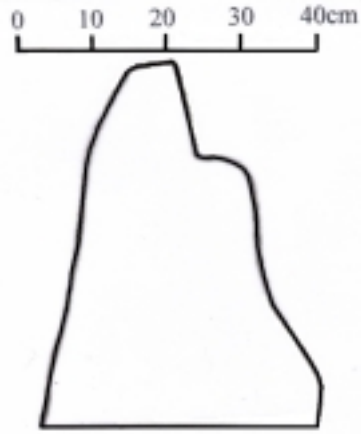
Ölçüler:

Y: 18,5 cm, (k)E:121 cm, K:30 cm

Bezeme Tekniği: -

Tasvir: Üç dik ve dar basamaklı profile dik açı yaparak, düz ve profilsiz olarak sonlanmaktadır. Sövenin bir bölümü kırıktır. Eser tüm yüzler düzgün işlenmiş ve cilalıdır.

Tarih Önerisi:-

Resim 242, Çizim 35: Merkez İlçe, Köprüalan köyü, profilli eser, ön görünüm

Katalog No: 160

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 242

Çizim No: 35

İnceleme Tarihi: Ağustos 2008

Buluntu Yeri: Merkez İlçe, Köprüalan (Gürcü) köyü

Geldiği Yer: Köprüalan (Gürcü) köyü

Tür: -

Tip: -

Malzeme: Bazalt

Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Y:49 cm, (k)E: 34 cm, K:38 cm

Tasvir: Büyük bölümü kırık olan eserin ön yüzünde, alt kenardan 35cm yukarıda, içe doğru yatay profile sahiptir. Eser yüzeyinde murçla düzeltme izleri görülmektedir.

Tarih Önerisi:-

Resim 243, Çizim 36: Merkez İlçe, Köprüalan köyü, profilli eser, ön görünüm

Katalog No: 161

Envanter No: Envantersiz

Resim No: 243

Çizim No: 36

İnceleme Tarihi: Ağustos 2008

Buluntu Yeri: Merkez İlçe, Köprüalan (Gürcü) köyü

Geldiği Yer: Köprüalan (Gürcü) köyü

Tür: -

Tip: -

Malzeme: Bazalt

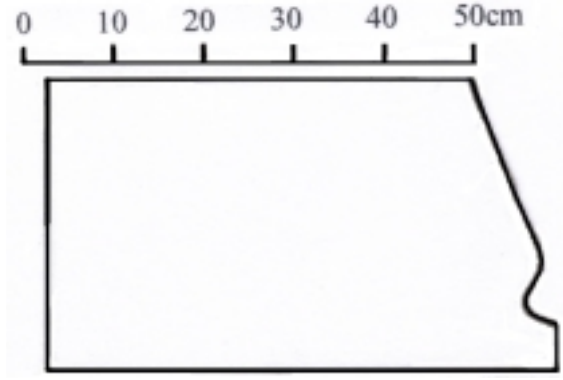
Bezeme Tekniği: -

Ölçüler:

Y:58 cm, (k)E: 96 cm, K:32,5 cm

Tasvir: Büyük bölümü kırık olan eserin ön yüzünde içe doğru profillidir. Eserde tüm yüzler kaba işlenmiştir.

Tarih Önerisi:-

Resim 244- 245, Çizim 37: Boğazkale ilçesi, Evcı köyü, profilli eser üst ve ön görünüşleri

Katalog No: 162

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 244- 245

Çizim No: 37

İnceleme Tarihi: Kasım, 2007

Buluntu Yeri: Boğazkale ilçesi, Evcı köyü, Fazlı İncekoca'nın evi

Geldiği Yer: Boğazkale ilçesi, Evcı köyü

Tür: -

Tip: -

Malzeme: Mermer

Ölçüler:

Y:32,7 cm, E: 138 cm, Ü. D:50 cm, A.D: 57,5 cm

Bezeme Tekniği: -

Tasvir: Fazlı İncekoca'ya ait evin balkonuna çıkışı sağlayan merdivenin ilk basamağı olarak kullanılan taşın bir bölümü kırıktır. Dikdörtgen prizma formundaki eserin ön yüzü profillidir. Profilli kenar ince tarakla, bu kenara bitişik dar kenar ve üst yüzey murçla işlenmiştir. Arka kenar kaba yonudur.

Tarih Önerisi:-

Resim 246: Mecitözü Lisesi, kabartma bezemeli eser, ön görünüm

Resim 247: Mecitözü Lisesi, kabartma bezemeli eser, yan görünüm

Katalog No: 163

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 246- 247

Çizim No:-

İnceleme Tarihi: Mart 2007

Buluntu Yeri: Mecitözü Lisesi Bahçesi

Geliş Yeri: Avkat Köy (Beyözü köyü)¹⁰

Tür: ?

Tip:

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kabartma ve oyma

Ölçüler:

Y: 28 cm, A.E: 66 cm, A.B: 42.4 cm, Ü.E: 59.4 cm, Ü.B: 35.8 cm

Tasvir: Dikdörtgen forma sahip olan eserin ön ve yan yüzeylerinde resme göre üst kısmında 15.5 cm yüksekliğinde, 6.6 cm uzunluğunda tek kademeli bir profil bulunmaktadır. Eserin ön yüzünde kabartma tekniğinde iç içe yer alan iki tabula ansata görülmektedir(Res. 246). Eserin her iki yan yüzeyinin ön köşelerinde bir merkezden ışınsal olarak çıkan, Çeyrek daire formunda, içleri oyuk, kenarları kabartma olarak yapılmış muhtemelen istiridye bezeme yer almaktadır (Res. 247).

Tarih Önerisi:-

Resim 248: Boğazkale ilçesi, Evci Beldesi, kabartma bezemeli parça, ön görünüm.

¹⁰ Bu bilgi Mecitözü Lisesi Müdürü Zeynel Sözen'den edinilmiştir.

Katalog No: 164

Envanter No: Envanterersiz

Resim No: 248

Çizim No:-

İnceleme Tarihi: Mart 20078

Buluntu Yeri: Boğazkale ilçesi, Evcî köyü, Mustafa Al'ın evinin bahçesi

Geldiği Yer: Mustafa Al'ın evinin bahçesi

Tür: ?

Tip:

Malzeme: Kireçtaşı

Bezeme Tekniği: Kabartma

Ölçüler:

(k)Y:55 cm, (k)E:42,5 cm, K:28,5 cm

Tasvir: Üst tarafı yarım daire formunda olduğu anlaşılan eserin büyük bölümü kırıktır.

Eser ön yüzünde kabartma olarak tasvir edilmiş dikey konumda bir mızrak ve üzerinde ucuna yakın bölümde, dışbükey formda üst üste birbirine paralel olarak 4 yay görülmektedir. Eserin sağ altında "C" harfi görülmektedir.

Tarih Önerisi:-

5. DEĞERLENDİRME

Değerlendirme bölümünde, eserler mimari, liturjik ve diğer taş eserler olmak üzere üç ana başlık altında incelenmiştir. Ana başlıklar, eser türlerine göre alt başlıklara ayrılarak incelenmiştir¹.

Bu bölümde, Bizans Dönemine ait, 18 farklı türde, toplam 164 taş eser ele alınmıştır. Bu eserlerden, 103'ü mimari, 17'si liturjik, 44'ü diğer taş eserler başlığı altında yer almaktadır.

Mimari işlevli eserler ana başlığı altında, on farklı türde taş eser bulunmaktadır. Bunlar; sütun kaidesi (Kat. No: 1- 22), postamentli sütun kaidesi (Kat. No: 23- 24), çifte sütun kaidesi (Kat. No: 25- 27), sütun (Kat. No: 28- 51), çifte sütun (Kat. No: 52- 58), sütun başlığı (Kat. No: 59- 87), çifte sütun başlığı (Kat. No: 88), paye başlığı (Kat. No: 89- 92), eşik taşı (Kat. No: 93- 95) ve çörtendir (Kat. No: 96- 103) (Tablo: 13). Sütun başlıkları, başlık tipine göre kompozit sütun başlığı (Kat. No: 59- 61), çanak sütun başlığı (Kat. No: 62- 77), sepet sütun başlığı (Kat. No: 78- 82) , tipi belirlenemeyen sütun başlığı (Kat. No: 83- 87) olmak üzere dört alt başlık altında ele alınmıştır. Mimari işlevli eserler içerisinde, sütun başlıklarının yoğun olduğu görülmektedir. Sütun başlıkları içerisinde ise çanak başlık tipi yaygındır (Tablo: 14). Sütun, çifte sütun ve postamentli sütun kaidelerinde, Attika tipi ve çeşitlemeleri görülmektedir. Katalogda incelenen Attika tipi sütun kaidelerinde üç ana grup ve biçimlenişindeki farklılıklara göre de alt tipleri tespit edilmiştir.

Liturjik işlevli eserler ana başlığı altında, templon (Kat. No: 104- 113), altar (Kat. No: 114- 115), kathedra (Kat. No: 116) ve vaftiz teknesi (Kat. No: 117- 120) olmak üzere dört ana grup altında değerlendirme yapılmıştır (Tablo: 15). Az sayıda eser olması nedeniyle templona ait farklı türler, templon ana başlığı altında, değerlendirilmiştir. Bu başlık altındaki türler; paye (Kat. No: 104- 105), paye ve sütun kaidesi (Kat. No: 106), sütun kaidesi (Kat. No: 107), sütun ve kaidesi (Kat. No: 108), sütun (Kat. No: 109),

¹ Bu başlık altında, konuya giriş niteliğinde tezde incelenen tüm eser türlerinin kısa bir istatistiksel değerlendirmesi yapılmıştır. Karşılaştırma örneklerinin bulunduğu yayınlar için, bu bölüm içerisinde yer alan eser türlerine bakılmalıdır.

sekizgen paye (Kat. No: 110- 112) ve sütun başlığıdır (Kat. No: 113). Altar alt ve üst levhası türüne ait iki eser, altar ana başlığı altında değerlendirmesi verilmiştir. Liturjik işlevli eserler içerisinde, templona ait eserlerin yoğun olduğu görülmektedir (Tablo: 16).

Diğer taş eserler grubu, zeytinyağı ve şarap işliklerinde kullanılan vida ağırlık (Kat. No: 121- 146), kırma taşı (Kat. No: 147), havan (Kat. No: 148), lahit (Kat. No: 149) ve işlevi belirlenemeyen (Kat. No: 150- 164) taş eserler olmak üzere beş alt başlık altında değerlendirmesi yapılmıştır (Tablo: 17). Bu gruptaki eserler içerisinde, vida ağırlık taşının yoğun olduğu görülmektedir (Tablo: 18).

Eserler, buluntu yerine göre dağılım yapıldığında toplam 21 farklı yer tespit edilmiştir (Harita 6). Eser sayısına göre buluntu dağılımı şöyledir; Çorum Müzesi 47 eser², Alacahöyük Müzesi bir eser³, Boğazkale Müzesi 20 eser⁴, Evcı köyü 17 eser⁵, Sungurlu İlçesi iki eser⁶, Osmancık İlçesi üç eser⁷, Temençe köyü iki eser⁸, İskilip İlçesi altı eser⁹, Elvan Çelebi köyü 13 eser¹⁰, Beyözü köyü dört eser¹¹, Figani köyü dokuz eser¹², Totali köyü dört eser¹³, Hisarkavak köyü iki eser¹⁴, Abdalata köyü onbir eser¹⁵, Hamamlıçay köyü iki eser¹⁶, Karapürçek köyü altı eser¹⁷, Cemilbey köyü bir eser¹⁸, Boğabağı köyü altı eser¹⁹, Beydili köyü iki eser²⁰ ve Köprüalan köyünde dört eser²¹. Müzelerde bulunan eserlerin envanter kayıtlarında, geldiği yer hakkında bilgi kaydı bulunmamaktadır.

² Kat. No: 1, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 19, 23, 24, 37, 38, 39, 42, 43, 44, 45, 59, 61, 62, 63, 64, 67, 68, 69, 72, 73, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 87, 91, 99, 107, 121, 127, 128, 129, 130, 150, 151, 156.

³ Kat. No: 89.

⁴ Kat. No: 2, 12, 13, 14, 15, 16, 55, 85, 86, 97, 98, 103, 108, 109, 145, 148, 151, 152, 157, 158.

⁵ Kat. No: 18, 25, 26, 27, 56, 57, 58, 88, 92, 94, 95, 115, 140, 141, 142, 162, 164.

⁶ Kat. No: 120, 130.

⁷ Kat. No: 135, 136, 149.

⁸ Kat. No: 93, 104.

⁹ Kat. No: 20, 21, 22, 35, 36, 54.

¹⁰ Kat. No: 4, 6, 76, 90, 92, 101, 105, 106, 110, 111, 112, 113, 118, 139.

¹¹ Kat. No: 66, 74, 83, 163.

¹² Kat. No: 46, 47, 48, 49, 50, 51, 65, 75, 102.

¹³ Kat. No: 40, 41, 70, 71.

¹⁴ Kat. No: 117, 138.

¹⁵ Kat. No: 28, 29, 30, 31, 32, 53, 116, 123, 133, 134, 137.

¹⁶ Kat. No: 100, 114.

¹⁷ Kat. No: 33, 34, 52, 119, 124, 125.

¹⁸ Kat. No: 60.

¹⁹ Kat. No: 131, 132, 145, 153, 155, 159.

²⁰ Kat. No: 126, 144.

²¹ Kat. No: 143, 147, 160, 161.

Tez kapsamında değerlendirmesi yapılan taş eserlerin, 68'i müzelerde, 71'i arazide dağınık halde bulunmakta ve 25 eserinde yapılarda devşirme olarak kullanıldığı görülmektedir.

İncelenen örneklerden, 58'si bezemeli ve 106'sı bezemesizdir. Mimari işlevli eserlerden 30'u²², liturjik işlevli eserlerden onbiri²³ ve diğer taş eserlerden 17'si²⁴ bezemelidir.

Mimari işlevli eserler grubunda bezemeler; sütun, paye başlığı ve çörten türündeki eserlerde görülmektedir. Liturjik işlevli eserler grubunda; templon payesi, sekizgen destek, sütun başlığı, altar alt ve üst tablası, kathedra ve vaftiz teknesi türündeki örnekler bezelidir. Diğer taş eserler grubunda; zeytinyağı ve şarap işliklerinde kullanılan vida ağırlık taşları üzerinde ve işlevi tespit edilemeyen eserler üzerinde bezemeler mevcuttur.

Değerlendirmesi yapılan eserlerin yüzeyinde görülen bezemeler, hayvan figürü, nesne, bitkisel, geometrik ve sembolik motiflerden oluşmaktadır. Bitkisel motif olarak, akantus yaprağı²⁵, sarmaşık dalı²⁶, yaprak²⁷, palmet²⁸, başak²⁹, çelenk³⁰, altı yapraklı çiçek³¹, hayat ağacı³²; geometrik motif olarak, godron (yiv+ okucu)³³, yumurta ve okucu³⁴, zikzak³⁵, dalga³⁶, madalyon³⁷, halat³⁸, yiv³⁹, soffit⁴⁰, rhombus⁴¹, spiral⁴², tabula ansata⁴³;

²² Kat. No: 59- 77, 82, 83, 87- 90, 92, 101, 102.

²³ Kat. No: 104, 105, 106, 110, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119.

²⁴ Kat. No: 121, 126, 129, 130, 133, 138, 144, 145, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 163, 164.

²⁵ Kat. No: 59, 60, 61, 77, 83, 84, 85, 86, 87, 89.

²⁶ Kat. No: 70, 115, 129, 144.

²⁷ Kat. No: 60, 82,

²⁸ Kat. No: 61, 67, 69, 74, 88, 116.

²⁹ Kat. No: 75, 90.

³⁰ Kat. No: 74.

³¹ Kat. No: 121.

³² Kat. No: 156.

³³ Kat. No: 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 90, 92.

³⁴ Kat. No: 59.

³⁵ Kat. No: 71, 72, 73, 76.

³⁶ Kat. No: 68, 73.

³⁷ Kat. No: 71, 72, 73, 74, 75, 90, 116, 118, 119, 121, 126, 129, 130, 133, 138, 144, 151, 153, 156.

³⁸ Kat. No: 72, 73.

³⁹ Kat. No: 82, 88.

⁴⁰ Kat. No: 67, 104- 106, 111, 112.

⁴¹ Kat. No: 150.

⁴² Kat. No: 70, 96, 97, 98, 154.

⁴³ Kat. No: 163.

hayvan figürü olarak, kuş⁴⁴; nesne olarak, kantharos⁴⁵; sembolik motif olarak da Latin⁴⁶, Malta⁴⁷ ve Yunan⁴⁸ haçlarının değişik kompozisyon düzenlemeleri içerisinde görülmektedir. Bu motifler Erken Hristiyanlık döneminden itibaren görülmekte olup, Bizans sanatında da kullanımına devam edilmiştir.

Bitkisel bezemelerde natüralist ve stilize olmak üzere iki farklı üslup görülmektedir. Sütun başlıkları üzerinde yer alan akanthus yaprakları (Kat. No: 59- 61), Altar üst tablası kenar yüzeyinde bulunan üzüm ve yapraklarıyla asma dalı (Kat. No: 115) natüralist üsluptadır. Kat. No: 77'deki çanak başlık yüzeyindeki akanthus yaprakları ve türü anlaşılamayan muhtemelen palmiye yaprağı (Kat. No: 82) stilize işlenmiştir.

Çorum ilinde ele geçen kompozit başlıklar üzerinde görülen, akantus yaprak dişleri ince ve sivridir. İnce dişli akantuslu, kompozit başlıklar, yayınlarda "Theodosian" tipi başlıklar olarak geçmektedir (Kautzsch 1936, s. 37). Bu tip başlıklar Erken Hristiyanlık ve Bizans Döneminde tüm Akdeniz bölgesinde yaygın olarak kullanılmıştır. Başkent örnekleriyle karşılaştırıldığında yaprak işlenişi ve yüzeyin bezenmesinde daha sade bir görünüme sahip oldukları görülür. Taş eserlerde geleneksel başkent uygulamalarının taşrada taklit edildiği bilinmektedir.

Başlıklar üzerinde yaygın olarak görülen bezeme yiv ve ok ucunun dönüşümlü olarak birlikte kullanıldığı, godron motifidir (Kat. No: 61- 76). Bu bezeme, çanak tipteki başlıklar üzerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Çorum ilinde ele geçen godron motifli başlıklardan beşi haricinde (Kat. No: 62- 66) diğerlerinin abakus bölümleri bezelidir. Bu başlıkların benzerleri Amasya ilinde tespit edilmiştir. Birbirine komşu olan iki şehirde ele geçen benzer örnekler, aynı atölye de üretilmiş olduklarını düşündürmektedir. Godron motifi olarak tanımlanan bu bezemenin erken bir örneği, 5. yüzyıla tarihlendirilen, İstanbul Aya Sofya Kilisesi'nin Propylaeum'una ait bir kornişte, Haigia Eirene kilisesi apsisi önünde duran, 5. yüzyıla tarihlendirilen bir paye yüzeyinde

⁴⁴ Kat. No: 156.

⁴⁵ Kat. No: 156.

⁴⁶ Kat. No: 70, 117, 133, 145, 152, 153, 155, 156.

⁴⁷ Kat. No: 71, 72, 73, 75, 90, 116, 121, 126, 129, 130, 138, 144, 151.

⁴⁸ Kat. No: 74.

ve Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunan 5.-6. yüzyıla tarihlendirilen, saçak silmesi üzerinde görülmektedir.

Liturjik işlevli eser türlerinden biri olan templona ait sütun ve payeler üzerinde soffit bezeme yaygındır (Kat. No:104, 105, 106, 110). Soffit motifi, Erken Hristiyanlık Döneminden itibaren, Bizans sanatında görülmektedir. Erken dönemde yalnızca profillerle hareketlendirilmiş soffit motifi yaygın olarak kullanıldığı görülürken Orta Bizans Dönemi yapılarında soffit içinin Dönemin beğeni anlayışına göre bezendiği örnekler bilinmektedir.

Vaftiz tekneleri (Kat. No: 117- 119) ile zeytinyağı ve şarap işliklerinde kullanılan vida ağırlık taşları üzerinde haç bezeme yaygın olarak kullanılmaktadır (Kat. No: 121, 126, 129, 130, 133, 138, 144, 145).

Eserler üzerindeki bezemeler kabartma, oyma ve kazıma tekniğinde işlenmiştir. Bu teknikler içerisinde kabartma tekniğinin kullanımının yaygın olduğu görülmektedir.

Malzeme olarak incelenen eserlerin, 20'si mermer⁴⁹, ikisi granit⁵⁰, ikisi kumtaşı⁵¹, 16'sı bazalt⁵² ve 142'si kireçtaşıdır⁵³. Bölgede ele geçen eserlerde kireçtaşının yoğun olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kireçtaşı, bölgeden çıkan malzeme olmalıdır. Hititler döneminde kurulan bir kent olan Hattuşa kenti surları ve bina temelleri taştan yapılmıştır. Bu yoğunlukta taş kullanımı bölgede taş ocaklarının varlığına işaret etmektedir. Fakat antik dönemde, bölgede taş veya mermer ocağının olup olmadığına dair herhangi bir bilgi mevcut değildir. Mermerlerden, 13'ü beyaz (Kat. No: 8, 48, 57, 61, 67, 84, 93, 94, 95, 104, 118, 120, 162), biri açık pembe (Kat. No: 6), ikisi gri ve beyaz taneli (Kat. No: 107, 159) ve dördü açık gri (Kat. No: 73, 90, 114, 116) renktedir. Beyaz renk mermerler, Prokonnesos (Marmara Adası) mermer ocağından getirilmiş olmalıdır.

⁴⁹ Kat. No: 6, 8, 48, 57, 61, 67, 73, 84, 90, 93, 94, 95, 104, 107, 114, 116, 118, 120, 159, 162.

⁵⁰ Kat. No: 35, 71.

⁵¹ Kat. No: 128, 135.

⁵² Kat. No: 11, 15, 20, 21, 22, 31, 66, 79, 101, 117, 122, 124, 130, 143, 160, 161.

⁵³ Kat. No: 1- 5, 7, 9- 10, 12- 14, 16- 19, 23- 30, 32- 34, 36- 47, 49- 56, 58- 60, 62- 65, 68- 70, 72, 74- 78, 80- 83, 85- 89, 91, 92, 96- 100, 102, 103, 105- 106, 108- 113, 115, 119, 121, 123- 127, 129, 131- 134, 136- 142, 144- 158, 163, 164.

Çorum İli içerisinde ele geçen taş eserler, karşılaştırma örneklerinin eşliğinde form, bezeme ve malzeme bakımından incelenerek, tarihlendirilme önerisi getirilmiştir. Bu çalışma sonucunda eserlerin, 4.- 11. yüzyıllar arasındaki dönemi kapsadıkları görülmektedir. Bu eserler içerisinde 5.- 6. yüzyıllara tarihlendirilen örneklerin yoğunlukta olduğu anlaşılmaktadır.

5. 1. MİMARİ İŞLEVİLİ TAŞ ESERLER

Katalogda sütun kaidesi, postamentli sütun kaidesi, çifte sütun kaidesi, sütun, çifte sütun, sütun başlığı, paye başlığı, çifte sütun başlığı, eşik taşı, çörtlen olmak üzere on farklı türde mimari işlevli eser bulunmaktadır. Bu grupta yer alan eser sayısı toplamı 102 olup, bunun 22'si sütun kaidesi, ikisi postamentli sütun kaidesi, üçü çifte sütun kaidesi, 24'ü sütun, yedisi çifte sütun, 29'u sütun başlığı, biri çifte sütun başlığı, dördü paye başlığı, üçü eşik taşı ve yedisi çörtendir (Tablo 14). Mimari işlevli eserler içerisinde sütun başlığı, sütun kaidesi ve sütun türlerinin yoğun olduğu görülmektedir.

Eserler buluntu yerine göre dağılım yapıldığında 13 farklı yer tespit edilmiştir. Bunlar; Beyözü, Figani, Totali, Temençe, Evci, Hamamlıçay, Karapürçek, Abdalata, Cemilbey köyleri ile Osmancık ve İskilip ilçeleridir. Çorum, Boğazkale ve Alacahöyük müzeleri olarak tanımlanan eserlerin geliş yeri belli bilinmemektedir. Bu yerlerde ele geçen eserlerin varlığı Bizans Dönemi yerleşimlerini göstermektedir (Tablo 13).

Bu grup içerisinde yer alan eserlerden 13'ü mermer (Kat. No: 8, 48, 49, 50, 51, 57, 67, 71, 84, 90, 92, 93, 94), dokuzu bazalt (Kat. No: 11, 15, 20, 21, 22, 31, 66, 79, 101) biri granit (Kat. No: 73) ve 86'sı kireçtaşıdır. Mermerlerden 13'ü beyaz (Kat. No: 8, 11, 48, 49, 50, 51, 57, 67, 71, 84, 92, 93, 94), biri gri (Kat. No:90) ve biri beyaz- pembe renklidir (Kat. No: 73). Mimaride kireçtaşının yaygın bir malzeme olarak kullanıldığı görülmektedir (Tablo 13).

5. 1. 1. Sütun Kaidesi

Kaideler taşıdığı türün ismine göre; sütun kaidesi, paye kaidesi, çifte sütun kaidesi, *postamentli* sütun kaidesi gibi farklı adlar almaktadır.

Katalogda incelenen sütun kaidelerinin toplam sayısı 22 olup, üç farklı tipte biçimlendirildikleri görülmektedir (Kat. No:1- 22).

Değerlendirmemizde Yıldız Ötüken tarafından yapılan tipolojik inceleme örnek alınmıştır. Ötüken, Bursa ili ve çevresinde yapmış olduğu araştırmada sütun, çifte sütun, *postamentli* sütun, paye, templon ve kiboriumlarda kullanılan sütun kaidelerini tipolojik olarak değerlendirmiştir. Ötüken, kaideleri başlıca üç ana tip altında toplamış ve kaidelerin biçimlenişindeki farklılıklara göre alt tiplerden oluşan bir gruplandırma yapmıştır (1996, s. 160- 163). Bu tipoloji içersinde, ilk grubu oluşturan ve tip “A” olarak tanımlanan kaideler Attika tipinde olup; plinthos, torus, trokhilos ve boyun bölümlerinden oluşmaktadır. Bu tipin iki çeşitlemesi bulunmaktadır. Tip A1; plinthos, torus, trokhilos, torus, trokhilos, boyun, Tip A2; plinthos, torus ve boyun bölümlerinden oluşmaktadır İkinci kaide grubunu oluşturan B tipi ise; plinthos, torus ve boyun bölümlerinden oluşmaktadır. “*Rohform basen*” olarak adlandırılan bu grup işlenmesi tamamlanmamış eserleri kapsamaktadır. Bu tipin en belirgin özelliği torusun konik formu olarak bırakılmış olmasıdır. Üçüncü ve son grubu oluşturan Tip C; plinthos, torus, boyun bölümlerinden oluşmaktadır. Bu tipin belirleyici özelliği torus yarım küre şeklinde bir forma sahiptir. Bu tipin iki farklı alt tipi bulunmaktadır: Tip C1; yüksek plinthos, torus, torus ve boyun, Tip C2; torus ve boyun bölümlerinden oluşmaktadır (Ötüken 1996, s. 152- 163).

Katalogda ele alınan toplam 22 kaidenin tipolojik olarak incelenmesi sonucunda üç ana grup ve biçimlenişindeki farklılıklara göre de alt tipleri tespit edilmiştir. Her ana tip farklı bir harfle, alt tipleri ise ana tipi belirleyen harfin yanına eklenen bir rakamla verilmiştir.

Tip A: Tip A içersinde yer alan kaideler, Attika tipindedir. Roma mimarisinden kaynaklanan ve Erken Hıristiyanlık Dönemi yapılarında yaygın olarak kullanılan Attika kaideler genellikle plinthos üzerinde dışbükey formdaki çift torus arasında içbükey formda bir trokhilos ile biçimlenir (Saltuk 1997, s. 85). Attika tipindeki kaidelerin biçimlenişindeki ana öğeler değişmemekle birlikte, zamana ve yöreye göre bazı değişiklikler gösterebilmektedir. Katalog içerisinde yer alan Attika A tipi kaideleri, aşağıdan yukarıya doğru sıralandığında; Plinthos, Torus, Trokhilos ve torus bölümlerinden oluşmaktadır. Dik açılı plinthos üzerinde yer alan dışbükey forma sahip birinci torus; dikey, ince bir profille sonlanmaktadır. Torusdan sonra içbükey forma sahip trokhilos gelmektedir. Trokhilostan sonra yer alan ikinci torus dikey profile sahip olup, fazla derin olmayan, ince bir yivle ikiye bölünmekte ve adeta iki halka şeklini almaktadır. Bu tipe ait 3 örnek bulunmaktadır (Kat. No: 1- 3)

Tip A'nın bir başka çeşitlemesi olduğunu düşündüğümüz için aşağıda anlatılan grup tip A1 olarak adlandırılmıştır. Bu tipte, sadece ikinci torusunun biçimlendirmesi, tip A'dan farklıdır.

A1: Bu grupta 3 örnek bulunmaktadır (Kat. No: 4- 6) .Bu alt tipin belirleyici özelliği ikinci torusun ve boyun bölümünün şekillenişindeki farklılıktır. Kat. No:4'de; İkinci torus, içe doğru eğimli bir profille boyun bölümüne bağlanmaktadır. Kat. No: 5- 6'da ise torus ve boyun bölümü birleşiktir. Eserlerin ikinci torus bölümlerinde tip A'da olduğu gibi dikey profillidir. Fakat Tip A'da ikinci torusu ikiye bölen ince bir yiv bulunmaktadır. Tip A1'te ise bu yiv mevcut değildir. Bu tipin form biçimleniş bakımından benzer örneği tespit edilememiştir..

Tip B: Bu tipe ait 5 sütun kaidesi bulunmaktadır (Kat. No: 7- 11). Düz, profilsiz plinthos üzerinde dik açılı forma sahip torus, boyuna doğru eğik bir profille daralmaktadır. Bu tip altında gruplandırılan örnekler incelendiğinde kaide formunun daha basit tasarlanmış olduğu söylenebilir. Bu grup kaide Kramer ve Ötüken tarafından, işlenme şeklinin kaba hatları nedeniyle "*Rohform basen*" olarak adlandırılmıştır (Kramer 1970, s. 271- 278; Ötüken 1996, s. 161). Alpaslan ise kaideler üzerinde yapmış olduğu bir çalışmada bu tipteki üç kaideyi "Basit formlu kaide" olarak tanımlamıştır

(Alpaslan 2001, s. 273- 274, Levha VIII, Resim 13, Levha IX, Resim 14,15). Asgari tarafından Prokonnesos (Marmara Adası) mermer ocaklarında yapmış olduğu kazı çalışmasında ele geçen kaide buluntularına göre Attika kaidelerinin yapım aşamalarını gösteren bir çizim şeması hazırlanmıştır. Bu çizim şemasına göre B tipi kaideler işlenmesi tamamlanmamış veya yarım kalmış eserler olarak gösterilmiştir (Asgari 1992, s. 73- 80, Fig. 8- 9).

Tip C: Plinthos, torus ve boyun bölümlerinden oluşmaktadır. Dik açılı, Profilsiz Plinthos üzerinde dışbükey forma sahip torus, dik ve ince bir profile sahiptir. Boyunla birleşme noktasında kademeli olarak daralmaktadır. Bu tipe ait 5 örnek bulunmaktadır (Kat. No: 12- 16).

Tip C1: Tip C'nin bir çeşitlemesi olan bu alt tipin ayırt edici özelliği torusun şekillenişindeki farklılıktan kaynaklanmaktadır; torusun tabanı dik açı yaptıktan sonra, dışa doğru taşarak dışbükey bir kavis çizmekte ve bu kavis boyuna doğru daralarak devam etmektedir (Kat. No:17- 22). Form biçimlenişi bakımından bu tipin benzeri görülmemiştir. Muhtemelen biçimlenişi yöresel özellik göstermektedir.

Tip C ve C1'in form bakımından en yakın benzer örneği Kumbaba (Şile) (Peschlöw 2002, s. 467- 469, Abb. 13, f-h, Kat. 134) tespit edilmiştir. Tip C Attika tipinden çıkmış bir çeşitlemedir. Yayınlarında bu tipe çok az yer verilmiş ve tanımlaması yapılmamıştır.

Katalogda incelenen sütun kaideleri boyutlarına göre incelendiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır; Sütun kaidelerinin çapları ortalama 27,4 cm- 54 cm arasında değişmektedir. Katalogda yer alan taş eserler arasında en küçük kaide çapı 27,4 cm'dir (Kat. No: 16), en büyük çap ise 54 cm'dir (Kat. No: 2). Kaide çaplarının 30- 40 cm arasında yoğunlaştığı görülmektedir (Kat. No: 1, 3, 4, 6, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 17, 18). Yayınlarında Attika tipi kaide çaplarının 24,5 cm- 74 cm arasında değiştiği görülmektedir. En büyük çap 74 cm (Tezcan 1989, s. 253, Res. 506), en küçük çap ise 24,5 cm'dir (Niewöhner 2006, s. 425, kat. 1,2) . Attika tip sütun kaide çaplarının 30- 40 cm arasında yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo 10). Rohform kaide tipinde kaide çapları 26 cm-61 cm arasında değişmektedir. Bu tipte en küçük çap 26 cm (Niewöhner 2007b, s. 10, 21,

Abb.5, kat.5), en büyük çap ise 61 cm'dir (Niewöhner 2007a, s. 203, Abb.30, Taf. 2, kat. 24). Bu tipte kaide çaplarının 30- 60 cm arasında yoğun olduğu görülmektedir (Tablo 11).

Plinthos yükseklikleri 6 cm- 17 cm arasında değişmektedir. Plinthos yüksekliği en küçük 6 cm (Kat. No:3), en büyük 17 cm olup (Kat. No:5), 8- 10 cm arasında yoğunlaşmaktadır. Kaidenin plinthos bölümünün formunun dikdörtgen (Kat. No: 1- 7, 9- 12, 14, 15, 17- 19) veya kare prizma formunda olduğu görülmektedir (Kat. No: 8, 13, 16, 20, 21) Plinthosun üzerinde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır. Benzer örneklerin plinthos formları incelendiğinde, dikdörtgen prizma formunun yaygın olduğu görülmektedir. Plinthos yükseklikleri 5 cm- 22,5 cm arasında değişmektedir (Tablo 12).

Katalogda yer alan eserler malzeme bakımından incelendiğinde kireçtaşı, bazalt ve mermer olmak üzere üç tür tespit edilmiştir. Bu türler içersinde kireçtaşının yaygın olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Mermer malzeme sadece iki kaidede tespit edilmiştir (Kat. No:6, 8). Katalog No: 6'da yer alan eser, bir mermer türü olan granit olmalıdır⁵⁴. Farklı (pembe, beyaz) renklerde tanelere sahip olduğu gözlemlenmiştir. Katalog No:8'de yer alan kaidenin mermeri ise beyaz renktedir⁵⁵.

Kaidelerin yapımında kullanılan malzemenin nereden gelmiş olduğuna dair herhangi bir bilgi mevcut değildir. Antik dönemde Çorum ili ve çevresinde bilinen mermer veya taş ocağı yoktur. Bununla birlikte Çorum iline bağlı Boğazkale ilçesinde Anadolu'da kurulan ilk devlet olan Hititler'in başkenti olan Hattuşa'da büyük boyutlu taşlardan inşa edilen kale ve yapıların varlığı, bir taş ocağının yakınlarda olması gerektirdiğini düşündürmektedir.

⁵⁴ Granit Anadolu'da 3000 yıldan beri işlenen bir taştır. Fiziksel bakımından granit genellikle açık renkli, iri taneli, bir magmatik kayadır. Granit ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Unutmaz 2006, s. 76- 81; Sür 2001, s. 120.

⁵⁵ Antik dönemde Anadolu'da beyaz renkte mermerleri ile ünlü en önemli ocak Prokonnesos ve Dokimeion (İşçehisar, Afyon)'dur. Antik mermer ocakları için bkz. Asgari 1979, s. 451- 453; Bingöl 2004, s. 12- 15.

Katalog içersinde yer alan kaidelerin üzerinde biçimlendirilme yapılırken kalan izlerinden, taban ve üst bölümlerinde murç diğer yüzlerde ise tarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Kaidelerin, üstlerine konulan sütunlarla bağlanması sağlayan kurşun akıtma yuvaları kaidenin üst yüzeyinin merkezinde açılmaktadır. Katalogda yer alan 22 kaidenin 8'inde kurşun akıtma yuvası tespit edilmiştir (Tablo 6) (Kat. No: 1, 3, 5, 6, 8, 9, 16, 19). Kat. 19'da ki kaide üzerindeki kurşun akıtma yuvasının içi ve üzeri harçla doldurulmuş olduğu için biçimi ve ebatları, Kat. 8 ve 16'nında içleri harçla doldurulduğu için derinlikleri tespit edilememiştir. Kurşun akıtma yuvalarında, daire ve kare olmak üzere iki farklı şekilde olduğu ve daire şeklinin yaygın olduğu görülmüştür. Daire şekli altı eserde (Kat. No: 1, 3, 5, 6, 8, 9); kare şekli bir eserde (Kat. No: 16) tespit edilmiştir. Daire şeklindeki kurşun akıtma yuvalarında çap ölçüleri 3,9- 8,5cm arasında değişmektedir. En küçük çap sütun kaidelerinde 3,9 cm'dir (Kat. No: 9), en büyük çap ise 8,5 cm'dir (Kat. No: 1). Kurşun akıtma yuvası yüksekliği 4,5 cm- 7,2 cm arasında değişmektedir. Katalogda yer alan kaidelerin dördünde kurşun akıtma yuvası mevcut değildir. Bu eserlerden 4'ü sütun kaidesi (Kat. No: 7, 9, 11, 18). Boğazkale Müzesi'nde bulunan 6 eser sergileme koşullarından dolayı (Kat. No: 2, 11- 15), 5 eserde devşirme olarak kullanılmasından dolayı (Kat. No: 4, 17, 20- 22) kurşun akıtma yuvasının olup olmadığı tespit edilememiştir (Tablo 6). Katalogda yer alan eserler içersinde bir eserde kurşun akıtma kanalı mevcuttur. Kat. No:3'teki sütunun üst yüzeyinin merkezinde yer alan kurşun akıtma deliğinin karşılıklı eksenlerinde 2 cm genişliğinde, 0,6 cm derinliğinde kurşun akıtma kanalları bulunmaktadır. Benzer örneklerle ait kurşun akıtma yuvası formları incelendiğinde daire formunun yaygın olduğu görülmüştür. Bu eserlerin kurşun akıtma yuvası çaplarının 4 cm-10 cm, derinliklerinin de 2 cm- 14 cm arasında değişmektedir.

Sütun kaidelerin bulunduğu yerler kesin tarihlendirme yapılmasına dair herhangi bir ipucu vermemektedir. Müzelerdeki örneklerde de envanter bilgisi yeterli değildir. Bu nedenle eserlerin tarihlendirmesinde form özellikleri ve benzer örneklerden yararlanılmıştır.

Roma İmparatorluğunun hüküm sürdüğü topraklarda yaygın olarak kullanılan sütun kaideleri, Attika tipindedir. Bu tip kaidelerin biçimlenişindeki ana öğeler (Plinthos, torus, trokhilos) değişmemekle birlikte, bu öğelerin zamana ve yöreye göre bazı farklılıklar gösterebilmektedir. Bu tip kaideler, Erken Hıristiyanlık Döneminden itibaren Bizans sanatında başta Başkent İstanbul olmak üzere, tüm eyaletlerde yaygın olarak kullanılmaya başlandığı görülür (Ötüken 1996, s. 161; Niewöhner 2007, s. 171).

Katalogda A tipi kaidelerin, 532 yılına tarihlendirilen İstanbul Ayasofya Kilisesi (Kleinbauer, White, Matthews 2004, s. 22, 23), Yunanistan'da 450 yılına tarihlendirilen Selanik Akheiropoietos Bazilikası'nda nefleri ayıran sütun kaidelerinde (Orlandos 1952, s. 266- 272, Çiz. 21; Mango 2006, s. 56, Res. 48) ve 5.yüzyıla tarihlendirilen Qalbloseh Bazilikası'nın (Suriye) apsis pencere kemerini taşıyan sütunların kaidesinde (Mango 2006, s. 114, 116) günümüze ulaşan in situ durumdaki benzer erken örnekleridir⁵⁶. Ayrıca İstanbul'da, Sarayburnu civarında (Tezcan 1989, s. 352, Res. 406, 504), Şile'de, (Peschow 1977/1978, s. 326, Nr.34, Taf.116/3), Bursa ve çevresinde (Ötüken 1996, s. 152- 155, Abb.32 Taf.24/ 1- 4, Taf. 25/ 1, 5, 6), Aizanoi'de (Kütahya/Çavdarhisar) (Niewöhner 2007a, s. 201- 202, Taf.1/3, 10), Milet'de (Niewöhner 2007b, s. 9, Abb. 1- 3) ve Akşehir Arkeoloji Müzesi'nde (Yıldırım 2006, s. 26- 29, Kat. No: 1- 6) 5.- 6. yüzyıla tarihlendirilen benzer örnekleri görülür. Katalog içerisinde yer alan Attika tip A ve A1 kaideleri benzer örneklerin yardımıyla 5- 6. yüzyıla tarihlendirilmiştir (Kat. No: 1- 6).

Katalogda “tip B” olarak adlandırılan eserlerin, yaklaşık 5.-6. yüzyıllar arasına tarihlendirilen benzer örnekleri, İstanbul'da, Aziz İoannes Studios Bazilikası'nın(450) neflerini ayıran sütun kaidelerinde (Mathews 1976, Fig.15,3; Peschow 2006, s. 54, Fig.2), Sergios ve Bakhos Bazilikası'nda (527- 536) (Mathews 1976, Fig.24- 29), Ayasofya kilisesi (532) propylaionunda, Topkapı Sarayı ve Sarayburnu Çevresi'nde (Tezcan 1989, s. 352, Res. 401, 505), Şile'de (Peschow 1977/1978, s. 30- 32, Nr. 325, Taf. 116/1, 3), Marmara Adası Prokonnesos mermer ocakları kazısında ele geçmiştir. Anadolu'da, Bursa ve çevresinde (Ötüken 1996, s. 161- 163, Taf.26/1, 4, Abb. 34, 35),

⁵⁶ Bu tip kaide 2. yüzyılın ortalarında Anadolu'da tapınak ve sivil mimarisinde de yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Bkz. Mansel 1978, Res. 16, 136, 137, 271, 273 v.d.; Radt 2001, s. 232- 235, Res.179, 183 v.d.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde (Alpaslan 2001, s. 273- 274, Lev. VIII, Res. 13, Lev. IX, Res. 14,15), Aizonoi ve (Niewöhner 2007a, s. 171- 172, 201,205, Abb.22- 27, Taf.1- 2/12- 27), Milet'de (Niewöhner 2007b, s. 10, 12, 21, 26, Abb.4,5, 16) ve Anadolu dışında Yunanistan'da Selanik Acheiropoietos ve Phillippi Bazilikası (Orlandos 1952, s. 270, Res. 218,6) benzer örnekleri mevcuttur. Katalogdaki B tipi örnekler, benzer örneklerin yardımıyla 5.-6. yüzyıla tarihlendirilmiştir (Kat. No: 7- 11) C tipi ve onun bir alt tipi olan C1'de yer alan sütun kaidelerinin yayınlarda benzer örneği tespit edilememiştir. Tip C ve C1, Attika tipinden türeyen bir tip olduğu düşünülerek 5.-6. yüzyıl tarihlendirme önerisi yapılmıştır (Kat. No:12- 22).

5. 1. 2. Postamentli Sütun Kaidesi

Katalogda, postamentli sütun kaidesi türünde 2 eser vardır (Kat. No: 23- 24). Postament ve sütun kaidesi bölümlerinden oluşan, monolit olarak yapılmış bu eserler farklı biçimlendiriliş özelliklerine sahiptirler. Kat. 23'deki eserin dörtgen prizma biçimli postament gövdesi formuna sahip olup, gövdenin alt ve üst kenarları dışa doğru taşkın yatay eğimli profilleri bulunmaktadır (Res. 23, Çiz. 23). Bu eserin postament bölümünün benzeri Çavuşköy Camiinde (Bursa) (Ötüken 1996, s. 165, Abb. 40, Kat. MKP 25) ve Denizli'de ele geçmiştir (Söğüt, Sezgin, Yılmaz 2009, s. 364, 367, Res.2 / Kat. No:2, Res.5 / Kat. No:8). Kat. 24'deki eserin postament gövdesi, dikdörtgen prizma formunda olup, bir yüzünde muhtemelen sonradan açılmış, yuvarlak formda bir oyuk bulunmaktadır (Res. 24, çiz. 24).

Kat. 23'deki sütun kaidesinin plinthos bölümü mevcut iken, kat. No 24'deki eserin plinthos bölümü yoktur. Her iki sütun kaidesinin form biçimlenişi aynıdır; yuvarlak profilli tek torus boyuna doğru daralmaktadır. Postamentli sütun kaideleri, katalogdaki sütun kaideleri tipolojik değerlendirmesi içerisindeki tip C1 ile benzerlik göstermektedir. Attika sütun kaidesinin bir çeşitlemesi olan tip C1, 5.-6. yüzyıllar arasına tarihlendirilmektedir. Bu nedenle Kat. No:23 ve 24'deki eserler 5. -6. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir.

5. 1. 3. Çifte Sütun Kaidesi

Katalogda, Attika tipinde olan 3 çifte sütun kaidesi bulunmaktadır (Kat. No: 25- 27). Çifte sütunlar profil benzerlikleri bakımından, katalogda sütun kaidesi tipolojik değerlendirmesine göre Attika tipinin alt tipleri olan tip A1 (Kat. No:25- 26) ve tip C1 (Kat. No:27) ile benzerlik göstermektedir. Katalogda tip A1 ve C1, Attika sütun kaidesinin çeşitlemeleri olarak değerlendirilmiş ve 5.-6. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir. Bu nedenle Kat. No: 25, 26 ve 27'deki eserler 5.- 6. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir.

Kat. 25'teki çifte sütun kaidesinin plinthos bölümünün bir kenarının ekseninde 13,5cm genişliğinde, 7,5cm yüksekliğinde, dikdörtgen biçimli çukur bir alan yer almaktadır. Kaidelere açılan bu tip oyuklar, Levhaların yerleştirilmesi amacıyla açılmış olmalıdır. Sütun kaideleri ve çifte sütun kaidelerinde bu tip oyukların benzerleri Selanik, Acheiropoietos (450 yılı), Efes St. Ioannes Bazilikası'nda (450 yılı) ve İznik Ayasofya kilisesi'nde bulunmaktadır (Ötüken 1996, s. 160, Abb.37 a-b, Taf. 26,5, Kat. İz. 39e; Peschlow 2006, s. 53- 55).

5. 1. 4. Sütun

Katalogda, sütun türünde 24 eser bulunmaktadır (Kat. No: 28- 51). Sütun çapları 23 cm- 54,5 cm arasında değişmektedir (Tablo 7). En küçük çaplı sütun 27 cm (Kat. No: 44), en büyük çaplı sütun 54,5 cm'dir (Kat. No: 42). Sütunlar, Bizans dini mimarisinde 5. yüzyıldan itibaren bazilika planlı yapılarda naos bölümünü neflere ayıran destek dizelerinde ve 6. yüzyılda ise kubbeli bazilika planlı yapılarda kubbeyi taşıyıcı destek elemanı olarak kullanılmıştır. Sütunlar işlevsel olarak incelendiğinde, yapının örtüsünü taşıması bakımından çaplarının ve yüksekliklerinin önemli olduğu görülmektedir. Yapının plan özelliğine ve büyüklüğüne orantılı olarak sütun ölçüleri değişmektedir. Örneğin İznik Ayasofyası kilisesi'nde kullanılan bir sütunun çapı 72 cm iken (Ötüken 1996, s. 133; Kat. No: İz 46d), Gölyazı Manastır Adası'nda yer alan H. Konstantinos kilisesi'nde ele geçen sütun gövdelerinin çapları 29-37 cm arasında değişmektedir.

(Ötügen 1996, s. 130, Kat. No: BM13, 13a, 14). Yapıda kullanılan mimari eleman ölçülerinin büyüklüğü şehir veya taşra yapıları arasındaki farklılığını da yansıtmaktadır. Bu büyüklük kavramı yapıyı yaptıran kişinin ve yapıldığı yerin önemine göre değişkenlik göstermektedir.

Alt ve üst çapları farklı olan 4 eserde, sütun alt çapları 35,9 cm -54 cm, üst çapları 33,6 cm- 51 cm arasında değişmektedir (Tablo 7). En küçük alt çap 35,9 cm ve üst çap 33,6 cm'dir (Kat. No:44), en büyük alt çap 54 cm ve üst çap 51 cm'dir (Kat. No:47). Figani köyü, Beke Kaplıcasında⁵⁷ in situ olarak bulunan bu formdaki iki sütunun, sütun başlığı ile birlikte tonozu taşıyan kemerler için destek elemanı olarak kullanıldığı görülmektedir (Kat. No: 46, 47, Res. 52, 53).

Katalog içersinde yer alan iki sütun, in situ olarak ele geçtiği için değerlendirmede ayrı bir öneme sahiptir (Kat. No 46, 47). Bu iki eserin gövde ve kaide bölümleri monolit olarak yapılmıştır. Kat. No:46'daki eserin plinthos bölümü mevcut değildir ve torusun formuna bakıldığında eserin işlenmesinin tamamlanmadığı anlaşılmaktadır. Bu tip kaideler sütun kaide tipleri içersinde "rohform" olarak tanımlanmaktadır⁵⁸. Sütun gövdeleri üzerinde yer alan sütun başlıklarının çanak başlık tipinde olduğu görülmektedir. Kat. No: 46- 47'deki sütunlar için 5.-6. yüzyıl tarihlendirme önerisi getirilmiştir.

Sütun gövde ve başlık çapları karşılaştırıldığında şu sonuçlar ortaya çıkmıştır: Kat. No: 46'daki sütunun üst çapı 49 cm iken sütun çapı 47cm, Kat. No: 47'deki. Sütunun üst çapı 54 cm iken sütun çapı 45,5 cm'dir. Kat. No: 46'da sütun başlığı çapı, sütun gövdesi çapından 2 cm, Kat. No:47'deki sütun başlığı çapı, sütun gövdesi çapından 3,5cm küçük olduğu görülmektedir. Sütun başlık çaplarının, sütun gövdelerine göre daha küçük çaplı olması akla bazı soruları getirmektedir. Bunlardan biri yapının ilk inşaatı sırasında kullanılan sütun ve başlıklarının, bugün gördüğümüz başlıklar ile aynı olup olmadığıdır. Sütun ve başlık çaplarının farklı olması, yapının ilk inşaatından daha

⁵⁷ Figani Köyü, Beke Kaplıcası hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. tez, 3. bölüm, Roma ve Bizans Dönemi Yapıları.

⁵⁸ Rohform tipi sütun kaideleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. tez, değerlendirme bölümü, sütun kaideleri.

sonraki bir dönemde onarım geçirme ihtimalini de akla getirmektedir. Bu durumda, orjinal sütun veya başlıkların değiştirilmiş olduğu için ölçü farklılıkları mevcuttur. Karşılaştırma malzemesi eksikliği bu sorulara kesin cevaplar verilmesini engellemektedir. Sütun ve başlıklarına işlevsel açıdan bakıldığında hamamda havuz olarak kullanılan bir alanda kemerlerle birlikte taşıyıcı bir öge olarak kullanıldığı görülmektedir.

5. 1. 5. Çifte Sütun

Katalogda çifte sütun türünde 7 eser bulunmaktadır (Kat. No: 52- 58). Bu eserler form bakımından aynı özellikleri yansıtmaktadırlar. Eserler boyutları bakımından incelendiğinde farklı ölçülere sahiptir. Bir eser haricinde (Kat. No:54), diğer eserler değişik yüksekliklere sahip, çifte sütun gövdesine ait kırık parçalardan oluşmaktadır ⁵⁹ (Tablo 8).

Çifte sütunlar, Erken ve Orta Bizans Döneminde kullanılmıştır (Ötüken 1996, s. 148). Erken ve Orta Bizans Dönemine tarihlendirilen Karadağ⁶⁰-Binbirkilise tonozlu bazilikalarında destek olarak çifte sütunlar kullanılmış olması bu yapıların karakteristik bir özelliğidir (Eyice 1971, s. 146). Bu tip desteklerin Anadolu'da 6.-9. yüzyıllar arasında yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Sivrihisar, Kızıl Kilise, Çukurkent kilisesi ve Çavdarlık kilisesi çifte sütunların in situ olarak görüldüğü diğer örneklerdir (Doğan, Vardar 2006, s. 227). Niğde, Andaval'da bulunan Konstantin kilisesi destekleri ile Binbirkilise örnekleri arasındaki benzerlikler bulunmaktadır. (Pekak 1997, s. 567- 592). Çifte sütunlardan bazıları daha sonraki dönemlerde bulunduğu yerlerden farklı yerlere götürülerek, devşirme olarak tekrar kullanıldığı, kullanılmayan parçaların ise bir kenara atılmış olduğu görülmektedir. Bu şekilde kullanılmış eserlere Konya (Eyice 1971, s. 155), Bursa (Ötüken 1996, s. 139- 149), Ankara (Doğan, Vardar 2006, dn.6), Kütahya, Çavdarhisar (Aizanoi) (Niewöhner 2007a, s. 177- 178, 211- 222), Milet (Niewöhner 2007b, s. 12) ve İstanbul, Manganlar Bölgesi'nde de (Tezcan 1989, s. 346-

⁵⁹ Çifte sütunların ara değerlendirmesi için bkz. tez, katalog bölümü, çifte sütun ara değerlendirmesi.

⁶⁰ Karadağ Konya ovasının güneyinde, Karaman'ın kuzeyinde yükselen tepelere sahip dağ kitlesidir.

347) rastlanmıştır. Katalogdaki çifte sütun türündeki eserler in sütü olarak ele geçmediği için benzer örnekler yardımıyla, 6.-9. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir.

Çifte sütunlar, işlevsel olarak incelendiğinde bazilika plan tipinde nefleri ayıran destek dizileri ve pencere kemerleri arasında taşıyıcı mimari eleman olarak kullanıldığı görülmektedir (Eyice 1971, s. 146; Ötügen 1996, s. 146).

5. 1. 6. Sütun Başlığı

Çorum ili ve çevresinde ele geçen sütun başlıkları dört ana başlık altında gruplandırılmış ve incelenmiştir. Buna göre ilk üç grupta eser tipleri belirleyici olmuştur. Katalogda incelen eserlerde üç farklı tip tespit edilmiştir. Bunlar; kompozit (Kat. No: 59- 61), çanak (Kat. No: 62- 77) ve sepet (Kat. No: 78- 82) tipleridir. Dördüncü grup ise kırık olduğundan, tipi belirlenemeyen örneklerdir (Kat. No: 83- 87)⁶¹.

Çorum ilinde ele geçen Bizans Dönemine ait sütun başlıkları üzerinde bitkisel, geometrik ve sembolik motiflerden oluşan bezemeler görülmektedir.

Bitkisel motiflerde iki farklı üslup görülmektedir. Bunlar;

1. Natüralist üslupta yapılmış bitki motifleri: Akantus yaprağı, sarmaşık dalı.
2. Üsluplaştırılmış bitki motifleri: Yaprak, palmet, başak.

Diğer bezemelerde; Yumurta, okucu, Zikzak, dalga, madalyon, halat, haç, yiv ve godron (yiv+ okucu) motifleri görülmektedir. Bu motiflerin değişik düzenlemeleri, sütun başlığının farklı bölümlerinde karşımıza çıkmaktadır.

⁶¹ Bizans Dönemi sütun başlıkları üzerine yapılan ilk detaylı çalışmalardan biri R. Kautzsch tarafından yapılmıştır (1936). Bu çalışmada geçen tipolojik tanımlamalar günümüzde de araştırmacılar tarafından kullanılmaya devam etmektedir.

Katalog içersinde incelenen 29 sütun başlığı içersinde malzeme olarak kireçtaşının yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu eserlerden üçü mermer (Kat. No: 61, 71, 73), 26'sı kireç taşıdır (Kat. No: 63- 66- 68, 72- 81, 73, 75- 83- 86, 87).

5.1.6.1. Kompozit Tipte Sütun Başlığı

Katalogda değerlendirilmesi yapılan kompozit başlık sayısı üçtür (Kat. No:59- 61). Çorum Müzesi bahçesinde sergilenen bu üç eserin envanter kayıtlarında geldiği yer yazılı değildir.

Kompozit başlıkların ikisinde aynı teknik ve üslup benzerliği görülmektedir (Kat. No: 59- 60). Bir başlıkta ise diğer iki başlığa göre işçilik ve üslup farklılığı bulunmaktadır (Kat. No: 61). Çorum ilinde ele geçen başlıklar, Başkent örnekleriyle karşılaştırıldığında yaprak işlenişi ve yüzeyin bezenmesinde daha sade bir görünüme sahip oldukları görülür. Taş eserlerde geleneksel başkent uygulamalarının taşrada taklit edildiği bilinmektedir (Ötüken, Parman, Doğan 2007, s. 29).

Kat. No: 59 ve 60 yer alan iki kompozit başlıkta akantus yaprak damarları matkap oyukları ile belirlenmiştir. Akantus yaprak dişleri ise ince ve sivridir. İnce dişli akantuslu, kompozit başlıklar, yayınlarda “Theodosian” tipi başlıklar olarak geçmektedir (Kautzsch 1936, s. 37). Bu tip başlıklar Erken Hristiyanlık ve Bizans Döneminde tüm Akdeniz bölgesinde yaygın olarak kullanılmıştır⁶² (Terry 1988, s. 22- 23). Matkap ile oyma tekniği kullanılan ve 5.- 6. yüzyıllara tarihlendirilen bir örnek İstanbul Arkeoloji Müzesi’nde (Fıratlı ve Metzger 1990, s. 110), üç örnek Demre’de (Temple 2001, s. 37- 39, Res. 1- 3) görülmektedir. Kat. No: 59- 60’daki başlıkların üslup ve teknik bakımından benzer örneği Uşak Müzesi’nde ele geçmiştir (Niewöhner 2007a, Lev. 55, Res. 449). Kat. No: 59 ve 60’daki eserler yaprak işleniş üslubu ve matkap tekniğinin bir arada kullanılmasından dolayı 5.-6. yüzyıllara tarihlendirilmiştir.

⁶² Yaprak dişlerinin bu şekilde düzenlendiği benzer örnekler İstanbul, Studios Bazilika’sında (Kautzsch 1936, s. 135, Lev. 27/434; Mathews 1976, s. 156, Res. 15- 20), Kilikya, Cambazlı’da (Feld 1977, s. 167; Res. No: 132d) ve Philippi, Bazilika B’de tespit edilmiştir (Kramer 1998, s. 57, Taf. 15/34).

Kat. No: 59'un ekhinus yüzeyinde, zemini oldukça derin oyulmuş, oval formda yumurta ve aralarında ritmik olarak sıralanmış, üst üste konumlanmış iki okucu motifi görülmektedir. 5.-6. yüzyıllar arasına tarihlenen kompozit tipteki sütun başlıklarının ekhinus bölümünde yumurta ve ok ucundan oluşan bezeme yaygın olarak görülmektedir (Zollt 1994, s. 204, 2006, Abb. 20/590, 21/595; Temple 2001, s. 77- 78, Res. 37).

Katalog No: 60'da, kalatos çanağı dışında bezeme ekhinus üzerinde de görülmektedir. Fakat aşınmadan dolayı yaprağın sadece alt kısmında bulunan dişler geriye kalmıştır. Küçük boyuttaki yapraklarının yan yana gelmesi ile oluşturulan süslemede yaprak dişleri ince ve küçüktür. Yaprak damarları küçük matkap oyuklarından oluşan bir çizgi şeklindedir. Ekinusta yer alan yapraklar dikey konumda, yan yana dizilmiş olup, yaprağın alt dişleri arasında daire, onun üstündeki dişler arasında üçgen şekli meydana getirerek, birleşmektedirler⁶³. Bu bezemede yaprak dişleri biri tepede, ikisi yanlarda olmak üzere toplam sayısı beştir. Bu bezemenin benzer örnekleri İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde (5.yüzyıl) (Tezcan 1989, s. 305, Res. No: 404), Leonidas Bazilikası (Korinth) (5. yüzyılın ikinci yarısı) (Brenk 1977, Res. 167a) bulunmaktadır. Bu bezemenin sütun başlıklarından başka mimari öğelerde de kullanıldığı görülmektedir. İstanbul'da Ayasofya kilisesi nefleri ayıran sütun dizilerini birbirine bağlayan kemer yüzeyinde ve Sergios Bakhos kilisesi narteks merdiveni üzerindeki kemer üzerinde bu süsleme frizi görülmektedir (Mathews 1976, s. 251, Res. 29- 12, 29- 13, 29- 14; Kleinbauer, White, Mathews 2004, s. 39- 40, 63).

Yana eğik olarak, yan yana dizilmiş yapraklardan oluşan bir başka yaprak düzenlenmesi de, Kat. No 59'un taban bileziği üzerinde ve Katalog No: 60'ın abakus ve taban bileziğinde görülmektedir. Kat. No: 59'daki örneğin taban bileziği üzerinde yer alan bezemede aşınma nedeni ile belirginliği kaybolmuştur. Biri tepede ve üçü yanda olmak üzere toplam yedi dişi bulunmaktadır. İnce ve küçük yaprak dişleri dikene benzemektedir. Kenarları derin matkap delikleri ile oyulmuştur. Yaprak damarı beş, küçük matkap oyuğu ile belirlenmiştir.

⁶³ Bkz. İdil 1976/77, s. 3, Yaprak dişlerinin birleşmesi sırasında ortaya çıkan bu daireleri "göz" olarak tanımlamıştır.

Kat. No: 61'deki eserde akantus yaprak damarı kenarları kazınmak suretiyle belirlenmiştir. Yaprak dişleri ise ince dişli yaprak üslubundadır. Kaulis çanağı yüzeyi, ortası damar çizgili, ucu yuvarlak, ince, uzun dil yaprakları ile bezelidir. Akantus yaprak düzenlenmesi ve kaulis üzerindeki bezemeler bakımından en erken örnekler 117 yılına tarihlenen Efes, Celsus Kütüphanesi ve Bergama, Trajaneum Tapınağı'nda bulunmaktadır (Başaran 1977, s. 16- 17, 47, Res. 2, 7, 8; Amiet 1981, s. 489, çiz. 21). Akantus yapraklarının işlenmesi ve üslubu bakımından 5.-6. yüzyıla tarihlenen benzer örnekleri, Bursa (Ötüken 1996, s. 193, Lev. 35/5, Seyitgazi Müzesi (Niewöhner 2007a, Lev. 55/ 451). Seyitgazi Külliyesi'nde devşirme olarak (Parman 2002, Lev. 121/161a) ve Akşehir, Seyit Mahmut Hayrani Türbesi bahçesinde (Yıldırım 2006, s. 121- 122, Kat. No: 15) müzesinde ele geçmiştir. Kat. No: 61'deki eser yaprak işleniş üslubu bakımından 5. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Katalogda yer alan kompozit tip sütun başlıklarının bezenmesinde farklı teknikler kullanılmıştır. Bu tekniklerin ilkinde taş zemin yontularak ya da oyularak motifin istenilen yerleri kabartma olarak bırakılmıştır. Motiflerin işlenmesinde ikinci bir yöntem olarak da kazıma tekniği kullanılmıştır. Diğer bir yöntem ise delik işi denilen, taş yüzeyinde derin ve küçük oyukların açılmasıdır. Taş yüzeyinin dantel gibi işlendiği bu bezeme tekniği “ajur” olarak tanımlanmaktadır. Ajur tekniğinde taş yüzeyine açılan oyukların dantel gibi dekoratif amaçla işlenmesi aynı zamanda ışık- gölge etkisi verir. Ajur tekniğini taklit etmeye yönelik olarak matkapla yapılmış örneklerle de oldukça sık rastlanmaktadır. Bunun nedeni matkapla çalışmaya göre, ajur yapımının daha ince ve uzun süreli bir çalışmayı gerektirmesidir. Eser üzerinde küçük, yuvarlak biçimli delikler matkap kullanılarak yapılan çalışmayı göstermektedir.

Kompozit tipte; akantus yaprakları, volütler ve abakus çiçekğinin yapımında yüksek kabartma tekniği kullanılmıştır. Akantus yapraklarının işlenmesinde yüksek kabartma (Kat. No: 59- 61) ve alçak kabartma olmak üzere iki farklı bezeme tekniği görülmektedir (Kat. No: 77). Yüksek kabartma tekniğinin uygulandığı örneklerde yaprak uçlarının kırık olmasına rağmen, yaprak uçlarının dışa dönük olduğu anlaşılmaktadır. Alçak kabartma tekniğinin uygulandığı akantus yaprağı ana hatları kabartma olarak verilmiştir. Yaprak damarlarının işlenmesinde farklı uygulamalar

görülmektedir. Bazı örneklerde yaprak ana damarı ve yaprak dilimlerinin damarları küçük matkap oyukları ile işlenmiştir (Kat. No: 59, 60). Bir örnekte damar kenarları hafifçe kazınmak suretiyle (Kat. No: 61), bir diğer örnekte ise yaprak ana damarı kenarları daha derin oyularak, kabartma olarak verilmiştir. Ekhinus bölümünün köşelerinde görülen volütlerin, içeri doğru daralan daire şeklindeki kıvrımlar iki örnekte matkap delikleri açılarak (Kat. No: 59- 60), bir örnekte ise kazıma yapılarak (Kat. No: 61) belirlenmiştir. Ajur tekniğinin, bir örnekte kaulis çanağı üzerinde yer alan akantus yaprak dişlerinin şekillendirilmesinde (Kat. No: 61) ve bir örnekte abakus üzerinde yer alan yapraklardan oluşan bezemede (Kat. No: 60) uygulandığı görülmektedir.

5.1.6.2. Çanak Tipte Sütun Başlığı

Katalogda, çanak başlık tipinde 16 eser bulunmaktadır (Kat. No: 62- 77). Katalogda incelenen örnekler içerisinde, bir eser haricinde (Kat. No 77) diğer örnekler teknik ve bezeme üslubu bakımından benzerlik göstermektedir.

Kat. No: 62- 76 arasındaki 15 eserin çanak yüzeyi, yiv ve aralarında ok ucu motifinden oluşan godron motifliyle bezelidir (Kat. No: 62- 76). Godron motifli olarak tanımlanan bu bezemenin bir örneği, 5. yüzyıla tarihlendirilen, Aya Sofya'nın Propylaeum'unda bir kornişte (Mathews 1976, s. 274, Res. 31- 39), Aya Eirene Kilisesi apsisi önünde duran, 5. yüzyıla tarihlendirilen bir paye yüzeyinde (Tezcan 1989, s. 149, Res. 191, 192) ve Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunan 5.-6. yüzyıla tarihlendirilen, saçak silmesi üzerinde (Tezcan 1989, s. 325, Res. 452) görülmektedir. Çanak başlık üzerinde yiv ve ok ucu motifi yerine, sadece yivlerden oluşan bezemenin yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir⁶⁴. Didyma (Didim), Milet, Bursa, Ankara, Demre, Hierapolis (Afyon, Koçhisar, Sandıklı ovası), (Philomelion) Akşehir ve Aizonia,'da (Bilecik, Çavdarhisar) 5.-6. yüzyıla tarihlendirilen, benzer örnekleri karşımıza çıkmaktadır (Peschlov 1975, s.

⁶⁴ Çanak başlık üzerinde görülen dikine açılmış oluk anlamında gelen Almanca "Kanallure" (Wulff 1912, s. 93- 98), yiv, oluk açmak anlamlarını taşıyan Almanca "Rillen" (Kautzsch 1936, s. 211- 213) ve kaval silme anlamına gelen Almanca "Pfeifen" (Peschlov 1975, s. 214- 214; Feld 1977, s. 168) kelimeleri kullanılmaktadır. Günümüzde bu tip başlıklar için Almanca Pfeifenkelckapitelle tanımlaması yaygın olarak tercih edilmektedir (Niewöhner 2007, s. 173). Bu kelime Türkçede "yivli çanak başlık" olarak çevrilmektedir. Çanak üzerindeki yiv ve ok ucundan oluşan bezeme olduğu zaman bu bezeme "godron" olarak tanımlanmaktadır. Bkz. Alpaslan 2001, s. 38.

215 Taf.38/4; Feld 1977, s. 168, Res.132f; Ötüken 1996, s. 175, Lev. 28/5; Alpaslan 2001, s. 267- 268, Res.1- 4; Temple 2001, s. 66- 67, Res. 28; Parman 2002, s. 189- 190, Lev. 118/158; Yıldırım 2006, s. 50- 51, Kat. No:33- 35; Niewöhner 2007, Lev. 3/36- 37, 4/ 38- 40, 46/397- 400). Katalogda yer alan eserler, benzer örneklerin yardımı ile 5.- 6. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir.

Yivli çanak başlıkların ortaya çıkışı konusunda farklı düşünceler bulunmaktadır. Efes ve Bergama'da örnekleri bulunan kalatos bölümü akantus yaprakları ile çevrili, kaulis bölümü ise yivlerle bezeli çanak başlıkların giderek sadeleştiği ve yivli çanak başlık tipini oluşturduğu söylenmektedir (Pralong 2003, s. 229). Bir başka düşünceye göre Suriye'de, yivli toskani tipi başlıklar, yivli çanak başlık tipi için bir örnek teşkil etmiştir (Strube 1984: 18). Bu tip başlıkların anti çağdan (Trayanus Dönemi 98- 117) bu yana Anadolu'da çok kullanıldığı bilinmektedir (Parman 2002, s. 181). Bu motifin, Milet'de bulunan Michael Kilisesi'nde sütun başlığı ve arşitravda kullanıldığı görülmektedir (Feld 1977/78, s. 119, Lev. 31/1, 31/2) Kautzsch, Feld ve Peschlow bu tip başlıkları tanımlamışlar ve 5. yüzyıl sonu ve 6. yüzyıl başına tarihlendirmişlerdir (Kautzsch 1936, s. 83; Feld 1977/78, s. 119, Lev. 31/1; Peschlow 1977/78, s. 343).

Çorum ilinde ele geçen godron motifli çanak başlıkların, abakus bölümlerinin bezemeli olması bakımından en yakın benzer örnekleri, Amasya, Merzifon Kara Mustafa Paşa Camii avlusu sütun başlıklarında devşirme olarak kullanıldığı görülmektedir. Çorum'a yakın bir yerde benzer örneklerine rastlanması, bölgede ortak bir atölye kullanımını akla getirmektedir.

Katalogda yer alan çanak başlıkların 5'i haricinde (Kat. No: 62- 66) diğer başlıkların abakuslarının bezeli olduğu görülmektedir (Kat. No: 67- 76). Bu bezemeler bitkisel ve geometrik formlardan oluşmaktadır. Bu bezeme motifleri şunlardır: soffit (Kat. No: 67), yarım daire ve içersinde okucu (Kat. No: 68, 73), palmet (Kat. No: 69, 74), Latin haçı ve ucundan çıkan sarmaşık dalı (Kat. No: 70), madalyon içersinde malta haçı (Kat. No: 71- 73,), yunan haçı (Kat. No: 74), zikzak motifi (Kat. No: 71, 72, 76), stilize yaprak bezeme (Kat. No: 74).

Kat. No: 67'deki çanak başlık abakus yüzeyinde görülen soffit motifi, Erken Hristiyanlık Dönemi templon sütun payelerinde yaygın olarak kullanılmaktadır (Ötüken 1996, s. 69 dn.30; Alpaslan 1996, s. 316- 318) . İncelenen benzer örnekler içersinde sütun başlığı abakusu üzerinde bu motif tespit edilememiştir.

Kat. No: 68 ve 73'teki çanak başlıkların abakus yüzeyinde görülen, içersinde okucu motifi bulunan, içbükey ve dışbükey yayların ritmik olarak düzenlemesinden oluşan bezeme şeridinin benzer örneği tespit edilememiştir. Bu bezemeye en yakın örnek, İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde 6. yüzyıla tarihlendirilen "Davut'un Aslanlarla dövüşmesini" tasvir eden Levhanın kenarlarını çevreleyen bezeme şeridinde görülmektedir. Fakat bu bezemede yaylar içersinde okucu motifi bulunmamaktadır (Fıratlı ve Metzger 1990, s. 154- 155, pl. 94/306a).

Katalogda yer alan çanak başlıklar üzerinde yaygın olarak görülen sembolik motif haçtır. Bu motifin sütun başlıkları üzerinde yer alması, başlıkların dini işlevli bir yapıda kullanılmış olduğunu düşündürmektedir. Hristiyan sanatında Latin ve Yunan haçı olarak tanımlanan iki haç yaygın olarak kullanılmaktadır. Latin Haç kolunda haç kollarından dikey olanın alt tarafı daha uzun, diğer kollar birbirine eşit uzunluktadır. Bu haç İsa'nın çarmıha gerilmesinde çektiği acıyı veya İsa'nın insanın günahlarını çekerek ödemesini sembolize ediyor. Yunan haçının kolları birbirine eşit uzunluğa sahiptir. Bu haç İsa'yı ve O'nun insanoğlu için kurban edilmesinden daha ziyade İsa'nın kilisesini sembolize etmek için kullanılmaktadır (Ferguson 1966, s. 164- 165). Katalogda yer alan çanak başlıkların abakusu üzerinde bir örnekte Latin Haçı (Kat. No: 70), bir örnekte Yunan haçı (Kat. No: 74) ve üç örnekte madalyon içersinde malta haçı motifi yer almaktadır (Kat. No: 71- 73). Malta haçında da Yunan haçında olduğu gibi haç kolları birbirine eşit uzunluktadır. Fakat Malta haçında haç kollarının ucu dışbükey formda genişlemektedir. Katalog içersinde yer alan haçlar madalyon içersinde bulunmaktadır. Bu madalyonların şekillendirilmesinde de farklılıklar vardır. Katalog No: 71 olan eserde ince kalınlıkta, yüzeyi düz olan, kabartma bir daire şeklinde, Katalog no 72'de halat ve Katalog no 73'de çelenk şeklinde yapılmıştır. İp ve çelenk motifinin sembolik anlatımları bulunmaktadır. Antik yarışmalarda yarışmayı kazanana galip olduğunu sembolize eden defne yaprağından yapılmış bir çelenk ile taçlandırılırdı. Aziz Paulus bu

çelengi, Hristiyanlığı kazananların taktığı çürümeyen, yok olmayan, ebedi kalacak olan çelenk ile karşılaştırmıştır (I Corinthians 9: 24- 27). Gerçekte defne yaprakları solmaz ve yeşilliğini korurlar, bu nedenle ebediyetin sembolüdür (Ferguson 1966, s. 33).

Kat. No: 70'teki eserin abakus yüzeyinde haç ve sarmaşık dalı yer almaktadır. Bu bezemede iki haç ve bu haçların alt kolunun tabanından ters yönle doğru uzanan ikişer sarmaşık dalı görülmektedir. Dalların bir ucu haçın üst koluna doğru yönelmekte ve bir yaprak ile sonlanmaktadır. Sarmaşığın diğer uçları ise abakusun ortasında birbirlerini çapraz keserek ters yönde uzamakta ve birbirine doğru dönük helezonik kıvrımlar şeklini almaktadır. Spirallerin ortasında ve alt kısmında sarmaşık dalından çıkan, yukarı doğru yönelmiş olan birer yaprak bulunmaktadır. Hristiyanlık dininde sarmaşık ölümün ve ebedi yaşamın sembolüdür. Sarmaşığın onu destekleyene sıkı sıkıya sarılması, sadakatin ve şefkatin sarmalamasını sembolize eder (Ferguson 1966, s. 33). Sarmaşık dallarından oluşan bezemenin M.Ö. 3. yüzyıl sonu 2. yüzyıl başına tarihlendirilen İskendireye'den Erosların avlanmasını tasvir eden bir mozağin çerçevesinde görülmesi Helenistik dönemden bu yana süsleme amacıyla kullanıldığı göstermektedir (Acara 2000, s. 22, Res. 6). Roma Döneminde 2. yüzyıl'a ait arşitravların bezemesinde yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir (Abbasoğlu 1994, s. 11- 12, Lev. XII). İstanbul, Sarayburnu'nda ele geçen bir korkuluk payesi üzerinde, bir kartuj içersinde birbirine dolanmış iki sarmaşık dalı görülmektedir. 5.-6. yüzyıllar arasına tarihlendirilen bu örnekte sarmaşık dalları birbirine dolanırken daireler oluşturmaktadır (Tezcan 1989, s. 353- 354, Res. 507). Sarmaşık dalı ve haç motifi farklı kompozisyonlar içersinde yaygın olarak lahitler, templon korkuluk Levhaları ve nadiren ambon korkuluk levhası üzerinde yer almaktadır. İstanbul, Topkapı Sarayı Müzesi'nde çeşme yalağı olarak kullanılmış bir lahitin ön yüzünde, ortasında Chrisma olan bir madalyonun altından çıkan iki zıt yöne doğru uzanan simetrik sarmaşık dalları bir yaprakla son bulduğu görülmektedir⁶⁵ (Tezcan 1989, s. 291- 292, Res. 385). Bazı örneklerde aynı kompozisyonda sarmaşık dalının uç kısımları birer haç ile sonlanır (Striker ve Kuban 1997, s. 321 Pl.11, 107A (İstanbul, Kalenderhane Camii); Tezcan 1986, s. 286- 288,

⁶⁵ Madalyon içersinde yer Christogram Başkent örneklerinde sık sık görülmektedir. Haç motifleri ise seyrek olarak yer almaktadır. Bunlardan bir örnek İznik Arkeoloji Müzesi'nde ve bir diğer örnek Bandırma, Yenice'de bulunmaktadır. Bkz. Ötügen 1996, s. 104, dn. 80 ve 81.

Res. 378 (İstanbul, Arkeoloji Müzesi); Thery 1988, s. 146- 150 Res. 62- 64 (Porec); Ötügen 1996, s. 88- 89, 103, Taf.10,3, Abb.15 (Gölyazı), 10,4 (Zeytinbağı, Pelekete).

Kat. 69 ve 74’de yer alan, iki çanak tipli sütun başlığının abakus bölümünde yana yana ritmik olarak dizilmiş küçük ve büyük palmetlerden oluşan düzenleme görülmektedir. Ortada bir taç ve iki yanında, birer yan yaprağı bulunan klasik Yunan formu olan basit palmet motifi, Bizans mimarisinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Palmetler bazen ilave taç yapraklarla veya kıvrık dallarla ve sıklıkla lotus gibi çiçek motifleri ile birlikte kullanılmaktadır (Kolarik 1991, s. 1565). Fakat Kat. No: 67’deki başlığın, çanak köşelerinde, birer palmet motifinin yer alması bakımından ünik bir örnektir.

Kat. No: 77’deki çanak başlık yüzeyinde görülen bezeme bakımından ünik bir örnek olup, katalogdaki diğer çanak başlıklardan ayrılmaktadır. Çanak başlık yüzeyi üzerinde yaygın olarak görülen bezeme yiv veya godron motifidir. Fakat Kat. No:77’deki çanak başlığın yüzeyi, kalatos çanağının alt kenarından başlayıp abakusa kadar uzanan iri akantus yaprakları ile çevrelemektedir. Dört akantus yaprağından oluşan düzenlemede yapraklar arasında boşluk bırakılmıştır. Yaprığın ana hatları alçak kabartma tekniğinde işlenmiş olup uçları sivri, yaprak dişleri geniş ve daha uzundur (Kat. No: 77). Topkapı Sarayı Müzesi’nde bulunan, 4. yüzyıla tarihlendirilen sima frizi⁶⁶ parçalarında, yaprak dilimleri ve dişlerinin işlenişi bakımından üslupsal benzerlik bulunmaktadır. Fakat bu örnekte yaprak içlerinin ve damarlarının daha derin oyuklarla belirlendiği görülmektedir (Tezcan 1989, s. 383, Res. 556, 557). İri akantus yapraklarından oluşan tek sıralı düzenleme ve alçak kabartma tekniğinde işlenmesi bakımından Kat. No:77’deki eserin, en yakın benzer örneği Bergama Müzesi’nde, 6.-7. yüzyıllar arasına tarihlendirilen sepet tipindeki başlıktır (Dennert 1997, s. 108, Taf. 40/221).

Godron motifli çanak başlıkların bezenmesinde farklı teknikler uygulanmıştır. Çanak bölümü üzerinde yer alan içbükey formdaki yivlerin iç kısmında oyma, yivlerin kenarları ve yivlerin arasında bulunan, okucu motifleri de kabartma olarak yapılmıştır. Abakus üzerinde görülen süslemelerde motifler genellikle kabartma tekniği kullanılarak yapılmıştır (Kat. No: 67- 76). Haçların şekillendirilmesinde farklı teknikler

⁶⁶ Sima, Antik Yunan mimarisinde saçak boyunca uzanan yağmur suyu oluğuna denmektedir. Bkz. Saltuk 1997, s. 161.

uygulanmıştır. Latin haçında kabartma (Kat. No: 70), Malta haçı kenarları kabartma (Kat. No:71- 73) ve Yunan haçında ise kazıma (Kat. No: 74) olarak işlenmiştir.

5.1.6.3. Sepet Tipte Sütun Başlığı

Katalog içersinde yer alan 5 sepet tipindeki sütun başlığının dördü üzerinde bezeme mevcut değildir (Kat. No: 78- 81). Bu başlıkların yüzeyinde herhangi bir bezeme bulunmadığından, tarihlendirilme önerisi getirilmemiştir. Fakat 6. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren sepet tipte başlıklar İstanbul’da, Sergios ve Bakhos ile Ayasofya Kilise’lerinde karşımıza çıkmaktadır (Kautzsch 1936, s. 186, Lev. 37/587; Kleinbauer, White, Matthews 2004, s. 34, Res. 110, 112).

Kat. No: 82’deki örnek, sepet tipindeki sütun başlıkları içerisinde, bezemesi olan tek örnektir Başlığın köşelerinde uzun ve yuvarlak uçlu, stilize edilmiş bitkisel bezeme görülmektedir. Yaprak dişlerinin içleri oyularak, boş bırakılmıştır. Bu şekil başlığın kenarlarında görülen yivler ile uyum içersinde görülmektedir. Bu eserin benzer örneği tespit edilememiştir. Fakat başlık üzerindeki yivlerden oluşan bezemeden dolayı 5.- 6. yüzyıla tarihlendirme önerisi getirilmiştir⁶⁷.

5.1.6.4. Tipi Belirlenemeyen Sütun Başlıkları

Katalogda yer alan eserlerden beşinin tipi tam olarak tespit edilememiştir (Kat. No 83- 87). Sütun başlıklarına ait kırık parçalardan oluşan dört eserin yüzeyinde aşınmaya rağmen, akantus yapraklarından oluşan bezeme olduğu anlaşılmaktadır. Akantus yapraklarından oluşan bezeme bu başlıkların, korinth veya kompozit tipte olduklarını göstermektedir (Kat. No: 84- 87).

Kat. No: 83’teki sütun başlığının abakus bölümü, aşınma nedeni ile görülemediğinden başlığın korinth ya da kompozit tiplerinden hangisine ait olduğu söylenemez. Kalatos

⁶⁷ 5.-6. yüzyıla tarihlendirilen çanak tipindeki başlıklar üzerinde yiv motifinin yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. tez, çanak tipteki sütun başlığı bölümü.

çanağı üzerinde çift sıra olarak düzenlenmiş, yüksek kabartma tekniğinde yapılmış, akantus yaprakları ince ve uzundur. Yaprakların ana damarı kabartma olarak belirlenmiştir. Yaprak dişleri ince ve sivri olup, bu yaprakları ikinci bir yaprak dişlerinden oluşan bezemem çevrelemektedir. Kautzsch, bu üslupta yapılmış bezemeyi, ince dişli, sivri uçlu akantus yaprak tipinin bir alt tipi olan “çift yapraklı” olarak değerlendirmektedir. Yaprak dişlerinin bu şekilde düzenlendiği benzer örnekler, İstanbul, Studios Bazilikası’ndaki kompozit bir başlıkta (450 yılı) (Kautzsch 1936, s. 125, Lev. 27/434; Mathews 1976, s. 156, Res. 15- 20), Kilikya Cambazlı’da (Feld 1977, s. 167, Res. 132d) ve Yunanistan’da Philippi Bazilikası’nda (5. -6. yüzyıl) (Krautheimer 1965: 128) tespit edilmiştir. Akantus yaprakların işlenişi ve yaprak üslubu bakımından, benzer örneklerin yardımı ile Kat. No: 83’teki eser 5. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Kat. No: 87’de yer alan sütun başlığının volüt, ekhinus ve abakus bölümlerinin bir kısmı görülebilmektedir. Volütün, spiral şeklindeki kıvrımların içi ince ve sivri dişli küçük yapraklarla bezenmiştir. Ekhinus üzerinde yer alan palmetin ortası küçük matkap oyukları ile belirlenmiştir. Bezeme tekniği ve yaprak üslubu bakımından bu eser 5.-6. yüzyıla tarihlendirilmiştir⁶⁸.

5.1. 7. Çifte sütun Başlığı

Katalogda çifte sütun başlığı türünde bir eser bulunmaktadır (Kat. No: 88). Çifte sütun başlığının dar kenarlarında yivler bulunmaktadır. Sütunun, yivler arasında kalan orta bölümü palmet, sarmaşık yaprağı, küçük daire ve yaylardan oluşan geometrik formlar ile bezelidir. Stilize olarak işlenmiş birbirine simetrik iki palmet motifinin ana hatları ile verilmiştir. Yaprak ve küçük daireler kabartma, yaylarda kazıma tekniği kullanılmıştır. Bu motiflerin işlenmesinde özenli bir işçilik görülmemektedir. Bu durum, eserin yerel üretim olduğunu düşündürmektedir.

⁶⁸ Akantus yaprak üslubu ve teknik hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. tez, kompozit tipte sütun başlıkları bölümü.

Eserin formu ve üzerinde görülen bezeme tarihlendirmede bir önemli unsurlardır. Çifte sütun başlıkları, nefleri ayıran çifte sütunların üzerinde kullanılmış olmalıdır. Çifte sütunlar, Anadolu'da, 5.-6. yüzyıldan itibaren yapılarda kullanıldığı bilinmektedir⁶⁹. Eser üzerinde kullanılan yiv motifi ise Anadolu'da antik dönemden itibaren kullanıldığı ve 5.-6. yüzyıllarda kullanımının yaygınlaştığı görülmektedir⁷⁰. Katalogda yer alan eserin, 5.-6. yüzyıla tarihlendirilen en yakın benzer örneği Yenice, Armutcuk'da (Çanakkale) tespit edilmiştir (Niewöhner 2007, s. 223 Taf. 17/168). Kat. No:88'teki eser, benzer örneklerin yardımıyla 5.-6. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir.

Üzerinde farklı bezemelerin yer aldığı çifte sütun örnekleri, Prokonnesos Ocakları (5. yüzyıl) (Asgari 1994, Res. 3), Bursa (Ötüken 1996, Lev. 33/3). Demre (4. Yüzyıl) (Temple 2001, Res. 42), Akşehir (5.-6. yüzyıl) (Yıldırım 2006, s. 132, Kat. No: 36), İznik Müzesi ve Ankara/Bağici (Yıldırım 2006, s. 132), Konya Arkeoloji Müzesi⁷¹, Yunanistan, Philippi Bazilikası'nda (5. -6. yüzyıl) (Krautheimer 1965, s. 128) görülmektedir.

5. 1. 8. Paye Başlığı

Katalog içersinde incelenen eser sayısı dördttür (Kat. No: 89- 92). Katalogdaki eserlerden üçü paye (Kat. No: 89- 90) ve biri duvar payesi başlığı türündedir (Kat. No: 92). Katalog No:90'daki eser işlevinden farklı bir amaçla, Elvan Çelebi Türbesi girişinde yer alan bir sütunun kaidesi olarak kullanılmıştır.

Kat. No:89'daki paye başlığının gövde ve ekinus bölümleri mevcuttur. Başlığın köşelerinde, yatay ve dikey eksenlerde, birer olmak üzere, simetrik olarak düzenlenmiş 8 akantus yaprağı ile çevrelenmektedir. Akantus yapraklarının ana damarı kabartma olarak belirlenmiştir. Yaprak dişleri ince ve sivridir. Yaprak dişlerinin damarlarında ve ekhinus üzerinde küçük matkap oyukları görülmektedir. Yaprak üslubu bakımından

⁶⁹ Çifte sütunlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. tez, değerlendirme bölümü, çifte sütun.

⁷⁰ Yiv motifinin gelişimi için bkz. tez, değerlendirme bölümü, çanak başlık.

⁷¹ Bu eser henüz yayımlanmamıştır.

“İnce dişli akanthus yaprak üslubu” olarak tanımlanan grup içersinde yer almaktadır⁷². Yaprakların etrafını çevreleyen ikinci bir yaprak dilimlerinden oluşan dizinin daha var olduğunu düşündüren izler mevcuttur. Bu nedenle bu eser ince dişli yaprak üslubu olarak tanımlanan üslubun bir alt başlığı olan “çift yapraklı” sınıfa girmektedir. Bu eserin benzer örneği Selanik Aziz Georgios kilisesinde birkaç paye başlığında görülmektedir (Kautzsch 1936, s. 136, Lev.27/438). Eserin, ekinus bölümünde dikey konumda sıralanmış yapraklardan oluşan bezeme görülmektedir. Aşınma nedeni ile bezemenin büyük bir bölümü yok olmuş, sadece alt yaprak dişleri kalmıştır. İnce ve sivri alt yaprak dişleri birleşerek içi oyuk, yuvarlak bir form oluşturmaktadır. Bu bezeme, sütun başlıklarının ekinus bölümlerinde yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır⁷³ (Leonidas Bazilikası (Korinth), Brenk 1977, Res. 167a; Tezcan 1989, s. 305, Res. 404). Yaprak üslubu ve bezemede görülen matkap oyukları nedeni ile eser için 5. -6. yüzyıl tarihlendirme önerisi getirilmiştir⁷⁴.

Katalogda içerisinde iki paye başlığında, yiv ve okucundan oluşan godron bezeme görülmektedir⁷⁵ (Kat. No:90, 92). Godron motifinde görülen yiv ve ok ucundan oluşan bezemenin ilk örnekleri II. Theosios Dönemine tarihlendirilen Eski Aya Sofya’nın Propylaion’una⁷⁶ ait bir kornişte (Mathews 1976, s. 274, Res. 31- 9; Kleinbauer, White, Matthews 2004, s. 17), İstanbul’da Gotlar sütunu civarında ve Topkapı Sarayı Fil Bahçesi’nde ele geçen, 5. yüzyıla tarihlendirilen iki paye başlığının, kısa kenarlarında (Tezcan 1989, s. 156, Res. 191, 192), Topkapı Sarayı ikinci avlusunda Dolap Ocağı denilen yerde ele geçen, 5. yüzyıla tarihlendirilen impost veya saçak silmesi olabileceği düşünülen eserin, birbirine bitişik olan iki yan yüzeyinde, godron bezeme yer almaktadır (Tezcan 1989, s. 325, Res. 452). Kat. No: 90 ve 92’deki iki eser üzerinde, godron motifi görülmesi nedeniyle 5.-6. yüzyıllar arasına tarihlendirilme önerisi getirilmiştir.

⁷² İnce dişli yaprak üslubu hakkında detaylı bilgi için bkz. Kautzsch 1936, s. 115- 139.

⁷³ Bu bezemenin görüldüğü sütun başlığı için bkz., tez, katalog bölümü, Kat. No 61.

⁷⁴ Başlık üzerinde görülen akantus yaprak üslubu, 5.-6. yüzyıla tarihlendirilen sütun başlıkları üzerinde yaygın olarak görülmektedir. Ayrıntılı bilgi ve benzer örnekler için bkz, tez. kompozit tipte sütun başlıkları bölümü.

⁷⁵ Godron motifi çanak tipteki sütun başlıkları üzerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bkz. tez, katalog bölümü, çanak tipteki sütun başlıkları, Kat. No: 62- 76.

⁷⁶ Bir tapınakta, avlu ya da kutsal alana girişi sağlayan anıtsal giriş kapısı. Bkz. Er 2006, s. 323.

Kat. No: 90'daki paye başlığının abakusu üzerinde ortası düz hatlı bir çizgi geçen ve bu çizgide birleşen eğik çizgilerden oluşan süsleme görülmektedir. Stilize edilmiş buğday başağına benzeyen bu süslemenin yakın benzeri Likya'da Andriake Kenti'nde B Kilise'sinde ele geçen bir Levhada rastlanmıştır Burada kazıma tekniğinde motif işlenmiştir. Başak motifinin motifin benzerleri, Side Müzesi'nde ve Perge'de bir Levha'da görülmektedir (Tekinalp 2000, s. 220, 225, Lev.124, Kat. No: 64). Bu motifin Akdeniz kıyılarında yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir⁷⁷. Genellikle 6.-7. yüzyıla tarihlendirilen bu motif, küçük el sanatlarında daha sonraki dönemlerde de kullanılmaya devam etmiştir (Alpaslan 2003, s. 259, 261, Res.1).

Kat. No: 90'daki eserin, abakusu üzerinde görülen başak motifinin ortasında madalyon içerisinde, iki farklı motif görülmektedir. Bu motiflerden biri haç, diğeri çarkıfelek motifidir. Paye başlığında görülen kazıma tekniğinde yapılmış, haç kolları birbirine eşit Yunan Haçı olarak tanımlanan bu motifin benzer örneği Kat. No: 74'te yer alan sütun başlığında karşımıza çıkmaktadır (Res. No:83- 84). Madalyon içersinde haç motifinin erken örnekleri İstanbul'da Hagia Eirene Kilisesi'nde bir impost başlıkta (Tezcan 1989, s. 150, Res. 175) ve Bursa'da Aberkios kilisesi'nde görülmektedir (Ötügen 1996, s. 223, 227, Kat. G12).

Katalog içerisinde, bir eser kesik piramit formunda paye başlığıdır (Kat. No: 91). Kesik piramit formundaki başlığın, 4. yüzyıla ait ilk örnekleri Suriye'de ortaya çıkmıştır. 5. yüzyılda Roma'da Theodosios tipi başlıklarla birlikte kullanıldığı görülmüştür (Dalton 1961, s. 174- 175, dn. 1, 2). 6. yüzyılın ilk çeyreğinde Ayasofya ve Polyeuktos gibi yapılarda kesik piramit tipinde başlıklar görülmeye başlar (Strube 1984, s. 78- 80). Kat. No: 91'deki eserin üzerinde herhangi bir bezemesi bulunmadığı için tarihlendirilme önerisi getirilmemiştir.

⁷⁷ Başak motifi ve benzer örnekleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Serdar 2010, s. 109- 111.

5. 1. 9. Eşik Taşı

Katalogda eşik taşı türünde üç eser bulunmaktadır (Kat. No: 93- 95). Bu eserlerin, bir bölümü kırık olduğu için uzunluk ölçüleri konusunda değerlendirme yapmak mümkün değildir. Yükseklikleri 21,5 cm- 28 cm arasında değişmektedir. En küçük yükseklik 21,5 cm (Kat. No: 93) ve en büyük yükseklik 28 cm'dir (Kat. No: 94) Yayınlarda, eşik taşlarına çok az yer verilmiştir. Bursa ili ve çevresinde ele geçen eşik taşları uzunlukları 143-200cm, derinlikleri 41,5 cm-125 cm, yükseklikleri 25 cm-34 cm arasındadır (Ötügen 1996, s. 236- 237).

Katalogda yer alan 3 eşik taşının malzemesi beyaz renkte mermerdir. Benzer örnekler içerisinde bir örnek haricinde 4 eşik taşının malzemesinin mermer olduğu görülmektedir (Ötügen 1996, s. 236).

Bu tip eşik taşları Efes, Demre, Ankara Roma Hamamı gibi daha birçok yapıda görülmektedir. Çorum ilinde ele geçen eşik taşları in situ olarak ele geçmediği için tarihlendirme önerisi getirilmemiştir.

5. 1. 10. Çörten

Katalogda çörten türünde sekiz eser bulunmaktadır (Kat. No: 96- 103). Çörtenler işlevsel olarak yapıların çatısından yağmur suyunun belli bir yöne akmasını temin etmek için kullanılan oluklardır. Bu olukların yapının içerisinde ve dışında kullanılmasının yanı sıra, çeşme veya bir tekneye eklenerek kullanıldığı da görülmektedir. Katalogda yer alan eserlerden birinin devşirme olarak yapının dışında (Kat. No:101) ve in situ durumda olan bir diğer eserinde, hamam içerisinde bir mekânda (Kat. No:102) kullanıldığı görülmektedir. Bu eser, havuz olarak kullanılan mekânda kaplıca suyunun içeriye doğru akması için konulmuş olmalıdır. Katalogdaki bir diğer eser form ve boyu olarak ele alındığında çeşme ve tekneye eklenerek kullanıldığı düşünülmektedir (Kat. No: 103).

Çorum ili ve çevresinde ele geçen çörtenlerin form olarak ağız ve oluk olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Ağız bölümü oluğun bitiminde başlayan, uca doğru daralan, yukarıdan aşağıya doğru eğimli formdadır. Oluk bölümü dıştan yarım daire, üstten kenarları düz, ortasında zeminden daha aşağıda uzunlamasına bir kanaldan oluşmaktadır. Yayınlarda çörtenlere çok az yer verilmiştir. Eskişehir Müzesi'nde bulunan ve özgün yeri bilinmeyen iki çörtenin dikdörtgen prizma formunda olup üzerinde yoğun bezeme görülmektedir (Parman 2002, s. 203, Res. 190, 190a). Batı Asarcık yerleşiminde, in sütu durumunda olmayan, bezemesiz, iki çörten oluk formundadır. Batı Asarcık yerleşiminde ele geçen taş eserler 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmektedir (İşler 2009, s. 191, 192, 294). Ankara Roma Hamamı Müzesi'nde bulunan çörten, ucu üçgen formunda, üstü kapalı ağız ve oluk bölümlerinden oluşmaktadır (Turgut 2005, s. 45, Res. 94).

Katalogda yer alan dört çörtenin uzunlukları 97,5 cm- 105,1 cm arasında değişmektedir. En küçük uzunluk 97,5 cm (Kat. No:98), en büyük uzunluk 105,1 cm'dir (Kat. No: 96). İki eser aynı uzunluk ölçüsüne sahiptir (Kat. No:96, 97) İki eser duvara gömülü durumda olduğundan (Kat No:101, 102) , bir eserde kırık olduğu için (Kat. No:100) uzunlukları tespit edilememiştir. Duvara gömülü durumda bulunan eserlerden birinin 17cm (Kat. No:101) ve diğerinin 20 cm (Kat. No:102) uzunluğunda bölümünü dışarıda kaldığı görülmektedir. Katalogda içerisinde yer alan çörtenlerin yükseklikleri 14,5 cm- 37 cm arasında değişmektedir. En küçük yükseklik 14,5 (Kat. No:98), en büyük yükseklik 37 cm'dir (Kat. No:101). Katalogdaki çörtenlerin genişlikleri 29 cm- 38 cm arasında değişmektedir. En küçük genişlik 29 cm (Kat. No:96), en büyük genişlik 38 cm'dir (Kat. No:97, 102). Eskişehir Müzesi'nde bulunan iki çörtenin uzunlukları 120 cm, yüksekliği 28 cm ve genişliği 40 cm (Parman 2002, s. 203), Batı Asarcık. Yerleşiminde ele geçen çörtenlerden birinin uzunluğu 255 cm'dir (İşler 2009, Kat. No: 105).

Katalogda yer alan çörtenlerden 3'ü bezemesiz (Kat. No: 99, 100, 102), 4'ü bezemelidir (Kat. No: 96, 97, 98, 101). 3 eserde bezeme ağız bölümünün kenarlarında, 1 eserde ise ağız bölümünü dış yüzeyinde (Kat. No:96- 98), ağza yakın bir bölümde yer almaktadır (Kat. No:101). Eserlerde bezeme tekniği olarak kazıma ve kabartma teknikleri kullanılmıştır. Kazıma tekniğinde yapılmış spiral (Kat. No: 96) ve iç içe iki daireden

oluşan (Kat. No:97) motifler; kabartma tekniğinde ise bir eserde koç boynuzuna benzer şekilde biçimlendirme (Kat. No: 98) ve bir eserde ise iç içe iki daireden oluşan motif (Kat. No: 102) görülmektedir. Eskişehir ilinde ele geçen iki çörten üzerinde kuş, haç, zigzag ve bitki motifleri görülmektedir (Parman 2002, Res. 190, 190a). Ankara Roma Hamamı Müzesi'nde bulunan çörten, iki yan yüzeyinde kıvrık dallar ve sarmaşıklardan oluşan bezeme görülmektedir (Turgut 2005, s. 45, Res. 94). Spiral motifi, Erken Hristiyanlık ve Bizans döneminde yaygın olarak kullanılmaktadır.

Katalogda yer alan bir eser, Geç Roma ve Erken Bizans Dönemine tarihlendirilen bir yapıda in situ olarak ele geçtiği için 4.- 6. yüzyıllar arasına tarihlendirme önerisi getirilmiştir (Kat. No: 102). Üzerinde bezemesi olan dört eser için 5.- 6. yüzyıl tarihlendirilme önerisi getirilmiştir. Bezemesiz eserler için tarihlendirme önerisinde bulunulmamıştır.

5.2. LİTURJİK İŞLEVİLİ TAŞ ESERLER

Katalogda, liturjik işlevli eser ana başlığı altında onbir farklı türde, toplam 17 eser yer almaktadır (Kat. No: 104- 120). Bu eserler içerisinde iki paye, bir paye ve sütun kaidesi, bir sütun kaidesi, bir sütun kaidesi ile sütunu, bir sütun, üç templon sekizgen destek ve bir sütun başlığı olmak üzere yedi farklı türde toplam on eser templona ait parçalardır (Kat. No: 104- 113). Altara ait, bir alt ve bir üst tablası olmak üzere, iki farklı türde, iki eser bulunmaktadır (Kat. No:114, 115). Kathedra türüne ait bir (Kat. No: 116) ve vaftiz teknesi türünde dört eser mevcuttur (Kat. No: 117- 120) (Tablo 16). Liturjik eserler arasında templona ait örneklerin yoğun olduğu görülmektedir.

Eserler, buluntu yerine göre dağılım yapıldığında on farklı yer tespit edilmiştir (Tablo 15). Bu yerler, Elvan Çelebi köyü (Kat. No: 105, 106, 110, 111, 112, 113, 118), Evciköyü (Kat. No: 115), Hamamlıçay Köyü (Kat. No: 114), Karapürçek köyü (Kat. No:119), Hisarkavak köyü (Kat. No: 117), Temençe köyü (Kat. No: 104), Boğazkale Müzesi (Kat. No:108, 109) ve Çorum Müzesi'dir (Kat. No: 107, 116, 120). Çorum Müzesi'ne getirilen eserlerden biri Sungurlu'dan (Kat. No: 120) ve biri de Abdalata

köyünden getirilmiştir (Kat. No: 116). Eserler, yoğun olarak Elvan Çelebi köyünde ele geçmiştir.

Litürjik işlevli eserlerden beşi mermer, biri bazalt (Kat. No: 117) ve onikisi kireçtaşıdır. Liturjik eserlerin yapımında kireçtaşı kullanımının yaygın olduğu görülmektedir. Kullanılan kireçtaşı yerel malzemedir. Mermer eserlerden, ikisi beyaz (Kat. No: 104, 105), biri beyaz tanecikli gri (Kat. No: 107) ve iki eser gri renklidir (Kat. No: 114, 116). Bizans Döneminde, beyaz mermerler Prokonnesos (Marmara) adasından çıkarılmakta ve buradan dağılımı yapılmaktadır.

Katalogdaki eserlerden onbiri bezemeli (Kat. No: 104, 105, 106, 110, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119), altısı bezemesizdir (Kat. No: 107, 108, 109, 111, 112, 120). Bezemelerde geometrik, bitkisel ve sembolik motif olarak haçın kullanıldığı görülmektedir. Templon payelerinde soffit bezeme yaygındır (Kat. No: 104, 105, 106). Bu motif, 5. -6. yüzyıllar arasında templon payelerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Katalogda, 10- 11 yüzyıllar arasına tarihlendirilen monolit olarak yapılmış sekizgen desteğin payesi üzerinde de soffit motifi görülmektedir (Kat. No: 110). Bu durum soffit motifinin, Erken Bizans Döneminden başlayarak, Orta Bizans Dönemi boyunca devam ettiğini göstermektedir.

Bitkisel bezemeler içerisinde stilize olarak, kabartma tekniğinde yapılmış palmiye motifi (Kat. No: 113), dış hatları kabartma olarak verilmiş, stilize, ince dişli, uzun, akantus yaprağı, dört yönde, simetrik olarak düzenlenmiş palmet motifi (Kat. No: 116), natüralist üslupta yapılmış yaprak ve üzüm salkımları ile asma dalı (Kat. No: 115) görülmektedir. Natüralist üslupta yapılmış motifler ve kullanılan ince işçilik, Erken Bizans Dönemi özelliğidir. Orta Bizans Döneminde, bitkisel motiflerin büyüdüğü, alçak kabartma tekniği ve stilizasyon görülmektedir.

Eserler üzerinde yaygın olarak görülen bir diğer motif haçtır. Kabartma tekniğinde yapılmış Latin haçı (Kat. No: 113, 116, 117) ve malta haçı (Kat. No: 116) görülmektedir. Haç motifi, Erken Hıristiyanlıktan itibaren yaygın olarak kullanılan bir motiftir.

Liturjik işlevli eserlerde de form, bezeme ve teknik bakımından, Başkent etkileri görülmektedir. Ortaya çıkan veriler, Bizanslı ustaların, geleneklere olan bağlılığının göstermektedir.

5. 2. 1. Templon

Templona ait paye, sütun kaidesi, sütun, sekizgen paye ve sütun başlığı olmak üzere farklı türde toplam on eser, templon başlığı altında değerlendirilmiştir (Kat. No: 104-113). Eser sayısının az olması nedeni ile işlevsel olarak aynı kuruluşa bağlı olan bu farklı türdeki eserler genel bir başlık altında toplanmıştır.

Katalogda ilk eser grubunu templon payeleri oluşturmaktadır. Templon payelerinin genişlik, derinlik ve yükseklik ölçüleri dönemlere göre değişen özelliktedir. 5.- 6. Yüzyıllar arasında templonların genişlik ve derinlik ölçüleri 22x48cm; yüksekliği 92-115cm'dir. 9. yüzyıldan itibaren genişlik ve derinlik 18x22, yükseklik 80-110cm arasındadır (Alpaslan 1996, s. 96, Lev. 1)⁷⁸. Templon payesi türünde katalogda üç eser bulunmaktadır. Bu eserlerin genişlik ve derinlikleri 19- 36,7cm ve derinlikleri 20-27,5cm arasında değişmektedir (Kat. No: 104- 106). Orjinal yüksekliği ile günümüze ulaşmış tek eserin yüksekliği ise 85,9cm'dir (Kat. No:106). Bu eserler ölçüleri bakımından 5.- 6. yüzyıl eserleri ile karşılaştırıldığında, benzerlikler dikkati çekmektedir. Kat. No: 106'daki eserin yan yüzeylerinin birinde iki farklı (Res. 133) ve diğerinde ise tek (Res. 134) levha oyuğu görülmektedir. Levha oyuklarından biri payenin iki dar kenarında tekrarlanmakta ve aynı biçime sahiptir. Bu levha oyuğu sütun kaidesinden başlayarak, paye tabanında son bulmakta olup genişliği 1.7cm ve derinliği 1cm'dir. Diğer levha oyuğu ise dar kenarlardan birinde ince oluğun hemen yanında, taban kenarından 16,3cm yukarıda 7cm genişliğinde, 3,7cm derinliğinde ve 39,6cm yüksekliğindedir. Levha oyuklarının farklı form ve boyutlara sahip olması templon payesinin farklı yerlerde kullanıldığını göstermektedir. Tek levha oyuğu payenin bir kenarının levha ile kapatıldığı için kenar payesi olduğunu, karşılıklı iki kenardaki çift

⁷⁸ Alpaslan 1996: 96'da 7. ve 9. yüzyıllar arasında tarihlenen örnek sayısının az olmasından dolayı kesin bir sınırlama yapılamayacağını belirtmektedir.

levha oyuğunun varlığı ise payenin her iki yanına birer levha geldiğini, bu nedenle orta payesi olarak kullanıldığını göstermektedir. Aynı kenarda yan yana iki farklı levha oyuğunun varlığı ise eserin kenar ve orta payesi olarak farklı dönemlerde kullanılmış olabileceği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Levha oyuklarının farklı genişliklerde olması levha kalınlığını da işaret etmektedir. Mermerden yapılmış levha kalınlıkları incelendiğinde kalın levha kullanımının Bizans sanatında yaygın olduğu görülmektedir (Alpaslan 1996, s. 418- 429, Lev. 3). Bu nedenle katalogda yer alan templon payesi levha oyuğu genişliği fazla olanın, daha erken bir dönemde kullanılmış olması olasılığı daha yüksektir. Parman, templon paye aralarını kapatan levhaların erken dönemde taş ve mermerden, daha geç dönemlerde ise ahşap malzeme ile kapatıldığını belirtmektedir (2002, s. 95). Taş ve mermer malzemeye göre, ahşabın daha ince ebatlarda işlenebilmesi, Kat. No: 105'deki levha oyuğunun genişliğinin bu kadar az olmasını da açıklayabilir.

Templon payelerinin erken örnekleri Erken Hristiyanlık Dönemine tarihlendirilen Samos'daki Heraion Bazilikası (Westphalen 1994, s. 319, Çiz. 1) ve 6. yüzyıla tarihlendirilen Porek'teki Eufraşius Katedralinde (Terry 1988, s. 33- 35, 39- 43, Çiz. 88- 96, Res. 97- 104) görülmektedir. Ayrıca 5. 6. yüzyıla tarihlendirilen diğer örneklerine İstanbul'da (Mathews 1976, s. 110, Res. 39, 15- 16; Tezcan 1989, s. 356, 487, 489, 511), Marmara'da (Peschlow 1977/78, s. 354- 356 Res. 123,3), Bursa'da (Ötüken 1996, s. 65, Res. 3,3), Aizanoi'de (Niewöhner 2007a, s. 183, Res. 228- 229), Ankara'da (Doğan, Vardar 2006, s. 229) rastlanmaktadır.

Templon payelerinin tarihlenmesinde diğer bir kıstas üzerinde görülen bezemelerdir. Katalogdaki templon payeleri soffit motifi ile bezelidir. Soffit motifinin iki farklı uygulaması görülmektedir. Bunlardan ilki iç içe, kademeli olarak yerleştirilmiş iki dikdörtgenin ortasında kabartma olarak yapılmış soffit motifi (Kat. No: 111- 112), diğeri bir dikdörtgen içerisinde dar kenarları içbükey olarak şekillendirilmiş ve oyma tekniğinde sadece dış hatları belirlenmiş soffit motifidir (Kat. No: 110). Soffit motifi, Erken Hristiyanlık Döneminden itibaren, Bizans sanatında görülmektedir (Ötüken 1996, s. 69, dn. 30). Erken dönemde yalnızca profillerle hareketlendirilmiş soffit motifi

yaygın olarak kullanıldığı görülürken Orta Bizans Dönemi yapılarında soffit içinin Dönemin beğeni anlayışına göre bezendiği örnekler bilinmektedir⁷⁹.

Templon sütun kaidesine ait bir eser bulunmaktadır (Kat. No: 107). Bu eser türüne yayınlarda nadiren yer verilmiştir (Alpaslan 1996, s. 448, Levha 11). Kat. No:104'deki eser üzerinde herhangi bir bezeme bulunmayıp, form olarak değerlendirildiğinde Attika sütun kaidesinin bir çeşitlemesi olup, yayınlarda "Rohform" olarak bilinen eser grubuna girmektedir. Bu gruptaki eserler 5.-6. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Templon sütunu türünde katalogda iki eser bulunmaktadır. Bu eserlerin üzerinde herhangi bir bezeme bulunmadığı için tarihlendirilmemiştir (Kat. No: 108, 109).

Templona ait sekizgen paye türünde üç eser bulunmaktadır (Kat. No: 110- 112). Bu eserler 9.- 11. yüzyıllar arasına tarihlendirme önerisi getirilmiştir. Bu tip destekler, templonlarda Orta Bizans Döneminden itibaren 9. 15. yüzyıllar arasında templon gelişimi içinde yer almaktadır (Alpaslan 1996, s. 194, 333, dn. 18). Frigya bölgesinde Uşak'ta (9.- 10. yüzyıl) (Parman 2002, Çiz. 14/c), Selçuklerdeki Sebastie kilisesi (Fıratlı 1969, Res. 14), Demre Aziz Nikolaos kilisesi (11.- 12. yüzyıl) (Alpaslan 1996, Kat. No: 131, 133- 137, Res. 74, 75), Yunanistan'da Skripou'da Koimesis kilisesi (9.yüzyıl) (Megaw 1966, Lev. 5, 6; Epstein 1981, Res. 2), Skripou Aziz Paul Şapeli (Megaw 1966, Lev. 7), Chios'daki Nea Moni kilisesi (11. yüzyıl) (Bouras 1981, 137, Res. 130), Stiris'de Hosios Lukas Manastırı Meryem kilisesi (12. yüzyıl sonu- 13. yüzyıl başı) (Bouras 1980, Çiz. 3), templonları bu tipin örnekleridir. Katalogda yer alan sekizgen payelerden birinin alt bölümünün, kare kesitli paye ile monolit olduğu görülmektedir (Kat. No: 112).

Templona ait sütun başlığı türünde bir eser bulunmaktadır (Kat. No: 113). Templonda kullanılan sütun başlıklarının çapı 20 cm altındadır (Alpaslan 1996, s. 431- 432, Lev. 5). Katalogdaki eser çapının 17,5 cm olması templonda kullanıldığını göstermektedir..

⁷⁹ Soffit motifli templon payeleri için bkz. Alpaslan 1996, Aziz Nikolaos kilisesi'ne ait 5.- 6. yüzyıla tarihlenen erken örneklerin yanı sıra 11.yüzyıl öncesine tarihlenen örneklerle de yer verilmektedir. Ayrıca bkz. Fıratlı 1970- 71, Mathews 1971, Terry 1988, Tezcan 1989, Fıratlı 1990, Ötügen 1996, Alpaslan 2001, Peschlow 2002, Parman 2002, Şener 2006, Niewöhner 2007.

Kesik piramit başlık, Orta Bizans Döneminde payeli templonlarda ince sütunlar üzerinde üstte arşitrava geçişi sağlamaktadır (Alpaslan 1996, s. 207). Bu tipteki başlıklara, Demre Aziz Nikolaos kilisesi (Alpaslan 1996: Kat. No: 138- 148), İznik, tiyatro kazısı (Yalman 1987, s. 358, Res. 25), İstanbul Kalenderhane Camii, İsa Kapı Mescidi, Yedikule’de (Peschlow 1991, s. 1470- 71, 1475, Kat. No: 14- 19, Res. 27- 30) ve Porenzo, Eufasius Bazilikası (Sonje 1986, Lev. 28/1, 2) rastlanmaktadır. Kat. No: 113’teki kesik piramit tipindeki başlık üzerinde görülen rhombus içerisinde yer alan haç ve stilize palmye yaprağı veya ağaca benzer motiflerden oluşan düzenlemenin benzer örneğinin bulunamaması yerel üretim olabilme ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Başlık üzerinde görülen bezemenin en yakın benzerleri Hierapolis Müzesi (Parman 2002, s. 121, Lev. 44, Res. 41), Bergama, Milet, Eskişehir ve Afyonda (Dennert 1997, Lev. 28, No: 156- 158) görülmektedir.

5. 2. 2. Altar

Altar, Eucharist ayininde prothesisten getirilen ekmek, şarap ve diğer kutsal eşyaların üzerine konulduğu masadır. Altarın kilise içerisinde bulunduğu yeri 4. yüzyıldan itibaren sabitlenmeye başlamıştır. 5.-6. yüzyıldan itibaren altar, bemada synthronon önünde merkezde yer almaktadır (Alpaslan 1996, s. 230).

Erken Hıristiyanlık Dönemindeki atlarlar, kutu şeklindedir. Daha sonraki dönemlerde ise bir kaide üzerinde daire, çokgen, dörtgen ve çeşitlemelerinden oluşan farklı formdaki Levhaların yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur (Orlandos 1952, s. 444- 452). Erken Bizans Dönemi altarları ise genellikle ince sütun formunda ayaklar üzerine oturan masa tipindedir. Daha az sayıdaki örnekte ise altar üst tablası Levhalar üzerine yerleştirilmektedir⁸⁰ (Tekinalp 2000, s. 227).

Bazı zamanlarda ise İstanbul Ayasofya kilisesi’nde olduğu gibi altar küçük bir platform üzerinde yer almaktadır (Taft ve Bouras 1991, s. 71).

⁸⁰ Altar levhaları ve sütunceli tipteki altar levhaları ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Alpaslan 1996, s. 340- 341.

Rölikler, 4.yüzyıl altalarında muhafaza edilmektedir. Bir kutu içerisine konan rölikler, altların plinthos bölümünde veya altında bulunan kriptada yer almaktadır (Taft ve Bouras 1991, s. 71). Alahan Manastırında bulunan bir örnekte ise alt tablanın ortasına açılan büyük yuva rölikerin yerleştirilmesi için yapılmıştır (Koch 2007, s. 75). Batıda bazı örneklerde martirium içerisindeki kilisede yer alan, azizin rölikerinin bulunduğu lahit altar olarak yer almaktadır. Lahitin batı yüzü açıktır (Taft ve Bouras 1991, s. 71). Katalogda, altara ait iki eser bulunmaktadır. Bu eserlerden biri alt (Kat. No: 114) ve diğeri üst levha (Kat. No: 115) olmalıdır.

Dikdörtgen formdaki alt levhanın dar kenarlarından biri kırıktır. Günümüze tam olarak ulaşan diğ kenarının köşelerinde kare formda yuvalar yer almaktadır. Alt levhanın biçimi, altların formu hakkında bilgi vermektedir. Bu eser, dört destekle taşınan, dikdörtgen formdaki altara ait olmalıdır. Eser formu dikkate alınarak 5. -6. yüzyıllar arasına tarihlendirme önerisi getirilmiştir.

Kat. No: 115'deki eser formu ve görünen iki yan kenarındaki süslemeler nedeniyle altar üst levhası olarak tanımlanabilir. Form bakımından yakın örneği, Andriake, B kilisesinde bulunmaktadır (Tekinalp 2000, s. 226, Lev. 48. Fakat levhanın kenarlarında görülen soffit motifi ve üst yüzeyindeki profiller bakımından ayrılmaktadır. Kat. No: 115'teki dikdörtgen formdaki levhanın uzun kenarında, kabartma tekniğinde yapılmış, kıvrık dal üzerinde üzüm, yaprak ve spirallerden oluşan asma dalı olarak tanımlanan süsleme şeridi bulunmaktadır. Bu bezeme, Erken Hristiyanlık ve Bizans Döneminde anıtsal Resim, mimari ve el sanatı ürünlerinde gerek sembolik anlamı bakımından, gerekse de süsleme amacıyla yaygın olarak kullanılmıştır⁸¹. Eser üzerinde görülen bezemenin, ince işçiliği usta bir çalışmanın ürünü olduğunu göstermektedir. Bezeme kompozisyonu ve üslubu bakımından en yakın örnek Sinop yakınlarında ele geçen ve 5. 6. yüzyıllar arasına tarihlendirilen mermer bir levhadır (Dalton 1961, s. 154). Bu

⁸¹ Bu kompozisyonun Helenistik dönemde İskendireye'den Erosların avlanmasını tasvir eden, M. Ö. 2.-3. yüzyıl sonu- 2. yüzyıl başına tarihlendirilen mozağin çerçevesinde, Roma Döneminde 2. yüzyıla tarihlendirilen arşitravların bezemesinde de görülmektedir. Erken Hristiyanlık ve Bizans Dönemi örnekleri için bkz. Acara 2000, s. 22.

nedenle katalogda yer alan bu eser 5.- 6. yüzyıllar arasına tarihlendirme önerisi getirilmiştir.

5. 2. 3. Kathedra

Kathedra, kilisede, piskoposun oturması için yapılan ve piskoposluk makamının görkemini ve önemini yansıtan koltuklardır. Bağımsız ve synthrononun ortasında olmak üzere iki farklı tipte kathedra vardır. Synthrononda üst sıradaki basamağın ortasına monolit olarak yerleştirilen koltuğun yeri sabittir. Bağımsız kathedraların yeri ise kilise içerisinde, Piskoposun isteğine göre değiştirilebilir. Günümüze ulaşmış en erken bağımsız tipteki kathedra, Ravenna’da Piskopos Maksimianos’a (545- 556) attır. Ahşap iskelet üzerine fildişi ile kaplanmıştır. Bu kaplamaların üzeri Tevrat ve İncil’den alınma sahneler ve bitkisel motifler ile bezelidir. Koltuğun küp şeklindeki kaide bölümünün ön yüzeyinde, yan yana sıralanmış, dikdörtgen formdaki panolar içerisinde ortada Vaftizci Yahya ve yanlarda dört İncil yazarı tasvir edilmiştir. Yan yüzeylerde ise yatay konumda, alt alta sıralanmış dikdörtgen panolar içerisinde Tevrat ve İncil’den alınma sahneler yer almaktadır. Koltuğun arka yüzeyindeki kabartmaların varlığı kathedranın hareketli olma olasılığını göstermektedir. Aslında hareketli piskopos tahtları özellikle Batı’da alışıl gelmiştir. Her defasında piskopos cemaatin önünde vaaz veriyordu ve bazen syntrononun içinde iyi görüntü ve ses verilemiyordu. O zamanlar muhtemelen hareketli katedralar altların önüne, ambona kadar taşınıyordu (Orlandos 1952, s. 504, Res. 463; Dalton 1961, s. 203- 204, Res. 122).

Kathedralar farklı form özelliklerine sahiptir. Bunlara İstanbul, Topkapı Sarayı dördüncü avlusu (5.-6. yüzyıl), Konya Arkeoloji Müzesi, Aziz Nikolaos (Paros Katapoliani, Yunanistan, 550 yılı) ve Zara’nın metropolü (Dalmaçya, Hırvatistan, 7. yüzyıl) kathedraları örnek verilebilir(Orlandos 1952, Res. 467, 469; Tezcan 1989, Res. 535- 537). Bu kathedralar üzerinde bitkisel, geometrik ve sembolik motifler ile bezelidir.

Synthronon ortasında yer alan kathedrelara, Porec'teki Eufraius (6. yüzyıl) (Terry 1988: Res. 146- 148), Alahan Doğu Bazilikası (5. yüzyıl) ve Selanik Aziz Dimitri (Orlandos 1952, Res. 468) örnek verilebilir.

Katalogda yer alan kathedra form ve üzerindeki bezemeler bakımından, ünük bir örnektir (Kat. No: 116). Eser yüzeyindeki motifler, bulunduğu alanı bütünleyecek şekilde yerleştirilmiştir Taştan yapılmış eser üzerinde kabartma olarak ana hatları ile belirlenmiş bitkisel, geometrik ve sembolik motiflerden oluşan bezemeler bulunmaktadır. Bitkisel bezemeler oldukça stilize edilmiştir. Kathedranın yan yüzeyinin üst bölümünde, bir merkezden çıkan sivri dişleri olan bitkisel bezeme, akantus yaprağının bir uygulamasıdır. Bu teknikte ve biçimde yapılmış süslemeler Orta Bizans Dönemi sütun başlıklarında da görölmektedir (Dennert 1997, Lev. 31/173, 174, 40/216b, 42/234). Kathedranın ön yüzünde, iç içe iki dörtgenin çerçevelediğı alan içerisinde, köşelerinde ve içinde simetrik olarak yerleştirilmiş palmetlerden oluşan kare görölmektedir. Palmetlerin oluşturduğu bu düzenlemenin benzeri olan iki Levha Konstantinos Monomakhos (1042- 1054) tarafından kurulan Aziz Georgios adına ithaf edilen Manganlar manastırı kilisesinde ele geçmiştir (Tezcan 1989, s. 78- 80, Res.79, 80).

Kathedranın yüzeyinde görölen bezemeler üslup ve düzenleme bakımından Orta Bizans Dönemi eserlerinde görölen özellikleri yansıtmaktadır. Motiflerin Erken Bizans Dönemine göre daha iri veya büyük olması, ana hatların kabartma olarak verilip, içlerinin boş olması, bitkisel motiflerde stilizasyon ve palmet motifinin düzenleme şekli nedeniyle 10. -11. yüzyıllar arasına tarihlendirilme önerisi getirilmiştir.

5. 2. 4. Vaftiz Teknesi

Bizans sanatında vaftiz tekneleri form olarak içten ve dıştan farklı biçimleniş özelliklerine sahiptir. Dıştan kare, dikdörtgen, çokgen ve haç formu görölmektedir. İçten kare, dikdörtgen, oval, yuvarlak, haç veya dört yapraklı yonca şeklindedir. Dış biçimlendirmenin, içe yansıdığı örneklerin yanı sıra dış ve iç biçimlenişleri birbirinden

farklı olan teknelerde mevcuttur⁸². Bu biçimleniş özelliklerine dıştan kare, içten yuvarlak (Niewöhner 2007a, Lev.37, Res. 335, Lev. 39, Res. 345), dıştan haç, içten dört yapraklı yonca (Parman 2002, Lev. 78, Res. 98; Niewöhner 2007a, Lev. 38, Res. 338, 339), dıştan kare prizma, içten dört yapraklı yonca (Şener 2006, s. 102, Kat. No:89), dıştan çokgen, içten dört yapraklı yonca (Niewöhner 2007a, Lev. 51, Res. 429), İçten ve dıştan çokgen (Niewöhner 2007a, Lev. 37, Res. 336) örnek verilebilir.

Çorum'da ele geçen dört vaftiz teknesinden üçü, dış formun içe yansıdığı örnekler olarak değerlendirilmiştir (Kat. No:117- 119). Kat. No: 117'deki eser kare prizma, Kat. No:118 ve 119'daki eserler ise dikdörtgen prizma formundadır. İçten ve dıştan dikdörtgen formda teknelerin benzer örnekleri Frigya'da Keskin ilçesinde, Çavdarhisar'da (Niewöhner 2007a, 189, Lev. 37, Res. 334a, b) ve Sardis'te (Crawford 1990, Res. 56) karşımıza çıkmaktadır. Frigya, Keskin ve Çavdarhisar örnekleri vaftiz teknesi olarak tanımlarken, Sardis'teki örnek tekne olarak tanımlanmıştır.

Tekneleri üzerinde yaygın olarak görülen bezeme haç motifidir. Çorum'da ele geçen örneklerden birinde kabartma olarak Latin haçı (Kat. No:117), ikisinde ise kabartma olarak yapılmış madalyon motifi (Kat. No: 118- 119), ve bu örneklerden birinde malta haçı (Kat. No:119) görülmektedir. Akşehir Arkeoloji Müzesinde kabartma olarak yapılmış madalyon içerisinde malta haçı (Şener 2006, s. 102) ile Çorum örneği karşılaştırılabilir. Çavdarhisar örneğinde ise kabartma olarak yapılmış madalyon içerisinde Latin haçı bulunmaktadır (Niewöhner 2007a, Lev. 37, Res. 334). Aizanoi'de ele geçen çokgen formdaki bir vaftiz teknesinin her yüzünde Latin haçı ile bezeli olduğu görülmektedir. Tekneler üzerinde görülen haç motifi bu eserlerin dinsel amaçlı olarak kullanıldığını göstermektedir.

Çorum'daki ele geçen dört vaftiz teknesinden üçü için eldeki verilerin ışığı altında kesin bir tarihleme önerisi getirmek mümkün değildir (Kat. No:117- 119). Yayınlarda da bu formdaki vaftiz tekneleri için tarihleme önerisi getirilmemiştir. Kat. No: 120'deki teknenin üzerindeki kitabede Roma İmparatoru Hadrianus (M. S. 117- 138) adı yazılıdır. En erken 2. yüzyıla tarihlendirilen bu eser daha sonraki dönemlerde

⁸² İstanbul, Anadolu, Suriye, Filistin, Mısır, Mezopotamya, Afrika, Yunanistan ve Balkanlarda ele geçen vaftiz tekne ve havuz formları için bkz. Khatchatryan 1962, s. 12, 13, 17, 25, 26, 38.

kullanılmış olmalıdır.

5. 3. DİĞER TAŞ ESERLER

Diğer taş eserler başlığı altında yer alan toplam 44 eser, dört ana başlık altında değerlendirilmiştir. Bunlar, zeytinyağı veya şarap işliklerinde kullanılan vida ağırlık taşı ve kırma taşı, havan, lahit ve işlevi tespit edilemeyen taş eserlerdir (Kat. No: 121 -164) (Tablo 17).

Bu bölümde, zeytinyağı ve şarap işliklerinde kullanılan vida ağırlık taşı türünde 26 (Kat. No: 121- 146) , kırma taşı türünde bir (Kat. No: 147), havan türünde bir (Kat. No: 148), lahit türünde bir (Kat. No: 149) ve diğer taş eserler başlığı altında 15 (Kat. No: 150- 164) taş eserin değerlendirmesi yapılmıştır (Tablo 18).

Eserler, buluntu yerine göre dağılım yapıldığında 13 farklı yer tespit edilmiştir (Tablo 17). Bu yerler, Çorum Müzesi⁸³, Boğazkale Müzesi⁸⁴, Boğabağı köyü⁸⁵, Abdalata köyü⁸⁶, Karapürçek köyü⁸⁷, Beydili köyü⁸⁸, Köprüalan köyü⁸⁹, Sungurlu İlçesi⁹⁰ Osmancık İlçesi⁹¹, Hisarkavak köyü⁹², Elvan Çelebi köyü⁹³ (Kat. No: 139), Evcı köyü⁹⁴, Beyözü köyü'dür⁹⁵.

Çorum ve Boğazkale Müze'lerinde bulunan eserlerin geliş yerleri bilinmemektedir. Beyözü köyünden geldiği söylenen eserler ise Mecitözü Lisesi'nde bulunmaktadır.

⁸³ Kat. No: 121, 127, 128, 129, 150, 151, 156.

⁸⁴ Kat. No: 145, 148, 151, 152, 157, 158.

⁸⁵ Kat. No: 122, 131, 132, 146.

⁸⁶ Kat. No: 123, 133, 134, 135, 153, 155, 156.

⁸⁷ Kat. No: 124, 125.

⁸⁸ Kat. No: 126, 144.

⁸⁹ Kat. No: 143, 147, 160, 161.

⁹⁰ Kat. No: 130

⁹¹ Kat. No: 135, 136, 149.

⁹² Kat. No: 138.

⁹³ Kat. No: 139.

⁹⁴ Kat. No: 140, 141, 142, 162.

⁹⁵ Kat. No: 163, 164.

Bu bölüm altında değerlendirilmesi yapılan taş eserlerin, 40'ı kireçtaşı, 2's, kumtaşı (Kat. No: 128, 135) ve 2'si mermerdir (Kat. No: 159, 162). İncelenen eserler içerisinde, kireçtaşı malzeme kullanımının yaygın olduğu görülmektedir.

Bu bölümde incelen eserlerden 28'i bezemesiz ve 16'sı bezemelidir⁹⁶. Bezeme motifi olarak bitkisel, geometrik ve haç motifi görülmektedir. Bitkisel motif olarak; sarmaşık yaprağı, palmet ve geometrik motif olarak dikdörtgen, rhombus, madalyon, iç içe daire motifi görülmektedir. Bir eser üzerinde alfa ve omega harfleri görülmektedir (Kat. No: 153). Bezemeler içerisinde haç motifinin yaygın olduğu görülmektedir. Eserler üzerinde yer alan bezemeler Erken Bizans döneminde yaygın olarak görülmektedir. Bu nedenle bezemeli eserler 5. 6. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir.

5. 3. 1. Zeytinyağı veya Şarap İşliklerinde Kullanılan Vida Ağırlık Taşı ve Kıрма Taşı

Vida ağırlık taşlarının, benzer örnekleriyle ilgili yayınların sayısı çok azdır. Bu nedenle ağırlık taşlarının görüldüğü alanlardaki tipolojik değerlendirme hakkındaki bilgilerimiz fazla değildir. Bununla birlikte Anderson, Pontus'da görmüş olduğu örneklerin çizimini yaparak, tiplerine göre 7 gruba ayırmıştır (1903, s. 14- 16, Çiz. 1- 7). Frankel, İsrail civarındaki örnekleri ana tiplerine göre 8 gruba ayırmış ve tanımlamalarını yapmıştır (Frankel 1993, s. 107; Frankel, Avitsur, Ayalon 1994, s. 52). Adnan Diler, Akdeniz Bölgesini ve Aydınolu, Dağlık Kilikya Bölgesindeki işlikleri inceleyerek, bu yerlerde kullanılan işlik donanım türlerinin tipolojik değerlendirmesini yapmıştır (Diler 1993, s. 505- 517; Aydınolu 2009).

Katalogda yer alan vida ağırlık taşları tiplerine göre dört ana tip altında toplanmıştır. Bunlar, açık yuvalı, kapalı yuvalı, yandan zıvana yuvalı ve açık yuva ile zıvana yuvasının birlikte kullanıldığı tiptir⁹⁷ (Kat. No: 121- 146) . Bu tipler içerisinde yandan zıvanalı tipin yaygın olduğu görülmüştür (Kat. No:127- 135). Anderson'da bu tipin en

⁹⁶ Kat. No: 121, 126, 129, 130, 133, 138, 144, 145, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 163.

⁹⁷ Tipolojik değerlendirme için bkz. tez, Zeytinyağı ve şarap İşliklerinde kullanılan vida ağırlık taşı ara değerlendirmesi.

yaygın tip olduğunu belirtmiştir (1903: 14, Çizim 1). Bu tipin, benzer örneği Anadolu'da Dağlık Kilikya Bölgesinde, Erdemli'de (Mersin) görülmüştür (Aydınoğlu 2009, s. 92, Kat. No: 15, Res. 46). Katalog No: 146 olan vida ağırlık taşının çok sayıda benzer örneğine Kilikya Bölgesinde Erdemli ve Silifke'de rastlanmıştır. Kilikya bölgesinde, bu tipin çok sayıda benzer örneğinin bulunması bölgede yaygın olduğunu göstermektedir. Bu tipin benzer örneklerine Anadolu dışında İsrail, Lübnan ve Kuzey Suriye'de rastlanmıştır (Frankel, Avitsur, Ayalon 1994, s. 55). Bu tip taşların sütun tamburlarından devşirildiği Amorium ve Dağlık Kilikya örneklerinde yola çıkılarak söylenilebilir (Aydınoğlu 2009, s. 36).

Merkezi oyuklu vida ağırlık taşları kullanımlarındaki kolaylık nedeniyle oldukça popüler olmuş ve kendine geniş bir yayılım alanı bulmuştur (Aydınoğlu 2009, s. 35). Filistin bölgesinde vidanın pReslerle birlikte ilk kullanımına yönelik kanıtlar M.S. 4. yüzyıla aittir. Kudüs civarındaki Khirbet Hilal'de bulunan bir örnek İmparator I. Konstantinus'la (337- 341) bağlantılıdır (Amit 1992, s. 150). Aşağı Galilee bölgesindeki Jalame'de ele geçen bir örnekte, nümizmatik buluntulara dayanılarak, en erken M.S. 350 yılına, Sumuqa'da bulunan örneklerde seramik ve sikke buluntularına göre M.S. 4- 5. yüzyıla tarihlenmektedir. Bölgede M.S. 5. 6. yüzyıllara tarihlenen çok sayıda vida ağırlık taşı ve 6. yüzyılın 2. yarısı ve 7. yüzyıllara tarihlenen örneklerle de rastlanmıştır (Aydınoğlu 2009, s. 35).

Tez katalogunda yer alan 17 örnek, in situ olarak ele geçmediği ve üzerinde herhangi bir bezemesi olmadığından, tarihleme önerisi getirilmemiştir⁹⁸. Sekiz eser üzerinde haç motifi bulunmasından dolayı Bizans Dönemine tarihlendirilmiştir⁹⁹. Kat. No: 129'daki eser yüzeyinde görülen madalyon içerisinde malta haçı ve madalyonun altından çıkan ve yanlardan yukarıya doğru tırmanan, uçlarında birer yaprak ve haç ile sonlanan sarmaşık dallarından oluşan kompozisyonun benzer örneklerine çeşitli türdeki eserler üzerinde rastlanmaktadır¹⁰⁰. İstanbul, Topkapı Sarayı Müzesi'nde 6. yüzyıla tarihlendirilen bir lahit'de (Tezcan 1989, s. 291, Res. 385), İznik Müzesi'nde 738 no ile

⁹⁸ Kat. No: 122- 125, 127, 128, 131,132, 134- 137, 139- 143, 146.

⁹⁹ Kat. No: 121, 126, 129, 130, 131, 138, 144, 145.

¹⁰⁰ Bizans sanatında haçın alt kolundan iki yana kıvrılarak çıkan palmetler "yaşam haçı" olarak tanımlanmaktadır. Yaşam haçının görüldüğü örnekler ve ayrıntılı bilgi için bkz. Doğan 2009, s. 139- 154.

kayıtlı olan ambon levhasında, Amasya Fatih Camisinde ele geçen 6. yüzyıla tarihlendirilen korkuluk levhasında (Eyice 1975, s. 100, Res. 1), Porek'teki Eufasius Katedralinde templon levhası (Terry 1988, s. 36, Res. 59), Selanik Demetrius Bazilikasında 5. yüzyıla tarihlendirilen bir korkuluk levhasında (Hoddinott 1963, s. 133, Res. 63) görülmektedir. Benzer örneklerin yardımıyla, tez katalogundaki 128 no'lu eser için 5.-6. yüzyıl tarihleme önerisi getirilmiştir. Üzerinde haç motifi bulunan eserlerin dinsel, diğer örneklerin sivil amaçlı olarak kullanıldığı düşünülebilir.

Katalog içerisinde tek örneği olan tekerlek formlu kırma taşının Akdeniz Bölgesi'nde yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir (Aydınoğlu 2009, s. 41). Benzer örnekler Anadolu'da Dağlık Kilikya Bölgesi'nde Erdemli ve Silifke'de (Aydınoğlu 2009, s. 61, Kat. No: 1- 11), Likya'da Neapolis antik kentinde (Antalya) (Bulut 2005, s. 206, Res. 8), Karia Bölgesi'nde Kaunos antik kentinde (Köyceğiz, Muğla) (Diler 1993, s. 515, Res. 8) tespit edilmiştir. Anadolu dışında Kıbrıs'da, Geç Roma- Erken Bizans dönemine tarihlendirilen bir yerleşimde (Hadjisavvas 1992, s. 12- 14; Hadjisavvas 1998, s. 115), ve İsrail'de ele geçmiştir (Frankel 1999, s. 69). Helenistik dönemden itibaren kullanılmaya başlanan ve yakın dönemlere kadar kullanımı devam eden bu tip kırma taşları eğer in situ olarak bulunmuyorsa, tarihlendirilmesi sorunludur (Frankel, Avitsur, Ayalon 1994, s. 32- 34). Bu nedenle katalog içerisinde yer alan kırma taşı için herhangi bir tarihleme önerisi getirilmemiştir.

5. 3. 2. Havan

Bizans sanatında, “mortarium” olarak tanımlanan havan, yiyeceklerin hazırlanmasında, ilaç yapımında, boya üretiminde, bitkilerin ezilmesinde, metal tozların elde edilmesinde kullanılan, silindirik gövdeli, derin kaplardır. Mermer, taş veya ahşaptan yapılan havanların ortak özelliği düz kaideli, derin ve geniş biçimleridir. Havanlarda, genellikle havaneli adını veren küçük tokmaklar kullanılarak, ezme yapılmaktadır (Doğan 2007, s. 63- 64).

Havanlar, kullanım işlevine göre başlıca iki ana başlık olarak değerlendirilebilir. İlk grupta katı maddelerin ve yiyeceklerin öğütülmesi veya ezilmesi amacıyla kullanılan havanlar, ikinci grupta çeşitli bitkilerin ezilip, suyunun çıkarılması amacıyla kullanılan havanlar. İşlev amacına göre havanlar farklı form özellikleri göstermektedir. İkinci grup havanlarda, birinci gruba göre farkı, ezilen bitkiden çıkan suyun, başka bir kaba akmasını temin etmek amacıyla emzik kısmının bulunmasıdır. Katı maddelerin ve yiyeceklerin ezilmesinde kullanılan havanlar derin ve alta doğru daralan forma sahiptir ve emzik bölümleri yoktur. Ephesos'taki Yamaç evleri kazılarında bulunan taş gereçlerin işlevlerine göre tipolojileri yapılarak “havan” (Quatember 2003, s. 138, 144-150, Lev. 65- 67, M19, M71, M75, M82, M88, M89, M100, M105, M109, M127) ve “ezme kapları” (Quatember 2003, s. Lev. 58, M5, M8, Lev. 59- 62) olarak değerlendirilmiştir.

Anadolu'da, Akeramik Neolitik Dönemi'nden itibaren karşımıza çıkan havanlar (Duru, Umurtak 2005, s. 126- 128, Lev. 179, 1, 12, 150- 153, 180; Özkaya 2004, s. 585: 599, Şek. 7, 8), Geç Roma ve Erken Bizans Döneminde de benzer işlev ve biçimlerde kullanılmıştır. Korinth'teki Roma Dönemine ait yayvan ve sığ biçimli taş kaplar, Kuzey Suriye'deki Roma yerleşimlerinde 3.-4. yüzyıllara tarihlenen pişmiş toprak kaplar havan olarak nitelenir (Davidson 1952, s. 122- 126, Res. 19- 21, Lev. 61; Hayes 1967, s. 337- 347). Doğu Akdeniz'de Gritelle Höyük kazılarında 5.- 6. yüzyıllara tarihlendirilen taş gereçlerin bölgenin tarım ekonomisine ilişkin bilgi sağlamaktadır. Bu öğelerin, şarap veya pekmez yapımı için üzümün, yağ üretimi için zeytinin ezilmesi amacıyla kullanıldığı anlaşılmaktadır (Redford 1998, s. 164: 176- 177, Lev. 2.33, 2.34). Sardis'teki Bizans dükkânları (Crawford 1990, s. 19- 106, Res. 59, 180, 122, 271, 298- 299, 333, 458) , Amorium'daki Aşağı Şehir (Lightfoot, Arbel 2003, 525, Res. 8), Metropolis (Meriç 1998, s. 338, Res. 21) ve Myra/Demre Aziz Nikolaos kilisesi kazılarında (Ötüken 2001, s. 366- 368, Çiz. 5; Ötüken 2005, s. 116: Res. 3) bulunan mermer ve kireç taşından havanlar Anadolu ve Akdeniz'deki Bizans dönemi örnekleridir

Katalogda, Boğazkale Müzesi bahçesinde sergilenen, havan türünde bir eser bulunmaktadır (Kat. No: 148). Silindirik formlu, geniş ve yayvan kap bölümü ve üstü

kapalı akıtma deliği/emziği bulunan havan, taştan yapılmıştır. Bu eserin, emziğinin bulunması işlevini açıklamaktadır. Bu tür havanlar, şarap veya pekmez yapımı için üzümün, yağ üretimi için zeytinin ezilmesi amacıyla kullanılmış olmalıdır. Bu formun en yakın benzeri, Sardis'te Bizans dükkânlarında ele geçen taş havandır (Crawford 1990, Çiz. 59). Zeytinyağı ve şarap işliklerinde kullanılan, taştan yapılmış pres yatağı olarak tanımlanan silindir formda, emziği bulunan eserler olarak form olarak benzerlik göstermektedir. Ezme işleminin yapıldığı bu türdeki eserlerin, üst yüzeyin kenarları boyunca açılmış, kanallarda biriken sıvı, emzikten akarak bir teknede toplanmaktadır (Diler 2005, s. 86, Res. 5; Bulut 2005, Res. 4).

5. 3. 3. Lahit

Tezcan, lahitleri tekneli ve parçalı olmak üzere iki gruba ayırmaktadır. Tekneli lahitleri de malzemesine göre alt gruplara ayırarak incelemektedir. İstanbul'da, Aya İrini, İstanbul Arkeoloji Müzesi ve Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunan ve 5.-6. yüzyıllara tarihlendirilen lahitlerin genellikle dikdörtgen prizma formunda tekneleri vardır. Bu lahitlerin yüzeyleri bezemeli ve bezemesiz örnekleri mevcuttur. Bezemeli örneklerde, kabartma olarak yapılmış Latin haçı, madalyon içerisinde haç, kristogram, madalyonun altından çıkan kurdeleler gibi motifler yaygın olarak kullanılmaktadır (Tezcan 1989, s. 251, Res. No: 370- 388, 390- 395). Orta Bizans dönemi lahit teknelerinde dikdörtgen formun devam ettiği görülmektedir. Fakat tekne yüzeyinin bezenmesinde motif ve kompozisyonların değiştiği görülmektedir (Feld 1970, s. 159- 184, Lev. 5- 14).

Katalogda lahit türünde bir eser bulunmaktadır (Kat. No: 149). Osmancık İlçesi, Koyunbaba Türbesinin duvarına bitişik olarak duran bu eserin, dikdörtgen formdaki teknesinin, dar kenarlarından biri yarım daire şeklinde biçimlendirilmiştir. Form bakımından bu eserin en yakın benzeri, İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunmaktadır (Fıratlı 1990, s. 227, Lev. 33/87b). Siyah porfirden yapılmış lahit üzerindeki bezemeler nedeniyle araştırmacılar tarafından farklı tarihleme önerileri getirilmektedir (Mendel

1914, s. 528, Ebersolt 1921, s. 19; Tezcan 1989, s. 296)¹⁰¹. Kat. No: 149'daki örnek üzerinde herhangi bir bezeme olmaması ve kireçtaşı malzemeden yapılması bakımından ayrılmaktadır.

Bizans Dönemi lahitleri, daha sonraki dönemlerde çeşme yalağı ve su haznesi olarak devşirme olarak kullanılmışlardır (Eyice 1975, Lev. 19- 21; Tezcan 1989, s. 292, 293, Res. No: 386, 387). Kat. No: 149'daki eserin çeşme yalağı olarak devşirme kullanıldığı, alt tarafına açılan daire formundaki delikten anlaşılmaktadır.

Eser üzerinde kitabe veya herhangi bir bezeme olmamasından dolayı tarihleme önerisi getirilmemiştir.

5. 3. 4. İşlevi Belirlenemeyen Taş Eserler

İşlevi belirlenemeyen taş eser sayısı 15'tir (Kat. No: 150- 164). Bu eserlerden ikisi mermer (Kat. No: 159, 162) diğerleri kireçtaşıdır (150- 158, 160, 161, 164). Bu eserlerden dokuzunun üzeri bezemelerdir (Kat. No: 150- 156, 163, 164).

Bu grup içerisinde yer alan beş eser levha türündedir (Kat. No: 150- 154). Levhaların ne şekilde kullanıldıklarını belirleyebilmek için, bunların nerede bulunmuş olduğunu bilmek gerekiyor. Bu gibi levhaların konutlarda, saraylarda ya da kamu yapılarında kullanıldıklarına ilişkin bilgilerimiz bulunmadığı gibi, genel görüş bunların sadece dini yapılarda kullanıldıkları yolundadır (Fıratlı 1990, s. 242).

Kat. No: 150'deki yarısı kırık olduğu anlaşılan levha türündeki eserin, ön yüzeyi bezemelidir. Dikdörtgen çerçeve içerisinde iç içe yar alan farklı kalınlıklardaki rhombus motifinin merkezinde üzüm motifi bulunmaktadır. Rhombus motifinin benzer örnekleri İstanbul, Ayasofya Müzesi batı galeri, pencere altında görülmektedir. Yalnız buradaki rhombus motifinin köşeli uçlarında birer palmet yer almaktadır (Guiglia 2005, s. 179).

¹⁰¹ Sözügeçen lahdi, Fıratlı 6. yüzyıl, Mendel 7. yüzyıla, Ebersolt ve Tezcan 8.- 9. yüzyıllar arasına tarihlemektedir.

İstanbul, Panakhrantos¹⁰² Meryem kilisesi yapı kalıntıları içerisinde ele geçen, 6. yüzyıla tarihlendirilen bir ante başlığının alt yüzeyine rhombus motifi işlenmiştir (Tezcan 1989, s. 91). Bu durum başlığın kenarlarında yer alan matkapla oyulmuş, akantuslardan oluşan kenar frizi süslemesi ile bütünlük sağlamaz. İstanbul Arkeoloji Müzesinde, 6. yüzyıla tarihlendirilen korkuluk levhası ön yüzünde (Fıratlı 1990, Lev. 96/313a), İznik Arkeoloji Müzesinde bulunan korkuluk levhası (6. yüzyıl) (Ötüken 1996, Lev. 14/1), Kemaliye’de ele geçen ambon podyum levhası (6. yüzyıl) (Ötüken 1996, Lev. 16/2), Selanik Aya Sofya kilisesi ambon podyum levhası (Mendel 1908, s. 644), Gebze’de bir lahit üzerinde (Feld 1970, Lev. 12/b) rhombus motifinin görüldüğü diğer benzer örneklerdir. Rhombus motifi genellikle pencere altı, korkuluk ve ambon podyum levhaları üzerini süslemektedir. Kat. No: 150’deki eserin üzerinde bu bezeme görülmesine rağmen eser kalınlığı dikkate alındığında (21,6 cm) ambon ve korkuluk payesi levha kalınlıklarına benzemediği görülmektedir¹⁰³. Bu durumda eser ya İstanbul Ayasofya kilisesi’nde olduğu gibi pencere altı levhası olduğu veya işlenmesinin tamamlanmamış olduğu söylenebilir. Eser üzerinde görülen bezemenin üslubu ve ortasında görülen üzüm motifinden dolayı 5.-6. yüzyıl tarihleme önerisi getirilmiştir.

Kat. No: 151’de yer alan levha türündeki eserin bir bölümü kırıktır. Eser yüzeyinin üç kenarında görülebilen, kademeli olarak düzenlenmiş, iki dikdörtgenin çerçevelediği alanın yaklaşık merkezinde kabartma olarak yapılmış, madalyon içerisinde haç motifi bulunmaktadır. Haç kollarının ucundan çıkan, simetrik olarak yerleştirilmiş ve bir yaprakla sonlanan yay şeklindeki dallar, haç kollarının birleştiği merkeze doğru yönelmiştir. Sonsuzluğun sembolü olan sarmaşık ve Hristiyanlığın sembolü olan haçın birlikte kullanıldığı 5.-6. yüzyıllar arasına tarihlendirilen farklı kompozisyonlar, yaygın olarak lahitler, templon korkuluk levhaları, vida ağırlık taşı ve nadiren ambon korkuluk levhası üzerinde görülmektedir (Tezcan 1989, s. 291- 292, Res. 385; Eyice 1957, s. 100, Res. 1; Hoddinott 1963, s. 133, Res. 63). Üzerindeki bezemeden dolayı 5- 6. yüzyıla tarihlendirilme önerisi getirilen Kat. No: 151’deki eserin kalınlığının 22 cm’dir. Levha kalınlığının, korkuluk ya da ambon levhasına göre fazla olması nedeniyle, bu

¹⁰² Panakhrantos, “lekesiz” anlamında olup Meryem’in sıfatlarından biridir. Bu kilise hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Tezcan 1989, s. 89- 91.

¹⁰³ Levha ve ambon Levha kalınlıkları için bkz. Doğan 1996, s. 417 Lev. 2, 418- 429 Lev. 3, 443- 447, Lev. 10.

levhanın bir lahite ait olabileceği veya işlenmesinin henüz tamamlanmadığı söylenebilir.

Kat. No: 152'deki levhanın uzun kenarlarından biri kırık vaziyettir. Eserin ön yüzeyinde kademeli olarak düzenlenmiş, iki dikdörtgenin içerisinde kabartma olarak yapılmış, uçları dışbükey formda Latin haçı yer almaktadır. Bu kompozisyonun benzer örnekleri, Konya'da Obruk Han, Eskişehir, İlkburun, Uludere'de ambon levhası (Niewöhner 2007a, s. 284, Taf. 51/427, 428), Kütahya'da korkuluk levhası (Niewöhner 2006, s. 448, Res. 35, Kat. No:35), Erken Hristiyanlık dönemine tarihlendirilen Yunanistan'da Amphipolis, Bazilika D ve Selanik Akheiropoietos Kilise'si (Jakobs 1987, Çiz. 18, 118) ve 5. yüzyıla tarihlendirilen Yugoslavya, Porec'teki Kilisede korkuluk levhası (Terry 1989, s. 37, Res. 70) türündeki eserlerde görülmektedir. Kat. No: 152'deki eserin kalınlığı 35,8cm'dir. Levha kalınlığının, korkuluk ya da ambon levhasına göre fazla olması nedeniyle yapımının henüz tamamlanmadığı söylenebilir. Bu eser üzerindeki haç motifinden dolayı Erken Hristiyanlık dönemine tarihlendirilebilir.

Kat. No: 153'deki Levha duvara gömülü durumdadır. Levhanın üzerinde, kabartma tekniğinde iç içe yer alan üç ince daire içerisinde Latin Haçı görülmektedir. Haçın üst kollarının birleşme noktasından çıkan birer palmet motifi ve yatay haç kolunun altında A (alfa) ve ω (omega) harfleri bulunmaktadır. Bu harfler, Yunan Alfabesinin ilk ve son harfleridir. Bizans sanatında başlangıcı ve sonu ifade etmektedir. Haçın altından çıkan palmetler ise sembolik anlatımda yaşam haçı adıyla tanımlanmaktadır. Yaşam haçı, ikonografik anlamda yaşamın sonsuzluğu ve bu bağlamda ölümden sonraki yaşam ile bağdaştırılır (Doğan 2009, s. 139). İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan bir mezar stelinde madalyon içerisinde christogram ile A ve ω harfleri (Fıratlı 1990, Lev. 41/113) ve Galatya'da ele geçen bir altar kaidesi üzerinde Latin haçı ile A ve ω harfleri (Doğan-Vardar 2006, s. 229, çiz.6) görülmektedir.

Kat. No: 153'deki Levha üzerindeki kompozisyonun benzer örneği tespit edilememiştir. Eser üzerinde yer alan motiflerin sembolik anlatımından yola çıkarak, dinsel içerik taşıdığı söylenebilir. Bezemedeki ince işçilik ve üslup açısından eser Erken Bizans dönemine tarihlendirilebilir.

Kat. No: 154'deki levha türündeki eserin büyü bir bölümü kırıktır. Eser üzerindeki profilleri bakımından Milas Müzesi'nde bulunan ambon korkuluk levhasına benzemektedir (Mercangöz 1996, s. 95, şek. 24). Fakat kalınlığının 48,5cm olması nedeniyle ambon levhası olamaz. Eser üzerinde sarmaşık yaprağı ve içi içe dairelerden oluşan motif görülmektedir. 11- 12. yüzyıla tarihlendirilen bir bordür parçası üzerinde içi içe halkalardan oluşan bezeme görülmektedir (Mercangöz 2007: 95, şek. 24). Eser üzerindeki bezeme tam olarak görülemediğinden herhangi bir tarihlleme önerisi getirilmemiştir.

Kat. No: 155'deki dikdörtgen prizma formundaki eser çeşme duvarına gömülü durumdadır. Eserin ön yüzünde kabartma olarak haç motifi bulunmaktadır. Eser üzerindeki bezemeden dolayı Erken Bizans dönemine tarihlendirilebilir.

Katalog 156'daki eser, form ve boyut olarak herhangi bir eser türüne benzememektedir. Eser yüzeyinde kabartma olarak yapılmış, iki kuş arasında bir kanthoros ve iki kuş arasında bir ağaçtan oluşan bezeme yer almaktadır. Bu kompozisyonun benzeri, İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan bir lahit üzerinde görülmektedir (Fıratlı 1990, Lev. 33, 87a, b). Fakat kompozisyon üslubu ve işçilik olarak iki eser arasında büyük farklılık vardır. Katalog 156'daki eser üzerindeki bezemeler stilize edilmiş ve özenli olmayan bir işçilik göstermektedir. Bu nedenle eserin yerel üretim olduğu söylenebilir. Kantharos ve kuş figürü Erken Hristiyanlıkta yaygın olarak kullanılmıştır. Bu nedenle eser Erken Bizans dönemine tarihlendirilebilir.

Kat. No: 157'de yer alan profilli, kırık parçanın benzeri Elaiussa Sebaste (Erdemli ve Silifke arasında, Mersin) antik kentinde arşitrav parçası olarak tanımlanmıştır (Equin Schneider 2003, s. 140, Res. 122).

Kat. No: 158'deki profilli, kırık parçanın benzerleri lento ve söve olarak tanımlanan eserlerde görülmüştür (Tezcan 1989, Res. 159, 160; Yıldırım 2006, s. 56, Kat. No 45). Eserin uzunluğunun kırık olmasına rağmen 121cm olduğu göz önüne alınırsa söve olma ihtimalini artırmaktadır.

Kat. No: 161'deki eserin formu, antik dönem tiyatrolarında görülen oturma basamaklarına benzemektedir. Bu eserin benzer örneği, Magnesia Tiyatrosu'nda (Aydın ili, Germencik ilçesi) bulunmaktadır (Bingöl 2004, s. 105).

Form olarak merdiven basamağını çağrıştırmakta olan Kat. No: 163'deki eser yüzeyinde, kabartma tekniğinde ana hatları verilmiş, iç içe yer alan iki tabula ansata yer almaktadır. Tabula ansatanın, kabartma tekniğinde yapılmış benzer örnekleri Elaiussa Sebaste kentinde bir lahit üzerinde (Equin Schneider 2003, s. 450- 451, Res. 443, 445) ve Çorum İli, Mecitözü İlçesi'nde 5. yüzyıla tarihlendirilen bir kitabe üzerinde (Mango ve Sevcenko 1972, Lev. 5/2) tespit edilmiştir. Yine eserin, alt bölümünün dar kenarının köşeleri, çeyrek daire olarak biçimlendirilmiş, istiridyeye benzer motifle bezelidir. Bu eserin, form ve bezemeleri bakımından, benzer örneği tespit edilememiştir. Üzerindeki, tabula ansata bezemeden yola çıkılarak eser, Erken Hristiyanlık dönemine tarihlendirilebilir.

Kat. No: 164'deki üzeri bezemeli eserin büyük bir bölümü kırıktır. Üst kenarının, yarım daire formuna yaklaşan bir form vermesi bakımından, mezar taşına benzetilebilir. Eser ön yüzünde, üzerinde dört yayı bulunan mızrağın uç kısmı görülmektedir. Bizans Resim sanatında, asker aziz tasvirlerinde mızrak, kılıç gibi savaş araçları görülmektedir. Fakat eserin büyük bir bölümü kırık olduğundan, tasvirin tümü görülememektedir. Bu nedenle, eser üzerinde görülen bezemenin bir asker azize ait olup olmadığı tartışılabilir.

6. SONUÇ

Bizans dönemi tarihi coğrafyası içerisinde taşra olarak kabul edilen yerleşimlerin gelişimi ve Bizans sanatı içerisindeki yerinin araştırılması konusunda yapılan çalışmalardan biri, “Çorum İli ve çevresinde bulunan Bizans Dönemi taş eserler” konulu tez çalışmamızdır.

Tez çalışması kapsamında, Çorum ilinin Bizans dönemi tarihi coğrafyası ve gelişimi ile ilgili sorunlar ele alınmış, il sınırları içerisinde ele geçen taş eserlerin işlev ve tarih sorunları çözümlenmeye çalışılarak, bölgenin Bizans sanatı içerisindeki yeri belirlenmek istenmiştir. Taş eserler, form, malzeme, motif, kompozisyon ve üslup bakımından benzer örnekleri ile karşılaştırılarak, bölgesel bir üslubun var olup olmadığı araştırılmıştır. Çıkan eser türlerine göre bölgenin mimari ve ekonomik durumu hakkında sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

M.Ö. 3.-2. – M.S. 64 yıllarında Anadolu’nun orta bölümünde, Roma İmparatorluğu’na bağlı Galatya eyaleti bulunmaktadır. Galatya eyaleti bu dönemde iki bölgeden oluşmaktadır. Bunlar, Pontus Galaticus ve Pontus Polemoniacus’dur. Roma İmparatoru Vespasianus (69- 79) ve Trajanus’un (98- 117) hükümdarlığı sırasında bu bölgeler Galatya- Kapadokya eyaleti içerisinde yer almış ve daha sonra Kapadokya eyaletine geçmiştir. Bu düzenleme İmparator Severus Alexander (222- 235) hükümdarlığının sonuna kadar devam etmiştir. Diocletianus’un (284- 305) hükümdarlığı sırasında eyaletlerin yeniden düzenlenmesi yapılmıştır. Bundan sonra tüm eyaletlerin idaresi sadece imparatorun emrine verildi. Fakat bu döneme ait bilgilerin yetersiz olması nedeniyle eyalet sınırları hakkında gelişmeler tam olarak bilinmemektedir. Günümüz coğrafyasında, Çorum İli’nin yer aldığı Orta Karadeniz Bölgesi, 325 yılında yapılan İznik Konsili kayıtlarında Helenopontus olarak tanımlanmaktadır. Eyalet isimlerinin 535 yılına kadar değişmediği, Kadıköy Konsili (451) pisikoposluk kayıtları, Hierocles listesi (530) ve Justinianus Yasaları’ndan (535) bilinmektedir ((Jones1937: 526, tablo 22; Ramsay 1960: 352, 353, 360). Helenopontus eyaleti sınırları içerisinde sekiz şehir adı geçmektedir. Bunlar, Amaseia (Amasya), Ibora (Turhal, Tokat), Zela (Zile, Tokat),

Leontopolis (Alaçam, Sinop), Andrappa (Vezirköprü, Amasya), Amisis (Samsun), Sinope (Sinop) ve Euchaita yerleşimleridir¹.

Euchaita'nın, bulunduğu yer günümüzde kesin olarak bilinmemektedir. Araştırmacıların büyük çoğunluğu, Çorum ili içerisinde olduğunu ileri sürmektedir. Fakat bulunduğu yer ile ilgili kaynaklarda farklı görüşler bulunmaktadır².

Hun'ların bir kabilesi olan Sabiriler, 515 yılında Kapadokya, Galatya ve Pontus'u istila ederek Euchaita yakınlarına kadar gelmiş fakat Kızılırmak'ı geçmemişlerdir. Görevine son verilen ve Euchaita'ya sürgün için gönderilen İstanbul Patriği II. Makedonios, Hun'ların saldırısı nedeniyle Euchaita'dan, Çankırı'ya kaçmak zorunda kalmıştır. Süratle hareket eden Sabirilerin şehirleri kuşatmak için teçhizatlarının yeterli olmaması ve Euchaita surlarının böyle bir saldırıyı karşılayacak güçte bulunmamasına rağmen, birden ilerlemekten vazgeçerek geri dönmeleri, şehri koruyucusu olan Aziz Theodoros'un bir mucizesi olarak kabul edilmiştir. Bunun üzerine İmparator Anastosios (M.S. 491- 518) Euchaita'ya şehir statüsü vererek, surlarını inşa ettirmiştir. Çorum ili, Mecitözü İlçesi'nde bulunan ve Avkat Köy'den getirildiği ileri sürülen bir kitabe bu görüşü desteklemektedir.

Euchaita, 6. yüzyılın başında Amasya metropolitliğine bağlı piskoposluklarından biridir. Şehir, 7. yüzyılda *Autokephalos* (bağımsız piskoposluk) olmuştur.

Euchiata hakkında yukarıda kısaca özetlenen bilgiler ışığı altında, Kızılırmak'ın doğusunda, Amasya ve Çankırı arasında yol güzergâhı üzerinde olması ve yakınında bir kale bulunması gerektiği, sonuçları ortaya çıkmaktadır.

Euchaita kentinin yerini belirleyecek en son ipucu ise 1075 yılında, Danişmendlilerin kenti ele geçirmek için kaleyi kuşatmaları ve Bizanslılarla savaşmalarıdır. Bizans dönemi kalesi, Çorum, merkez ilçesi sınırları içerisinde olmalıdır. Fakat kentin ele geçmesinden sonra meydana gelen depremde kale ve içindeki yapıların yıkıldığı ve

¹ Euchiata şehrinin tarihçesi için bkz., tez, bölüm 3, Roma ve Bizans Dönemi Tarihi.

² Euchaita şehrinin bulunduğu yer ile ilgili görüşler için bkz. tez, 3. bölüm, Çorum İli'nin Coğrafi Konumu ve Tarihçesi.

deprem sonrası gelen selinde kenti tamamen yok ettiği söylenmektedir³. Kent içerisinde, Bizans dönemine atfedilen yapıların günümüze ulaşamamasının bir diğer sebebi de Bizans yerleşimi üzerine gelen Türk dönemi yerleşiminin de son kalıntı izlerini yok etmiş olmasıdır.

Euchaitia şehrinin neresi olduğu sorusu mevcut bilgilerin ışığı altında bir olasılığın ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Buna göre Euchaitia kenti, günümüzdeki Çorum ili, Merkez İlçe olmalıdır. Aziz Theodoros adına ithaf edilen manastırın ise Euchaitia kentini koruyan kale surları dışında kaldığı bilinmektedir. Araştırmacılar, bu yerin Avkat köy (Mecitözü ilçesi, Beyözü köyü) veya Elvan Çelebi köyü olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Bizim varsayımımız ise bu yerin Abdalata köyü olabileceğidir. Bunun sebeplerinden ilki konumudur. Eğer Euchaitia'yı Çorum ili olarak kabul edersek, köyün bulunduğu yer manastırın inşa edilebileceği bir mesafede bulunması gerekmektedir. Bir hac ziyaretgahı olan bu yer, ana yolların üzerinde veya yakınında bulunmalıdır. Abdalata köyü, Kapadokyayı, Amisos'a (Samsun) bağlayan önemli yolların yakınındadır. Samsun'dan başlayan, Roma- Bizans yolu, günümüzde Sivas'a kadar olan modern yola paralel olarak ilerlemektedir. Bu yola bağlı bir kolda aynı zamanda Mecitözü ilçesinin kuzeyinden Amasya İline bağlanmaktaydı. Abdalata köyünde bulunan, Roma dönemine ait mil taşı da yol güzergâhının buradan geçtiğini belirlemektedir⁴. Abdalata Köyü yakınlarındaki yol güzergâhı üzerinde bulunan ve Sazak Kalesi olarak bilinen yerde bir gözetleme kulesi bulunmaktadır. Bu kule, kuzeye doğru Çorum yönünde ve güneye doğru Cemilbey istikametinde ovayı görebilecek yükseklikte stratejik bir konuma sahiptir. Cemilbey ilçesinde ele geçen ve 11. yüzyıla tarihlendirilen sikkeler⁵ bu gözetleme kulelerinin Bizans döneminde kullanılma olasılığını akla getirmektedir. Aynı tipte gözetleme kulelerine, Çorum ilinin doğusunda Hisarkavak köyünde (Mecitözü ilçesi) ve batısında İnalözü köyünde (Seydim ilçesi) rastlanmıştır. Stratejik konuma sahip tepeler üzerinde bulunan bu gözetleme kuleleri düşman kuvvetlerinin hareketlerinin önceden görülerek, gerekli önlemlerin alınması için Euchaitia kentini

³ R. Arıncı kişisel gözlemlerine dayanarak, günümüzde mevcut olmayan, şehrin içinde kalan, kale surlarının sınırlarını belirlemektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Arıncı 1941: 900-901.

⁴ Abdalata Köyü'nde olduğu belirtilen ve Traianus dönemine tarihlendirilen bu taş günümüzde kayıptır. Bkz. tez, 3. bölüm, Roma Dönemi yolları

⁵ Bu sikkelerden 40'ı Romanus III Argyrus (1028- 1034) ve beşi Konstantin X. Ducas (1059- 1067) dönemine tarihlendirilmektedir. Halen Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bulunan bu sikkeler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Atalay, 1985: 63- 72.

uyarıyor olmalıdır. Euchaita kentinin Arap saldırılarına karşı başarılı olmasındaki önemli etkenlerden biride bu olmalıdır.

Çorum Müzesi'nde bulunan ve Abdalata Köyü'nden getirilen kathedra, Abdalata köyü Camisi duvarına gömülü durumdaki Bizans Dönemine ait devşirme taşlarda Aziz Theodoros'un manastırının burada inşa edilmiş olabileceğini destekleyen unsurlardır.

Çorum ili sınırları içerisinde ele geçen taş eserlerin, bir bölümü müzelerde, büyük bölümü arazide dağınık bulunmakta veya yapılarda devşirme olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu taş eserlerin envanteri çıkartılarak, katalogu yapılmış, eser türleri, formu, bezeme motifleri ve malzemesi araştırılarak, karşılaştırma örneklerine göre işlev ve tarihlendirme konularında öneri getirilmiştir.

Tez kapsamında 18 farklı türde toplam 164 taş eser incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Bu çalışma sonucunda eserlerin 4.- 11. yüzyıllar arasındaki dönemi kapsadıkları görülmektedir. Bu eserler içerisinde 5.- 6. yüzyıllara tarihlendirilen örneklerin yoğunlukta olduğu anlaşılmaktadır. Bunun sebebi İmparatorluğun en güçlü olduğu dönemde taşrada mimari yapılaşmanın artmasıdır. 7. yüzyıldan itibaren bölgeye yapılan Arap saldırılarının başlaması, deprem ve sel gibi doğal afetlerin etkisiyle bölgenin zarar gördüğü bilinmektedir.

Eser sayısına göre yer dağılımı yapıldığında, Çorum ilinde bulunan müzeler haricinde Evci, Abdalata, Boğabağı, Elvan Çelebi, Avkat, Figani, Totali, Hisarkavak, Hamamlıçay, Köprüalan, Beydili, Karapürçek, Temençe köylerinde, Cemilbey, Osmancık ve İskilip ilçeleri buluntu yeri olarak tespit edilmiştir. Bu yerlerdeki Bizans dönemine tarihlendirilen eserlerin varlığı, Bizans dönemi yerleşkelerine işaret etmektedir.

Eserler üzerinde, akantus yaprağı, haç, üzüm ve yapraklarıyla birlikte asma dalı, sarmaşık dalı ve yaprakları, yumurta ve okucu, yiv, godron, soffit, dalga, zikzak, iç içe daire, spiral, rombus gibi motiflerin yaygın olarak kullanılmıştır. Bezemeler, kabartma, oyma ve kazıma tekniğinde işlenmiştir. Bu teknikler içerisinde kabartma tekniğin

kullanımının yaygın olduğu görülmektedir. Erken döneme tarihlendirilen bitkisel bezemeli örneklerde natüralist üslup, Orta Bizans dönemine tarihlendirilen eserlerde sitilizasyon ve yüzeysellik dikkati çeken unsurlardır. Tüm Bizans sanatında görülen bu üslupsal benzerlik, Bizanslı ustaların geleneklere olan sıkı bağlılığı ile açıklanabilir. Üslup olarak, Erken Bizans Dönemi sanatında görülen bezeme motif ve kompozisyonların, Çorum'da ele geçen taş eserlerin bezenmesinde devam ettiği izlense de kimi eserlerde bölgesel üsluplar dikkati çeker. Amasya'da bulunan benzer örneklerin varlığı ise ortak bir atölye kullanımını da akla getirmektedir.

Mimari ve liturjik işlevli eserler haricinde, diğer taş eserler başlığı altında incelenen vida ağırlık taşları, eser türleri içerisinde sayısal yoğunluğa sahiptir. Bu durum, Bizans döneminde, bölgenin tarımsal kültürü ve ekonomisi hakkında bilgileri açığa çıkarmaktadır. Zeytinyağı ve şarap işliklerinde kullanılan vida ağırlık taşlarının örnekleri, Anadolu ve Anadolu dışında yaygın olarak Geç Roma ve Erken Bizans Döneminde görülmektedir. Anderson, Pontus bölgesi'nde Antik dönemde zeytin üretiminin yapıldığını söylemektedir. Fakat günümüz de bölgede zeytin ağacı bulunmamaktadır. Bu taşlar kanımızca şarap üretiminde kullanılmış olmalıdır. Bölge toprağının kireçli olması, asma üretimi için uygun doğal ortamı sağlamaktadır. Bölgede, birçok yerde üzüm üretimi devam etmektedir. Üzüm, meyve olarak tüketilmesinin yanı sıra yöre halkı tarafından pekmez ve şarap yapımında da kullanılmaktadır. Avkat Köyü yüzey araştırmasında, Bizans dönemine ait çok sayıda depolama amacına yönelik, muhtemelen şarap depolanmasında kullanılan, büyük çömleklerin ele geçmesi de bölgede ele geçen vida ağırlık taşlarının kullanım işlevini açıklayan bir diğer unsurdur⁶. Bölgede, Bizans döneminde kutsal bir içecek olarak görülen şarap üretiminin yaygın olarak yapıldığını, ele geçen vida ağırlık taşlarının yoğunluğu ile açıklanabilir. Hristiyan hacıların yolu üzerinde bulunan ve önemli bir ziyaretgâh yeri olan Aziz Theodoros'un kenti Euchaita, şarap üretimi ve ticareti ile de ekonomisine katkıda bulunmuş olmalıdır.

Euchaita'nın, 13. yüzyıla ortalarına kadar piskoposluk statüsünü koruduğu, piskoposluk listelerinden anlaşılmaktadır. Bu durum, bölgenin 11. yüzyıl'da Türklerin yönetimine

⁶ Depolama amacına yönelik olarak bu tip büyük saklama kapları için bkz. Haldon- Elton- Newhard 2008: 19

geçmesine rağmen, Hristiyan halkın bölgeyi terk etmeyerek, yaşamaya devam ettiğini göstermektedir. Fakat ele geçen Bizans dönemi taş eserleri en son 11. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Bu da kentin, 11. yüzyıldan sonra ekonomik açıdan eski gücünü kaybettiğini ve buna paralel olarak mimari yapılaşmanın sona erdiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Ainsworth, W. F. (1982). *Travels and Researches in Asia Minor, Mesopotamia, Chaldes, and Armenia*. Cilt I. London.
- Akdağ, M. (1974). *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi 1243- 1453*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Akurgal, E. (1983). *Ancient Civilizations and Ruins of Turkey*. İstanbul.
- Akurgal, E. (1989). *Anadolu Uygarlıkları*. İstanbul.
- Akşit, O. (1985). *Roma İmparatorluk Tarihi*, İstanbul.
- Akyürek, E. (1999). Bizanslılar, Azizleri ve Khalkedon'lu Aziz Euphemis. *Sanat Dünyamız*, sayı 69- 70, s.175- 176.
- Abbasoğlu, H. (1994). *Perge Roma Devri Mimarisinde Arşitravların Soffit Bezemeleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Acara, M.- Eser E. (2000). Sanatta Etkileşim: Oluşum ve Yöntem Üzerine İki Örnek. *Sanatta Etkileşim*. Zeynep Yasa Yaman (ed). Ankara: İş Bankası Yayını.
- Alpaslan, S. (1996). *Antalya'nın Demre (Kale) İlçesindeki H. Nikolaos Kilisesi'nde Dini Ayinle İlgili Plastik Eserler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Alpaslan, S. (2001). Anadolu Medeniyetler Müzesi'ndeki Bizans Dönemi Taş Eserleri. *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2000 Yıllığı*. Ankara: Desen Ofset, s. 265- 299.
- Alpaslan, S. (2003). The Evaluation of the Motifs and Styles of the Architectural Sculpture of the Byzantine Age in Antalya and Lycia. *Adalya*, VI, s. 251- 263.

- Anadolu, M. (1970). Küçük Asya'da Bulunan İmparator Tapınakları. *Anadolu Araştırmaları*, 2, 31- 51.
- Anakök, T. (1950). *Çorum Tarihi*. Ankara.
- Anderson, J. G. C. (1899). Exploration in Galatia cis Halym. Part II. Topography, Epigraphy, Galatian Civilisation. *Journal of Hellenic Studies*, sayı 19, s. 52- 134, 230- 318.
- Anderson, J. G. C. (1903). A Journey of Exploration in Pontus. *Studia Pontica* I, Bruxelles.
- Anonim. Çorum Maddesi. *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, cilt 6, s. 2780- 2781.
- Arıncı, R. (1941). Arzda ve Yurdumuza Zelzele Bölgesi. *Çorumlu*, sayı 4, s. 897- 903.
- Aslan, M. (1990). Anadolu Medeniyetleri Müzesinde Bulunan Phrygia ve Galatia Bölgesi Şehir Sikkeleri. Ankara, *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1989 Yıllığı*, s.114- 175.
- Asgari, N. (1979). Anadolu'da Antik Mermer Ocakları. *Türk Tarih Kongresi*, sayı 8, s. 451- 456.
- Asgari, N. (1992). Observations on Two Types of Quarry-Items From Proconnesus: Column, Shafts and Column-Bases. *Ancient Stones: Quarrying, Trade, and Proverance*. M. Waelkens, N. Herz ve L. Moens(ed). Leuven, s. 73- 80.
- Asgari, N. (1994). Prokonnesos- 1992 Çalışmaları. XI. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara, s. 483- 504.
- Amiet, P., F. Baratte, C.D. Noblecourt, C. Metzger, A. Pasquier (1981). *Forms and Styles. Antiquity*. Köln.

- Atalay, E (1985). Cemilbey (Çorak) Nahiyesinde Bulunan Bizans Selçuklu Dönemi Yapıları ve Altın Paraları. *III. Araştırma Sonuçları Toplantısı*. Ankara.
- Aylar, F. (2009). Çorum'un Genel Coğrafya Özellikleri. Y. Bayram (ed) *Coğrafyası, Tarihi, Kültürü ve Edebiyatıyla Çorum*. Çorum Valiliği.
- Aydinoğlu, Ü. (2009). *Dağlık Kilikya Bölgesinde Antik Çağda Zeytinyağı ve Şarap Üretimi: Üretimin Arkeolojik Kanıtları*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Babinger, F. (1923). *Dernschwams Tagebuch einer Reise nach Konstantinopel und Kleinasien 1553/55*. München-Leipzig.
- Bakırer, Ö. (1985). Bizans Danişmend, Selçuklu ve Beylikler Dönemlerinde Çorum. *Çorum Tarihi*, 5. Hitit Festivali Komitesi, EFA Tasarım- Yapım, s. 53- 78.
- Başaran, C. (1977). *Anadolu Kompozit Başlıkları*. İstanbul.
- Belke, K. ve Restle, M. (1984). *Tabula Imperii Byzantini 4: Galatia und Lykaonien*. Wien.
- Betsch, W. E. (1977). *The History, Production and Distrubition of the Late Antique Capital in Constantinople*, University of Pennsylvania. Michigan.
- Bingöl, O. (2004). *Arkeolojik Mimari'de Taş*. İstanbul: Homer Kitabevi.
- Bittel, K. ve R. Naumann (1952). Boğazköy- Hattuša. Ergebnisse der Aus grabungen des Deutschen Archäologischen Instituts und der Deutschen Orient-Gesell-schaft in den Jahren 1931- 1939. *I. Arcitektur, Topographie, Landeskunde und Siedlungsgeschichte, (Wissenschaftliche Veröffentlichungen der Deutschen Orient-Gesellschaft 63*. Stuttgart.
- Bittel, K. (1942). Kleinasiatische Studien. *Istanbuler Mitteilungen*, sayı 5, s. 8- 10.

- Bittel, K. (1957). Zwei römische Meilensteine aus Kleinasien. *Anatolia* 2, s. 89- 94.
- Boor, C. (1963). *Theophanes Chronographia*. Hildesheim.
- Bouras, L. (1980). *The Sculptural Decoration of the Church of the Virgin in the Monastery of Saint Luke*. Atina.
- Bouras, C. (1981). *He Nea Mone Tes Chiou Istoria Kai Architektonike*. Atina.
- Brands, G. (1998). Die Entstehung einer Stadt Beobachtungen zur Bauornamentik von Resafa. U. Peschlow ve S. Möllers (ed) *Spätantike und Byzantinische Bauskulptur*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, s. 77- 92.
- Brenk, B. (1977) *Spätantike und Frühes Christentum*, Oldenburg.
- Bulut, S. (2005). Likya- Pamfilya- Pisidya Sınır Bölgesinden Sıradışı İki Zeytinyağı İşliğı. *Adalya*, VIII, s. 191- 210.
- Calder, W. M. (1932). Inscription of Southern Galatia. *American Journal of Archeology*, 36, s. 453.
- Cramer, J. A. (1971). *Geographical and Historical Description of Asia Minor II*. Amsterdam: Adolf M. Hakkert Publisher.
- Crawford, J. S. (1990). *The Byzantine Shops at Sardis*. Harvard University Pres. Cambridge, Massachusetts, London.
- Çorum Valiliğı, (2009). *Çorum Kültür Envanteri*. Çorum Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, sayı 3.
- Dalton, O. M. (1961). *Byzantine Art and Archaeology*. New York.

Davidson, G. R. (1952). *Corinth. The Minor Objects*, c. XII, Princeton New Jersey.

Deichmann, F. W. (1975). *Die Spoilen in der Spätantiken Architektur*. München.

Deichmann, F. W. (1974- 76). *Ravenna, Hauptstadt des Spätantiken Abendlandes*, cilt. I- II, Wiesbaden.

Deichmann, F. W. (1981). *Corpus Der Kapitelle Der Kirche Von San Marco zu Venedig*. Wiesbaden.

Delehay, H. (1923). *Les saints stylistes*. Paris.

Delvoye, C. (1966). Ambo. M. Restle (ed) *Reallexion zur Byzantinischen Kunst*, s.126-132.

Dennert, M. (1995). Mittelbyzantinische Ambone in Kleinasien. *Istanbuler Mitteilungen*, 45, s. 137- 147.

Dennert, M. (1997). *Mittelbyzantinische Kapitelle Studien zu Typologie und Chronologie*. Bonn.

Diler, A. (1993). Akdeniz Bölgesi Antik Çağ Zeytinyağı ve Şarap İşlikleri. IX. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, s. 505- 520.

Doğan, S. (2006). Likya’da Bizans Taş Yapıtları. *Likya Sempozyumu*, s. 209- 224.

Doğan, S. (2007). Bizans Döneminde Pamfilya ve Likya’da Gündelik Kullanımdaki Taş Gereçler. *Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi* 24, s. 63- 75.

Doğan, S. (2009). Bizans Sanatında Yaşam Haçı Motifi ve Alanya Müzesi’ndeki Bir Sütun Başlığı. A. Oğuz Alp (ed). *Ebru Parman’a Armağan Sanat Tarihi ve Arkeoloji Yazıları*. Ankara, s. 139- 149.

- Doğan, S. ve Egemen Vardar L. (2006). Galatia’da Geç Antik Çağ ve Bizans Araştırmaları. *IX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları*, 21- 23 Nisan 2005, Erzurum, s. 225- 238.
- Doublet, G. (1889). Inscriptions de Paphlagonie. *Bulletin de Correspondance Hellenique*, XII, s. 294.
- Duru, R.ve Umurtak, G. (2005). Höyücek. *1989- 1992 Yılları Arasında Yapılan Kazıların Sonuçları- Results of the Excavation 1989- 1992*. Ankara, s. 126- 180.
- Duyuran, R. (1951). İzmit ve Silivri’de yapılan Arkeolojik Araştırmalar, 1947- 1948. *Belleten XV*, sayı 58, s. 213- 218.
- Ebersolt, J. (1921). *Mission Archaeologique des Constantinople*. Paris.
- Effenberger, A. ve Severin H. G. (1992). *Das Museum für Spätantike und Byzantinische Kunst*. Berlin.
- Epstein Wharton, A. (1981). The middle Byzantine Sanctuary Barrier Templon or Iconostasis. *Jaarboek van de Akademi ete Amsterdam*, 134, s. 1- 28.
- Equin Ischneider, E. (2003). *Elaiussa Sebaste II*. İtalya.
- Eyice, S. (1968). Çorum’un Mecitözünde Âşık Paşaoğlu Elvan Çelebi Zaviyesi. *Türkiyat Mecmuası*, 15, s. 211- 244.
- Eyice, S. (1975). İstanbul Arkeoloji Müzesi’nde Bizans- Türk Çeşmesi. *Belleten* 39/155, s. 429- 444.
- Evliya Çelebi (1971). *Seyahatname*, cilt 4. Zuhuri Danışman (çev). İstanbul.
- Frankel, R. (1993). Screw Weights from Israel”, Oil and Wine Production in the

- Mediterranean Area. M. C. Amouretti- J. P. Brun (ed). *Bulletin de Corrospondance Hellenique* XXVI, s. 107- 118.
- Frankel, R. (1999). *Wine and Oil Production in Antiquity in Israel and Other Mediterranean Countries*. England.
- Frankel, R., Ayalon S., Avitsur E. (1994). *History and Technology of Olive Oil in The Holly Land*. Tel Aviv.
- Feld, O. (1970). Mittelbyzantinische Sarkophage. *RömQ Schr* 65, s. 158- 184.
- Feld, O. (1977). Kleinasien. Beat Brenk (ed). *Spätantike und Frühes Christentum*, Propläen. Verlag.
- Feld, O. (1977- 78). Bautypus and Ausstattung der Michaels Kirche. *Istanbuler Mitteilungen* 27/28, s. 94- 125.
- Ferguson, G. (1966). *Signs and Symbols in Christian Art*. New York: Oxford University Pres.
- Fıratlı, N. (1969- 70). Découverte D'une Eglise Byzantine A Sébaste de Phryge. *Cahiers Archéologiques*, 19-20, s. 151-166.
- Fıratlı, N. (1970). Uşak- Selçuklar Kazısı ve Çevre Araştırmaları, 1966- 1970. *Türk Arkeoloji Dergisi*, XIX-II, s. 109- 160.
- Fıratlı, N. ve Metzger C. (1990). *La Sculpture Byzantine Figurée au Musée Archéologique d'Istanbul*. Paris.
- Foss, C. (1991). Euchaita. *The Oxford Dictionary of Byzantium*, cilt 2, s. 737.
- French, D. H. (1980). The Roman Road-system of Asia Minor. *Aufstieg und*

Niedergang der römischen Welt, 7/2, s. 699- 713.

French, D. H. (1981). *Roman Roads and Milestones of Asia Minor, I: The Pilgrim's Roads*. British Institute of Archeology of Ankara Monograph No:30, BAR International Series 105, Oxford.

French, D. H. (1988). *Roman Roads and Milestones of Asia Minor, 2: An Interim Catalogue of Asia Minor. Part 1*, British Institute of Archeology of Ankara Monograph No:9, BAR International Series 392(i), Ankara.

French, D. H. (1984a). Roma Yolları ve Miltaşları. *II. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, İzmir, s. 123- 129.

French, D. H. (1984b). Classis Pontica. *Epigraphica Anatolica*, 4, s. 53- 60.

French, D. H. (1990). Galatia Bölgesi Roma Yolları ve Mil Taşları. *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1990 Yılı*, s. 6- 31.

Grabar, A. (1963). *A Sculptures Byzantines de Constantinople (IV.-X. Siècle)*. Paris.

Gregoire, H. (1910). Geographie Byzantine. *Byzantinische Zeitschrift*, XIX, s. 59- 72.

Gregoire, H., Cumont H., Anderson J. G. C. (1926). Recueil des Inscriptions grecques et latine du pont. *Studia Pontica*, III, s. 206.

Gregory, T. E. (1991). Hierokles. *The Oxford Dictionary of Byzantium*, cilt 2, s. 930.

Gündüzalp, N. (1979). Dekoratif Sanatta Akantuslu Kıvrık Dal Süslemelerinin Kaynağı Üzerine. *VIII. Türk Tarih Kongresi*, cilt I, s. 447- 449.

Hamilton, W. J. (1842). *Researches in Asia Minor, Pontos and Armenia II*. London: J. Murray Albemarle Street.

Haldon, J. (2007). *Bizans Tarih Atlası*. İstanbul: Kitap Yayınevi.

Halkin, F. (1973). *Saints moines d'Orient*. London.

Haussig, H. W. (1970). *A History of Byzantine Civilization*. New York: Praeger Publishers.

Hoddinott, R.F. (1963). *Early Byzantine Churches in Macedonia and Southern Serbia*. London.

Haldon, J., Elton H., Newhard J. (2008). The Avkat Archeological Project. *Anatolian Archeology* 14, British Institute at Ankara Research Reports, s. 17- 20.

Honigmann, E. (1970). *Bizans Devletinin Doğu Sınırı*. F. Işıltan (çev). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

İdil, V. (1976/77). Anadolu'da Roma İmparatorluk Çağı Korinth Başlıkları. *Anadolu* 20, s. 1- 34, Levha:1- 15.

İlter, F. (1988). Osmanlı Ulaşım Ağında Irmak Kenarı Bir Yerleşme: Osmancık. *Belleten*, cilt 52, s. 535- 571.

İşler, B. (2009). Likya Bölgesi'ndeki Karabel Asarcık'taki Erken Bizans Yerleşimi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Jakobs, P. H. E. (1987). *Die Frühchristliche Ambone Griechenlands*. Bonn.

Jones, A. H. M. (1971a). *The Grek City From Alexander to Justinian*. Oxford: Clarendon Pres.

- Jones, A. H. M. (1971b). *The Cities of Eastern Roman Provinces*. Oxford: Clarendon Pres.
- Kafesoğlu, İ. (1966). Selçuklular. *İslam ansiklopedisi*, cilt 10, s. 380- 38, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Kaya, M. A. (1996). Roma İmparatorluk Dönemi Galatia Eyaleti: Siyasal, Sosyal, Ekonomik Yapı (M.Ö. 25- M.S. 284). Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kautzsch, R. (1936). *Kapitellstudien*. Beitrage zu Einer Geschichte des Spatantiken Kapitells im Osten Vom Vierten bis ins Siebente Jahrhundert. Berlin.
- Kazhdan, A. P. ve Nacy P. Sevchenko (1991). Theodore Stratelates. *The Oxford Dictionary of Byzantium*, cilt 3, London: Oxford University Press.
- Kazhdan, A. P. (1991). Notitiae Episcopatum. *The Oxford Dictionary of Byzantium*, cilt 3, London: Oxford university Pres, s.1496.
- Kazhdan, A. P., Baldwin B., Sevchenko N. P. (1991). Gregory of Nysa. *The Oxford Dictionary of Byzantium*, cilt 2, London: Oxford University Press, s. 882.
- Kazhdan, A. P. ve Jeffreys E. M. (1991). Enkomion. *The Oxford Dictionary of Byzantium*, cilt 1, London: Oxford University Press, s. 700.
- Keskin, E. (2009a). Roma ve Bizans Dönemi. Yavuz Bayram (ed). *Coğrafyası, Tarihi, Kültürü ve Edebiyatıyla Çorum*, Çorum Valiliği, s. 118- 127.
- Keskin, E. (2009b). Roma ve Bizans Dönemi Eserleri. Yavuz Bayram (ed). *Coğrafyası, Tarihi, Kültürü ve Edebiyatıyla Çorum*, Çorum Valiliği, s. 212- 231.

- Keşoğlu, M. (1970). İznik Müzesinde Bazı Bizans Başlıkları. *Sanat Tarihi Yıllığı*, 5, s. 281- 290.
- Khatchatrion, A. (1962). *Les Baptististères Paléochrétiens*. Paris.
- Kiefer, K. M. (1991). “Acanthus”, *The Oxford Dictionary of Byzantium* I, s. 9.
- Kinneir, J. M. (1818). *Jorney through Asia Minor, Armenia and Koordistan*. London: J. Murray.
- Kleinbauer, W., White E. A., Matthews H. (2004). *Ayasofya*. Handan Cingi (çev) İstanbul:Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Kramer, J. (1970). Attische Säulenbasen des 5und 6. Jahrhunderts n. Chr. und ihre Rohform. *Banner Jahrbücher*, sayı 70, s. 271- 278.
- Krautheimer, R. (1965). *Early Christian and Byzantine Architecture*. Baltimore.
- Koch, G. (2007). *Erken Hristiyan Sanatı*. Ayşe Aydın (çev). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları,
- Kolarık, R. E. (1991). “Palmette”, *The Oxford Dictionary of Byzantium* III, s. 1565.
- Korkmaz, Ş. (2009). Çorum Adının Ortaya Çıkışı. Yavuz Bayram (ed). *Coğrafyası, Tarihi, Kültürü ve Edebiyatıyla Çorum*, Çorum Valiliği, s. 113- 114.
- Kuruyazıcı, H. (1996). Çorum Maddesi. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, cilt.1, İstanbul: Yem Yayın yapı-endüstri merkezi yayınları, s. 413- 414.
- Lassus, J ve Tchalenko G. (1951). Ambon Syriens. *Cahiers Archéologiques*, 5, s. 75- 122.

- Lamertin, H. (1910). *Studia Pontica* 3. Bruxelles.
- Le Quien, M. (1958). *Les Oriens Christianus* I. Graz.
- Lequence, F. (1991). *Galatlar*. Suzan Albek (çev). Ankara.
- Livius (1995). Gn. Manlius Vulso'nun Galat Seferi. Mehmet Ali kaya (çev). *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Sayı 11, s. 361- 377.
- Lightfoot, C. ve Arbel Y. (2003). Amorium Kazısı 2001 (Y. Mergen, XA Açması). XXIV. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, cilt I, Ankara, s. 521- 532.
- Mango, C ve Sevçenko I. (1970). Three Inscriptions of The Reigns of Anastasius I and Constantine V. *Byzantinische Zeitschrift*, 65, s. 379- 393.
- Mansel, A. M. (1970). *Ege ve Yunan Tarihi*. Ankara.
- Mansel, A. M. (1978). *Side*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Macpherson, I. W. (1954). Roman Roads and Milestones of Galatia. *Anatolian Studies*, sayı 4, s. 111- 120.
- Macpherson, I. W. (1958). *Nem Evidence for the Study of the Historical Geography of Galati*. Cambridge.
- Mathews, T. F. (1962). An Early Roman Chancel Arrangement and Its Liturgical Functions. *Rivista di Archeologia Cristiana*, sayı 38, s. 73- 95.
- Mathews, T. F. (1970). *The Churches of Constantinople Architecture and Liturgy*. Pennsylvania: Pennsylvania University Pres.

- Mathews, T. F. (1976). *The Byzantine Churches of İstanbul A Photographic Survey*. London.
- Mathews, T. F. (1991). Justinian Novel. *The Oxford Dictionary of Byzantium*, cilt 3, s. 1497.
- Megaw, A. H. S. (1966). The Skripou Screen. *Annual of the British School at Athens*, sayı 61, s. 1- 12.
- Mendel, G. (1908- 1914). *Catalogue des Sculptures Grecques, Romaines et Byzantines du Musées des Imperiaux Ottomons*, 3 cilt, İstanbul.
- Mercangöz, Z. (2001). Kuşadası'nda Parkta'ki Bizans Taş Eserleri. *Geçmişten Geleceğe Kuşadası Sempozyumu* (23- 26 Şubat 2000), İzmir, s. 157- 165.
- Mercangöz, Z. (2007). Bezemeli Bordür Parçası. *12. ve 13. yüzyıllarda Türkiye 'de Bizans*. Ayla Ödekan (ed). İstanbul, s. 158.
- Meriç, R. (1998). Metropolis 1997 Yılı Kazı Raporu. *XX. Kazı Sonuçları Toplantısı*, cilt 2, Ankara, s. 335- 352.
- Mitchell, S. (1973). Roman Residents and Roman Property in southern Asia Minor. *The Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archeology*, Ankara- İzmir, cilt1, 311- 318.
- Mitchell, S. (1974). *The History and Archeology of Galatia*. Oxford.
- Mitchell, S. (1993). *Anatolia land, men and Gods in Asia Minor I. The Celts in Anatolia and impact of Roman Rule*. Oxford.
- Morganstern, J. (1983). *The Byzantine Church at Dereagzı and Its Decoration*. Istanbuler Mitteilungen, 29, Tübingen: Ernst Wasmuth Verlag.

- Mango, C. (2006). *Bizans Mimarisi*. Mine Kadiroğlu (çev). Ankara.
- Neve, P. (1984). Boğazköy-Hattuşa, 1983 Kazı Çalışmalarının Sonuçları. *VI. Kazı Sonuçları Toplantısı*, İzmir 16- 20 Nisan, s. 137- 143.
- Niewöhner, P. (2006). Frühbyzantinische Steinmetzarbeiten in Kütahya Zu Topographie, Steinmetzwesen und Siedlungsgeschichte einer zentralanatolischen Region. *Istanbuler Mitteilungen* 56, s. 407- 473.
- Niewöhner, P. (2007a). Aizanoi, Dokimion und Anatolien, stad, und Land, Siedlungs und Steinmetzwesen vom späteren 4. bis ins 6. Jahrhundert. *Archeologische Forschungen*, Band 29, Wiesbaden.
- Niewöhner, P. (2007b). "Byzantinische Steinmetzarbeiten aus dem Umland Von Milet. *Anadolu ve Çevresinde Ortaçağ 1*. Ankara, s. 1- 28.
- Orlandos, A. K. (1951). *He xylostegos palaiochristianike Basilike tes mesogeiakas Lekanes*. 2. vols., Athens.
- Ostrogorsky, G. (1967). Byzantine Empire in the World of the Seventh Century. *DOP*, 13, s. 1- 21.
- Ostrogorsky, G. (1990). *Bizans Devleti Tarihi* (Çeviri: F. Işıltan). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ötüken, S. Y. (1996). *Forschungen im Nordwestlichen Kleinasien Antike und Byzantinische Denkmäler in der Provinz Bursa*. *Istanbuler Mitteilungen*, Beiheft 41, Tübingen: Ernst Wasmuth Verlag.

- Ötüken, S. Y. (2001). Demre- Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısından Küçük Seçme Buluntular (S. Alpaslan, Mermer- Taş Eserlerde İşlev Sorunu). *V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırmaları Sempozyumu*, Ankara, s. 361- 384.
- Ötüken, S. Y. (2005). 2003 Yılı Demre- Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı ve Duvar Resimlerini Koruma- Onarım- Belgeleme Çalışmaları (Y. Ötüken, E. Armağan, Taş ve Mermer Buluntular). *XXVI. Kazı Sonuçları Toplantısı I*, Ankara, s. 111- 126.
- Ötüken, S. Y., E. Parman, S. Doğan (2007). “Mimarlık Bezemesinde Taş Eserler. 12. ve 13. yüzyıllarda Türkiye’de Bizans. Ayla Ödekan (ed). İstanbul, s. 29- 31.
- Özsait, M. (2000). Anadolu’da Roma Egemenliği. *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, cilt 2, s. 380.
- Özkaya, A. (2004). Körtik Tepe: An Early Aceramik Neolithic Site in the Upper Tigris Valley. 60. Yaşında Fahri Işık’a Armağan. *Anadolu’da Doğdu/ Festschrift Für Fahri Işık Zum 60. Geburtstag*, İstanbul, s. 585- 599.
- Parman, E. (2002). Ortaçağda Frigya (Phrygia) Bölgesinde Bulunan İlginç Bazı Figürlü Mimari Plastik Örnekleri. *Uluslar arası Sanat Tarihi Sempozyumu. Prof. Dr. Gönül Öney’e Armağan*, 10- 13 Ekim 2001, Bildiriler. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, s. 467- 479.
- Pekak, M. S. (1998). Niğde- Andaval Aktaş’daki Konstantin Helena Kilisesi. *XIX. Kazı Sonuçları Toplantısı*, cilt 2, Ankara, s. 567- 592.
- Peschlow, U. (1975). Byzantinische Plastik in Didyma. *Istanbuler Mitteilungen* 25, s. 211- 257.

- Peschlow, U.ve Peschlow Bindokat A. (1977/78). Die Sammlung Turan Beler in Kumbaba Bei Şile. *Istanbul Mitteilungen* 27/28, s. 309- 362.
- Peschlow, U., Peschlow Bindokat A., Wörrle M. (2002). Die Sammlung Turan Beler in Kumbaba Bei Şile (II), Antike und Byzantinische Denkmäler von Der Bithynischen Schwarzmeerküste. *Istanbul Mitteilungen*, 52, s. 429- 522.
- Peschlow, U. (1990). Materialien zur Kirche des H. Nikolaos in Myra im Mittelalter. *Istanbul Mitteilungen*, 40, s. 207- 258
- Peschlow, U. (1991). Zum Templon in Konstantinopel. *APMOΣ*, s.1449- 1475.
- Peschlow, U. (1996). Tradition und Innovation: Kapitellschulpter in Lykien. *Spätantike und Byzantinische Bauskulptur*. U. Peschlow ve S. Möllers (ed). Stuttgart: Franz Steiner Verlag, s. 67- 76.
- Peschlow, U. (2006). Dividing Interior Space Early Byzantine Churches: The Barriers between the Nave and Aisles. *Thresholds of The Sacred*. Sharon E. J. Gerstel (ed). Washington.
- Plinius (1962). *Epistulae*. B. Radice (ed). London: Loeb Classical Library.
- Pralong, A. (2003). Material Archéologique Errant. B. Geyer-J. Lefort (ed). *La Bithynie au Moyen Age, Réalités Byzantines* 9, s. 225- 286.
- Quatember, U. (2003). Marmorinventar, (Hrsg. C. Lang Auinger). *Hanghaus I in Ephesos, Forschungen in Ephesos*, VIII/4, Wien, s. 121- 152.
- Radt, W. (2001). *Pergamon*. Suzan Tamer (çev). İstanbul: Yapı Kredi Yayını.
- Ramsay, W. M. (1899). *Historical Commentary on the Galatians*. London.

- Ramsay, W. M. (1900). *A. Historical Commentary on St. Paul's The Epistle to the Galatians*. London.
- Ramsay, W. M. (1917). Studies in the Roman Province Galatia: I. The Homanadeis and the Homanadensian War. *The Journal of Roman Studies*, 7, s. 229- 283.
- Ramsay, W. M. (1924). Studies in Roman Province Galatia: VI. Some Inscription of Colonia Caesarea Antiocheia. *The Journal of Roman Studies*, 14, s. 179- 184.
- Ramsay, W. M. (1960). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*. M. Pektaş (çev). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Ramsay, W. M. (1992). Studies in the Roman Province Galatia: III. Imperial Government of the Province Galatia. *The Journal of Roman Studies*, 12, s. 147- 119.
- Redford, S. (1998). *The Archeology of the Frontier in the Medieval Near East: Excavations at Gritille, Turkey*. Boston, University Pennsylvania, Philadelphia.
- Sabuncuoğlu, İ. (1973). *Çorum Tarihine Ait Derlemelerim*. Ankara.
- Schultze, V. (1922). *Altchristliche Städte und Landschaften II. Kleinasien*. Gütersloh.
- Serdar, P. (2010). Likya ve Pamfilya Bölgeleri'ndeki Bizans Dönemi Taş Eserlerinin Motif, Bezeme Tekniği ve Malzeme Değerlendirmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Sevin, V. (2000). *Anadolu'nun Tarihi coğrafyası I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Sonje, A. (1986). I Capitelli Della Basilica Eufriasiaca di Parenzo. Studien zur Spätantiken und Byzantinischen Kunst, 2, s. 127- 146.

- Söğüt, B., Sezgin T., Yılmaz B. (2009). Mimari Bloklar. 26. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, cilt 3, Ankara.
- Strabon (2000), *Antik Anadolu Coğrafyası*. Adnan Pekman (çev). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Striker, C. L- D. Y. Kuban (1997). *Kalenderhane in İstanbul. The Buildings, Their History, Architecture, and Decoration*. Mainz: Verlag Philipp Von Zabern.
- Strong, D. E. (1960). Some Early Examples of the Composite Capital. *The Journal of Roman Studies*, 1, s. 119- 128.
- Strube, C. (1984). *Polyeuktoskirche und Hagia Sophia. Umbildung und Auflösung Antiker Formen, Entstehen des Kämpferkapitells*. München: Verlag Der Bayerischen Akademie Der Wissenschaften..
- Strzowski, J. (1903). *Kleinasien ein Neuland der Kunstgeschichte*. Leipzig.
- Sür, A., Sür Ö. ve H. Yiğitbaşoğlu (2001). *Mineraller ve Kayaçlar*. Ankara: Bilim Yayıncılık.
- Taft, R. F. (1991). Sermon. *The Oxford Dictionary Byzantium*, c.III, s.1880.
- Taft, R. F. ve Bouras L. (1991). Altar. *The Oxford Dictionary of Byzantium*, cilt I, s. 71.
- Tekinalp, V. M. (2000). Geç Antik Dönem Sonrasında ve Ortaçağ'da (M. S. 4.- 14. yüzyıl) Andriake Kenti. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Temple, Ç. (2001). Antalya'nın Demre (Kale) İlçesindeki H. Nikolaos Kilisesi ve Kazısında Bulunan Sütun ve Sütun Başlıkları (1989- 1996). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

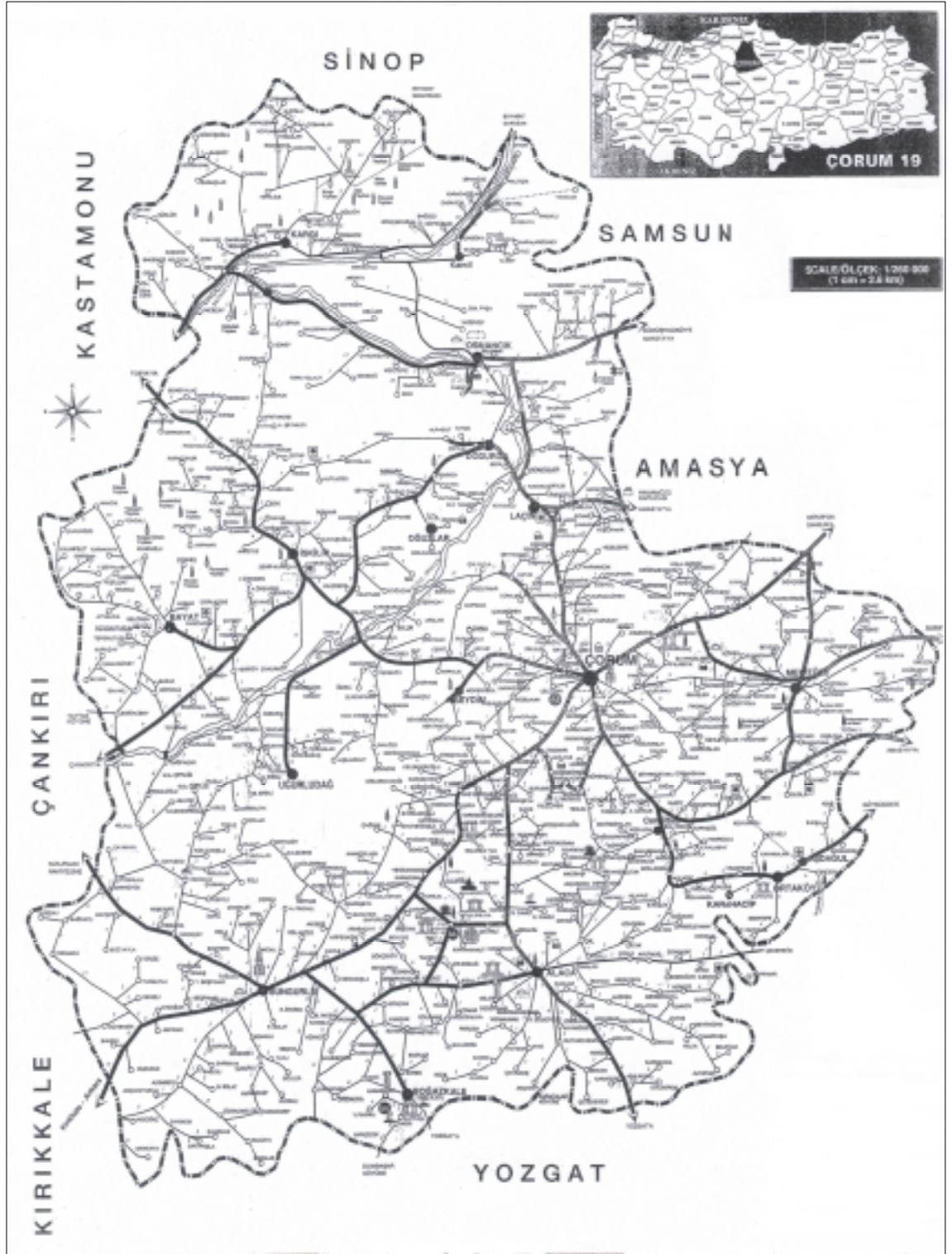
- Terry, A. (1988). The Sculpture at the Cathedral of Eufraius in Porec. *DOP* 42, s. 13-64.
- Tezcan, H. (1989). *Topkapı Sarayı ve Çevresinin Bizans Devri Arkeolojisi*. İstanbul, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.
- Trombley, F. R. (1985). The Decline of the Seventh-Century Town: The Exception of Euchaita. *Byzantine Studies in Honor of Milton V. Anastos*. Speros Vryonis (ed). Malibu, s. 65- 90.
- Turan, O. (1965). *Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*. Ankara.
- Turgut, G. (2005). Ankara Roma Hamamı Açık Hava Müzesi'nde Bulunan Bizans Dönemi Taş Eserleri. Yayınlanmamış Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi. Ankara.
- Thurn, I. (1973). *Ionnes Scylitse: Synopsis historiarum*. New York.
- Unutmaz, İ. (2006). Anadolu'nun Sırt Çevrilmiş Hazinesi Üvey Evlat: Granit. *Focus Dergisi*, s. 76- 81.
- Uluç, S. (1985). Çorum ve Çevresi. *Çorum Tarihi*, 5. Hitit Festival Komitesi EFA Tasarım-Yapım-Tanıtım.
- Umar, B. (1990). *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayını.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1968). Sivas ve Kayseri Hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed. *Belleten*, cilt 32, s. 191- 245.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1994). *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 1. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Vitrivius (1998). *Mimarlık Üzerine On Kitap*. Suna Güven (çev). İstanbul: Yem Yayınevi, Şevket Vanlı Mimarlık Vakfı Yayını.
- Vryonis, S. (1971). *Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamization from the Eleventh through the Fifteenth Century*. London.
- Weitzmann, K. (1979). *Age of Spirituality. Late Antique and Early Christian Art, Third to Seventh Century*. New York: Metropolitan Museum of Art.
- Westphalen, S. (1994). Die frühchristliche Basilika im Heraion von Samos und ihre Ausstattung. *AM* 109, s. 301- 335.
- Xydis, G. S. (1947). The Chancel Barrier, Solea and Ambo of Hagia Sophia. *The Art Bulletin*, 29, s. 1- 24.
- Yalman, B. (1988). İznik Tiyatro Kazısı, 1987. *X. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara 23- 27 Mayıs 1989, cilt 2, s. 379- 382.
- Yavi, Erdal (1996). *Mimarlık ve Sanatta Anadolu Mermerleri*. İzmir: Yazıcı Yayınevi.
- Yazgaç, E. (1966). Bizans Ambonlarının Mahiyeti ve Selanik Ambonu. *Arkitekt*, 332, s. 379- 382.
- Yegül, F. K. (1974). Early Byzantine Capitals from Sardis. *DOP*, 28, s. 265- 274.
- Yıldırım, Ş. (2006). Philomelion'daki (Akşehir) Bizans Dönemi Taş Eserleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Yınanç, M. H. (1944). *Türkiye Tarihi, Selçuklular Devri I*. İstanbul: Burhanettin Basımevi.

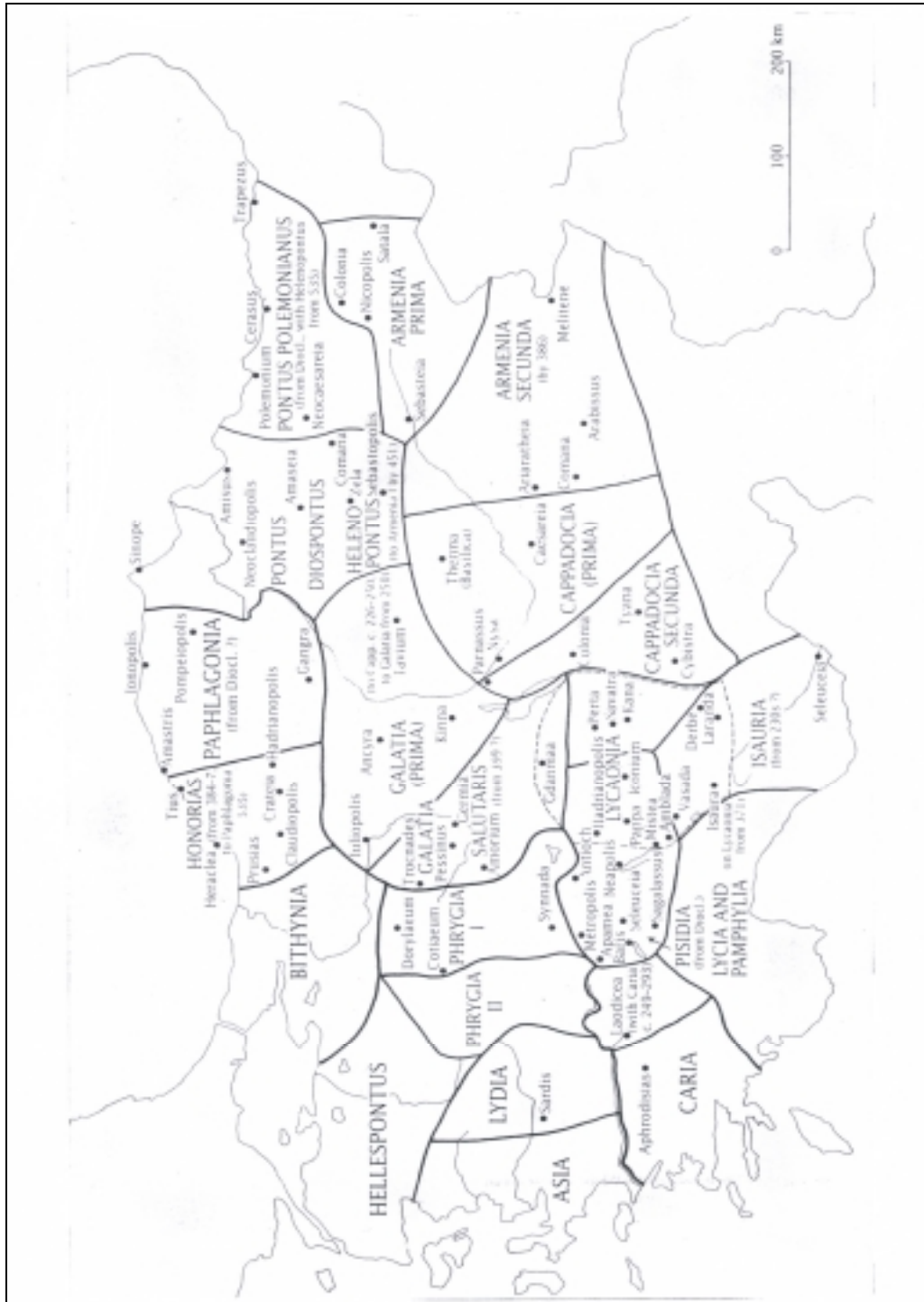
Yinanç, M. H. (1945). Danişmentliler. *İslam Ansiklopedisi*, cilt 3, s. 468.

Zollt, T. (1994). *Kapitellplastik Konstantinopels vom 4. bis 6. Jahrhundert n. Chr.*
Mit Einem Beitrag zur Untersuchung des Ionischen Kampherkapitells. Bonn:
Rudolf Habelt GMBH.

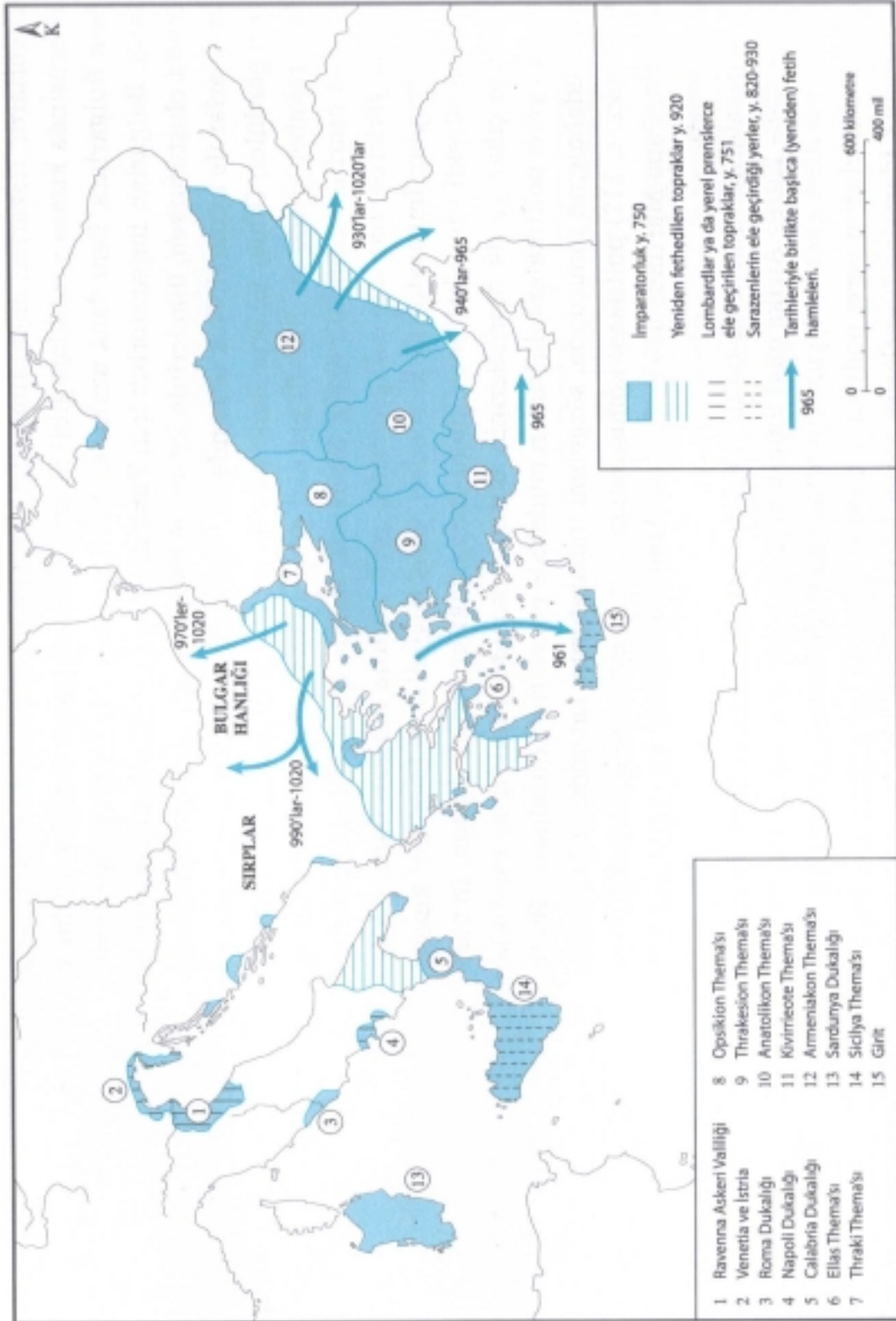
Harita 1. Çorum ve İlçelerinin Lokasyon Haritası

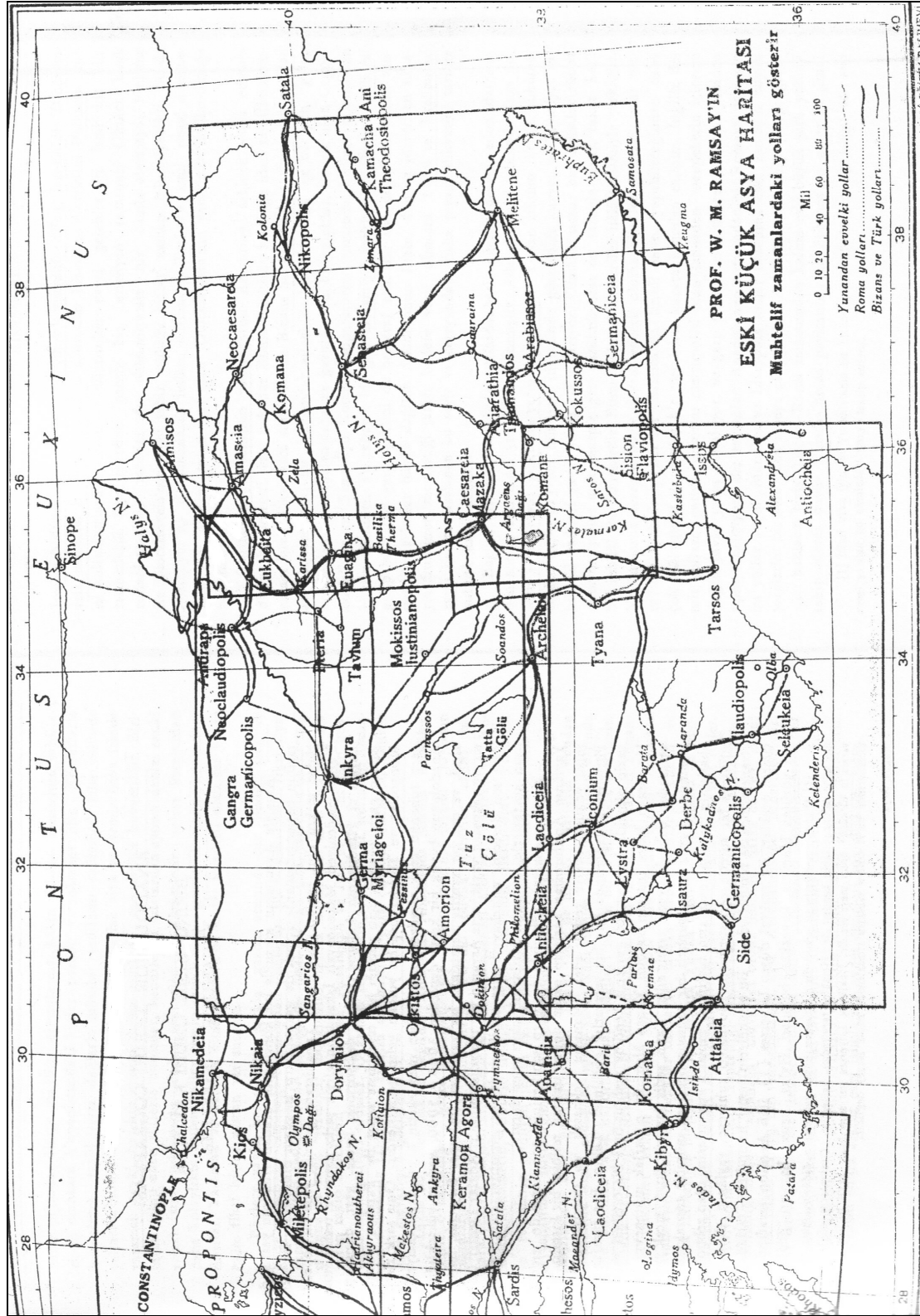
Harita 2. M.S. 235- 535 yılları arasına Anadolu'da Eyaletler (S. Mitchel 1993:162)

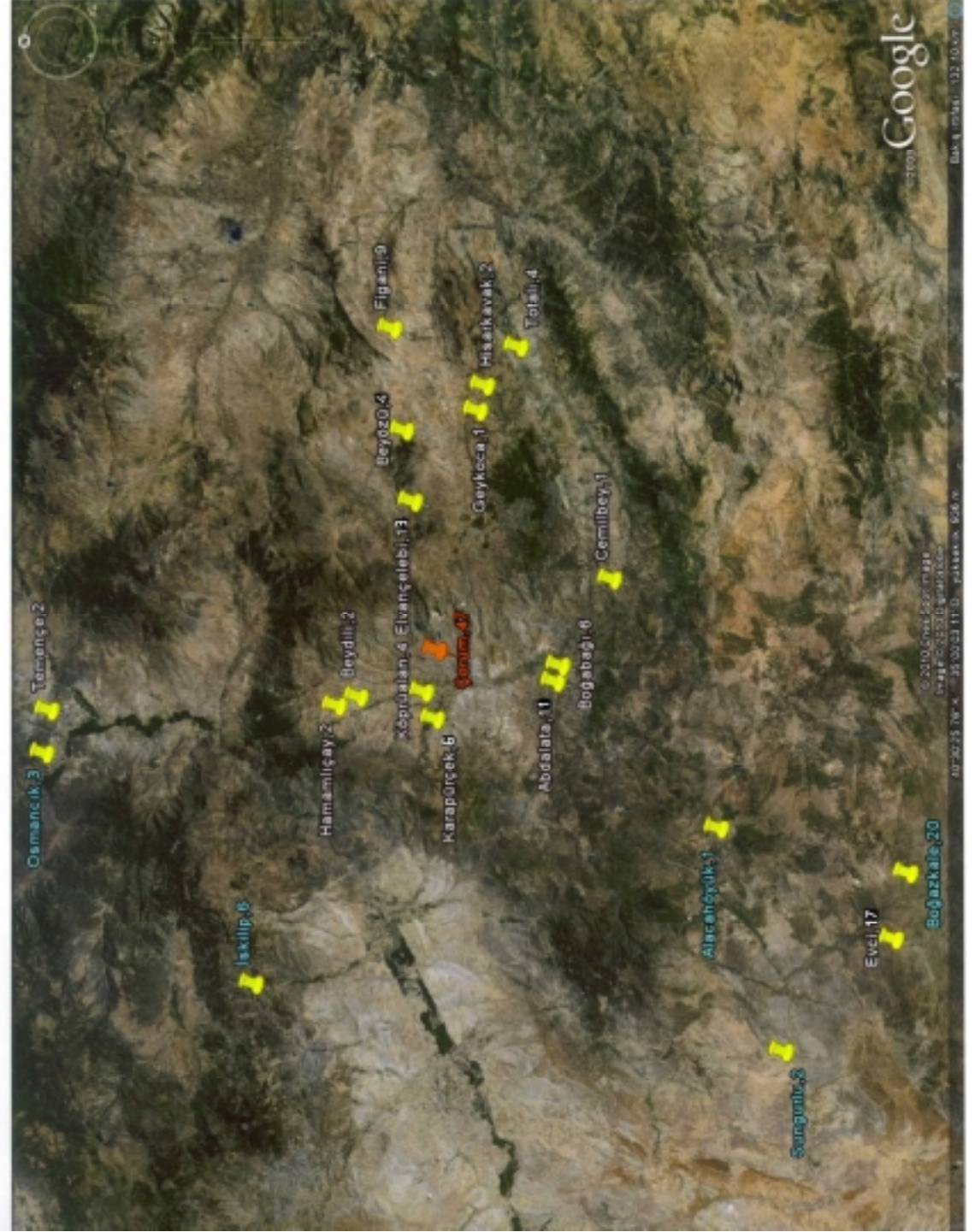
Harita 3. Doğu Roma İmparatorluğu, 632- 1050 (John Haldon 2006:102)

Harita 4. Doğu Roma İmparatorluğu'nda yolları gösteren harita (Ramsay, 1960: 23)

Harita 6. Çorum İli'nde bulunan Bizans Dönemi taş eserlerin buluntu yerine göre sayısal dağılımı

Tablo 1. Helonopontos Şehirleri Listesi (Tablo 1, JONES 1937: 526, tablo XXII'den yararlanılarak yapılmıştır)

Kent İsimleri	Kadıköy Konsili M.S. 451	Hierokles Listesi M.S. 528 ++	Justinian Novel M.S. 535	Notitiae Piskoposluk Listesi M.S. 7 yy.	Imp. VI. Leo Novell M.S. 9-10	Diğer Konsiller
Amasya	+	1	+	Metropolitik	+	
İbora (Turhal, Tokat)	+	2	+	4	+	
Zela	+	3	+	7	+	
Zalichen *	-	4	-	6	-	II. İznik K. M.S. 787
Leontopolis*	-	-	+	6	-	
Andrapa (Vezirköprü, Samsun)	+	5	+	5	+	
Amisus (Samsun)	+	6	+	2	+	
Sinop	+	7	+	3	+	
Eachaita (Çorum)	-	-	+	Aotucephalos	-	III. İstanbul K. M.S. 680/81 II. İznik K.

*Tabloda, Zalichen olarak geçen yer Sinop iline bağlı Alaçam kasabasının tarihsel adıdır. Bizans döneminde adı Leontopolis olmuştur (Ramsay 1960: 355; Umar 1993:823). Jones, listelerde aynı yerin iki farklı isimle geçtiğini tespit ederek, tablosunda yer vermiştir.

** Hierokles listesinde geçen yer isimleri hiyerarşideki önem sırasına göre verilmiştir.

Tablo 2. Euchaita Kenti Piskoposluk Listesi*

Piskoposluk Sırası	Piskopos İsimleri	Piskoposluk Yaptığı Tarih
1	EPIPHANIUS	680- 81
2	THEOPHYLACTUS	787
3	EUPHEMIANUS	-
4	THEODORUS SANTABARENUS	869- 70
5	EUPHEMIANUS <i>fecundum</i>	-
6	SYMEON	-
7	PHILOTEUS	963
8	MICHAEL	1028
9	NICOLAUS	1049
10	JOANNES	1054
11	BASILIOUS	1082
12	***	1168
13	CONSTANTINUS	1171
14	***	1185
15	ALEXIUS	1259

*Tablo 2, MICHAELIS, Le Quein 1958 adlı eserden yararlanılarak yapılmıştır. Piskoposların göreve başladıkları tarihler için; <http://www.ccel.org/r/richardson/fathers/htm/v.htm> internet adresinden yararlanılmıştır.

Tablo 3. Çorum ili ve Çevresinde Bulunan Bizans Dönemi Sütun Kaidesi Ölçü Listesi

Kat . No	Env. No	Bulunduğu yer	Ç. (cm)	Y. (cm)	Pl.Y (cm)	Pl.E. (cm)	Pl.D (cm)	Malzeme
1	-	Çorum Müzesi	39,7	35	15,5	55,2	55,3	Kireçtaşı
2	1- 9- 66	Boğazkale Müzesi	54	28,5	8	63	64,5	Kireçtaşı
3	31- 3-77	Çorum Müzesi	38	18,6	6	45,4	45,6	Kireçtaşı
4	-	Elvan Çelebi Köyü	50	60,2	17	68,4	70	Kireçtaşı
5	-	Çorum Müzesi	39,4	43,2	13,5	51	51,3	Kireçtaşı
6	-	Çorum Müzesi	36	19,5	8,3	37,2	38,2	Mermer
7	-	Elvan Çelebi Köyü	47,3	38,5	13,5	55	54	Kireçtaşı
8	-	Çorum Müzesi	29,3	27,5	8	38,2	38,2	Mermer
9	31- 1-77	Çorum Müzesi	37,2	26,5	9,5	43,3	45	Kireçtaşı
10	31-2-77	Çorum Müzesi	36,2	28,5	9,7	38,5	50,6	Kireçtaşı
11	-	Çorum Müzesi	46,9	26	12,4	55,9	63,3	Bazalt
12	1- 7- 68	Boğazkale Müzesi	33	22,1	6	-	-	Kireçtaşı
13	1- 8- 68	Boğazkale Müzesi	30,3	28,5	6,5	36	36	Kireçtaşı
14	-	Boğazkale Müzesi	31	34,5	8,5	-	-	Kireçtaşı
15	-	Boğazkale Müzesi	39	21,9	8,5	44,5	44	Bazalt
16	1- 6- 68	Boğazkale Müzesi	27,4	19	7,5	34	34	Kireçtaşı
17	-	Osmancık İlçesi	38,5	29	9,5	43	44	Kireçtaşı
18	-	Evcı Köyü	34,2	30,1	9	43,5	44,5	Kireçtaşı
19	-	Çorum Müzesi	42,8	30,3	12,6	54,8	57,1	Kireçtaşı
20	-	İskilip İlçesi	35,5	25	8	51,8	51,8	Bazalt
21	-	İskilip İlçesi	41,5	28,8	13	45	45	Bazalt
22	-	İskilip İlçesi	50,6	28	12	64,6	64	Bazalt

Tablo 4. Çorum ili ve Çevresinde Bulunan Bizans Dönemi Postamentli Sütun Kaidesi Ölçü Listesi

Kat. No	Bulunduğu Yer	Y (cm)	Ç (cm)	Pl.Y (cm)	Post. Y (cm)	Post. Kaidesi A.GxA.D(cm)	Post. Kaidesi Ü.GxA.D(cm)
23	Çorum Müzesi	94,2	49,8	8,6	66,4	70x70	68,5x68,5
24	Çorum Müzesi	90,4	52,9	-	71,1	75,6x74,2	76,4x72

Tablo 5. Çorum ili ve Çevresinde Bulunan Bizans Dönemi Çifte Sütun Kaidesi Ölçü Listesi

Kat. No	Env. No	Bulunduğu Yer	Ü.G cm	Ü. D (cm)	Y. (cm)	Pl.Y (cm)	Pl.G. (cm)	Pl.D (cm)
25	-	Evcı Köyü	33	52,5	28,5	6	62,5	49
26		Evcı Köyü	32	60,2	27	7,8	74,5	52
27	-	Evcı Köyü	33	60	27,5	7,4	70,3	42

Tablo 6. Çorum ili ve Çevresinde Bulunan Bizans Dönemi Sütun Kaidesi, Kurşun Akıtma Yuvası Form ve Ölçü Listesi

Sütun Kaideleri	Kurşun Akıtma Yuvası			
Kat. No	Form	Ç (cm)	Ex B (cm)	D (cm)
1	Daire	8,5cm	-	6,3cm
3	Daire	8cm	-	5,9cm
5	Daire	4,7cm	-	4,5cm
6	Daire	8cm	-	7,2cm
8	Daire	5,5cm	-	-
9	Daire	3,9cm	-	5,5cm
16	Kare	-	4,5x4,5cm	-
23	Daire	11cm	-	7cm
24	Kare	-	6,5x6,5cm	5,8cm

Tablo 7. Sütun Ölçü Listesi

Kat. No	Env. No	Çap (cm)	Yükseklik (cm)
28	-	45	138 (k)
29	-	33	110(k)
30	-	37	64(k)
31	-	41	38(k)
32	-	38	48(k)
33	-	37,5	124,8(k)
34	-	50	69.5(k)
35	-	38	183.5
36	-	41	183.5
37	17- 1- 85	37	179(k)
38	6- 2- 94	40,5	124(k)
39	6- 3- 94	40	124(k)
40	17- 3- 85	41,5	166,5(k)
41	17- 2- 85	35	132,4(k)
42	-	54,5	137(k)
43	-	A. Ç:38 Ü.Ç: 37	156(k)
44	-	A. Ç:35,9 Ü.Ç: 33,6	150(k)
45	-	27	51(k)
46	-	A.Ç:49 Ü.Ç:44	175,5
47	-	A.Ç:54 Ü.Ç:51	188
48	-	32,5	45(k)
49	-	44	91(k)
50	-	33,5	55(k)
51	-	23	63,5(k)

*Sütun gövdelerinin çap ve yükseklikleri cm olarak verilmiştir. Sütun yüksekliklerinin günümüze ulaşmış, muhafaza edilen yüksekliğinin verildiğini belirtmek amacıyla yükseklik ölçülerinin yanında (k) sembolü bulunmaktadır.

Tablo 8. Çifte Sütun Ölçü Listesi

Kat. No	Genişlik	Derinlik	Yükseklik
52	39.3cm	29cm	100cm
53	46cm	30cm	138cm
54	50,7cm	31.3cm	183.5cm
55	44cm	26.8cm	38cm
56	48.5cm	32cm	37.1cm
57	47.6	36.6cm	75.5cm
58	52.5cm	34cm	112cm

Tablo 9. Sütun Başlığı Ölçü Listesi

Kat. No	Tip	Çap	Yükseklik	Abakus Yüksekliği
59	Kompozit	44cm	58,5cm	6cm
60	Kompozit	43,5cm	58,9cm	7cm
61	Kompozit	45,6cm	49cm	6,5cm
62	Çanak	41,4cm	44,4cm	16,6cm
63	Çanak	38,3cm	33,1cm	19cm
64	Çanak	36,8cm	34,5cm	15cm
65	Çanak	47cm	33.5cm	9cm
66	Çanak	40cm	33,3cm	12,4cm
67	Çanak	45,2cm	44cm	11cm
68	Çanak	38,4cm	34,6cm	14,6cm
69	Çanak	38cm	36cm	13cm
70	Çanak	37,4cm	43cm	17,6cm
71	Çanak	34,3cm	42cm	17,3cm
72	Çanak	34,9cm	37cm	13,3cm

73	Çanak	27,6cm	30cm	11,8cm
74	Çanak	45.5cm	30cm	10.5cm
75	Çanak	44cm	47cm	18cm
76	Çanak	39cm	38cm	11,6cm
77	Sepet	36,9cm	36,5cm	12,4cm
78	Sepet	33cm	35cm	7.3cm
79	Sepet	30cm	36,5cm	12cm
80	Sepet	36,5cm	28,5cm	8cm
81	Sepet	41,5cm	34,6cm	11,8cm

Tablo 10. Attika Sütun Kaidesi Benzer Örnekleri, Ölçü Listesi

Katalog No*	Çap	EnxDerinlik*	Yükseklik	Buluntu Yeri	Yayın
BM27g	32cm	50cm	52cm	BURSA ve ÇEVRESİ	ÖTÜKEN 1996
BM27h	34cm	48cm	27cm		
BM10a	57cm	75cm	30cm		
BM10b	37,5	18,5cm	-		
BM10m	54 cm	64x66cm	27cm		
BM16	33cm	49cm	25cm		
G20	47cm	-**	24		
İz39f	40cm	60cm	26,5cm		
İz39g	43cm	57cm	22cm		
K10	59 cm	-	-		
K39a	57cm	-	24cm		
K39d	45cm	69x65 cm	14cm***		

* Katalog No; benzer örneğin yer aldığı, yayında geçen, orijinal katalog numarası verilmiştir.

Uzunluk; En ve derinlik olmak üzere iki ölçüyü kapsamaktadır. En ve derinlik aynı ölçü olduğunda tek bir ölçü olarak yazılmıştır.

** — işareti, mevcut ölçünün, eserin yazılı olduğu yayında verilmediğini belirtmektedir.

*** Muhafaza edilen, günümüze ulaşmış korunan kısmının ölçüsünün verildiğini göstermektedir.

M2d	39cm	44cm	18cm		
M21	50cm	60cm	23cm		
M8c	41,7cm	67cm	21,5cm		
M9c	54,5cm	-	22cm		
M12	56cm	-	33cm		
M31b	49cm	56cm	31cm		
M48e	61cm	-	31cm		
M48f	62cm	-	29cm		
506	74cm	-	68cm	İSTANBUL (Sarayburnu)	TEZCAN 1989
132	32,7cm	43,4x43,2cm	15,6cm	İSTANBUL (Şile)	PESCHLOW 2002
001	26cm	34cm	17cm	AKŞEHİR (Konya)	YILDIRIM 2006
002	32cm	36cm	13,5cm		
003	5 cm	61cm	24cm		
004	69cm	88cm	28cm		
005	40cm	56cm	27cm		
006	35cm	55cm	48cm		
3	40cm	57cm	37cm	AIZONIA (Çavdarhisar, Kütahya)	NIEWÖHNER,2007a
4	37cm	53cm	22,1cm***		
6	39cm	53,5cm	31,5cm		
8	35cm	50cm	41,5cm		
1	53cm	66cm	28cm	MİLET	NIEWÖHNER,2007b
2	37cm	49cm	20cm		

Tablo 11. Basit Formlu Kaide Benzer Örnekleri Ölçü Listesi

Katalog No*	Çap	EnxDerinlik*	Yükseklik	Buluntu Yeri	Yayın
Ke4c	35,5cm	54cm	24cm	BURSA ve ÇEVRESİ	ÖTÜKEN 1996
M2b	46cm	57cm	19,5cm		
M29b	52,5cm	61cm	23,5cm		
MKP20b	32,5cm	44cm	19cm		
133	30,5cm	36x35,5cm	14,6cm	İSTANBUL	PESCHLOW 2002
134	30cm	44,5x43,8cm	38,2cm		
3	45cm	57cm	23,5cm	KÜTAHYA	NIEWÖHNER,2006
4	45cm	60cm	24cm		
5	44,5cm	52cm	31cm		
6	28cm***	50cm***	18cm***		
7	40cm	55cm	45cm		
12	50cm	61cm	26,5cm	AIZONIA	NIEWÖHNER,2007a
13	44cm	58,5x62cm	34,5cm		
14	47cm	58,5cm	33cm		
16	30cm	-	-		
17	52cm	65cm	28cm		
18	33cm	57cm	32cm		
19	50cm	62cm	29cm		
20	47cm	67cm	28cm		
21	38cm	50cm	26cm		
22	38cm	56cm	27cm		
23	43cm	67cm	34cm		
24	61cm	81cm	52cm		
25	30cm	53cm	31cm		
5	26cm	38cm	26cm	MİLET	NIEWÖHNER,2007b
13	47cm	46cm	115cm	ANKARA	ALPASLAN,2001

Tablo 12. Sütun Kaide Plinthos Yüksekliği, Kurşun Akıtma Yuvası Formu ve Ölçü Listesi

Sütun Kaideleri		Kurşun Akıtma Yuvası					
Kat. No*	Pl. Y.(cm)	Form	Çap (cm)	ExB (cm)	Derinlik (cm)	Buluntu Yeri	Yayın
BM27g	22,5	Dikdörtgen	-**	8x9	4	Bursa	Ötüken, 1996
BM27h	8	Kare	-	4,5	4		
BM10a	12,5	Kare	-	6cm	5,5		
BM10b	5	Daire	5	-	7		
BM10m	9	Daire	5	-	6		
BM16	10,5	Daire	5,5	-	6,5		
BM19	10	Daire	4,5	-	3		
G20	6,5	Daire	7	-	6		
İm18	-	Daire	4	-	2		
İm19	8	Daire	4	-	2		
İm20	-	Daire	5	-	2,5		
İm21	5	Kare	-	5	3,5		
İz39f	8	Daire	6	-	5		
İz39g	6,5	Daire	10	-	14		
K39a	6,7	Kare	-	7,5	4,5		
K39d	5	-	-	-	-		
Ke4c	9	Daire	4	-	4		
M2b	8	Daire	4	-	4		
M2d	7	-	-	-	-		
M21	7,5	-	-	-	-		
M8	13	-	-	-	-		
M12	8,5	Daire	6	-	5		
M21a	-	Daire	7	-	5		
M41e	7	Daire	6	-	7		
M43a	12	Kare	-	6	5		

MKP20b	8,5	Kare	-	5	4		
13	14,5	Daire	5	-	4,5	Ankara	Alpaslan, 2001
14	19	Daire	5	-	-		
132	6	Daire	6	-	5	Kumbaba	Peschlow, 2002
133	5,2	Daire	4,5	-	6		
134	-	Daire	5	-	4,9		
2	-	Daire	3,5	-	7	Aizanoi	Niewöhner, 2007a
6	-	Daire	5	-	6		
12	-	Daire	6	-	6		
13	-	Kare	7	-	5		
14	-	Daire	6,5	-	6		
15	-	Daire	4	-	6		
21	-	Daire	4,5	-	6		
22	-	Daire	4	-	5		
23	-	Kare	5	-	4		
1	-	Kare	5,5	-	5	Milet	Niewöhner, 2007b

* Katalog No; benzer örneğin yer aldığı, yayında geçen, orijinal katalog numarası verilmiştir.

Uzunluk; En ve Boy olmak üzere iki ölçüyü kapsamaktadır. En ve Boy aynı ölçü olduğunda tek bir ölçü olarak yazılmıştır.

** — işareti, mevcut ölçünün, eserin yazılı olduğu yayında verilmediğini belirtmektedir.

Tablo 13. Mimari İşlevli Eserler Listesi

MİMARİ İŞLEVİLİ ESERLER LİSTESİ				
KAT. NO	ESER TÜRÜ	MALZEME	BULUNDUĞU YER	GELDİĞİ YER
1	Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	-
2	Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	-
3	Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	-
4	Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Elvan Çelebi Köyü	Elvan Çelebi Köyü
5	Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	

6	Sütun Kaidesi	Mermer	Elvan Çelebi Köyü	Elvan Çelebi Köyü
7	Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
8	Sütun Kaidesi	Mermer	Çorum Müzesi	
9	Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
10	Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Boğazköy Müzesi	
11	Sütun Kaidesi	Bazalt	Çorum Müzesi	
12	Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Boğazköy Müzesi	
13	Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Boğazköy Müzesi	
14	Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Boğazköy Müzesi	
15	Sütun Kaidesi	Bazalt	Boğazköy Müzesi	
16	Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Boğazköy Müzesi	
17	Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Osmancık İlçesi	
18	Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Evcı Köyü	
19	Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
20	Sütun Kaidesi	Bazalt	İskilip İlçesi	İskilip İlçesi
21	Sütun Kaidesi	Bazalt	İskilip İlçesi	İskilip İlçesi
22	Sütun Kaidesi	Bazalt	İskilip İlçesi	İskilip İlçesi
23	Post. Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
24	Post. Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
25	Çifte Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Evcı Köyü	Evcı Köyü
26	Çifte Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Evcı Köyü	Evcı Köyü
27	Çifte Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Evcı Köyü	Evcı Köyü
28	Sütun	Kireçtaşı	Abdalata Köyü	Abdalata Köyü
29	Sütun	Kireçtaşı	Abdalata Köyü	Abdalata Köyü
30	Sütun	Kireçtaşı	Abdalata Köyü	Abdalata Köyü
31	Sütun	Bazalt	Abdalata Köyü	Abdalata Köyü
32	Sütun	Kireçtaşı	Abdalata Köyü	Abdalata Köyü
33	Sütun	Kireçtaşı	Karapürçek Köyü	Karapürçek Köyü
34	Sütun	Kireçtaşı	Karapürçek Köyü	Karapürçek Köyü
35	Sütun	Granit	İskilip İlçesi	İskilip İlçesi
36	Sütun	Kireçtaşı	İskilip İlçesi	İskilip İlçesi

37	Sütun	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
38	Sütun	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
39	Sütun	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
40	Sütun	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	Totali Köyü
41	Sütun	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	Totali Köyü
42	Sütun	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
43	Sütun	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
44	Sütun	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
45	Sütun	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
46	Sütun	Kireçtaşı	Figani Köyü	Figani Köyü
47	Sütun	Kireçtaşı	Figani Köyü	Figani Köyü
48	Sütun	Mermer	Figani Köyü	Figani Köyü
49	Sütun	Kireçtaşı	Figani Köyü	Figani Köyü
50	Sütun	Kireçtaşı	Figani Köyü	Figani Köyü
51	Sütun	Kireçtaşı	Figani Köyü	Figani Köyü
52	Çifte sütun	Kireçtaşı	Karapürçek Köyü	Karapürçek Köyü
53	Çifte sütun	Kireçtaşı	Abdalata Köyü	Abdalata Köyü
54	Çifte sütun	? (Boyalı)	İskilip	İskilip
55	Çifte sütun	Kireçtaşı	Boğazkale Müzesi	
56	Çifte sütun	Kireçtaşı	Evcı Köyü	Evcı Köyü
57	Çifte sütun	Mermer	Evcı Köyü	Evcı Köyü
58	Çifte sütun Gövdesi	Kireçtaşı	Evcı Köyü	Evcı Köyü
59	Sütun Başlığı (Kompozit)	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
60	Sütun Başlığı (Kompozit)	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	Cemilbeyi Köyü
61	Sütun Başlığı (Kompozit)	Mermer	Çorum Müzesi	
62	Sütun Başlığı (Çanak)	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
63	Sütun Başlığı (Çanak)	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
64	Sütun Başlığı (Çanak)	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
65	Sütun Başlığı (Çanak)	Kireçtaşı	Figani Köyü	Figani Köyü
66	Sütun Başlığı (Çanak)	Bazalt	Mecitözü Lisesi	Beyözü Köyü
67	Sütun Başlığı (Çanak)	Mermer	Çorum Müzesi	

68	Sütun Başlığı (Çanak)	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
69	Sütun Başlığı (Çanak)	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
70	Sütun Başlığı (Çanak)	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	Totali Köyü
71	Sütun Başlığı (Çanak)	Giranit	Çorum Müzesi	Totali Köyü
72	Sütun Başlığı (Çanak)	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
73	Sütun Başlığı (Çanak)	Mermer	Çorum Müzesi	
74	Sütun Başlığı (Çanak)	Kireçtaşı	Beyözü Köyü	Beyözü Köyü
75	Sütun Başlığı (Çanak)	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
76	Sütun Başlığı (Çanak)	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
77	Sütun Başlığı (Çanak)	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
78	Sütun Başlığı (Sepet)	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
79	Sütun Başlığı (Sepet)	Bazalt	Çorum Müzesi	
80	Sütun Başlığı (Sepet)	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
81	Sütun Başlığı (Sepet)	Kireçtaşı	Boğazkale Müzesi	
82	Sütun Başlığı (Sepet)	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
83	Sütun Başlığı	Kireçtaşı	Mecitözü Lisesi	Beyözü Köyü
84	Sütun Başlığı	Mermer	Çorum Müzesi	
85	Sütun Başlığı	Kireçtaşı	Boğazkale Müzesi	
86	Sütun Başlığı	Kireçtaşı	Boğazkale Müzesi	
87	Sütun Başlığı	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
88	Çifte Sütun Başlığı	Kireçtaşı	Boğazkale Müzesi	
89	Paye Başlığı	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	Alacahöyük Müzesi
90	Paye Başlığı	Mermer	Elvan Çelebi Köyü	Elvan Çelebi Köyü
91	Paye Başlığı	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
92	Paye Başlığı	Kireçtaşı	Evcî Köyü	Evcî Köyü
93	Eşik Taşı	Mermer	Temençe Köyü	Temençe Köyü
94	Eşik Taşı	Mermer	Evcî Köyü	Evcî Köyü
95	Eşik Taşı	Mermer	Evcî Köyü	Evcî Köyü
96	Çörten	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
97	Çörten	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
98	Çörten	Kireçtaşı	Boğazkale Müzesi	

99	Çörten	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	
100	Çörten	Kireçtaşı	Hamamlıçay Köy	Hamamlıçay Köy
101	Çörten	Bazalt	Elvan Çelebi Köyü	Elvan Çelebi Köyü
102	Çörten	Kireçtaşı	Figani Köyü	Figani Köyü
103	Çörten	Kireçtaşı	Boğazkale Müzesi	

Tablo 14. Mimari İşlevli Eser Türleri ve Sayısını Gösteren Liste

MİMARİ İŞLEVİLİ ESERLER	
ESER TÜRÜ	ESER SAYISI
SÜTUN KAİDESİ	22
POSTAMENTLİ SÜTUN KAİDESİ	2
ÇİFTE SÜTUN KAİDESİ	3
SÜTUN	24
ÇİFTE SÜTUN	7
SÜTUN BAŞLIĞI	30
ÇİFTE SÜTUN BAŞLIĞI	1
PAYE BAŞLIĞI	4
EŞİK TAŞI	3
ÇÖRTEN	8
TOPLAM	103

Tablo 15. Liturjik İşlevli Eserler Listesi

LİTURJİK İŞLEVİLİ ESERLER LİSTESİ				
KAT. NO	ESER TÜRÜ	MALZEME	BULUNDUĞU YER	GELDİĞİ YER
104	Templon Payesi	Mermer	Temençe Köyü	Temençe Köyü
105	Templon Payesi	Kireçtaşı	Elvan Çelebi Köyü	Elvan Çelebi Köyü

106	Templon Payesi ve Sütun Kaidesi	Kireçtaşı	Elvan Çelebi Köyü	Elvan Çelebi Köyü
107	Templon Sütun Kaidesi	Mermer	Çorum Müzesi	-
108	Templon Sütun Kaidesi ve Sütunu	Kireçtaşı	Boğazkale Müzesi	Boğazkale Müzesi
109	Templon Sütunu	Kireçtaşı	Boğazkale Müzesi	Boğazkale Müzesi
110	Templon Sekizgen Destek	Kireçtaşı	Elvan Çelebi Köyü	Elvan Çelebi Köyü
111	Templon Sekizgen Destek	Kireçtaşı	Elvan Çelebi Köyü	Elvan Çelebi Köyü
112	Templon Sekizgen Destek	Kireçtaşı	Elvan Çelebi Köyü	Elvan Çelebi Köyü
113	Templon Sütun Başlığı	Kireçtaşı	Elvan Çelebi Köyü	Elvan Çelebi Köyü
114	Altar Alt Tablası	Mermer	Hamamlıçay Köyü	Hamamlıçay Köyü
115	Altar Üst Tablası	Kireçtaşı	Evcı Köyü	Evcı Köyü
116	Kathedra	Mermer	Çorum Müzesi	Abdalata Köyü
117	Vaftiz Teknesi	Bazalt	Hisarkavak Köyü	Hisarkavak Köyü
118	Vaftiz Teknesi	Mermer	Elvan Çelebi Köyü	Elvan Çelebi Köyü
119	Vaftiz Teknesi	Kireçtaşı	Karapürçek Köyü	Karapürçek Köyü
120	Vaftiz Teknesi	Mermer	Çorum Müzesi	Sungurlu

Tablo 16. Liturjik İşlevli Eser Türleri ve Sayısını Gösteren Liste

LİTURJİK İŞLEVLİ ESERLER	
ESER TÜRÜ	ESER SAYISI
Templon Payesi	2
Templon Payesi ve Sütun Kaidesi	1
Templon Sütun Kaidesi	1
Templon Sütun Kaidesi ve Sütunu	1
Templon Sütunu	1
Templon Sekizgen Destek	3
Templon Sütun Başlığı	1
Altar Alt Tablası	1
Altar Üst Tablası	1
Kathedra	1
Vaftiz Teknesi	4
TOPLAM	17

Tablo 17. Diğer Taş Eser Türleri ve Sayısını Gösteren Liste

DİĞER TAŞ ESER TÜRLERİ				
KAT. NO	ESER TÜRÜ	MALZEME	BULUNDUĞU YER	GELDİĞİ YER
121	Ağırlık Taşı	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	—
122	Ağırlık Taşı	Bazalt	Buğabağı Köyü	Buğabağı Köyü
123	Ağırlık Taşı	Kireçtaşı	Abdalata Köyü	Abdalata Köyü
124	Ağırlık Taşı	Bazalt	Karapürçek Köyü	Karapürçek Köyü
125	Ağırlık Taşı	Kireçtaşı	Karapürçek Köyü	Karapürçek Köyü
126	Ağırlık Taşı	Kireçtaşı	Beydili Köyü	Beydili Köyü

127	Ağırlık Taşı	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	–
128	Ağırlık Taşı	Kumtaşı	Çorum Müzesi	–
129	Ağırlık Taşı	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	–
130	Ağırlık Taşı	Bazalt	Çorum Müzesi	Sungurlu
131	Ağırlık Taşı	Kireçtaşı	Buğabağı Köyü	Buğabağı Köyü
132	Ağırlık Taşı	Kireçtaşı	Buğabağı Köyü	Buğabağı Köyü
133	Ağırlık Taşı	Kireçtaşı	Abdalataköyü Köyü	Abdalataköyü Köyü
134	Ağırlık Taşı	Kireçtaşı	Abdalataköyü Köyü	Abdalataköyü Köyü
135	Ağırlık Taşı	Kumtaşı	Osmancık İlçesi	Osmancık İlçesi
136	Ağırlık Taşı	Kireçtaşı	Osmancık İlçesi	Osmancık İlçesi
137	Ağırlık Taşı	Kireçtaşı	Abdalata Köyü	Abdalata Köyü
138	Ağırlık Taşı	Kireçtaşı	Hisarkavak Köyü	Hisarkavak Köyü
139	Ağırlık Taşı	Kireçtaşı	Elvan Çelebi Köyü	Elvan Çelebi Köyü
140	Ağırlık Taşı	Kireçtaşı	Evcı Köyü	Evcı Köyü
141	Ağırlık Taşı	Kireçtaşı	Evcı Köyü	Evcı Köyü
142	Ağırlık Taşı	Kireçtaşı	Evcı Köyü	Evcı Köyü
143	Ağırlık Taşı	Bazalt	Köprüalan Köyü	Köprüalan Köyü
144	Ağırlık Taşı	Kireçtaşı	Merkez İlçe	Beydili Köyü
145	Ağırlık Taşı	Kireçtaşı	Boğazkale Müzesi	–
146	Ağırlık Taşı	Kireçtaşı	Buğabağı Köyü	Buğabağı Köyü
147	Kırma Taşı	Kireçtaşı	Köprüalan Köyü	Köprüalan Köyü
148	Havan	Kireçtaşı	Boğazkale Müzesi	
149	Lahit	Kireçtaşı	Osmancık İlçesi	–
150	–	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	–
151	–	Kireçtaşı	Boğazkale Müzesi	–
152	–	Kireçtaşı	Boğazkale Müzesi	–
153	–	Kireçtaşı	Abdalata Köyü	
154	–	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	–
155	–	Kireçtaşı	Abdalata Köyü	–
156	–	Kireçtaşı	Çorum Müzesi	–
157	–	Kireçtaşı	Boğazköy Müzesi	–

158	–	Kireçtaşı	Boğazkale Müzesi	–
159	–	Mermer	Abdalata Köyü	Abdalata Köyü
160	–	Bazalt	Köprüalan Köyü	Köprüalan Köyü
161	–	Bazalt	Köprüalan Köyü	Köprüalan Köyü
162	–	Mermer	Evcı Köyü	Evcı Köyü
163	–	Kireçtaşı	Mecitözü İlçesi	(Beyözü Köyü)
164	–	Kireçtaşı	Mecitözü İlçesi	(Beyözü Köyü)

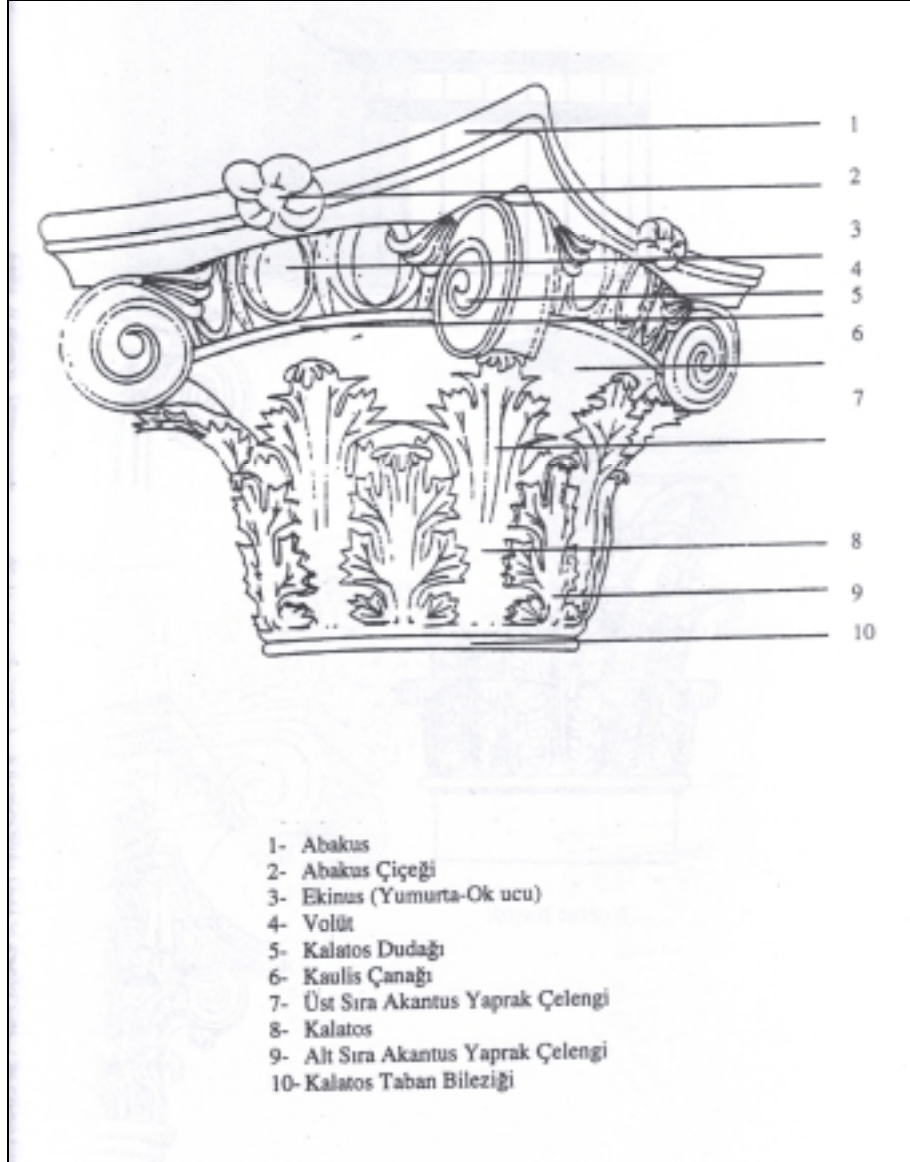
Tablo 18. Diğer Taş Eser Türleri ve Sayısını Gösteren Liste

DİĞER TAŞ ESER TÜRLERİ	
ESER TÜRÜ	ESER SAYISI
Ağırlık Taşı	25
Kırma Taşı	1
Havan	1
Lahit	1
Diğer İşlevli Taş Eserler	15
Toplam	43

Tablo 19. Çorum İli ve Çevresinde Bulunan Taş Eser Türleri ve Sayısını Gösteren Liste

ESER TÜRÜ	ESER SAYISI
Mimari İşlevli	103
Liturjik İşlevli	17
Diğer Taş Eserler	43
Toplam	164

Ek 1: Tezde Kullanılan Terimlerin Açıklandığı Sözlük

Kompozit Sütun Başlığı Bölümleri

Abakus: Antik sütun başlığında dörtgen levha, üst yapıyı taşıyan bir elemandır. Dor ve iyon tipi başlıklarında genellikle alt kesimi silmeli kare biçimindedir. Korint ve kompozit başlıklarda abakusların kenarları içbükey ve köşeleri pahlıdır.

Abakus Çiçeği: Abakusun dört tarafının ortasında yer alan, yüzeyden dışa taşkın, profilli ya da motifle bezeli dışbükey kesitli yüzey.

Akantus Yaprak Çelengi: Sütun başlığında kalatos yüzeyini çevreleyen, (dört, altı veya sekiz) akantus yapraklarından oluşan bir veya iki sıra halinde çelenk şeklinde düzenlenmiş bezeme.

Ekinus: İyon ve kompozit tipi sütun başlıklarında iki volüt arasında uzanan bezemeli friz. İyon başlıklarda ovulus (yumurta) ve ok ucu motifi ile bezelidir. Kompozit tipinde erken örneklerde aynı motif devam ederken, daha sonraki örneklerde akantus yapraklı veya bitkisel bezemeli olarak karşımıza çıkar. Dor tipindeki başlıklarında abakusun altında yer alan yastık biçiminde yuvarlak silme içinde ekinus terimi kullanılmaktadır.

Kalatos: Kaulis çanağı üzerinde akantus yaprak motiflerinden oluşan kısım.

Kalatos Dudağı: Ekinus altında yer alan, kaulisi çevreleyen halka biçiminde dışbükey profilli silme. Bezemeli ya da bezemesi olabilir.

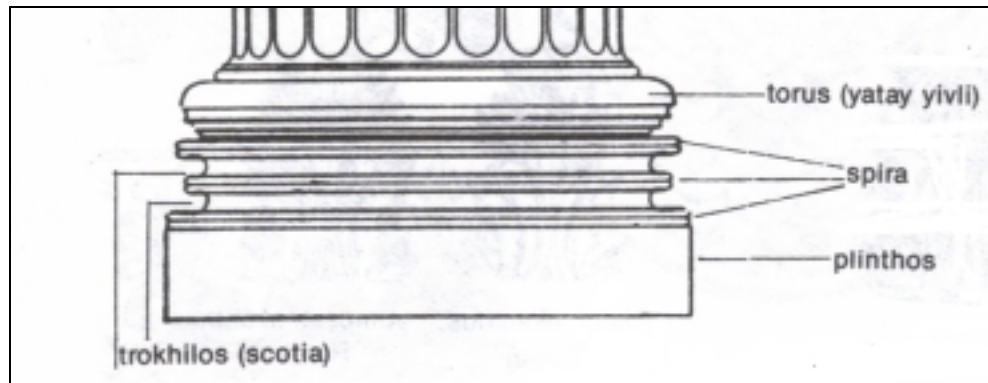
Kalatos Taban Bileziği: sütun başlığının alt kısmını çevreleyen halka biçiminde dışbükey profilli silme. Genellikle bezemelidir.

Kaulis: Kalatosu oluşturan akantus yaprak bezemelerinin çanak tipinde olan alt yüzeyi. Bu yüzey bezemeli veya bezemesiz olabilmektedir.

Kompozit: İyon ve korint tipinde sütun başlıklarının birleştirilmesiyle ortaya çıkmış olan başlık tipidir. Başlığın, üst bölümde İyon tipinde kullanılan volüt ve ekinus, alt bölümünde ise akanthus yaprakları kullanılmıştır.

Korinth Sütun Başlığı: Genelde Kaulis çanağı iki sıra akantus yaprağı ile çevrelenmektedir. Üstte abakus ve abakusun altına doğru yükselen ince ve uzun kıvrımlardan ibarettir.

Volüt: İyon, korint ve kompozit tipteki sütun başlıklarında abakus altında köşelerde yer alan spiral biçimindeki kıvrımlar.

Attika Sütun Kaidesi Bölümleri

Attika Sütun Kaidesi: İki torus arasında bir trokhilos ile biçimlenir. Ana öğeler değişmemekle birlikte zamanla ve yörelere göre kaideler değişik olabiliyor. Torusların bezemeli, yivli yapılışı gibi.

Plinthos: Sütun kaidesinin alt bölümünü oluşturan stylobat üzerine oturan, kare ve dikdörtgen formda taş blok.

Postament: Sütun kaidesinin altında bulunan kare ya da çokgen tabanlı prizma biçimindeki altlığa Postament denilmektedir.

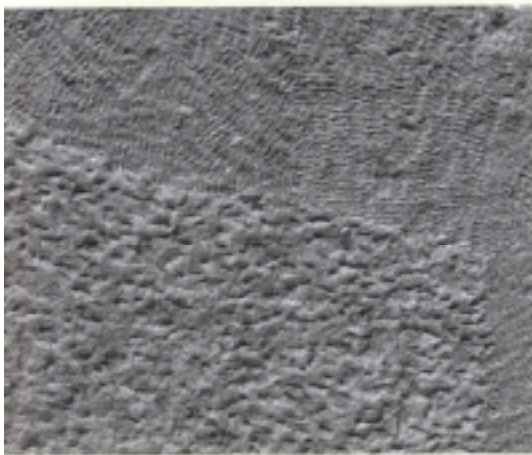
Torus: Sütun kaidesi üzerinde yer alan dışbükey silme.

Trokhilos: Sütun kaidesi üzerinde yer alan dışbükey silme.

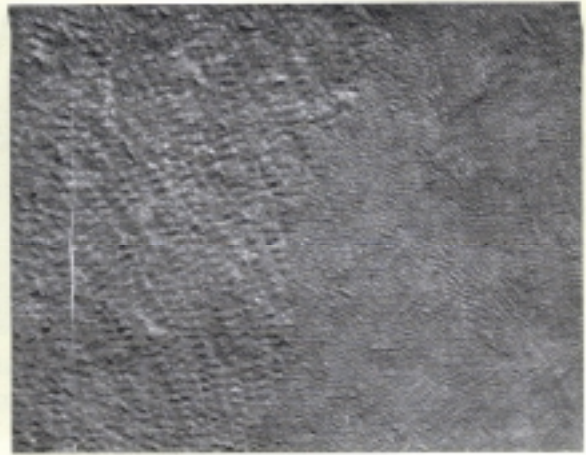
Stylobat: Antik mimarlıkta taşıyıcı elemanların oturduğu taban.

Taş işlemede kullanılan yonu aletleri

Murç ve dişli tarak kullanımı

Kalın ve ince dişli tarak kullanımı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Esra KESKİN
Doğum Yeri ve Tarihi : 1963, Ankara

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : 1996, Hacettepe Üniv., Fen- Edebiyat Fak.,
Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi : 2000, Hacettepe Üniv., Sosyal Bilimler Enst.,
Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri : -

İş Deneyimi

Stajlar :-
Projeler :-
Çalıştığı Kurumlar : 1996- 2000 yılı Milli Eğitim Bakanlığı
2000- 2004 yılı Gazi Üniversitesi,
Çorum Meslek Yüksekokulu
2004- 2006 yılı Gazi Üniversitesi,
Fen- Ede. Fak., Sanat Tarihi Bölümü
2006- 2010 yılı, Hitit Üniv. Meslek Yüksekokulu

İletişim

E-Posta Adresi : esrakeskin_3@ Hotmail. com

Tarih : 23. 07. 2010